

jaarverslag

K I N D E R R E C H T E N C O M M I S S A R I A A T

2 0 0 0 - 2 0 0 1

voorwoord

K I N D E R R E C H T E N C O M M I S S A R I A A T

Naar jaarlijkse gewoonte brengt het Vlaamse Kinderrechtencommissariaat op de verjaardag van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind verslag uit van zijn activiteiten. Uit dit derde jaarverslag, handelend over de periode van 1 oktober 2000 tot en met 30 september 2001, zal u kunnen afleiden dat het Kinderrechtencommissariaat intussen op kruissnelheid is gekomen en zijn kinderrechtenproject gestaag verder zet. Naast het verslag dat u nu in handen heeft, verzorgden we ook dit jaar een bewerkte versie van dit jaarverslag voor jongeren, de Jongerenjaarkrant. Via deze publicatie willen we jongeren op een toegankelijke wijze informeren over wat het Kinderrechtencommissariaat doet en wat we voor hen kunnen betekenen.

Dat er ook in een democratische rechtsstaat nog nood is aan permanent toezicht op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bleek nog maar eens in Frankrijk, zomer 2001. Daar is nu ook Orléans gevallen voor een avondkloksysteem voor minderjarigen. Volwassenen vinden het blijkbaar evident minderjarigen zonder slag of stoot rechten te ontnemen die zo fundamenteel zijn dat ze voor volwassenen niet eens in vraag worden gesteld. Dit geeft aan dat een doorleefde aandacht, kennis en interesse blijvend vereist zijn opdat rechten van kinderen worden gerespecteerd.

Deze aandacht, kennis en interesse verzekeren is dan ook één van de belangrijkste doelstellingen van het Kinderrechtencommissariaat. Daarom wordt er veel aandacht besteed aan sensibiliseringscampagnes. Op vlak van de communicatiestrategie werden het concept en de inhoud van de jaarlijkse sensibiliseringscampagne verder verfijnd. Dit concept vertrekt vanuit de leefwereld van kinderen, waarbij experimenteren en informeren centraal komen te staan. In de continue informatieverstrekking (ombudswerk en media) blijven we vooral de participatierechten van minderjarigen centraal stellen.

Dat de huidige en vorige campagnes hun vruchten beginnen af te werpen, merken we onder meer aan het stijgend aantal meldingen welke ons bereiken via het ombudswerk. Deze groeiende bekendheid, mede bewerkstelligd door een eigen website, zal steeds meer kinderen en jongeren er toe aanzetten hun stem te laten horen. Die stem is belangrijk om beleidsadviezen te formuleren, dit in eerste instantie aan het Vlaams Parlement. Maar het is aangenaam vast te stellen dat ook andere overheden voor het toezien op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind meer en meer gebruik wensen te maken van de adviesverlening van het Kinderrechtencommissariaat. Het Kinderrechtencommissariaat gaat hier graag op in, op voorwaarde dat de gestelde vragen kaderen binnen de algemene decretale opdracht die het commissariaat meekreeg.

Verheugend is tevens de vaststelling dat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind steeds meer opduikt in beleidsteksten. Het punt blijft echter wel om ook op de uitvoering ervan te blijven toezien. Het succes van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind heeft al voldoende aangetoond dat een louter neerschrijven van normen inhoudeloos blijft voor de betrokkenen wanneer een degelijke implementatie achterwege blijft. Na drie jaar werking van het Kinderrechtencommissariaat wordt het mogelijk om eens na te gaan welk gevolg er aan de verstrekte adviezen werd gegeven. Adviezen zijn immers per definitie niet bindend en zijn daarbij ook niet de enige informatiebron voor beleidsmakers. In dit jaarverslag pogen we in de mate van het mogelijke aan te geven welke effecten bepaalde adviezen hebben geressorteed en in welke mate ze beleidsbeslissingen hebben beïnvloed.

Tot slot wens ik hier opnieuw van de gelegenheid gebruik te maken om de medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat te bedanken. Naar de buitenwereld toe zijn zij vaak de grote onbekenden, maar het Kinderrechtencommissariaat zou niet kunnen functioneren zonder hun gedreven inzet en gewaardeerd engagement. Intussen werd het team ook uitgebreid en het is verheugend om vast te stellen hoe snel de nieuwe krachten zich ingewerkt hebben en nu volop meedraaien aan het versterken van deze organisatie.

Ankie Vandekerckhove, KINDERRECHTENCOMMISSARIS

inhoud

J A A R V E R S L A G K I N D E R R E C H T E N C O M M I S S A R I A A T

hoofdstuk 1

het Kinderrechtencommissariaat als katalysator voor een Kinderrechtenbeleid

11

1. VISIE EN MISSIE

13

1.1. Beeld van kinderen en jongeren

13

1.2. Beeld van kinderrechten

14

1.3. Missie van het Kinderrechtencommissariaat

16

2. HET DECREET

17

2.1. Informeren en sensibiliseren

19

2.2. Ombudswerk

19

2.3. Onderzoek

19

2.4. Advies aan de overheid

20

2.5. Werkingscriteria

20

3. WERKINGSMODALITEITEN

21

3.1. Begroting

21

3.2. Samenwerking met het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement

23

hoofdstuk 2

Werkjaren 1999-2000: Activiteiten

25

1. INFORMEREN EN SENSIBILISEREN

27

1.1. Situering

27

1.2. Pijlers van informeren en sensibiliseren

29

2. OMBUDSWERK

49

2.1. Begripsbepaling en werkingsprincipes

49

2.2. Het ombudsproces

51

2.3. Ombudswerk: rapportage

55

2.4. Thematiek van aanmeldingen

65

2.5. Besluiten uit ombudswerk

78

3. NETWERKING	81
3.1. Met de overheid	81
3.2. Met het middenveld	84
3.3. Studiedagen en congressen	86
3.4. Activiteiten met kinderen en jongeren	88
3.5. Internationaal	88
4. PROJECTEN	93
4.1. De Stembiljet-actie	93
4.2. Participatie: minderjarigen als gesprekspartner	98
4.3. Kinderrechtencommissariaat / CBGS-onderzoek	101

hoofdstuk 3

Adviezen en Suggesties

103

1. ADVIEZEN UIT HET WERKJAAR 2000-2001	105
1.1. Adviezen aan het Vlaams Parlement	105
1.2. Adviezen aan de Vlaamse Regering	118
1.3. Adviezen aan andere Overheden	119
2. GEVOLGGEVING ADVIEZEN 1998-2000	123
2.1. Adviezen aan het Vlaams Parlement	124
2.2. Adviezen aan de Vlaamse Regering en andere Overheden	132
2.3. Aanbevelingen van Algemene Aard	135

Bijlagen

137

bijlage 1 Decreet van 15 juli 1997 houdende de oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en de instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris	139
bijlage 2 Media-output oktober 2000 tot en met september 2001	143
bijlage 3 Adviezen aan het Vlaams Parlement	155
bijlage 4 Bibliografie	231

tabellen

22	Tabel 1	Begroting 2001 in Bef. en Euro
42	Tabel 2	Overzicht van de gerealiseerde mailings
42	Tabel 3	Overzicht andere verspreidingswijzen
43	Tabel 4	Kinderrechtendoolhof
46	Tabel 5	Kwantitatieve bezoekersgegevens website
55	Tabel 6	Vergelijkend overzicht aantal aanmeldingen 1ste, 2de & 3de werkjaar
56	Tabel 7	Vergelijkend overzicht aandeel minderjarige melders 1ste, 2de & 3de werkjaar
64	Tabel 8	Verdeling 3 P's naar herkomst van melder
93	Tabel 9	Gemeentelijke beleidsthema's
94	Tabel 10	Respons naar Provincie
95	Tabel 11	Volgorde uitspraken naar keuze (in %)
96	Tabel 12	Volgorde uitspraken eerste keuze naar geslacht (in %)
96	Tabel 13	Volgorde uitspraken eerste keuze naar leeftijd (in %)

figuren

57	Figuur 1	procentuele verdeling naar aard van de aanmelding
58	Figuur 2	procentuele verdeling naar ontvankelijkheid van de aanmelding
59	Figuur 3	procentuele verdeling van niet-ontvankelijke aanmeldingen
60	Figuur 4	procentuele verdeling aanmeldingen naar maand
60	Figuur 5	procentuele verdeling aanmeldingen naar regio
61	Figuur 6	procentuele verdeling naar aard van melder
61	Figuur 7	aantal minderjarigen naar leeftijd
62	Figuur 8	procentuele verdeling naar wijze van aanmelding
63	Figuur 9	Procentuele verdeling van de behandeling van aanmelding
65	Figuur 10	procentuele verdeling naar thema van aanmelding
66	Figuur 11	procentuele verdeling naar gezin
67	Figuur 12	procentuele verdeling naar scheiding en ouder-kind relatie
69	Figuur 13	procentuele verdeling naar opvoeding

inleiding

J A A R V E R S L A G K I N D E R R E C H T E N C O M M I S S A R I A A T

Net als voorgaande jaren, krijgt u met dit jaarverslag een overzicht aangeboden van alle activiteiten die het Kinderrechtencommissariaat in het kader van zijn decretale opdracht ontplooid. Gezien we ervoor kiezen om via het jaarverslag de visie en de missie van het Kinderrechtencommissariaat telkenmale toe te lichten, laten we dit *in een eerste hoofdstuk* aan bod komen. Meer specifiek vindt u hierbij de decretale opdrachten ontleed, gekoppeld aan de emancipatorische visie gebaseerd op het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en geoperationaliseerd naar een aantal activiteiten die het Kinderrechtencommissariaat in de loop van de voorbije 12 maanden ontplooid.

In een tweede hoofdstuk worden deze activiteiten uitvoerig belicht. In 'Informeren en Sensibiliseren' worden de doelstellingen en de resultaten van de najaarscampagne van 2000 en de voorbereiding van de najaarscampagne 2001 besproken. In 'Ombudswerk' gaan we uitvoerig in op de belangrijkste bevindingen aangaande de ons bereikte aanmeldingen. 'Netwerking' geeft aan in hoeverre het Kinderrechtencommissariaat als 'katalysator' functioneert in het overleg en de samenwerking met verschillende organisaties in het middenveld, de academische wereld, ... In dit deel wordt een overzicht gegeven van de contacten die het Kinderrechtencommissariaat met het oog hierop onderhoudt. Ten slotte informeert 'Projecten' de lezer via beperkte onderzoeksresultaten over de visie van kinderen en jongeren op hun leefwereld en omgeving, evenals hun rechten hierin. Ook de resultaten van de beleving van deze rechten door leerkrachten worden even verduidelijkt.

In een derde en laatste hoofdstuk worden de adviezen van het voorbije werkjaar uitgebreid toegelicht. Wil het Kinderrechtencommissariaat het beleid stimuleren tot het opstellen van kindvriendelijke regelgeving, is het noodzakelijk dat de verantwoordelijke beleidsvoerders worden geadviseerd rekening te houden met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en werk te maken van de implementatie van dit Verdrag.

Hierbij beperken we ons niet enkel tot louter rapporteren. Het activiteitenverslag van het voorbije werkjaar mag dan wel de hoofdmoot uitmaken van het geheel, een effectiviteitstoets van de werkzaamheden dient daarbij ook een plaats te krijgen. Nagaan wat er precies gebeurt met de adviezen is van belang voor het ruimer kinderrechtentoezicht. Bij niet-opvolging ervan kan het jaarverslag namelijk dienen om blijvend aandacht te vragen voor bepaalde thematieken die geen oplossing krijgen.

Het jaarverslag wordt afgesloten met enkele algemene opmerkingen naar aanleiding van dit activiteitenverslag.

hoofdstuk 1

HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

ALS KATALYSATOR VOOR EEN KINDERRECHTENBELEID

inhoud

13	1. VISIE EN MISSIE
13	1.1. Beeld van kinderen en jongeren
14	1.2. Beeld van kinderrechten
16	1.3. Missie van het Kinderrechtencommissariaat
17	2. HET DECREET
19	2.1. Informeren en sensibiliseren
19	2.2. Ombudswerk
19	2.3. Onderzoek
20	2.4. Advies aan de overheid
20	2.5. Werkingscriteria
21	3. WERKINGSMODALITEITEN
21	3.1. Begroting
23	3.2. Samenwerking met het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement

1 VISIE EN MISSIE

1.1... BEELD VAN KINDEREN EN JONGEREN

In de vorige twee jaarverslagen^[1] werd reeds ingegaan op de vaststelling dat minderjarigen doorgaans incompetent worden geacht om zelf beslissingen te nemen over zaken die hen aanbelangen. Zo vertrekt het Belgisch burgerlijk recht^[2] nog steeds van het principe dat de minderjarige ‘handelingsonbekwaam is, tenzij’. Volwassenen gaan er nog te vaak van uit dat zij beter in staat zijn om te bepalen wat goed is voor minderjarigen en hoe dergelijke beslissingen moeten worden uitgevoerd.

Binnen de kinderrechtenbeweging wordt over het omgekeerde principe ‘handelingsbekwaam, tenzij’ nagedacht. Het hebben van rechten is namelijk zinloos wanneer de rechthebbende zelf geen mogelijkheden heeft om zijn rechten uit te oefenen of zelfs af te dwingen.

Tegelijk stellen we echter vast dat kinderen en jongeren onder invloed van grote democratiseringgolven actiever en zichtbaarder zijn geworden. Via een aantal inspraakorganen, zoals leerlingenraden, kindergemeenteraden e.d., kunnen kinderen worden gehoord op een aantal specifieke beleidsgebieden. In de praktijk moeten we evenwel vaststellen dat ook dergelijke inspraakorganen niet altijd de nodige bevoegdheden hebben om daadwerkelijk iets te betekenen voor de groep die ze vertegenwoordigen^[3]. Verder blijkt ook dat de volwassenenmaatschappij nog steeds de voorwaarden bepaalt en de grenzen vastlegt voor deze verhoogde feitelijke bekwaamheid. Zo wordt bijvoorbeeld van de minderjarige verwacht dat deze weet wat ontoelaatbaar gedrag is en dat hij zich ook aan die regels houdt. Zoniet, zal de minderjarige op zijn verantwoordelijkheid gewezen en eventueel ook ‘bestraft’ worden. Als het gaat om strafbare feiten^[4] is er dus wel een grotere neiging om bekwaamheid toe te schrijven aan de minderjarige. De maatschappelijke ‘roep’ tot het sneller (en vroeger) bestraffen van minderjarige delinquenten klinkt de laatste tijd luider en luider. Het toekennen van meer bekwaamheid is dus niet altijd algemeen of onvoorwaardelijk.

Dergelijke dubbelzinnige maatschappelijke houding ten aanzien van minderjarigen vinden we eveneens terug in de negatieve reflex ten opzichte van de jeugdcultuur enerzijds en het ophemelen van kinderen en jongeren als zijnde de toekomst anderzijds. Middelen noch moeite worden gespaard om de omgeving van het kind zo aangenaam en probleemloos mogelijk te maken en om specifieke kindvoorzieningen op te richten. Kinderen moeten kind kunnen zijn en alle zorgen moeten uit hun leefwereld verdwijnen. Uit liefde voor het kind als individu werd evenwel de scheiding tussen de volwassen- en de kinderwereld voltrokken. Het kind-zijn werd in eerste instantie een voorbereidende fase op de volwassenheid. Dit resulteert echter in een minder investeren in kinderen en jongeren als groep gezien hun individuele status van minderjarige van voorbijgaande aard is. Wat er geïnvesteerd wordt blijft vooral op hun toekomst als volwassenen gericht. De minderjarigheid wordt binnen deze optiek vooral een leerperiode, een periode die voor de meesten bovendien ook korter is dan de volwassen periode.

[1] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (1999; 2000) *Jaarverslag 1998-1999; Jaarverslag 1999-2000*. Voor meer achtergrond bij de theorievorming inzake kinderrechten, verwijzen we naar de aanbevolen literatuur in bijlage.

[2] Over de rechtsbekwaamheid is er eensgezindheid: de minderjarige is een rechtssubject, een drager van rechten. De onduidelijkheid heerst vooral op het vlak van de handelingsbekwaamheid. Zo kunnen minderjarigen geen handel drijven, kunnen ze niet op het politieke forum aanwezig zijn of mogen ze onder de 16 jaar geen seksuele betrekkingen hebben.

[3] Het Debat over kindergemeenteraden op de slotdag ‘Verderkijken’ van de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenten, Dilbeek, 30 september 1999.

[4] In principe kunnen minderjarigen geen misdrijven plegen. Het heet dan ‘als misdrijf omschreven feiten’, de zogenaamde MOF uit de Bijzondere Jeugdbescherming.

Dusdanige ‘aparte’ kijk op de kindertijd heeft daarenboven ook tot gevolg dat er een muur van onbegrip is ontstaan. Volwassenen en minderjarigen hebben op vele vlakken voeling met elkaar verloren. Kinderen en jongeren hebben ook steeds meer terrein verloren. Kinderen en jongeren mogen zich uitleven in de jeugdvereniging, maar liever niet op straat of op een publiek domein. Als groep worden ze al snel als overlast bestempeld, als bedreigend voor de goede orde en dus een veiligheidsprobleem. De tolerantie ten aanzien van jongeren lijkt dan ook af te nemen.

Indien men echter meer oog zou hebben voor de collectiviteit van minderjarigen zou de tolerantie wellicht toenemen; wat evenwel een grotere beleidsinput vereist. Voorzieningen voor kinderen en jongeren worden dan niet louter voorbereidend van aard, maar in eerste instantie voorzieningen die inspelen op de actuele noden, rechten, ontwikkelingsvereisten, behoeften en verlangens van kinderen en jongeren. Kijkt men naar de sociale categorie ‘minderjarigen’, kan men meer oog krijgen voor de waardevolle eigenheid van deze groep voor een samenleving. Zij kunnen dan, als actor, een impact hebben op het dagelijkse reilen en zeilen van de samenleving en dit op het moment dat ze zelf nog minderjarig zijn.

Het moge duidelijk zijn dat het Kinderrechtencommissariaat kinderen en jongeren in de eerste plaats als competent, als drager van rechten, als waardevolle partner, als actor en zingevoerder beschouwt. Vanuit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de decretale opdracht kiest het Kinderrechtencommissariaat dan ook ondubbelzinnig de kant van de minderjarige.

1.2... BEELD VAN KINDERRECHTEN

De Algemene Vergadering van de VN heeft op 20 november 1989 het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind^[5] unaniem aangenomen. Twaalf jaar later is dit Verdrag uitgegroeid tot het meest en snelst geratificeerde mensenrechteninstrument ooit. Ook de Vlaamse overheid heeft bij decreet van 15 mei 1991^[6] duidelijk gemaakt dat zij zich wil inzetten voor de opvolging en uitvoering van dit Verdrag.

Letten op de uitvoering van dit Verdrag is de opdracht van het Kinderrechtencommissariaat en de inhoud ervan legitimeert het bestaan en het werk van het Kinderrechtencommissariaat.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is een enorme stap vooruit in de evolutie van de bescherming van het kind naar de rechtsbescherming van kinderen. Dit zijn twee fundamenteel verschillende zaken. De beschermende reflex is momenteel nog sterk aanwezig in de ‘volwassenenmaatschappij’. Vandaar ook dat de protectierechten uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind amper discussie uitlokken. Dit terwijl er zeker geen tegenstelling zou moeten bestaan tussen het willen beschermen van kinderen en het beschermen van hun rechten die ze bezitten als rechtssubject. Integendeel, de verdere toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zal kunnen bijdragen tot een grotere en andersoortige bescherming van kinderen. Andersoortig omdat dan ook het structurele niveau zal worden aangepast aan de rechtsbescherming van kinderen in het algemeen, terwijl het traditionele beschermingsdenken zich vaker beperkt tot het individuele kind op zich.

[5] Wet van 25 november 1991 houdende de goedkeuring van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen te New York op 20 november 1989. De tekst van het Verdrag verscheen samen met de goedkeuringswet in het Belgisch Staatsblad op 17 januari 1992, p. 803-826.

[6] Decreet Vlaams Parlement van 15 mei 1991 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen te New York op 20 november 1989, B.S. 13 juli 1991.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind omvat drie categorieën van rechten (de drie 'P's'): recht op protectie, recht op provisie en recht op participatie. Vooral de verhouding tussen beschermingsrechten en participatierechten is een delicate aangelegenheid en maakt een vertaling naar de praktijk niet eenvoudig. Waar verdienen kinderen bescherming en waar hebben ze het recht op ruimte om zichzelf te ontploien?

Naast de verhouding tussen de drie categorieën is men het doorgaans ook niet eens over wat men onder de participatierechten verstaat. Dit hangt natuurlijk nauw samen met het eerder vermelde competentiedebat. Wanneer wordt verondersteld dat een minderjarige niet in staat is een eigen mening of oordeel te vormen, is het ook niet nodig enige vorm van inspraak te voorzien. Participatierechten omzetten in de praktijk vereist een andere kijk op kinderen en jongeren. Zij zijn niet langer louter voorwerp van beslissingen, maar personen die zelf mee richting geven aan hun leven, die zelf rechten hebben en dan ook hun eigen plaats moeten kunnen opeisen in het privé- en het maatschappelijk gebeuren.

Precies omwille van de achterstand op dit vlak kiest het Kinderrechtencommissariaat ervoor om extra werk te maken van het emancipatorische perspectief van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Hierbij richten we ons voornamelijk op het niveau van basisstructuren en -voorzieningen zoals onderwijs, media en jeugdwerk. Daar begint de deelname aan én de beïnvloeding door kinderen en jongeren van hun leefomgeving.

Het denken over kinderrechten beperkt zich nog te vaak tot zaken als kindermishandeling, kinderhandel, kinderprostitutie, jeugdcriminaliteit, spijbelen e.d. Het is alsof kinderrechten pas bestaansrecht krijgen wanneer de minderjarige zich in een problematische situatie bevindt of problemen veroorzaakt. In die context gaat dan de aandacht vooral naar de bescherming van het kind. Dit is natuurlijk noodzakelijk, maar toch nodigt het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind uit tot een andere benadering van dergelijke problematiek. In de jeugdhulpverlening bijvoorbeeld vindt het idee steeds meer ingang dat de minderjarige een zelfstandige cliënt is met een eigen inbreng in het hulpverleningsproces. De aanpak die hieruit voortvloeit verhoogt de kansen op succes van de hulpverlening danig.

Het Kinderrechtencommissariaat acht het noodzakelijk dat een kinderrechtenbeleid vorm krijgt alvorens de problemen zich voordoen. De doelstelling van zo'n proactief beleid is dan niet langer het bekampen van rechtsschendingen maar de promotie van kinderrechten op zich. Het preventief effect dat dergelijk beleid genereert is zeker mooi meegenomen. Dit preventief effect mag evenwel niet de hoofdzaak uitmaken. Een kinderrechtenbeleid is een beleid dat dient te worden gevoerd omdat de minderjarige daar zonder meer recht op heeft, omdat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind dat eist van de lidstaten. Daarbij dient men zo'n kinderrechtenbeleid in eerste instantie te evalueren op basis van de rechtspromotie en niet enkel op het vermijden van problemen.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bevat kort samengevat een boodschap van respect voor de minderjarige burger in een democratische samenleving. De uitvoering van dit Verdrag is een voortdurend proces, het is een proces op lange termijn. De minderjarige burger wordt door dit Verdrag een evenwaardige burger en bezit door het Verdrag alle fundamentele mensenrechten op zijn maat gesneden.

1.3... MISSIE VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

Het Vlaams Parlement heeft met de oprichting van het Kinderrechtencommissariaat een plaats willen geven aan minderjarigen en hun rechten op het Vlaamse beleidsniveau. Het resultaat van het werk van het Kinderrechtencommissariaat zal o.m. zichtbaar moeten worden in de vorm van politieke aandacht voor minderjarigen en hun rechten op alle beleidsdomeinen.

Twaalf jaar na de goedkeuring van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind blijkt nog steeds dat kinderen en jongeren zelden (mondige) partij zijn bij het beleid en bij juridische procedures waarbinnen ze hun rechten zouden kunnen verdedigen. Op deze twee fronten staan minderjarigen dus ver achter op de volwassenen. Het gebrek aan kanalen om zelf aan rechtsbescherming (in de ruimste zin van het woord) te doen is eigen aan de status van de minderjarige. Hierin ligt de legitimatie van een instelling als het Kinderrechtencommissariaat. Het Kinderrechtencommissariaat wil van kinderrechten een realiteit helpen maken door kinderen en jongeren kennis, informatie en werkinstrumenten te bieden om zelf voor hun rechten op te komen. Op deze wijze hoopt het Kinderrechtencommissariaat invulling te geven aan de geest van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind dat duidelijk emancipatorisch van inslag is.

Emancipatie houdt in dat er kansen worden gecreëerd voor minderjarigen om uit hun minderwaardige positie te komen. Dit betekent dat zij als sociale categorie worden erkend binnen onze samenleving, dat hen de rechten worden toegekend die zij verdragsrechtelijk en binnen een democratisch bestel als dusdanig bezitten en dat minderjarigen middelen worden aangereikt om zelf hun rechten te kunnen uitoefenen. Meer dan enkel in te gaan op probleemmeldingen wil het Kinderrechtencommissariaat, door proactief werk aan de basis, uitvoering geven aan het Verdrag en daarmee tegelijk bepaalde rechtsschendingen vermijden in de toekomst. Met emancipatorisch werken wordt tegelijk bedoeld dat we werken vanuit kindperspectief en alert blijven voor een te vanzelfsprekende 'volwassen' invulling van de notie kinderrechten. Hiervoor is een uitgebouwde en open communicatielijn met minderjarigen en een verregaande luisterbereidheid vereist. Niet zozeer de leden van het Kinderrechtencommissariaat bepalen waarrond wordt gewerkt. Er wordt vooral aandacht besteed aan datgene dat minderjarigen zelf aandragen. Om deze actieve inbreng van minderjarigen te stimuleren, dient een klimaat te worden geschapen waarin minderjarigen weten dat van hen een inbreng wordt verwacht. Zij moeten weten hoe zij dit kunnen doen. Er moet een basis van vertrouwen worden uitgebouwd zodat de minderjarige er ook van op aan kan dat met zijn inbreng effectief rekening zal worden gehouden. Het gaat er in dit emancipatieproces niet om dat kinderen als antagonist tegenover andere sociale groepen worden gezet, maar veeleer dat hen de positie wordt toegekend waar zij recht op hebben, dat zij een gelijkwaardige (dit is niet hetzelfde als een 'gelijke') positie verwerven naast andere groepen.

Naast de inspanningen vanuit de overheid om te komen tot deze gelijkwaardige positie, blijft een afzonderlijke, onafhankelijke belangenbehartiger als het Kinderrechtencommissariaat noodzakelijk om toe te zien op het verloop van dit emancipatieproces en op de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Nieuwe wetgeving zal op zich onvoldoende zijn, wanneer deze niet aangevuld wordt met een gewijzigde mentaliteit ten aanzien van kinderen^[7].

.....
[7] Zo geeft het nieuwe Grondwetsartikel 22bis kinderen expliciet het recht op fysieke, emotionele, psychische en seksuele integriteit. Hoewel dit recht nu is opgenomen in de hoogste norm van intern recht, worden nog dagelijks kinderen in hun integriteit aangetast.

2 HET DECREET [8]

Dit eerste mandaat van de Kinderrechtencommissaris staat in het teken van de opstart en het leggen van de nodige fundamenten. Het decreet stelt het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind als uitgangspunt en leidraad voor alle onderdelen van de globale opdracht. Alle opdrachten moeten samen worden uitgevoerd en komen in essentie neer op het stimuleren van de implementatie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind door de overheid, en dit in de eerste plaats door het Vlaams Parlement. Voor de uitvoering en de ontwikkeling van dit kinderrechtenbeleid hangt het Kinderrechtencommissariaat af van de ruimte en de middelen die het daarvoor krijgt van het Vlaams Parlement.

Uit de decretale opdracht volgt dat het Kinderrechtencommissariaat drie doelgroepen heeft: kinderen en jongeren, volwassenen en de overheid. Voor elke doelgroep dienen onderscheiden opdrachten te worden uitgewerkt. Het gelijktijdig ‘bedienen’ van deze drie groepen maakt de opdracht zeer complex.

Voor minderjarigen moet het Kinderrechtencommissariaat optreden als vertolker van hun rechten en belangen. Daartoe moet enerzijds met hen worden gecommuniceerd om input te vergaren en anderzijds dient men hen te informeren over hun rechten. Door dit tweerichtingsverkeer wordt zowel gewerkt aan het verhogen van de participatiemogelijkheden van minderjarigen als aan de opdracht om het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bekend te maken. Zonder dergelijke informatie kunnen minderjarigen niet in staat worden gesteld om zelf iets met hun rechten te gaan doen. Geïnformeerd zijn is in die zin de eerste voorwaarde om rechtsschendingen te vermijden.

Voor volwassenen, en meer bepaald voor de publieke opinie dient het Kinderrechtencommissariaat de inhoud en het belang van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bekend en duidelijk te maken. Op die manier kunnen misverstanden en ongegronde angsten worden weggewerkt. Met kinderrechtenorganisaties en andere relevante beroepsgroepen of instellingen^[9] in het bijzonder dient het Kinderrechtencommissariaat netwerken uit te bouwen, ondersteuning te bieden of gezamenlijke activiteiten op te zetten. Aan de overheid tenslotte, dient het Kinderrechtencommissariaat beleidsadviezen te formuleren. Deze adviezen dienen gebaseerd te zijn op de letter en de geest van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en op wat wordt aangebracht door minderjarigen, door wetenschappelijk onderzoek en door het maatschappelijk veld. Tot op heden gebeurde dit vooral op verzoek van het Vlaams Parlement of op eigen initiatief naar aanleiding van thema’s op de politieke agenda. Initiatieven die door de Vlaamse regering en de federale overheid worden genomen kunnen echter ook van belang zijn voor minderjarigen. De inbreng van het Kinderrechtencommissariaat neemt dan ook op deze niveaus toe.

In bijgevoegd Schema vindt u een overzicht van de decretale bepalingen en de taken die daaruit voortvloeien. Uit het schema blijkt dat het Kinderrechtencommissariaat door het decreet niet louter als ombudsdienst voor kinderen en jongeren beschouwd kan worden. Hoewel dit een belangrijk reactief onderdeel van het takenpakket vormt, is het zeker niet de enige opdracht. Proactieve taken die voortvloeien uit het decreet zijn: informeren en sensibiliseren, onderzoek en advies verlenen aan de overheid. Binnen de werking van het

[8] Decreet Vlaams Parlement van 15 juli 1997 houdende oprichting van het Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris, B.S. 7 oktober 1997.

[9] Ngo’s die rond kinderrechten werken en die verzameld zijn in de Kinderrechtencoalitie (vb. de Kinderrechtswinkel, Jeugd en Stad, de Kinder- en Jongerentelefoon, BGJG, ...), Vlaamse Openbare Instellingen (vb. Kind & Gezin, Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen, Ketnet,...).

Kinderrechtencommissariaat wordt de globale opdracht met andere woorden vertaald in enerzijds thematische activiteiten (bvb. een advies aan de overheid over een voorstel van decreet) en anderzijds in strategische activiteiten (bvb. het opzetten van campagnes en netwerken i.s.m. het middenveld).

Schema: De taken van het Kinderrechtencommissariaat voortvloeiend uit het decreet

DECREET	TAKEN
<p>ARTIKEL 4 <i>De Commissaris verdedigt de rechten en behartigt de belangen van het kind</i></p> <p>Hij ziet toe op de naleving van het Verdrag;</p> <p>Hij staat in voor de opvolging, de analyse, de evaluatie en bekendmaking van de levensomstandigheden van het kind;</p> <p>Hij treedt op als vertolker van de rechten, de belangen en de noden van het kind.</p>	<p>Advies aan de overheid</p> <p>Onderzoek</p> <p>Ombudswerk Informeren & Sensibiliseren</p>
<p>ARTIKEL 5 <i>Bij de uitoefening van de in art. 4 bepaalde opdrachten besteedt de Commissaris, met het Verdrag als leidraad, in het bijzonder aandacht aan:</i></p> <p>De dialoog met het kind en met de organisaties actief rond individuele en collectieve dienstverlening aan of belangenbehartiging van het kind;</p> <p>De maatschappelijke participatie van het kind en de toegankelijkheid voor het kind van alle diensten en organisaties die met het kind te maken hebben;</p> <p>Het toezicht op de conformiteit met het Verdrag van de wetten, decreten, besluiten en verordeningen, met inbegrip van de procedurele regels welke een aangelegenheid regelen waarvoor de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest bevoegd is;</p> <p>De verspreiding van informatie over de inhoud van het Verdrag, in het bijzonder ten behoeve van het kind.</p>	<p>Informeren & Sensibiliseren Ombudswerk</p> <p>Advies aan de overheid Informeren & Sensibiliseren</p> <p>Advies aan de overheid</p> <p>Informeren en Sensibiliseren</p>
<p>ARTIKEL 6 <i>Bij de uitoefening van de in art. 4 bepaalde opdrachten is de Commissaris bevoegd om:</i></p> <p>Op eigen initiatief of op verzoek van het Vlaams Parlement een onderzoek in te stellen met betrekking tot de naleving van het Verdrag;</p> <p>Klachten die betrekking hebben op de niet naleving van het Verdrag, te onderzoeken en zo mogelijk gericht door te verwijzen naar de voorzieningen.</p>	<p>Onderzoek Ombudswerk</p> <p>Ombudswerk</p>

2.1... INFORMEREN EN SENSIBILISEREN

Gezien vele kinderen niet eens weten dat zij rechten hebben, wat deze rechten inhouden en wat zij er zelf mee kunnen gaan doen, is het noodzakelijk dat het Kinderrechtencommissariaat hierop inspeelt. Daarom staat informeren en sensibiliseren (art. 4 en 5 van het Decr.VI.Parl. 15 juli 1997) bovenaan de agenda. De bekendmaking van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zelf, maar ook van de functie van het Kinderrechtencommissariaat, zijn hiervan een essentieel onderdeel. Wanneer minderjarigen dan al hun rechten kennen, moeten zij immers weten hoe ze het Kinderrechtencommissariaat kunnen bereiken en wat dit voor hun rechtsbescherming kan betekenen. Zij moeten bij het Kinderrechtencommissariaat ook hun inbreng kunnen doen over maatschappelijke thema's zodat het Kinderrechtencommissariaat waarlijk hun spreekbuis kan zijn.

Om dat te bereiken moet dus eerst de basis gelegd worden. Er moet informatie en kennis worden verspreid met het oog op het scheppen van het vereiste klimaat voor een succesvol kinderrechtenbeleid waarin kinderen zelf een plaats hebben. Hiertoe zal ook samenwerking met relevante organisaties in het kinderrechtenveld aangewezen zijn. Het Kinderrechtencommissariaat wil netwerking stimuleren op het vlak van informeren en sensibiliseren en wil een forum bieden aan relevante organisaties uit het kinderrechtenveld om gezamenlijke boodschappen uit te zenden.^[10] Met als uiteindelijk doel de zichtbaarheid van het hele kinderrechtenproject te optimaliseren.

2.2... OMBUDSWERK

Het, bij voorkeur minderjarige, publiek kan bij het Kinderrechtencommissariaat terecht met vragen, klachten en suggesties. Deze behandeling van individuele aanmeldingen (art. 6 van het Decr.VI.Parl. 15 juli 1997) gecombineerd met structurele belangenbehartiging is eigen aan wat men 'ombudswerk' is gaan noemen. In het licht van de opdrachten, de doelgroep en de doelstellingen van het Kinderrechtencommissariaat wordt ombudswerk dan ook vertaald als: *het werken vanuit (individuele) aanmeldingen om deze enerzijds van een antwoord te voorzien en om anderzijds zicht te krijgen op structurele problemen, waarover beleidsaanbevelingen geformuleerd kunnen worden.* Op grond van de aangemelde thema's en problemen, worden beleidsadviezen geformuleerd die kunnen bijdragen tot een structurele verbetering van de leefsituatie en het welbevinden van kinderen in Vlaanderen. Tegelijk kan de concrete individuele tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat reeds een effect creëren op de leefomstandigheden van het kind: een grotere kind-gerichtheid in de betrokken sector wordt aangemoedigd of een onmiddellijke verandering wordt doorgevoerd op grond van de tussenkomst.

2.3... ONDERZOEK

Onderzoek omvat zowel het onderzoek dat op eigen initiatief wordt opgezet en uitgevoerd, als het vergaren van allerhande relevante informatie over kinderen en jongeren uit ander (wetenschappelijk) onderzoek. De onderzoeksfunctie is van belang voor de inhoudelijke ondersteuning van de beleidsadviezen. Wanneer een kindvriendelijk beleid dient te worden

.....
 [10] Zo worden bijvoorbeeld de campagnes opgezet in samenwerking met organisaties die de gepaste expertise bezitten naargelang het thema.

gestimuleerd, kan dit enkel op basis van een gedegen kennis van de behoeften, noden en belevingswereld van kinderen en jongeren. Zoniet bestaat het risico dat het beleid niet de correcte antwoorden geeft op de heersende vragen en behoeften van de minderjarigen. Daarnaast is het ook van belang dat het Kinderrechtencommissariaat zelf op de hoogte blijft van recente bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek over kinderen en jongeren.

2.4... ADVIES AAN DE OVERHEID

Advies aan de overheid vormt het resultaat van alle opdrachten samen. Dit is in essentie wat het Vlaams Parlement voor ogen had bij het oprichten van het Kinderrechtencommissariaat: geadviseerd en inhoudelijk ondersteund worden bij de uitvoering van zijn taak en de verplichtingen voortvloeiend uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De onderwerpen van de adviezen kunnen vanuit meerdere hoeken komen. Een advies kan ontstaan naar aanleiding van een vraag van het Vlaams Parlement in een welbepaald dossier of rond een bepaald thema, op eigen initiatief naar aanleiding van een voorstel of ontwerp van decreet, op grond van de thema's die voortkomen uit meldingen vanuit het ombudswerk, op basis van een bezorgdheid die leeft bij kinderen en jongeren, uit resultaten die blijken uit onderzoek, als antwoord op de hiaten die de Vlaamse regelgeving nog vertoont in het licht van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind,... De adviesfunctie zal zich dan ook vertalen in verschillende vormen. Er zijn in de eerste plaats de geschreven adviezen aan het Vlaams Parlement, die verschijnen in de officiële parlementaire stukken. De adviezen zijn echter niet enkel aan het Vlaams Parlement gericht. Zeker in een complexe staatsstructuur als de Belgische liggen de kinderrechtenthema's namelijk over diverse bevoegdheidsniveaus verspreid. Vandaar dat het Kinderrechtencommissariaat ook gevraagd wordt als adviserend lid in werkgroepen of overlegstructuren binnen de Vlaamse of federale overheid.

2.5... WERKINGSCRITEIA

Het Kinderrechtencommissariaat houdt bij de globale taakinvinging en de uitbouw van de vier pijlers rekening met de volgende werkingscriteria:

- **Beleidsgericht werken:** het resultaat van het werk van het Kinderrechtencommissariaat moet merkbaar worden in wijzigingen van regelgeving en in het zichtbaar worden van kinderen in het beleid.
- **Kindgericht werken:** om de vereiste inbreng van kinderen te kunnen genereren, dienen zij eerst en vooral aangesproken en geïnformeerd te worden. Enkel met die invoer van de minderjarigen zelf kan vanuit het vereiste kindperspectief gewerkt worden.
- **Katalysator voor het kinderrechtenveld:** het Kinderrechtencommissariaat heeft als overheidsinstantie een rechtstreekse toegang tot het beleid, in tegenstelling tot de Ngo's. Vandaar dat de krachten en het werk van Ngo's in het veld moeten versterkt worden door het Kinderrechtencommissariaat.
- **Onafhankelijk werken:** wars van alle partijpolitiek volgt het Kinderrechtencommissariaat enkel de agenda van het Verdrag.
- **Proactief en reactief werken:** het Kinderrechtencommissariaat kaart enerzijds rechtsschendingen aan en werkt anderzijds aan de promotie van kinderrechten nog voor enige schending van die rechten zich voordoet.
- **Inhoudelijk ondersteuning:** via relevante informatie van kinderen, vanuit de maatschappelijke omgeving en vanuit wetenschappelijk onderzoek.

Besluitend kan men stellen dat het Kinderrechtencommissariaat werkt aan het versterken van de sociale positie van minderjarigen en het bevorderen van de maatschappelijke participatiekansen van kinderen en jongeren. Het Kinderrechtencommissariaat hanteert hierbij de stelling dat het toepassen van kinderrechten daarbij een doel op zich moet zijn. Het werk van het Kinderrechtencommissariaat zal dan ook worden geëvalueerd aan de hand van de gecreëerde maatschappelijke impact: het effect in de realiteit, op het maatschappelijk veld waarin kinderen zich bewegen. Bestaande regels zullen, waar nodig, moeten worden veranderd en nieuwe regelgeving zal moeten worden opgemaakt om ten volle de verdragsverplichtingen na te komen. Naast de regelgeving, dient ook de kijk op en de omgang met minderjarigen te worden beïnvloed door de boodschap van respect uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Pas dan zal niet enkel meer over kinderrechten worden geschreven en gesproken maar zal het verschil ook merkbaar worden in de maatschappelijke realiteit van elke dag.

3 WERKINGSMODALITEITEN

3.1... BEGROTING

Het Vlaams Parlement stelde het Kinderrechtencommissariaat 29.550.000 Bfr. ter beschikking voor het jaar 2000.

Dit bedrag werd besteed aan de volgende uitgaven:

Personeelskosten:	14.019.029 Bef.
Werkingskosten:	14.930.687 Bef.
Investeringskosten:	319.359 Bef.

De personeelskosten omvatten naast de brutosalarissen en alle toelagen en bijdragen zoals kinderbijslag, schooltoelage, vakantiegelden, alsook de onkostenvergoedingen, verzekeringen en de vaste dotatie aan de dienst maatschappelijk werk voor 6 voltijdse personeelsleden.

Op de werkingsuitgaven wogen vooral de uitbesteding van de onderzoeksopdracht, de hoge drukkosten van informatiedragers, het actualiseren en onderhouden van de website. Tenslotte gaat bijna één vijfde van het werkingsbudget naar huisvesting.

De investeringskosten betroffen vooral de aankoop van klein meubilair en van informatica-materiaal.

Het Kinderrechtencommissariaat sloot het werkjaar af met een positief saldo van 280.925 Bef.

Voor het werkjaar 2001 keurde het Vlaams Parlement een begroting goed van 35.825.000 Bef. De stijging met 21% ten opzichte van het werkjaar 2000 is hoofdzakelijk te wijten aan toegenomen personeelskosten door de uitbreiding van de personeelsformatie. Een jurist en een communicatiemedewerkster werden aangeworven. Tevens is er de hoge investeringskost voor het opzetten van een geïnformatiseerd registratiesysteem. De werkingsmiddelen werden niet verhoogd.

In Tabel 1 wordt de begrotingsopmaak voor het werkjaar 2001 geconcretiseerd weergegeven.

Tabel 1: Begroting 2001 in Bef. en Euro

KOSTENPOST	BEGROTING (Bef.)	BEGROTING (Euro)
Brutolonen personeel	16.700.000	413.982,18
Bijdrage sociale dienst	540.000	13.386,25
Selectiebureau	600.000	14.873,61
TOTAAL PERSONEEL	17.840.000	442.242,04
BIJDRAGE ASVP	1.000.000	24.789,35
HUISVESTING	3.700.000	91.720,60
Meubilair	300.000	7.436,80
Informatica	2.000.000	49.578,70
Telefoon & repro	150.000	3.718,40
TOTAAL INVESTERING	2.450.000	60.733,91
Reis, verblijf & vervoer	400.000	9.915,74
Telefoon	300.000	7.436,80
Vorming & opleiding	300.000	7.436,80
Boeken & documentatie	250.000	6.197,33
Kantoorartikelen	100.000	2.478,93
Keuken	55.000	1.363,41
Onderzoek	1.500.000	37.184,02
Representatie	600.000	14.873,61
Evenementen	1.300.000	32.226,15
Website	1.000.000	24.789,35
Distributie	500.000	12.394,67
Drukwerk	2.200.000	54.536,57
Lay-out	750.000	18.592,01
Frankeren	700.000	17.352,54
Informaticabeheer	600.000	14.873,61
Internet	140.000	3.470,50
Administratieve varia	140.000	3.470,50
TOTAAL WERKING	10.835.000	268.592,63
TOTAAL	35.852.000	888.078,55

3.2... SAMENWERKING MET HET ALGEMEEN SECRETARIAAT VAN HET VLAAMS PARLEMENT

Het Kinderrechtencommissariaat is een autonome onafhankelijke instelling verbonden aan het Vlaams Parlement. Autonomie en onafhankelijkheid betekenen niet dat het Kinderrechtencommissariaat geen beroep doet op organisatorische, materiële en logistieke ondersteuning door de diensten van het Vlaams Parlement. Daarom is er tussen het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement en het Kinderrechtencommissariaat een protocol afgesloten inzake de algemene ondersteuning. Dit lopende protocol bevat een aantal algemene bepalingen en principes inzake dergelijke ondersteuning. In het protocol zijn afspraken opgenomen, onder meer aangaande logistiek, informatica, personeels-administratie en eventuele samenwerking met derden. Ook afspraken over de vergoeding voor deze ondersteuning door de respectieve afdelingen aan het Kinderrechtencommissariaat zijn in het protocol opgenomen. Voor deze ondersteuning van het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement betaalt het Kinderrechtencommissariaat een forfaitair bedrag.

hoofdstuk 2

WERKJAAR 1999-2000: ACTIVITEITEN

inhoud

27	1. INFORMEREN EN SENSIBILISEREN
27	1.1. Situering
29	1.2. Pijlers van informeren en sensibiliseren
49	2. OMBUDSWERK
49	2.1. Begripsbepaling en werkingsprincipes
51	2.2. Het ombudsproces
55	2.3. Ombudswerk: rapportage
65	2.4. Thematiek van aanmeldingen
78	2.5. Besluiten uit ombudswerk
81	3. NETWERKING
81	3.1. Met de overheid
84	3.2. Met het middenveld
86	3.3. Studiedagen en congressen
88	3.4. Activiteiten met kinderen en jongeren
88	3.5. Internationaal
93	4. PROJECTEN
93	4.1. De Stembiljet-actie
98	4.2. Participatie: individuele kinderen en jongeren als gesprekspartner
101	4.3. Kinderrechtencommissariaat - Centrum voor Bevolking- en Gezinsstudie - onderzoek 'Leefsituatie Jongeren'

1 INFORMEREN EN SENSIBILISEREN

1.1... SITUERING

a. Continuïteit

Informereren en sensibiliseren is één van de kerntaken van het Kinderrechtencommissariaat. De lijnen die op dat vlak de voorbije jaren werden uitgezet, werden verder gezet en kregen tegelijkertijd nieuwe accenten. In deze aanpak wordt een continuïteit nagestreefd.

Doel van het *informereren* blijft het Kinderrechtencommissariaat en het kinderrechtendiscours bekend te maken. Via *sensibiliseren* wil het Kinderrechtencommissariaat minderjarigen aansporen hun rechten uit te oefenen.

Informereren en sensibiliseren

De klemtoon tijdens het eerste werkjaar (1998-1999) van het Kinderrechtencommissariaat lag op de bekendmaking van het Kinderrechtencommissariaat en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Het eerste was noodzakelijk om het pas opgerichte Kinderrechtencommissariaat een plaats te geven in Vlaanderen. Wat betreft het tweede werd vastgesteld dat de kennis van het Verdrag in Vlaanderen slechts in de kinderschoenen stond, alhoewel dit Verdrag op dat moment zijn tiende verjaardag vierde. Deze informatieverstrekking gebeurde vooral door representaties, mediawerk en de massale verspreiding van gedrukte informatiedragers.

In het tweede werkjaar (1999-2000) werkte het Kinderrechtencommissariaat hieraan verder. De gebruikte communicatiemiddelen werden aangevuld met een voorlopige campagnewebsite. Tegelijkertijd startte het Kinderrechtencommissariaat zijn eerste sensibiliseringscampagne. Dit sensibiliseren sluit nauw aan bij de doelstelling van het Kinderrechtencommissariaat om op korte termijn maatschappelijke impact te genereren bij de doelgroep kinderen.

In het afgelopen werkjaar (2000-2001) zette het Kinderrechtencommissariaat deze lijn onverminderd verder. Naast de reeds gebruikte methoden verving een definitieve website de voorlopige website en werd een tweede sensibiliseringscampagne gelanceerd.

Doelgroepen

Bij de verspreiding van informatie richt het Kinderrechtencommissariaat zich voornamelijk naar kinderen (6-12 jaar) en jongeren (12-18 jaar). Voor hen zijn gedrukte infodragers beschikbaar, de website is op hen gericht en hun doelgroepmedia worden aangesproken. Daarnaast worden ook volwassenen geïnformeerd over het kinderrechtendiscours via de actualiteitsmedia.

Bij het sensibiliseren zijn kinderen eveneens dé doelgroep. Die keuze is bewust. Het Kinderrechtencommissariaat gelooft in de competentie van kinderen om hun rechten uit te oefenen. Op dat vlak wil het Kinderrechtencommissariaat een mentaliteitswijziging tot stand brengen. Voor de recentste campagne werd voor het eerst ook een volwassenengroep - de leerkrachten van de basisscholen - als secundaire doelgroep gedefinieerd.

Campagnecontinuïteit

De sensibiliseringscampagnes vertonen een continuïteit, zowel op het inhoudelijke als op het conceptuele vlak. De conceptuele continuïteit wil zeggen dat de campagnes gebaseerd zijn op een aantal vaste ingrediënten. Deze ingrediënten zijn de 'experimenteeruimte' (die de kinderen wordt geboden tijdens het Kinderrechtenfestival), het verspreiden van boekjes

met actietips voor kinderen (de Megafoon) en het opzetten van pilootprojecten. De inhoudelijke continuïteit duidt er op dat de opeenvolgende campagnes zo zijn opgevat dat ze elkaar versterken. Inhoudelijk draaien de campagnes rond de directe leefwereld van kinderen. Zo richtte de campagne 1999-2000 zich op 'de buurt en gemeente'. De campagne 2000-2001 richt zich op 'de school'.

Het Kinderrechtencommissariaat werkt in zijn sensibiliseringscampagnes rond de participatierechten uit het Verdrag. Op het vlak van deze participatierechten is immers een grote inhaalbeweging vereist in vergelijking met de meer klassieke protectie- en provisierechten.

Gerichte en massale communicatie

Het Kinderrechtencommissariaat wil met zijn informerings- en sensibiliseringsboodschappen elk kind of elke jongere in Vlaanderen kunnen bereiken en aanspreken.

De informatieverbreiding richt zich op de rechten van elk kind en elke jongere. Om alle kinderen te bereiken wordt informatie verspreid via mailings, massa(doel)media en een website.

De sensibiliseringscampagnes gaan over rechten in de gemeente en op school, wat nauw aansluit bij de leefwereld van kinderen zodat ook deze boodschappen moeten kunnen aanspreken. De pilootprojecten in het kader van deze campagnes zijn in de eerste plaats gericht op de kinderen van de betrokken gemeenten of de betrokken scholen. De andere bestanddelen van deze campagnes (bv. Megafoon-boekje) worden evenwel op ruime schaal verspreid.

Aangezien het doel van het Kinderrechtencommissariaat is om alle kinderen te bereiken streeft het er naar de boodschappen naar inhoud en vorm laagdrempelig te houden. Ook bij de keuze van de communicatiekanalen wordt laagdrempeligheid nagestreefd: gratis info-dragers en emancipatie-instrumenten, gratis pilootprojecten, betaalbare evenementen, een open website, massamedia.

Netwerking

Het Kinderrechtencommissariaat streeft er naar om bij zijn informerings- en sensibiliseringswerk andere relevante organisaties uit het kinderrechtenveld te betrekken wanneer dat zinvol is. Zo werkt het Kinderrechtencommissariaat voor belangrijke bestanddelen van zijn campagnes samen met verscheidene partners.

Integrale communicatie: van concept tot product

Het Kinderrechtencommissariaat staat in principe zelf in voor de conceptualisering en uitwerking, planning, uitvoering en evaluatie van al zijn werk. Wel doet het Kinderrechtencommissariaat hiervoor regelmatig beroep op mede-uitvoerende derden.

b. Overzicht van de communicatiemiddelen van het voorbije werkjaar

Sensibiliseringscampagnes

In het najaar 2000 voerde het Kinderrechtencommissariaat een eerste sensibiliseringscampagne voor kinderen: 'Participatierechten van kinderen in hun buurt en gemeente'. Tijdens de tweede helft van het afgelopen werkjaar werd een tweede campagne voorbereid en gelanceerd onder de titel 'Participatierechten van leerlingen op de basisschool'.

Publicitaire bekendmakingscampagne

Het Kinderrechtencommissariaat voerde tijdens het voorjaar 2001 een eerste bekendmakingscampagne naar de doelgroep jongeren. Voor deze campagne werd gewerkt via het plaatsen van advertenties in de gedrukte media.

Verspreiding van informatiedragers

De bekendmakingsfolders voor kinderen en jongeren werden herdrukt. Het Kinderrechtencommissariaat kon voor deze en andere omvangrijke mailings ook het afgelopen werkjaar weer een beroep doen op de verzendingsdiensten van het departement Onderwijs, het departement Cultuur-Jeugd en het departement Welzijn.

Mediawerk

Het Kinderrechtencommissariaat bleef ook het afgelopen jaar investeren in samenwerking met relevante kindermedia. Zo werd structureel samengewerkt met Ketnet. De Jommekeskrant, de enige nog bestaande Vlaamse krantenbijlage voor kinderen, werd een belangrijke campagnepartner.

Het Kinderrechtencommissariaat bleef het maatschappelijk debat nog meer dan voorheen prikkelen door zijn aanwezigheid in de actualiteitsmedia. Ook naar de professionele- en middenveldorganisaties werkte het Kinderrechtencommissariaat aan zijn zichtbaarheid door een verhoogde aanwezigheid in publicaties van deze organisaties.

Website

Het Kinderrechtencommissariaat lanceerde in het najaar 2000 zijn website. Naast een informatie- en interactiemiddel voor en met kinderen en jongeren, is het ook een documentatiesite voor minderjarigen en volwassenen.

Deelname aan evenementen

Het Kinderrechtencommissariaat nam actief deel aan de Kinderrechtenmars, aan Ketnetcool 2001 en aan de Vlaanderendag in het Vlaams Parlement.

1.2... PIJLERS VAN INFORMEREN EN SENSIBILISEREN**a. Eerste pijler: de sensibiliseringscampagnes****a.1. campagne 2000 'Rechten in je buurt en gemeente'**

In het najaar 2000 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat een eerste sensibiliseringscampagne voor kinderen van 8 tot 12 jaar. De campagne had als belangrijkste doelstelling kinderen van die leeftijd aan te zetten gebruik te maken van hun participatierechten in hun buurt en gemeente. Pijlers van de campagne waren de stembiljetactie, het Kinderrechtenfestival 2000 en het Megafoonproject.

Voor de methodiek en concepten van deze campagne wordt verwezen naar het vorige jaarverslag.^[1] In dit jaarverslag wordt voornamelijk stilgestaan bij het verloop van deze campagne.

De Stembiljet-actie

Het Kinderrechtencommissariaat gaf kinderen van 9 tot 12 jaar in september 2000 de kans om aan te geven welke beleidsthema's zij belangrijk vinden in hun gemeente en wat zij veranderd willen zien. Dat gebeurde aan de vooravond van de Belgische gemeenteraadsverkiezingen.

Ongeveer 70.000 Vlaamse kinderen stuurden via hun school een ingevuld stembiljet naar het Kinderrechtencommissariaat. Dit komt neer op bijna één op drie Vlaamse kinderen tussen 9 en 12 jaar.

[1] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (2000), *Jaarverslag 1999-2000*, p. 30-38.

De resultaten van de stembiljet-actie werden verwerkt en publiek gemaakt op 24 oktober 2001. Diezelfde dag organiseerde Ketnet een verkiezingsshow. Het Kinderrechtencommissariaat stuurde naar alle Vlaamse gemeentebesturen en naar alle gemeentelijke jeugddiensten de volledige resultaten voor Vlaanderen, met de nadruk op het stemgedrag van kinderen uit de betrokken gemeente. Het Kinderrechtencommissariaat drong er in een begeleidende brief op aan dat de gemeenten rekening zouden houden met de wensen van hun kinderen.

De resultaten van de stembiljetactie worden uitvoerig besproken bij 'Projecten' (verder in dit hoofdstuk).

Het Kinderrechtenfestival

Het Kinderrechtenfestival 2000 droeg als titel 'Kitsegem, een gemeente waar kinderen rechten hebben'. Kinderen kregen een experimenteeruimte aangeboden waar ze vrij participatierechten in 'buurt en gemeente' konden uitoefenen.

De editie 2000 van het Kinderrechtenfestival ontving ongeveer 10.000 bezoekers (kinderen en volwassenen). Na afloop van het festival vulden 155 bezoekende kinderen een evaluatieformulier in. Hieruit blijkt dat de gemiddelde leeftijd van de bezoekende kinderen 11 jaar is. 61 % van de kinderen woont in de provincie Antwerpen, 21 % in Vlaams-Brabant, 9 % in Oost-Vlaanderen, 6 % in Limburg en 3 % in West-Vlaanderen. Meer dan de helft van de kinderen kwam met hun ouders naar het festival. 65 % van de kinderen antwoordt dat ze naar het festival gekomen waren omwille van de 'kinderrechtenactiviteiten'. Meer dan 70 % van de kinderen meldde dat ze meer dan 5 uur op het festival gebleven waren. Meer dan een derde van de ondervraagden bleef zelfs 6 uur en bijna 30 % bleef 7 uur op het festival. Iets meer dan de helft van de kinderen antwoordde dat kinderrechten hen 'sterk' interesseert. Nog eens 34 % stelde dat kinderrechten hen 'in zekere mate' interesseert. Gemiddeld gaven de kinderen het Kinderrechtenfestival 2000 een waarderingscijfer van 9,2 op 10.

Het Megafoonproject

Het boekje 'Megafoon-gemeente'

In het najaar 2000 verspreidde het Kinderrechtencommissariaat een boekje met actietips voor kinderen die hun rechten willen uitoefenen in hun buurt en gemeente: de Megafoon-gemeente.

De Megafoon-gemeente werd gedrukt op een oplage van 100.000 exemplaren. Het grootste deel hiervan werd in november 2000 verspreid door de Departementen Onderwijs en Cultuur-Jeugd van de Vlaamse Gemeenschap. Ongeveer 21.000 exemplaren werden lokaal verspreid door de 6 Megafoonpilotgemeenten. Overige exemplaren waren gratis opvraagbaar op het Kinderrechtencommissariaat. Wegens de vele aanvragen werden in het voorjaar 2001 twee herdrukken van de Megafoon-gemeente gerealiseerd. In totaal ging het daarbij om 15.000 exemplaren.

De Megafoonaffiche werd gedrukt op een oplage van 10.000 exemplaren. De voorraad affiches is volledig verdeeld en opgevraagd.

De ondersteuningsstructuur

Kinder- & Jongerentelefoon is sinds de lancering van de Megafoon-gemeente de telefonische helpdesk voor kinderen die iets willen veranderen in hun gemeente.

De pilotgemeenten

In oktober 2000 werd in zes Vlaamse gemeenten een Megafoontrefpunt geïnstalleerd. Dat is een fysiek laagdrempelig instappunt waar kinderen die iets willen veranderen in hun gemeente terecht kunnen. De initiële projectovereenkomst tussen de gemeenten

Megafoonboekje

Bekendmakingsaffiche Megafoon

(Antwerpen-Ekeren, Edegem, Brugge, Gent, Lanaken en Hoeilaart), de organisaties die het Megafoontrefpunt organiseren en het Kinderrechtencommissariaat liep tot 30 juni 2001. Het proefproject werd inmiddels verlengd tot 31 december 2001.

Op verzoek van de Megafoontrefpunten werden in het voorjaar 2001 specifieke bekendmakingsfolders voor het Megafoonproject gerealiseerd. De oplage van deze folders was 35.000 stuks. Elk Megafoontrefpunt ontving bovendien in het voorjaar 2001 een anderhalve meter grote Megafoonfiguur. Die figuren worden door de Megafoongemeenten gebruikt om het Megafoonproject te promoten in hun gemeente.

Megafoonfolder

Jij hebt rechten
OOK IN JE BUURT EN GEMEENTE

Je woont in een gemeente, je hebt rechten. Ook jij mag je mening zeggen. Ook jij kan dingen veranderen in je gemeente. Hoe kan je iets doen met die rechten? Dat lees je allemaal in de Megafoon. Als je het boekje al hebt, snel lezen. Anders, snel halen of bestellen.

Je leest in de Megafoon bijvoorbeeld hoe andere kinderen opklimmen voor hun rechten. Ingo begon een eigen clubhuis, Lotte en Marthe zorgden voor een propeur WC. Niels vande arte voor veilig parken. Geert wilde geen ongezond broodf naast zijn school, chloremetjes wilden meepraten over de openinguren van het zwembad. Maarthen organiseerde een propeur actie voor kinderen zonder dak.

Doe er iets mee
MET MEGAFOONTREFPUNT HELPT JE VERDER!

Wil je iets doen of veranderen in jouw gemeente? Weet je niet hoe je er aan moet beginnen? Zoek je iemand die je met raad en daad bijstaat? Bijvoorbeeld iemand die je helpt een brief te schrijven, of met jou de plan overlegt? Ga dan naar het Megafoontrefpunt. Dat is een plaats in jouw gemeente waar mensen je willen en kunnen helpen.

WAAR VIND JE ZO'N MEGAFOONTREFPUNT IN JE BUURT?

NAAM GEMEENTE	Broekse	Ekeren	Mirre
TREFPUNT	de jeugdbank	de gemeentebibliotheek	de jeugdbank
Adres	Voldenlaan 19, 2010 Ekeren	Hovestraat 95, 2010 Ekeren	Kalkdonsstraat 11, 1506 Melle
ONTACTPERSOON	Ilse Vandeweyer	Carla Morlen	Marjolijn De Baatle
OPENINGSIJDEN	elke dondag van 10 tot 12u, woensdag van 11u tot 12u	ma - woensdag en dondag van 11u tot 12u, vrijdag van 11u tot 12u	donderdag van 10 tot 12u, woensdag van 11u tot 12u, vrijdag van 11u tot 12u
Telnummer	037-211.17.17	037-211.25.20	037-211.25.20
E-mail	jeugdbank@ekeren.be	bibliotheek@ekeren.be	jeugdbank@hoeilaart.be

NAAM GEMEENTE	Lanaken	Brugge	Gent
TREFPUNT	de jeugdbank	Kinderrechtswinkel	Kinderrechtswinkel
Adres	Kon. Albertslaan 237, 3600 Lanaken	Nielse Heertborgerstraat 1, 8000 Brugge	Gedimint 24, 9000 Gent
ONTACTPERSOON	Lisette Vandenrijck	Lily De Clerck	Niké Dewaele
OPENINGSIJDEN	woensdag van 11u tot 12u, dondag van 10u tot 11u en ook na afspraak	woensdag van 11u tot 12u en ook na afspraak	woensdag van 11u tot 12u en ook na afspraak
Telnummer	037-21.16.18	037-21.25.11	037-21.25.12
E-mail	jeugdbank@lanaken.be	kw@jeugdbank@brugge.be	kw@jeugdbank@gent.be

Megafoon bestellen!
Kinderrechtencommissariaat
Berengatstraat 65, 1000 Brussel

Megafoontrefpunten

Ekeren
Voldenlaan 19, 2010 Ekeren

Broekse
Hovestraat 95, 2010 Ekeren

Melle
Kalkdonsstraat 11, 1506 Melle

Lanaken
Konink Albertslaan 237, 3600 Lanaken

Brugge
Nielse Heertborgerstraat 1, 8000 Brugge

Gent
Gedimint 24, 9000 Gent

VRAGEN?
Tel: 078/15-14-13

a.2. campagne 2001 'Rechten in de basisschool'

Situering en doelstellingen

De tweede sensibiliseringscampagne van het Kinderrechtencommissariaat richt zich op 'rechten van kinderen op de basisschool'. Deze campagne werd tijdens het voorbije werkjaar voorbereid en in september 2001 gelanceerd.

Rechten op en door, maar ook in het onderwijs worden gegarandeerd door het Verdrag. In het onderwijs moeten o.m. een aantal basisrechten inzake participatie worden gegarandeerd: het recht op vrije meningsuiting, het recht om gehoord te worden, het recht op informatie en de vrijheid van vereniging en vergadering. Ook scholen zijn gehouden om dit Verdrag te implementeren.

Daartegenover staat de onderwijsrealiteit. Uit ombudsdossiers van het Kinderrechtencommissariaat blijkt dat het aantal klachten over onderwijs stijgt. Die klachten hebben vaak te maken met een gebrek aan dialoog tussen leerlingen en school. Daarnaast is er de vaststelling dat participatieprojecten in het basisonderwijs, als ze al bestaan, gefragmenteerd zijn. Ze zijn afhankelijk van het initiatief en engagement van enkele actieve scholen. Participatie in basisscholen is vooralsnog niet structureel ingebed. Participatie-initiatieven worden door het beleid in Vlaanderen momenteel niet expliciet gesteund of gereguleerd. De beleidsaandacht op dit domein is tot op heden beperkt gebleven tot het secundair onderwijs. Daar bestaat bvb. de decretale verplichting een leerlingenraad op te richten zodra één derde van de leerlingen van de school dat wil.

Met deze campagne heeft het Kinderrechtencommissariaat de volgende doelstellingen:

- a. de leerlingen in de Vlaamse basisscholen informeren, rechtsuitoefening begint immers bij kennis van je rechten, en hen aansporen om hun rechten op school ook effectief uit te oefenen;
- b. leerkrachten en directies van de Vlaamse basisscholen informeren over de participatierechten van hun leerlingen en hen aansporen om met hun leerlingen in dialoog te treden en hen participatiekansen te geven.

Om dit te bereiken bestaat de campagne uit verscheidene onderdelen. Ten eerste was er het *Kinderrechtenfestival*. Een volgend onderdeel van de campagne omvat de *Megafoon-school* en de *Leerkrachtenkrant*. Ten slotte werd een pilootproject opgezet in 30 scholen en is er de *schoolparticipatiebus*.

De essentie van de boodschap in de hele campagne is dat leerlingen hun mening mogen te kennen geven op school en dat leerlingen het recht hebben om veranderingen op school voor te stellen. De toon van de boodschap is constructief. Leerlingen worden aangespoord om met hun leerkrachten en directie samen school te maken. Samen school maken vereist permanent overleg tussen alle betrokkenen.

Doelgroep

De campagne is in de eerste plaats gericht op de kinderen van alle basisscholen. Bovendien richt deze campagne zich ook tot de leerkrachten en directies. Zonder hun medewerking kan er immers van participatie op school geen sprake zijn.

Het pilootproject is prioritair gericht op de kinderen, leerkrachten en directies van de betrokken scholen.

Tijdens het voorjaar 2001 bedacht het Kinderrechtencommissariaat de volledige campagne. Het coördineerde de volledige uitwerking ervan. Het Kinderrechtencommissariaat diende een subsidieaanvraag in bij de Vlaamse Minister van Onderwijs. Het kreeg ondersteuning ten belope van 2 miljoen Bef. Met het Departement Onderwijs werd daarenboven overeengekomen dat het Departement de druk van de *Megafoon-school* voor 1 miljoen Bef. zou steunen.

Onderdelen van de campagne:

■ **Het Kinderrechtenfestival 2001**

Op 22 september organiseerde het Kinderrechtencommissariaat voor de derde maal, in samenwerking met vzw Kids&Co, het Kinderrechtenfestival.

De vzw Kids&Co is eigenaar van de naam ‘Kinderrechtenfestival’ en juridisch de organisator van het festival. In de praktijk organiseert Kids&Co het logistieke kader voor het festival, Kids&Co doet aan commerciële fondsenwerving, huurt omkaderende animatie-activiteiten en organiseert de podiumprogrammering.

Het Kinderrechtencommissariaat werkte het concept van het festival uit en schreef in overleg met de vzw Kids&Co de subsidiedossiers. Het festival werd financieel gesteund door onder meer de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking, door de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen en door Kind & Gezin. Het Kinderrechtencommissariaat was verantwoordelijk voor de externe communicatie van het festival. Het Kinderrechtencommissariaat bouwde ook een eigen stand op het festival. Die stand bestond onder meer uit een infopunt kinder-rechten en een Megafoontrefpunt.

Folder en affiche Kinderrechtenfestival 2000

In overleg met het Kinderrechtencommissariaat heeft de vzw Kids&Co in het voorjaar 2001 een wijziging van haar statuten doorgevoerd. De bedoeling hiervan was de deelnemende organisaties en kinderen via het Kinderrechtencommissariaat een meer formele stem te geven in de beslissingsstructuur van de vzw. Het nieuwe statuut installeert hiertoe een adviescommissie. Deze adviescommissie kan bindende adviezen uitbrengen aan het uitvoerend comité van de vzw. In de adviescommissie zetelen vertegenwoordigers van het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat coördineert de werkgroep 'deelnemende organisaties' en de reflectiegroep 'kinderen'. Het Kinderrechtencommissariaat is op die manier het doorgeefluik voor de wensen en verzuchtingen van kinderen en deelnemende organisaties. Het controleert via de adviescommissie ook de mate waarin met die verzuchtingen rekening wordt gehouden.

De vergaderingen van de werkgroep 'deelnemende organisaties' werden het afgelopen jaar gevolgd door: de Vlaamse Scholierenkoepel, School Zonder Racisme, Leefsleutels, VCOK, Kind & Gezin, Kinder- & Jongerentelefoon, Amnesty International, Vives, Unicef, Jeugd & Vrede en de Provincie Antwerpen.

De reflectiegroep 'kinderen' bestond uit kinderen van 3 Vlaamse basisscholen. Het ging om kinderen uit het vierde, vijfde en zesde leerjaar van scholen uit Kessel (provincie Antwerpen), Aalter (provincie Oost-Vlaanderen) en Holsbeek (provincie Vlaams-Brabant). Naast de reflectiegroep 'kinderen' werden meningen van kinderen ingezameld. Er werd een enquêteformulier gestuurd naar de kinderen die na het vorige festival een evaluatieformulier hadden ingediend. Een zelfde bevraging werd op de website van het Kinderrechtencommissariaat georganiseerd.

Met het Kinderrechtenfestival 2001 werden verscheidene doelstellingen nagestreefd. Kinderen werden in de eerste plaats geïnformeerd over hun participatierechten op school. Daarnaast werd gepoogd hen op een interactieve en speelse manier bewust te maken van hun competentie om hun participatierechten op school uit te oefenen. Inspirerende schoolparticipatie-initiatieven werd een forum gegeven. Ook volwassenen werden geïnviseerd. Het was de bedoeling deze volwassenen - ouders, maar in het bijzonder leerkrachten - bewust te maken van de rechten van kinderen op school en van de competentie van kinderen om die rechten uit te oefenen. Ten slotte wilde het festival een kindparticipatief onderwijsbeleid stimuleren.

Het Kinderrechtenfestival 2001 bouwde verder op het basisconcept van de vorige edities. Daarom werd op 22 september opnieuw een experimentele 'ééndagsgemeente' neergezet op de festivalweide. Onder de titel 'Kitsegem, een stad die school maakt' werd extra aandacht geschonken aan participatierechten van kinderen op school. Kitsegem werd een gemeente met inspirerende participatieactiviteiten in school-, buurt- en gemeentelocaties.

De activiteiten op het Kinderrechtenfestival maakten gebruik van een brede waaier van inlevingsmethodieken: rollenspelen, inleefspelen, interactieve voorstellingen, kennisgevingsvoorstellingen, inspraakactiviteiten, workshops, film- en videoprojectie, e.d.

De activiteiten konden worden onderverdeeld in drie groepen. Er waren participatieactiviteiten 'binnen de schoolmuren'. Hierin waren er onder meer een interactieklas, ideeënklas, directielokaal, snoezelklas, fantasieklas, multiculturele klas, leerlingenraad-klas, schoolparlementklas, gevoelensklas, waterklas, filosoferklas en dagdroomklas.

Onder de participatieactiviteiten 'in de ruimere leefwereld school' kon men onder meer een verkeers- en fietsparcours en de buitenschoolse ouderopvang terugvinden.

Participatieactiviteiten 'in de buurt en gemeente' ten slotte omvatte onder meer een stadhuis-met-inspraak, kinderpersbureau, cultureel centrum, vluchtelingencentrum en wereldcentrum.

Er werd ook gezorgd voor een kinderzone voor het podium en een verdwaalcentrum.

De activiteiten werden door een verscheidenheid van lokale, provinciale en landelijke organisaties aangeboden: het Kinderrechtencommissariaat, Provinciale Technische School Boom, School Zonder Racisme, Vlaamse Scholierenkoepel, Steunpunt Leerlingenparticipatie, Leefsleutels, Basisschool De Vlindertuin uit Hinge-Bornem, Stedelijke Basisschool 14 uit Antwerpen, Basisschool De Vrijdagsmarkt uit Brugge, Zeno, Green Belgium, VCOK,

Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid, Kinderrechtswinkels, Kinder- & Jongeren-telefoon, Amnesty International, Pedagogisch Instituut Vives, Unicef, Jeugd & Stad, Jekino, Vlaamse Gemeenschap afdeling Bijzondere Jeugdbijstand, Jeugd & Vrede, Bond van Grote en Jonge Gezinnen, Crefi, Stad Antwerpen, Provincie Antwerpen, Vlaamse Gemeenschap dienst Ontwikkelingssamenwerking, Kunst in Zicht, Piva, Suske en Wiske Museum, Sportdienst Provincie Antwerpen, Provinciaal Instituut Technisch Onderwijs Stabroek, Provinciaal Instituut Sint-Godelieve, Provinciaal Vormingscentrum Malle, De Schranshoeve, Kids vzw, Foster Parents Plan, Centrum Informatieve Spelen, Ketnet, Jommekeskrant, Klasse en Radio2.

Het Kinderrechtenfestival 2001 werd bezocht door ongeveer 7.000 personen (kinderen én volwassenen). Het Kinderrechtenfestival kon tevens de Vlaamse ministers Bert AnCIAUX (Vlaams Minister van Cultuur, Jeugd, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking) en Mieke Vogels (Vlaams Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen) verwelkomen.

■ Megafoon en Leerkrachtenkrant

De Megafoon-school

De 'Megafoon-school' is een boekje met inspirerende verhalen en actietips voor kinderen die hun rechten willen uitoefenen op school. De Megafoon wil leerlingen inspireren en hen aansporen om hun rechten op school uit te oefenen in dialoog met alle andere betrokkenen. De brochure is duidelijk vanuit een emancipatorisch kindperspectief geschreven. Dat wil zeggen dat de Megafoon ook aangeeft dat kinderen niet bij de pakken moeten blijven zitten als de dialoogpartners die dialoog niet willen aangaan.

Bekendmakingsaffiche Megafoon

Kinderen hebben rechten op school

Megafoon

ACTIETIPS VOOR LEERLINGEN MET IDEEËN

Je brengt veel dagen door op school. Je wil dat er daar rekening met jou gehouden wordt. Dat recht heb je. Jij mag je mening geven en dingen veranderen op school. Hoe begin je daar aan? Dat kan je lezen in de blauwe Megafoon. Een actie-boekje om iets te doen met jouw rechten.

JE WIL DE MEGAFOON ALS EEN GEDRUKT BOEKJE?
Trek je leraar of je directeur aan de mouw. Vraag naar het boekje. OF schrijf, bel mail naar:
Kinderrechtencommissariaat,
Nerfingstraat 67,
1000 Brussel,
tel 02/552.78.00, e-mail: kinderrechten@vlaamseparlement.be

OP MIJN SCHOOL HEB IK HET RECHT OM TE MOGEN
meeleven
meedenken
meepraten
meebeslissen
mee-uitvoeren

JE VINDT DE MEGAFOON-ACTIETIPS OOK OP DEZE WEBSITES:
HET KINDERRECHTEN-COMMISSARIAAT:
www.kinderrechtencommissariaat.be
KINDER- EN JONGERENTELEFOON:
www.kjt.org

VRAGEN?
BEL 078/15 14 13

De Megafoon is bewust opgebouwd in verhaalvorm. Die vorm maakt het herkenbaar en dicht aansluitend bij de leefwereld van kinderen. Dit maakt het boekje laagdrempelig.

De ondersteuningsstructuur

De Kinder- & Jongerentelefoon fungeert opnieuw als permanente telefonische helpdesk. De Kinder- & Jongerentelefoon beantwoordt de vragen van de kinderen, helpt hen om hun idee of probleem duidelijk te structureren en gaat met de kinderen de haalbaarheid na van hun ideeën. De Kinder- & Jongerentelefoon helpt kinderen verder om een aanpak uit te werken, zodat de kinderen zelf van start kunnen gaan. Diezelfde Kinder- & Jongerentelefoon doet dit ook voor vragen van kinderen over participatie in hun buurt en gemeente (vorig jaar gelanceerd). Dat verzekert eenduidigheid en kwalitatieve continuïteit

Megafoon-school

De Leerkrachtenkrant

Participatie op school is onmogelijk zonder de actieve ondersteuning van de leerkrachten. Daarom schreef het Kinderrechtencommissariaat de 'Leerkrachtenkrant'. Het doel van deze 'Leerkrachtenkrant' is voor leerkrachten inzichtelijk te maken wat de Megafoon-brochure is en beoogt. De krant wil leerkrachten geruststellen en hen duidelijk maken wat de school te winnen heeft bij participatie. De krant wil hen echter ook duidelijk maken dat participatierechten van kinderen geen vrijblijvende optie zijn.

De Leerkrachtenkrant

Redactie en verspreiding

Het Megafoonproject - de Megafoonbrochure, de Megafoonaffiche en de Leerkrachtenkrant - werden redactioneel uitgewerkt door het Kinderrechtencommissariaat in samenwerking met het Steunpunt Leerlingenparticipatie, de Vlaamse Scholierenkoepel en de Kinder- & Jongerentelefoon.

De Megafoonbrochure telt 48 pagina's en werd gedrukt op een oplage van 200.000 exemplaren, de Megafoonaffiche werd gedrukt op 12.500 exemplaren. Van de Leerkrachtenkrant werden 55.000 exemplaren gedrukt. Het gros van de Megafoonbrochures, Megafoonaffiches en Leerkrachtenkranten werd verzonden naar de ongeveer 2.600 Vlaamse basisscholen. Het materiaal is permanent opvraagbaar bij het Kinderrechtencommissariaat. De Megafoon-school is sinds 10 september 2001 ook online raadpleegbaar op de website van het Kinderrechtencommissariaat.

■ Schoolparticipatiebus

Situering

Op 1 oktober 2001 startte het Kinderrechtencommissariaat het pilotscholenproject onder de noemer 'schoolparticipatiebus'. In dertig basisscholen wordt een participatieproces op gang gebracht waarbij leerlingen, leerkrachten en directies betrokken worden. Die scholen worden bezocht door de schoolparticipatiebus.

Advertentie in Klasse voor Leerkrachten

Kinderen hebben rechten op school.

Ook op de basisschool willen leerkrachten en leerlingen samen school maken. Leerkrachten, maar ook leerlingen willen kunnen meeleven, meedenken, meepraten, meebeslissen en mee uitvoeren. Wilt u aan uw leerlingen participatiekansen geven? Het Kinderrechtencommissariaat voert tijdens het najaar een grote informatiecampagne.

Van 1 oktober tot 15 december gaat de Informatiebus op tournee. Ze opent haar deuren aan dertig schoolpoorten, verspreid over heel Vlaanderen. De bus kan vrij bezocht worden door leerkrachten van basisscholen uit de buurt. U wilt op deze bus springen om de participatiekansen niet te missen? Een overzicht van de locaties en de data vindt u in de volgende nummers van Klasse voor Leerkrachten.

De schoolparticipatiebus rijdt ook online. Inspirerende informatie en interessante tips om samen met uw leerlingen te ontdekken. www.kinderrechtencommissariaat.be

Ook uw basisschool of leerkracht krijgt tijdens de tournee Megafoonbrochure (advies op participatie op hun werkveld) en de Leerkrachtenkrant (advies op participatie op hun werkveld). De bus heeft ook de Megafoon en de Megafoonaffiche.

Meer info? Kinderrechtencommissariaat, Politigeduld 07, 1000 Brussel, tel 02 222.98.00, te bereiken 9 uur spreekuur.

Behoeft van scholen

Het Kinderrechtencommissariaat deed in mei 2001 een oproep naar de Vlaamse basisscholen om zich kandidaat te stellen voor deelname aan het project. Dat gebeurde onder meer via een brief die door het Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap werd verspreid naar alle Vlaamse basisscholen. Er werden in de oproep geen eisen gesteld over bestaande inspraakcultuur of inspraakstructuren op school. Er werd wél gesteld dat deelname aan de actie een concreet en langdurig engagement van de school vereist.

In totaal stelden 269 basisscholen zich kandidaat voor de dertig beschikbare plaatsen. Van de scholen die zich kandidaat stelden lagen er 68 in de provincie Antwerpen, 41 in Limburg, 68 in Oost-Vlaanderen, 31 in Vlaams-Brabant, 51 in West-Vlaanderen. 8 Brusselse scholen stelden zich kandidaat.

73 van deze scholen behoren tot het Gemeenschapsonderwijs, 50 tot het Officieel Gesubsidieerd Onderwijs (steden, gemeenten en provincies) en 144 tot het Vrij Gesubsidieerd Onderwijs. De behoefte om werk te maken van participatie blijkt dus te bestaan in de verschillende onderwijsnetten en provincies.

Selectie pilotscholen

De scholen werden in een eerste fase geselecteerd op basis van hun geografische ligging, onderwijsnet en grootte. De bedoeling hiervan was te komen tot een representatieve spreiding. De geselecteerde scholen kregen een intentieverklaring toegestuurd. Die intentieverklaring moest worden ondertekend door alle leerlingen van de derde graad, hun leerkrachten en de directie van de school. Alle aangeschreven scholen deden dat. Op die manier kon het Kinderrechtencommissariaat zich vergewissen van de bereidheid en het engagement van de betrokkenen om met elkaar in overleg te gaan.

Er werden uiteindelijk 30 scholen geselecteerd voor het pilootproject. Deze scholen hebben de volgende geografische spreiding over Vlaanderen: 8 scholen in Antwerpen, 4 in Limburg, 6 in Oost-Vlaanderen, 5 in Vlaams Brabant, 1 in Brussel en 6 in West-Vlaanderen. In totaal zijn er 7 scholen uit het Gemeenschapsonderwijs, 6 uit het Officieel Gesubsidieerd Onderwijs en 17 uit het Vrij Gesubsidieerd Onderwijs.

Het inspraakproces

Het inspraakproject wil een overlegproces op gang brengen tussen de leerlingen en de leerkrachten van de derde graad (5de en 6de leerjaar). De bedoeling is om aan het eind van dit overlegproces te komen tot duidelijke en bindende afspraken over wat op school moet veranderen in het belang van de kinderen en rekening houdend met alle betrokkenen. Deze afspraken worden neergeschreven in een charter. Dat charter zal ondertekend worden door leerlingen, leerkrachten en directie.

Leerlingen en leerkrachten wordt een kader aangeboden waarbinnen ze op gelijkwaardige basis met elkaar kunnen overleggen. Dit kader bestaat uit drie overlegsessies die worden gestructureerd en begeleid door medewerkers van het Centrum Informatieve Spelen.

Het participatieproject heeft ook iets te bieden aan de andere leerlingen van de basisschool. Op de dag van de eerste overlegsessie voor de derde graad, inventariseren de leerlingen van de eerste en tweede graad per klas hun problemen en ideeën. Die inventarisering gebeurt met behulp van de inspraakbox (eerste graad) of de babbelbox (tweede graad). De inspraakbox bevat materialen waarmee de kinderen hun agendapunten kunnen visualiseren. De babbelbox staat opgesteld in de schoolparticipatiebus. De inventarisatielijsten van de eerste en de tweede graad worden doorgegeven aan de leerlingen van de derde graad. Aan hen wordt gevraagd bij het opmaken van het charter rekening te houden met de agendapunten van de andere leerlingen.

De schoolparticipatiebus

De scholen worden tussen 1 oktober en 15 december, op de dag van de eerste overlegsessie, bezocht door de schoolparticipatiebus. Dat is een dubbeldekker die door het Kinderrechtencommissariaat werd ingericht als participatie en informatiepunt. De schoolparticipatiebus is tegelijkertijd een antenne voor leerkrachten van andere basisscholen. Zij worden uitgenodigd zich in de bus te komen informeren over participatie.

De opvolging

Vanaf het moment waarop de betrokken scholen hun afsprakenlijst hebben gefinaliseerd start het opvolgproject voor die scholen. Dat project zal in samenspraak met het Kinderrechtencommissariaat door het Steunpunt Leerlingenparticipatie worden gecoördineerd. Het Steunpunt zal in het voorjaar 2002 provinciale opvolgingsvergaderingen organiseren. Op die manier worden de scholen gesteund in de implementatie en operationalisering van hun afsprakenlijst.

In mei 2002 zullen het Kinderrechtencommissariaat en het Steunpunt Leerlingenparticipatie samen met de betrokkenen een evaluatie van het project doorvoeren. De informatie

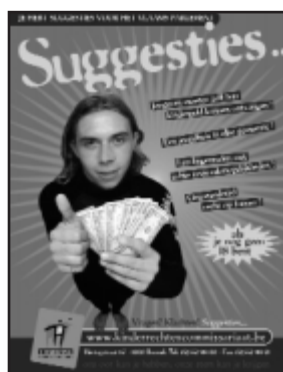
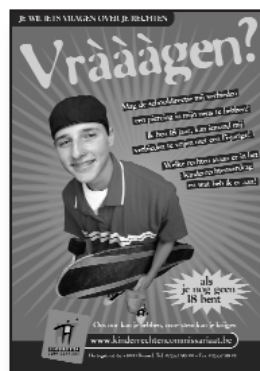
zal worden gebruikt om aan de Vlaamse basisscholen werkmodellen te presenteren en om het beleid te adviseren omtrent inspraak van kinderen op de basisschool.

b. Tweede pijler: publiciteitscampagne

Om de bekendmaking van het Kinderrechtencommissariaat specifiek naar de doelgroep 'jongeren' te versterken voerde het Kinderrechtencommissariaat in het voorjaar 2001 een publiciteitscampagne. In advertenties in gedrukte media werd de ombudsfunctie en de spreekbuisfunctie van het Kinderrechtencommissariaat benadrukt. De advertentiecampagne werd geïntegreerd in een ruimere promotionele aanpak. Tijdens de duur van de advertentiecampagne werden 170.000 bekendmakingsfolders verspreid naar de doelgroep. De jongerensite van het Kinderrechtencommissariaat kreeg in diezelfde periode een nieuwe stijl.

Paginagrote kleurenadvertenties verschenen in het weekblad 'Joepie' (op 31 maart, 7 april en 14 april 2001), in het maartnummer van het maandblad 'Maks' (Klasse voor Jongeren) en in het weekblad 'Humo' (3 april 2001). De communicatie naar jongeren werd ondersteund door een advertentie in het aprilnummer van het maandblad 'Klasse voor Leerkrachten'.

Advertenties in Humo, Maks en Joepie

c. Derde pijler: informatiedragers

c.1. Aanmaak van gedrukte informatiedragers

■ Megafoon-gemeente en Megafoonaffiche

De Megafoon-gemeente werd gedrukt op een oplage van 100.000 exemplaren, de Megafoonaffiche op 11.000 exemplaren. Van de Megafoon-gemeente kwamen er in het voorjaar 2001 twee herdrukken van gezamenlijk 15.000 exemplaren.

■ Bekendmakingsfolders

De twee bekendmakingsfolders van het Kinderrechtencommissariaat (één voor kinderen van 6 tot 12 jaar en één voor jongeren van 12 tot 18 jaar) werden in het voorjaar 2001 herdrukt op een oplage van 100.000 exemplaren. In het najaar werden nogmaals 40.000 bekendmakingsfolders voor kinderen herdrukt.

Bekendmakingsfolder 6-12 jarigen en 12-18 jarigen

■ Jongerenjaarkrant

Het Kinderrechtencommissariaat brengt met het jaarverslag aan het Vlaams Parlement verslag uit van zijn activiteiten van het voorbije werkjaar. Het Kinderrechtencommissariaat wil echter niet enkel aan het Vlaams Parlement, maar ook aan jongeren in Vlaanderen duidelijk maken wat tijdens het voorbije werkjaar werd gepresteerd. Om zijn decretale taak te vervullen heeft het Kinderrechtencommissariaat het mandaat van jongeren nodig. Het Kinderrechtencommissariaat wil dat mandaat verwerven door aan jongeren onder meer op een transparante en relevante wijze verslag uit te brengen van zijn werking.

De Jongerenjaarkrant 1999-2000 werd in november 2000 gedrukt op een oplage van 50.000 exemplaren.

■ Folder en affiche Kinderrechtenfestival 2001

De folder werd gedrukt op een oplage van 350.000 exemplaren. De affiche werd gedrukt op een oplage van 25.000 exemplaren. De drukkosten voor folder en affiche werden betaald door de Provincie Antwerpen in het kader van de samenwerking tussen de provincie en het Kinderrechtenfestival.

■ Megafoon-school, Megafoonaffiche en Leerkrachtenkrant

De Megafoon-school werd in juni 2001 gedrukt op een oplage van 200.000 exemplaren, de Megafoonaffiche op 12.500 exemplaren en de Leerkrachtenkrant op 55.000 exemplaren.

c.2. Distributie van gedrukte informatiedragers

De gedrukte infodragers van het Kinderrechtencommissariaat werden ook in het afgelopen werkjaar verdeeld via de Departementen Onderwijs, Jeugd en Welzijn van de Vlaamse Gemeenschap.

Jongerenjaarkrant 1999-2000

De mailings via het Departement Onderwijs gaan afhankelijk van de doelgroep naar alle Vlaamse basisscholen, secundaire scholen en centra voor leerlingenbegeleiding. Mailings via het Departement Cultuur, Jeugd gaan naar alle erkende bibliotheken, Jip's, Jac's, gemeentelijke jeugddiensten, landelijke jeugdwerkorganisaties, speelpleinen en jeugdhuizen. Mailings via het Departement Welzijn gaan naar CAW's, comités bijzondere jeugdbijstand, gezinstehuizen, onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra, dagcentra, centra kind en gezinsondersteuning, ziekenhuizen met kinderafdelingen, sociale diensten jeugdrechtbanken, buurtopbouwwerk, gemeenschapsinstellingen bijzonder jeugdbijstand, thuisbegeleidingsdiensten, diensten begeleid zelfstandig wonen, diensten voor pleegzorg, lokale en provinciale integratiecentra, kansarmenbeleid, centra voor ontwikkelingsstoornissen, centra integrale gezinszorg en bemiddelingscommissies bijzondere jeugdbijstand.

Tabel 2: Overzicht van de gerealiseerde mailings

WAT	HOEVEEL	WANNEER	DOOR WIE
Jongerenjaarkrant	47.000	nov. 2000	Dep. Cultuur/Jeugd en Welzijn
Megafoon-gemeente	100.000	nov. 2000	Dep. Ond; Cult/Jeugd, Welzijn
Megafoonaffiche	10.000	nov. 2000	Dep. Ond; Cult/Jeugd, Welzijn
Bekendmakingsfolder 12+	170.000	maart 2001	Dep. Ond; Cult/Jeugd, Welzijn
Bekendmakingsfolder 12-	100.000	maart 2001	Dep. Cultuur/Jeugd en Welzijn
Folder Kinderrechtenfestival	213.000	aug. 2001	Dep. Ond; Cult/Jeugd, Welzijn
Affiche Kinderrechtenfestival	12.000	aug. 2001	Dep. Ond; Cult/Jeugd, Welzijn
Megafoon-school	166.000	sep. 2001	Dep. Onderwijs
Megafoonaffiche	11.000	sep. 2001	Dep. Onderwijs
Leerkrachtenkrant	53.000	sep. 2001	Dep. Onderwijs

Tabel 3: Overzicht andere verspreidingswijzen

WAT	HOEVEEL	WANNEER	WAAR
Bekendmakingsfolder 12-	35.000	jan. 2001	Ketnetcool, Antwerpen
Bekendmakingsfolders	1.000	april 2001	Vlaanderendag, Vlaams Parl.
Bekendmakingsfolder 12-	2.000	sep. 2001	Kinderrechtenfestival
Bekendmakingsfolder 12-	2.000	okt. 2001	groepsbezoeken Vlaams Parl.
Bekendmakingsfolder 12+	2.000	okt. 2001	groepsbezoeken Vlaams Parl.

c.3. Het kinderrechtdoolhof

Het kinderrechtdoolhof is een houten constructie van 60 vierkante meter. Het werd speciaal ontworpen voor laagdrempelige informering over kinderrechten op een speelse manier. Het doolhof werd ontwikkeld in samenspraak met Jeugd & Vrede en Kind & Gezin. Het Kinderrechtdoolhof is inzetbaar op grote evenementen en werd in het voorbije werkjaar 3 maal opgesteld (zie tabel 4).

Tabel 4: Kinderrechtdoolhof

WAAR	WANNEER	AANTAL BEZOEKERS
Ketnetcool, Antwerpen	januari 2001	45.000
Pennszakrock, Mol	juni 2001	35.000
Kinderrechtenfestival, Boom	september 2001	7.000

d. Vierde pijler: mediawerk

Het Kinderrechtencommissariaat werd in de periode van 1 oktober 2000 tot en met 30 september 2001 in het totaal 158 keer in de media vermeld. Er waren 108 items in actualiteitsmedia, 15 items in kinder- en jongerenmedia, 35 items in tijdschriften van professionele organisaties. Dat is een stevige verhoging van het aantal in vergelijking met het werkjaar 1999-2000 (133 items) (zie bijlage).

d.1. Doelgroepmedia

Omdat emancipatie van kinderen voor het Kinderrechtencommissariaat prioritair is, werd structureel en in campagnecontext met die media samengewerkt die zich rechtstreeks naar kinderen richten.

Met Ketnet wordt reeds drie jaar systematisch samengewerkt. Tijdens de campagnes 'Rechten van kinderen in hun gemeente' en 'Rechten van kinderen op school' was en is Ketnet een mediapartner. De samenwerking gold ook voor uitzendingen over kinderrechten in het infoprogramma 'Mijn Gedacht'. Het Kinderrechtencommissariaat was bij die uitzendingen telefonische helpdesk voor kinderen die met vragen bleven zitten.

Vorig jaar verdwenen de kinderkrantenbijlagen 'Stipkrant' (De Standaard, Het Nieuwsblad) en 'Ketnetkrant' (Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg). Voor kinderen rest enkel nog de Jommekeskrant. Jommekeskrant (wekelijkse bijlage bij Het Nieuwsblad, Het Volk, De Gentenaar) is een mediapartner voor de campagne 'Rechten van kinderen op school'.

Het aantal items in kinder- en jongerenmedia lag het afgelopen werkjaar lager (15 items) dan in het vorige werkjaar (25). Dat heeft veel te maken met het wegvallen van beschikbare gedrukte kindermedia in Vlaanderen.

d.2. Actualiteitsmedia

Het Kinderrechtencommissariaat maakte zijn standpunten en campagnes bekend aan actualiteitsmedia via persberichten, persconferenties, interviews en opinieartikelen. Het Kinderrechtencommissariaat steunde ook de boodschap van andere relevante actoren in het kinderrechtenveld door actieve participatie aan hun persconferenties.

Overzicht persconferenties:

- 24 oktober 2000: Persconferentie Kinderrechtencommissariaat in samenwerking met Kinder- & Jongerentelefoon, Jeugd & Stad, Kinderrechtswinkels. Bekendmaking resultaten Stembiljet-actie en voorstelling Megafoonproject in het kader van de campagne 'Rechten van kinderen in buurt en gemeente'.
- 20 november 2000: Persconferentie Kinderrechtencommissariaat. Voorstelling van het Jaarverslag en de Jongerenjaarkrant.
- 1 december 2000: Participatie aan persconferentie Prinses Mathildefonds. Voorstelling van het Prinses Mathildefonds.
- 1 februari 2001: Participatie aan persconferentie van het Forum Pluralistisch Jeugdwerk. Ruimte voor kinderen.
- 25 april 2001: Participatie aan persconferentie van Jeugd & Vrede. Voorstelling van het kinderrechtenverhalenboek 'Ik heb ook maar twee vleugels'.
- 3 mei 2001: Participatie aan persconferentie van Amok en Kwadrant. Het belang van kinderen bij adoptie.
- 31 augustus 2001: Participatie aan persconferentie van Vlaamse Scholierenkoepel. Kinderrechten op school en leerlingenstatuut secundair onderwijs.

- 10 september 2001: *Persconferentie Kinderrechtencommissariaat in samenwerking met Kinder- & Jongerentelefoon, Vlaamse Scholierenkoepel, Steunpunt Leerlingenparticipatie.*
Voorstelling van de sensibiliseringscampagne ‘Rechten van kinderen op de basisschool’: voorstelling van het Kinderrechtenfestival, het Megafoon-school-project en het schoolparticipatiebus.

Het aantal items in actualiteitsmedia lag het afgelopen werkjaar beduidend hoger (108 items) dan in het werkjaar 1999-2000 (86 items). De actualiteitsitems waren als volgt verdeeld: 21 items in audiovisuele media en 87 items in gedrukte media. Van die items in gedrukte media waren de meeste (74 items) artikelen in de Vlaamse kranten.

Specifieke inhoudelijke stellingnamen over actuele maatschappelijke actualiteitskwesities werden ook het afgelopen werkjaar overwegend reactief benaderd.

d.3. Tijdschriften professionele organisaties

De Kinderrechtencommissaris is lid van de redactie van het Tijdschrift voor de Rechten van het Kind en van het Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten. Het Kinderrechtencommissariaat werkt systematisch samen met de Klasse-tijdschriften van het Departement Onderwijs. Voor de campagnes ‘Rechten van kinderen in hun gemeente’ en vooral ‘Rechten van kinderen op school’ was Klasse voor Leerkrachten een geprivilegieerde partner.

Het aantal items in tijdschriften van professionele organisaties lag het afgelopen werkjaar (36 items) hoger dan vorig werkjaar (22 items).

e. Vijfde pijler: websites

Van 11 september 2000 tot 20 november 2000 stond de campagnewebsite ‘Rechten van kinderen in hun gemeente’ online. Die website werd op 20 november 2000 vervangen door de website van het Kinderrechtencommissariaat (www.kinderrechtencommissariaat.be).

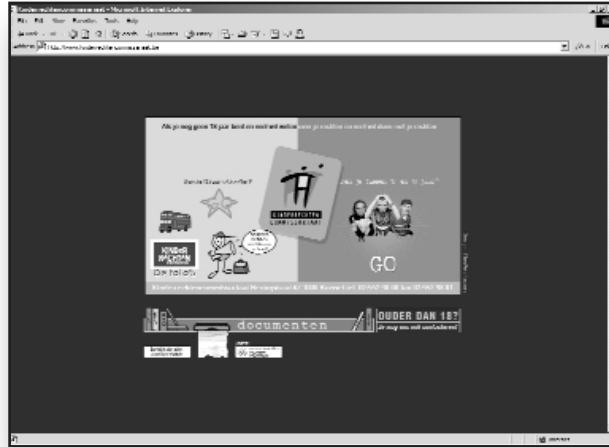
Primaire doelgroepen van de website zijn kinderen en jongeren. Voor beide doelgroepen werd vanaf de algemene homepage een eigen deelsite gecreëerd. Een derde deelsite is de documentensite. Deze is bedoeld voor kinderen, jongeren én volwassenen.

De website werd uitgebouwd als een service-website voor de doelgroepen. De belangrijkste functies van de website zijn:

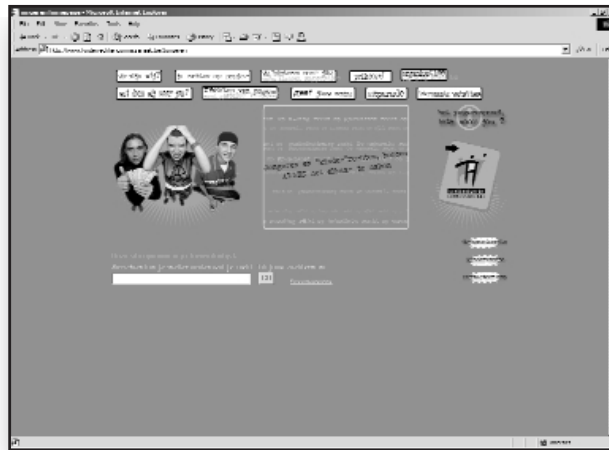
- kinderen en jongeren informeren over hun rechten;
- kinderen en jongeren helpen om hun vragen, klachten en beleidssuggesties naar het Kinderrechtencommissariaat efficiënt te formuleren;
- kinderen en jongeren bevragen;
- kinderen en jongeren een gespreksforum aanbieden;
- de sensibiliseringscampagnes voor kinderen informatief en actiegericht ondersteunen;
- belangrijke documenten (het Verdrag, de adviezen) beschikbaar stellen.

Kinderen en jongeren hoeven geen passieve gebruikers te zijn van de website. Ze hebben de mogelijkheid in interactie te treden vanaf de website. Dit kan op drie manieren. Ze kunnen zich via het e-mailformulier rechtstreeks met een vraag, klacht of beleidssuggestie richten tot het Kinderrechtencommissariaat. Ze kunnen berichten achterlaten voor andere kinderen of jongeren op het prikbord van de site. Ze kunnen antwoorden op de door het Kinderrechtencommissariaat gestelde ‘vraag van de maand’.

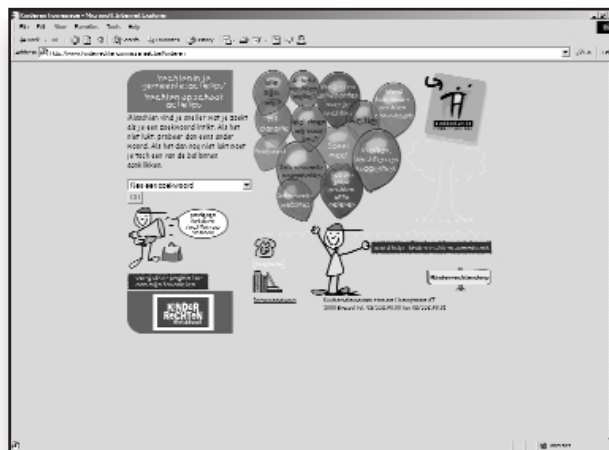
Algemene homepagina website

homepagina jongeren

homepagina kinderen

Concept, structuur en teksten van de website werden door het Kinderrechtencommissariaat uitgewerkt. De technische implementatie van de site gebeurde door een externe webbouwer. Het Kinderrechtencommissariaat is de inhoudelijke webmaster van de site. Het Kinderrechtencommissariaat organiseert de permanente bijwerking in een evenwicht tussen statische en dynamische pagina's. Een permanente bijwerking wordt voorzien voor campagnes, vraag van de maand, prikbord, adviezen aan het Vlaams Parlement en persberichten.

In het voorjaar 2001 werd een grafische aanpassing doorgevoerd van de jongerensite. Er werd eveneens een e-mailformulier voor volwassenen toegevoegd aan de website. Zo kregen ook volwassenen de mogelijkheid het Kinderrechtencommissariaat rechtstreeks te contacteren. Daaraan bleek behoefte te bestaan.

Het Kinderrechtencommissariaat verlengde de registratie van de domeinnaam www.kinderrechtencommissariaat.be. Het nam in september 2001 ook de domeinnaam www.kinderrechten.be in gebruik. Deze naam is korter en daarom gebruiksvriendelijker.

Het Kinderrechtencommissariaat plant de uitbouw van een webring 'kinderrechten'. Voorlopig biedt de website links met en coördinaten van een beperkt aantal kinderrechtenorganisaties.

Ondertussen werd een webring 'kindermedia' geïnstalleerd. Partners zijn Ketnet (sinds najaar 2000) en Jommekeskrant (sinds september 2001). Beide partners beschikken zowel over een website, een audiovisueel of gedrukt kindermidium, en onderschrijven de principes van het Verdrag. De webring is gericht op structurele bezoekersdoorstroom en campagnezichtbaarheid.

Tabel 5: Kwantitatieve bezoekersgegevens website

PERIODE	AANTAL BEZOEKERS
september 2000	1.146
oktober 2000	1.225
november 2000	2.500
december 2000	2.529
januari 2001	2.630
februari 2001	1.699
maart 2001	1.871
april 2001	3.050
mei 2001	3.117
juni 2001	2.706
juli 2001	1.862
augustus 2001	1.805
september 2001	3.840
totaal	29.980

In de periode oktober 2000 tot en met september 2001 bezochten bijna 30.000 bezoekers de website van het Kinderrechtencommissariaat. Dat is gemiddeld bijna 74 bezoekers per dag. Die bezoekers openden bij hun bezoek gemiddeld 28 pagina's van de website. Dit hoge gemiddelde toont aan dat de website bezoekers kan 'vasthouden'.

In totaal werden er door bezoekers tijdens het afgelopen werkjaar 1.504 berichten via de website van het Kinderrechtencommissariaat verstuurd. Er werden 577 e-mailformulieren gestuurd naar het Kinderrechtencommissariaat (345 door jongeren, 155 door kinderen en 77 door volwassenen). Er waren 59 kinderen en 192 jongeren die een boodschap voor andere bezoekers achterlieten op het prikbord van de website. 137 kinderen werden lid van het kinderpanel, het jongerenpanel telt 271 leden. 84 kinderen en 184 jongeren gaven hun mening over de door het Kinderrechtencommissariaat gestelde vragen van de maand.

f. Zesde pijler: deelname aan evenementen

f.1. Kinderrechtenmars

Op 19 november 2001 organiseerde de 'What do you think?'-jongerengroep, onder de vleugels van Unicef en in samenwerking met het brede Belgische kinderrechtenveld, een Kinderrechtenmars in Brussel. Bedoeling van de mars was om het eisenpakket van kinderen en jongeren in België over te maken aan de Koning en de Eerste Minister. Dat eisenpakket moet tevens het uitgangspunt worden voor de inbreng van kinderen en jongeren bij de rapportage aan het Comité voor de Rechten van het Kind te Genève.

Het Kinderrechtencommissariaat was lid van de organiserende werkgroep en organiseerde op 19 november een infostand in het Brusselse Jubelpark, het vertrekpunt van de mars. Aan de mars namen ongeveer 2.000 kinderen en jongeren deel.

f.2. Ketnetcool 2001

Om zijn laagdrempelige informering te realiseren wil het Kinderrechtencommissariaat de kinderrechtenboodschap ook zichtbaar maken op grote publieksconcentraties van kinderen. Deelnemen aan een evenement als 'Ketnetcool' (georganiseerd door Ketnet) in het Antwerpse Sportpaleis is voor het Kinderrechtencommissariaat belangrijk om de instap van niet geïnformeerde kinderen en ouders in het kinderrechtendiscours te vergemakkelijken.

Het Kinderrechtencommissariaat organiseerde in de eerste week van januari in samenwerking met Unicef, de Kinder- & Jongerentelefoon, Kind & Gezin en Jeugd & Vrede een zichtbare en attractieve kinderrechtenactiviteit op Ketnetcool. De activiteit werd opgebouwd rond het kinderrechtendoolhof.

Ketnetcool 2001 trok ongeveer 45.000 bezoekers. Enkele duizenden kinderen namen deel aan de kinderrechtenactiviteit. Het Kinderrechtencommissariaat verspreidde 30.000 van zijn bekendmakingsfolders voor kinderen via de sampling van het evenement.

f.3. Vlaanderendag in het Vlaams Parlement

Op 22 april 2001 nam het Kinderrechtencommissariaat deel aan de Vlaanderendag van het Vlaams Parlement. Het Kinderrechtencommissariaat organiseerde in het gebouw van het Vlaams Parlement een informatiestand 'kinderrechten'. Het Vlaams Parlement ontving die dag enkele duizenden bezoekers.

2 OMBUDSWERK

2.1... BEGRIPSBEPALING EN WERKINGSPRINCIPES

a. De ombudsfunctie van het Kinderrechtencommissariaat

Het decreet voorziet dat de Kinderrechtencommissaris de rechten van kinderen verdedigt en hun belangen behartigt. Het decreet geeft de Kinderrechtencommissaris hiertoe de bevoegdheid om klachten te onderzoeken en zo mogelijk gericht door te verwijzen naar de bevoegde voorzieningen. Via deze klachten krijgt het Kinderrechtencommissariaat zicht op mogelijke structurele tekorten in de wetgeving of het beleid.

Deze combinatie van behandeling van individuele klachten met structurele belangenbehartiging is eigen aan wat men ‘ombudswerk’ is gaan noemen.

De ombudsfunctie van het Kinderrechtencommissariaat onderscheidt zich echter van het klassieke ombudswerk doordat het ombudswerk een onderdeel vormt van een ruimer takenpakket.

Het decreet bepaalt immers dat het Kinderrechtencommissariaat bij de uitoefening van zijn opdracht tevens instaat voor het verspreiden van informatie over de inhoud van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. In deze optiek beantwoordt het Kinderrechtencommissariaat, inspelend op de reële behoefte van de melder, ook vragen en suggesties naast de echte klachtenbehandeling. Het ombudswerk krijgt hierdoor een eigen aandeel in de informerings- en sensibiliseringsopdracht van het Kinderrechtencommissariaat.

Het ombudswerk wordt eveneens gekoppeld aan de opdracht tot onderzoek naar de leefwereld van kinderen. Uit de verwerking van vragen, klachten en suggesties put het Kinderrechtencommissariaat bijkomende informatie over de leefwereld van kinderen.

In het licht van deze opdrachten, de doelgroep en de doelstellingen wordt de ombudsfunctie van het Kinderrechtencommissariaat als volgt vertaald^[1]:

Het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat vertrekt vanuit individuele aanmeldingen (vragen, klachten en suggesties) om deze enerzijds van een antwoord te voorzien en anderzijds aan te wenden om zicht te krijgen op structurele problemen, waarrond beleidsadviezen geformuleerd kunnen worden.

b. Algemene werkingsprincipes

b.1. Een ruime doelgroep

Het Kinderrechtencommissariaat verleent zijn diensten in alle gevallen waar een band bestaat met Vlaanderen of met een Vlaamse bevoegdheid in de Brusselse regio, ongeacht de leeftijd of hoedanigheid van de melder(s).

b.2. Laagdrempelig

Gezien de heterogene doelgroep tracht het Kinderrechtencommissariaat zijn dienstverlening zo goed mogelijk aan te passen aan de persoon en de competenties van de melder. Voornamelijk op gebied van taalgebruik en keuze van de communicatiekanalen kan dit van belang zijn. Het Kinderrechtencommissariaat biedt tevens een vlotte bereikbaarheid door een eenvoudige toegang via verscheidene kanalen: telefoon, post, fax, het internet.

[1] Het Kinderrechtencommissariaat hanteert bij zijn ombudswerk de algemene ombudsprincipes zoals geformuleerd door POOL (Permanent Overleg OmbudsLieden). Deze worden opgesomd en verklaard in het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat 1999-2000.

b.3. Termijn van behandeling

Aanmeldingen dienen binnen een aanvaardbare termijn te worden behandeld. De ombudswerkers hanteren hierbij wel een prioriteitenrangorde in de behandeling van aanvragen. De behandeling van klachten krijgt in de regel voorrang op het beantwoorden van vragen en het verwerken van suggesties. Ervaring leert immers dat de kans op een voor alle partijen bevredigende afloop van klachtenbehandeling het grootst is als de klacht snel wordt behandeld. Andere criteria die invloed kunnen hebben op de behandelingstermijn zijn onder meer de ernst en de dringendheid van de aanvraag.

Momenteel zijn er voor het uitvoeren van de ombudsfunctie twee halftijdse ombudswerkers actief. Het komende werkjaar voorziet het Kinderrechtencommissariaat in een uitbreiding met één halftijdse ombudswerker, teneinde de kwaliteit van het ombudswerk en de eigen werkingsprincipes te kunnen blijven garanderen in het licht van de toename van aanvragen.

b.4. Efficiënte dienstverlening

Om de dienstverlening efficiënt te laten verlopen, beschikken de ombudswerkers over een uitgebreid kennis- en documentatiebestand, dat continu wordt bijgewerkt. Daarnaast besteedt het Kinderrechtencommissariaat veel aandacht aan de voortdurende netwerkvorming en het verzamelen van kennis bij externe diensten. Zowel uit eigen onderzoek als uit informatievragen door derden blijkt het nut van een goed onderhouden netwerk van Vlaamse, nationale en internationale contacten.

b.5. De proactiviteit van ombudswerk

Hoewel ombudswerk in eerste instantie reactief van aard is (ingaan op aanvragen), heeft het ook een specifieke functie binnen het proactief beleid van het Kinderrechtencommissariaat. Gregory^[2] wijst er op dat met het overstijgen van de individuele klachtenbehandeling werk kan worden gemaakt van de proactieve invulling van het ombudswerk. In dezelfde lijn stelt Matthijs^[3] dat onderzoek van klachten niet alleen mag leiden tot het herstellen van geïsoleerde vergissingen, maar ook dient bij te dragen tot de verbetering van de werking van de instellingen. Een groepering van individuele klachten moet het de ombudsman mogelijk maken voorstellen met algemene draagwijdte te formuleren. De proactieve invulling van het ombudswerk geeft hoge prioriteit aan het helpen verhogen van de kwaliteit van beleidsvoering door de overheid. Matthijs stelt dat het werkkterrein van een ombudsdienst ligt in de implementatie van overheidsbeleid naar de individuele burger. De finaliteit van deze implementatie veronderstelt steeds een beweging in twee richtingen tussen de betreffende overheid en de burger.

Dit aspect van ombudswerk is ook voor het Kinderrechtencommissariaat zeer belangrijk. Proactief werken dient de individuele aanvragen niet rechtstreeks, maar geeft een aanvulling aan het globale ombudswerk. Tegelijk kan het Kinderrechtencommissariaat hierdoor nagaan in hoeverre de betreffende regelgeving strookt met de bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind én in hoeverre de doelstellingen van deze regelgeving ook effectief worden gerealiseerd in de praktijk.

Om deze redenen verwerkt de ombudsdienst alle binnenkomende aanvragen in een geïnformatiseerd databestand. Hierin worden alle relevante gegevens opgeslagen^[4].

De registratie van gegevens heeft een meervoudig doel. In de eerste plaats is er de individuele behandeling van een aanvraag. Dankzij het databestand kan de ombudswerker een aanvraag onmiddellijk herkennen of registreren als een nieuwe aanvraag, wat de

.....
[2] GREGORY, R. (2001), "Types of ombudsmen", in VENY, L.M. en PASSEMIERS, R. (red.), *Looking for Ombudsman standards*, Gent: Mys & Breesch, p. 13-38.

[3] MATTHIJS, H. (red.) (1997), *De Ombudsman: brug tussen burger en bestuur*, Groot Bijgaarden: Scoop.

[4] Rekening houdend met de bepalingen van de Wet op verwerking van persoonsgegevens van 8 december 1992.

efficiëntie van de dienstverlening ten goede komt. Ten tweede kan het thematisch verwerken van meldingen aantonen welke mogelijkheden, moeilijkheden en/of beperkingen minderjarigen in de praktijk ontmoeten bij het uitoefenen van hun rechten. Deze gegevens bieden informatie die op geen andere manier verkregen kan worden. Tot slot is er de bundeling van gegevens. Deze stelt het Kinderrechtencommissariaat in staat om structurele problemen te detecteren.

Om dit ombudsproces in de toekomst nog te vergemakkelijken werd in het voorbije werkjaar de aanzet gegeven tot de uitbouw van een geïntegreerd registratiesysteem. Het KRIS (KinderRechten-Informatie-Systeem) werd ontwikkeld in navolging van het registratiesysteem van de Vlaamse Ombudsdienst en is operationeel sinds 1 oktober 2001.

We kunnen besluiten dat gegevens verkregen uit het ombudswerk op verschillende manieren bijdragen aan de werking van het Kinderrechtencommissariaat:

- ombudsgegevens kunnen een indicatie vormen voor een structureel probleem en aanleiding geven tot een advies aan de overheid;
- ombudsgegevens kunnen dienen tot illustratie bij een advies dat niet rechtstreeks uit ombudsdossiers voortvloeit;
- ombudsgegevens bepalen mee de strategie en de inhoud van de sensibiliseringscampagnes van het Kinderrechtencommissariaat.

2.2... HET OMBUDSPROCES

Het schema op de volgende bladzijde verduidelijkt de wijze waarop het ombudsproces plaatsvindt.

a. De melder en de aanmelder

Eenieder - individu, groep, dienst, organisatie, administratie, enz. - kan bij het Kinderrechtencommissariaat terecht met vragen, klachten of suggesties in verband met kinderrechten of schendingen ervan. Zo'n melding kan betrekking hebben op een individuele situatie of op een aangelegenheid die het individuele belang overstijgt.

Vragen nemen de vorm aan van vragen om informatie, advies of deelname aan een activiteit. Klachten hebben betrekking op mogelijke schendingen van kinderrechten, de uitoefening van kinderrechten of een onbehoorlijk optreden van een persoon, dienst, instantie, onderwijsinstelling, enz. Suggesties, ten slotte, zijn ideeën of voorstellen rond kinderrechten of de uitoefening ervan.

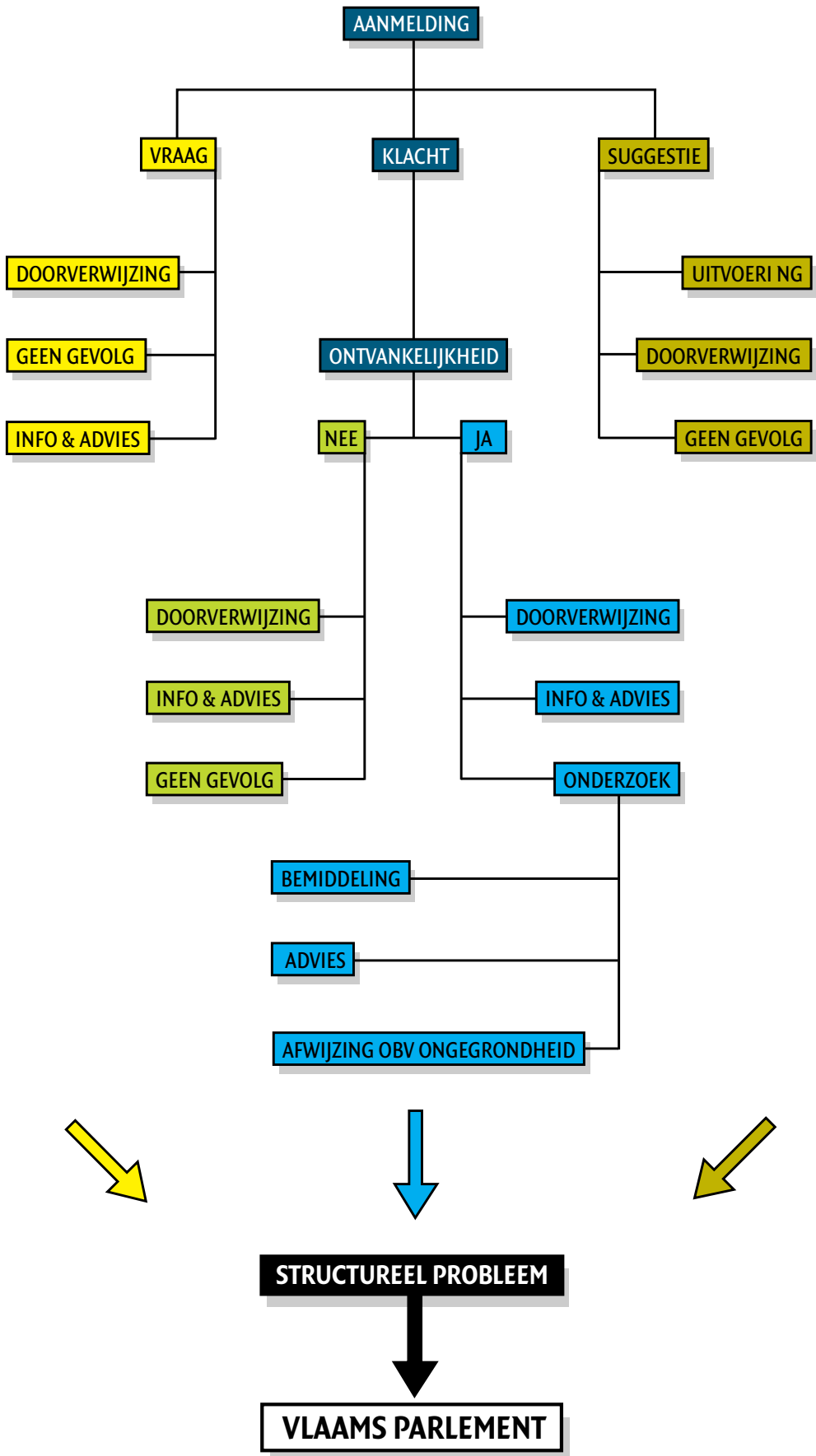
b. Behandeling van de melding

b.1. Behandeling van vragen

Het Kinderrechtencommissariaat acht zich bevoegd voor alle vragen over kinderrechten en thematieken die verband houden met kinderrechten en de leefwereld van kinderen en jongeren.

De verstrekte informatie kan de vorm aannemen van:

- Voorlichtingsinformatie: informatie betreffende het Kinderrechtencommissariaat en zijn bevoegdheden, basisinformatie over het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind;
- Wegwijsinformatie: informatie over organisaties en diensten actief op het vlak van kinderrechten, hulpverlening, enz.;

- Dossiergebonden informatie: materiespecifieke vragen over de interpretatie en de reikwijdte van kinderrechten en kinderrechtengebonden thematiek;
- Actualiteitsinformatie: informatie over actuele thema's en lopende acties en campagnes van het Kinderrechtencommissariaat;
- Informatiedragers van het Kinderrechtencommissariaat.

Een advies kan o.m. inhouden:

- Advies voor zelfstandige actie;
- Juridisch advies;
- Pedagogisch advies;
- Advies rond de uitoefening en interpretatie van kinderrechten.

In principe wordt elke vraag die kadert binnen de bevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat behandeld. Enkel in die gevallen waarin de ombudswerker niet over de nodige gegevens beschikt om met de melder in contact te treden, wordt de vraag noodgedwongen zonder gevolg gelaten.

Na het verstrekken van informatie, het verschaffen van een advies of het doorverwijzen van de vraag, beschouwt de ombudswerker de behandeling van de vraag als afgerond. De mogelijkheid bestaat echter dat de melder naderhand het Kinderrechtencommissariaat opnieuw bevraagt naar bijkomende informatie. Tevens kan een aanmelding, die bij de aanvang de vorm aannam van een vraag in een later stadium leiden tot een klacht. In dat geval doorloopt de aanmelding vervolgens het proces van klachtenbehandeling.

b.2. Behandeling van klachten

Bij de behandeling van klachten speelt de ontvankelijkheidsvraag een primordiale rol. Een klacht wordt eerst onderzocht in het kader van de decretale bevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat. Redenen van niet-ontvankelijkheid zijn:

- er is geen rechtstreeks of onrechtstreeks mandaat van de minderjarige;
- er is een gerechtelijke of administratieve procedure hangende;
- het handelt niet over de thema's waarvoor het Kinderrechtencommissariaat bevoegd is;
- het valt buiten de Vlaamse bevoegdheidssfeer;
- de hoedanigheid van de melder is niet gekend;
- de aanmelding wordt ingediend door een persoon van wie de belangen/rechten ingaan tegen die van de minderjarige;
- de melder kan gebruik maken van bestaande structuren om tot een oplossing van zijn probleem te komen.

Ook niet-ontvankelijke klachten doorlopen nochtans (een deel van) het ombudsproces^[5]. Zij geven aanleiding tot een doorverwijzing, het verstrekken van informatie of advies. Tevens wordt de melder ingelicht over de reden van niet-ontvankelijkheid.

Het Kinderrechtencommissariaat vat zijn taak niet bureaucratisch op. Heel wat klachten leiden niet tot een uitgebreide briefwisseling, maar krijgen een vervolgactie van de ombudswerker door telefonische of persoonlijke contacten. In die gevallen waarin de ombudswerker wel uitgebreid schriftelijk correspondeert, sluit hij in de regel de klachtenbehandeling af met een brief aan de klager, waarin hij zijn oordeel over de klacht expliciet uitsprekt.

.....

[5] Voor de bevoegdheidsdomeinen van de Franse Gemeenschap, het Waals Gewest en de Franstalige inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan het Kinderrechtencommissariaat doorverwijzen naar zijn Franstalige tegenhanger. Bij klachten over bevoegdheidsmaterie op federaal niveau kan het Kinderrechtencommissariaat een onderzoek voeren en zijn bevindingen signaleren aan de bevoegde federale overheid.

Ontvankelijke klachten kunnen afhankelijk van hun complexiteit:

- onmiddellijk beantwoord worden door informatie of advies te verstrekken;
- doorverwezen worden naar de bevoegde instantie;
- leiden tot een onderzoek door het Kinderrechtencommissariaat.

In die gevallen waar het Kinderrechtencommissariaat zelf een klachtenonderzoek uitvoert worden volgende principes in acht genomen:

- het akkoord van de melder is vereist;
- het akkoord van de minderjarige waarop de klacht van toepassing is (indien deze niet zelf de melder is), is vereist in de mate van het mogelijke;
- de aanvang van het onderzoek moet binnen een redelijke termijn gebeuren;
- een klacht wordt in beginsel niet in behandeling genomen als de klager zijn klacht nog niet heeft voorgelegd aan de persoon of instantie waarop de klacht betrekking heeft of indien de mogelijkheden van interne klachtenregeling niet zijn uitgeput; indien de klager het vraagt, kan de ombudswerker hem bijstaan bij het formuleren van de klacht;
- de ombudswerker stelt de persoon of instantie waartegen een klacht is gericht in de gelegenheid daarvan kennis te nemen en daaromtrent mondeling of schriftelijk verklaringen af te leggen;
- binnen de decretale bevoegdheid (art. 6.1^o) kan de Kinderrechtencommissaris alle nodige stukken en informatie opvragen en inzien;
- het Kinderrechtencommissariaat garandeert discretie en anonimiteit (in die gevallen waar de melder hier expliciet om verzoekt) en respecteert het beroepsgeheim;
- gezien de besluiten van het Kinderrechtencommissariaat noch een dwingend karakter hebben, noch kaderen binnen een rechtssysteem, kan door de klager ten aanzien van dit besluit geen verzoek tot herziening worden ingediend.

De klacht wordt getoetst aan:

- het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind;
- de Vlaamse en Belgische regelgeving;
- de Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur (het recht van verdediging; de motiveringsplicht; de informatieplicht; de goede trouw).

Een onderzoek geeft aanleiding tot een bemiddeling, een advies of een afwijzing. In extreme gevallen kan geen passende oplossing worden gevonden onder meer door de afwezigheid of ontoereikendheid van regelgeving of een vastgelopen conflictsituatie. In het geval van afwezigheid of ontoereikendheid van regelgeving wordt dit gemeld aan de bevoegde overheid.

Uiteindelijk leidt het onderzoek tot een eindoordeel: gegronde klacht, ongegronde klacht of geen eindoordeel mogelijk.

Een klacht wordt gegrond geacht indien er onder meer sprake is van strijdigheid met het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, misbruik van bevoegdheid, ongelijke behandeling, niet-correcte bejegening, onredelijke belangenafweging, onvoldoende informatieverstrekking, onvoldoende informatie-inwinning of een onzorgvuldige doorverwijzing.

Een klacht wordt ongegrond verklaard indien er geen schending van kinderrechten, geen misbruik van bevoegdheid, geen ongelijke behandeling, e.d. kan worden vastgesteld. Dit impliceert niet noodzakelijk dat de klacht onopgelost blijft of vastloopt. Een ongegrond verklaarde klacht kan immers net die helderheid verschaffen waar zowel de klager als de aangeklaagde op heeft zitten wachten en kan de weg effenen voor een minder problematisch contact.

De situatie kan zich voordoen waarin de ombudswerker niet in de mogelijkheid is een eindoordeel te vormen. Met name wanneer de klager de klacht intrekt, de klager niet meer reageert, een bemiddeling mislukt of de klacht onvoldoende gefundeerd wordt.

In een bepaald aantal gevallen kan het Kinderrechtencommissariaat het gewenst achten dat zijn bevindingen en oordelen uit het ombudswerk snel een breed publiek dienen te bereiken, zowel binnen als buiten het regelgevend apparaat. Dit gebeurt enerzijds onder de vorm van adviezen aan overheidsinstanties, anderzijds via de geschreven pers en audiovisuele media.

b.3. Behandeling van suggesties

Elke suggestie wordt beoordeeld op haar waarde en haalbaarheid. Op basis daarvan kan ze worden uitgevoerd of bijgehouden voor een meer gepast moment. Suggesties met betrekkelijk weinig inhoudelijke waarde blijven zonder gevolg. In elk geval wordt elke suggestie door de ombudswerker geregistreerd. Suggesties, van welke aard ook, kunnen immers een indicatie zijn van de leefwereld van kinderen en jongeren.

b.4. Structurele aanpak

Een vraag, klacht of suggestie of een bundeling ervan kunnen dermate frequent, ernstig of problematisch zijn dat het Kinderrechtencommissariaat besluit de zaak op een meer structureel niveau aan te pakken. Het betreft m.a.w. aanmeldingen die het individuele belang overstijgen. Dit kan gebeuren onder de vorm van een advies aan het Vlaams Parlement of een inhoudelijke inbreng in diverse werkgroepen waaraan het Kinderrechtencommissariaat deelneemt.

2.3... OMBUDSWERK: RAPPORTAGE

a. Inleiding

Door de registratie en de verwerking van gegevens krijgt het Kinderrechtencommissariaat zicht op relevante informatie over de aard van de aanmelding en de melder, de regionale spreiding, de aanmeldingswijze en de inhoud van de aanmeldingen. De statistische verwerking van de ombudsgegevens stelt de ombudswerkers in staat een kritisch oordeel te vormen ten aanzien van de schendingen van kinderrechten, de dienstverlening van overheden en andere instanties of diensten, de vigerende wetgeving en hun eigen werking.

b. Aantal aanmeldingen

Het huidig rapportagejaar behelst de periode van 1 oktober 2000 tot en met 30 september 2001.

Tabel 6: *Vergelijkend overzicht aantal aanmeldingen eerste, tweede en derde werkjaar*

	1998-1999	1999-2000	2000-2001
Registratieperiode	16 maand	12 maand	12 maand
Aantal aanmeldingen	621 (100%)	878 (141%)	1.056 (170%)
Aantal betrokken individuen	899 (100%)	1.490 (160%)	1.357 (151%)

In vorig werkjaar werden 1056 aanmeldingen geregistreerd (zie Tabel 6). Een aanmelding is een contactname door een individu of groep die tot doel heeft informatie te krijgen, een klacht te formuleren of een suggestie te doen. De aanmelding kan betrekking hebben op de persoon van de melder zelf of op meerdere personen. In concreto kunnen zich drie situaties

voordoelen: 1. een minderjarige of volwassen melder heeft een persoonsgebonden aanmelding; 2. een groep minderjarigen meldt zich of 3. een volwassene heeft een aanmelding met betrekking tot één of meerdere minderjarigen. Bijgevolg kan één aanmelding betrekking hebben op meerdere personen. Het verwerken van deze gegevens heeft voornamelijk belang om zicht te krijgen op het aandeel van minderjarigen waarop de aanmeldingen betrekking hebben.

Omgerekend naar het concrete aantal individuen waarop de aanmeldingen betrekking hebben tekenden we 1357 betrokken personen op. Dit is een lichte daling t.o.v. het vorige registratiejaar.

Tabel 7: *Vergelijkend overzicht aandeel minderjarige melders eerste, tweede en derde werkjaar*

	1998-1999	1999-2000	2000-2001
Registratieperiode	16 maand	12 maand	12 maand
Aantal minderjarigen (zelf melder)	249 (28%)	377 (25%)	464 (34%)
Aantal minderjarigen (gemeld door volwassene)	403 (45%)	714 (48%)	586 (43%)
Totaal aantal betrokken minderjarigen	652 (73%)	1.091 (73%)	1.050 (77%)
Aantal volwassenen	247 (27%)	399 (27%)	307 (23%)

Vertrekkende vanuit het totaal aantal betrokken individuen (1357) stellen we in tabel 7 vast dat hierbij 1050 kinderen (77%) betrokken waren, hetzij aangemeld door een volwassene (586 minderjarigen of 43%), hetzij doordat zij zelf het Kinderrechtencommissariaat hebben gecontacteerd (464 minderjarigen of 34%). Van de overige 307 (23%) aanmeldingen was de koppeling met een concreet kind moeilijk te maken of betrof het aanmeldingen waarvan het belang van meerdere kinderen werd geschaad.

De vergelijking met de voorbije registratiejaren geeft een aantal tendensen weer:

- Het aantal aanmeldingen verloopt in stijgende lijn (70% meer ten aanzien van de eerste referentieperiode);
- Er is een stijging in het aantal minderjarige melders.

Andere bewegingen worden ook zichtbaar:

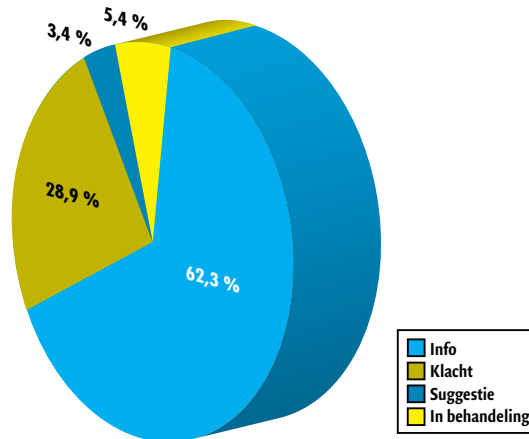
- Er is een daling in het totaal aantal betrokken individuen;
- Er is een daling van het aantal minderjarigen gemeld door volwassenen;
- Er is een daling van het aantal volwassenen dat zich heeft gemeld.

Wij kunnen hieruit concluderen dat de ombudsfunctie van het Kinderrechtencommissariaat aan bekendheid blijft winnen. Uit de forse stijging van het aantal minderjarigen dat zelf het Kinderrechtencommissariaat contacteert en de daling van het aantal minderjarigen dat door volwassenen wordt gemeld, kunnen we alvast concluderen dat de strategieën van het Kinderrechtencommissariaat om de minderjarigen rechtstreeks te bereiken hun vruchten afwerpen.

c. De aard van de meldingen

Een melding kan de vorm aannemen van een vraag, een klacht of een suggestie. Onderstaande Figuur 1 verduidelijkt de verhouding in de aard van de meldingen.

Figuur 1: procentuele verdeling naar aard van de melding (n=1057)

De meeste meldingen betreffen ‘vragen’ naar informatie of advies (62,3%). De vragen naar deelname aan een activiteit of vragen naar informatiedragers van het Kinderrechtencommissariaat worden niet geregistreerd. Voor de registratie van de ombudsgegevens worden enkel de vragen naar voorlichtingsinformatie, wegwijsinformatie, dossiergebonden informatie, actualiteitsinformatie en advies in aanmerking genomen.

Traditiegetrouw wordt het Kinderrechtencommissariaat elk jaar gecontacteerd met vragen die kaderen binnen een schoolopdracht. In vergelijking met het vorige registratiejaar zien we een opmerkelijke daling van dit soort vragen, van 31% naar 18,8%. Uit contacten met leerkrachten en onderwijsinstellingen vernemen we dat in dit verband veel gebruik wordt gemaakt van de website van het Kinderrechtencommissariaat. Dit verhoogd gebruik van het internet heeft als aangenaam gevolg dat dit de werklast van de ombudswerkers alsook de kwaliteit van de dienstverlening ten goede is gekomen. We denken daarbij vooral aan de tijd die daardoor vrijkomt voor het waarborgen van een redelijke termijn van behandeling en de snelle aanpak van klachten en dringende of ernstige vragen.

Het aandeel ‘klachten’ blijft in stijgende lijn gaan. Klachten zijn goed voor 28,9% van het totaal aantal meldingen, in vergelijking met 25,5% in het referentiejaar 1999-2000 en 18% in 1998-1999.

We wensen hierbij op te merken dat de kwalificatie van meldingen naar vragen en klachten niet altijd gemakkelijk is. Er bestaat een vaag grensgebied. Enerzijds kan een vraag naar informatie bij de melder naderhand de gedachte oproepen rond deze vraag een klacht te formuleren. Anderzijds kan een melding die bij aanvang de vorm aanneemt van een klacht eerder een vraag naar informatie inhouden. De verwachting van de melder ten aanzien van de dienstverlening van het Kinderrechtencommissariaat is hier doorslaggevend voor de kwalificatie, eerder dan de manier waarop de melder initieel zijn verhaal brengt.

Het aandeel ‘suggesties’ blijft, ook in het verlengde van het vorige registratiejaar, het kleinste deel uitmaken van de aanmeldingen. Het aandeel is gedaald van 11% (eerste werkjaar) over 4.8% (tweede werkjaar) naar 3.4%.

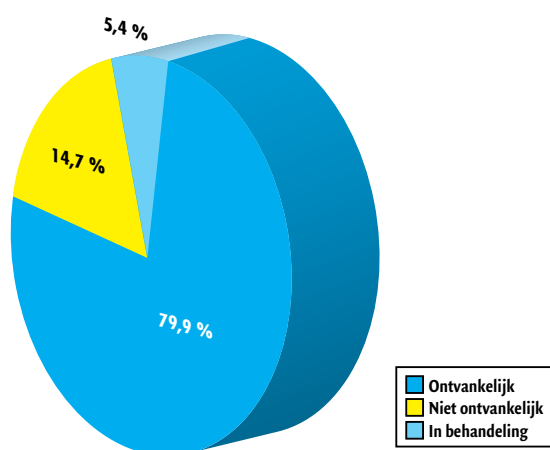
57 aanmeldingen dienden zich aan in de laatste periode van dit registratiejaar en worden nog in behandeling genomen. Dit impliceert dat 5.4% van de aanmeldingen nog niet konden worden gekwalificeerd als vraag, klacht of suggestie. De behandeling van deze aanmeldingen zal worden overgenomen in het komende werkjaar.

d. De ontvankelijkheid van de aanmeldingen

Zoals beschreven (zie het ombudsproces) dient elke aanmelding beoordeeld te worden op haar ontvankelijkheid. Wat vragen en suggesties betreft volstaat het na te gaan of deze rechtstreeks of onrechtstreeks een link hebben met kinderrechten. Het onderzoek naar de vraag tot ontvankelijkheid stelt zich voornamelijk wat klachten betreft. (Voor 57 aanmeldingen (5.4%) werd de vraag naar ontvankelijkheid nog niet in beschouwing genomen aangezien deze aanmeldingen nog niet in behandeling werden genomen.)

Onderstaande Figuur 2 toont aan dat 844 van de 1056 (79.9%) aanmeldingen als ontvankelijk konden worden beschouwd. In vergelijking met het vorige registratiejaar is dit een opvallende daling. Dit is te verklaren door de procentuele stijging van het aantal klachten. Klachten kunnen namelijk vaker dan vragen en suggesties als niet-ontvankelijk gecatalogeerd worden.

Figuur 2: procentuele verdeling naar ontvankelijkheid van de aanmelding (n=1056)

155 aanmeldingen (14.7%) werden niet als ontvankelijk beschouwd. Onderstaande Figuur 3 geeft de verdeling weer naar de gronden voor niet-ontvankelijkheid.

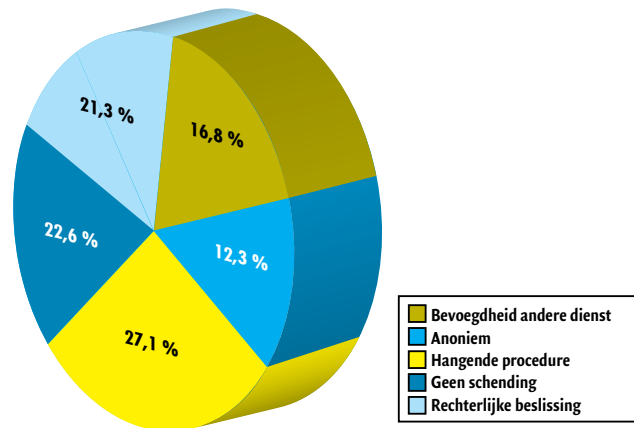
Een van de belangrijkste niet-ontvankelijkheidsgronden betreft vragen en klachten die betrekking hebben op een lopende gerechtelijke procedure (27.1%) of een gerechtelijke uitspraak (21.3%). Het betreft voornamelijk situaties waarbij kinderen betrokken zijn bij de scheiding van hun ouders of het voorwerp uitmaken van een rechterlijke beslissing of procedure binnen de Bijzondere Jeugdbijstand.

35 aanmeldingen (22.6%) werden afgewezen op basis van het feit dat ze geen verband hielden met kinderrechten of de aanmelding tegen het belang van het kind inging. Vaak

verwarren minderjarigen en volwassenen een wens of behoefte met een recht, waardoor een verkeerde interpretatie wordt gegeven aan kinderrechten.

26 aanmeldingen (16,8%) konden niet worden weerhouden omwille van de aard van de materie waarop de vraag of klacht betrekking had en deze materie zodoende behoort tot de bevoegdheid van een andere dienst. 19 aanmeldingen (12,3%) tenslotte konden niet worden behandeld omwille van de anonimiteit van de melder.

Figuur 3: procentuele verdeling van niet-ontvankelijke aanmeldingen (n=155)

In vergelijking met de vorige registratiejaren (1998-99: 90%; 1999-2000: 62,3%; 2000-2001: 48,4%) zien we het aandeel van niet-ontvankelijke aanmeldingen omwille van een rechtelijke beslissing of hangende procedure verder dalen. Daartegenover staat wel een procentuele stijging van het aantal niet-ontvankelijke aanmeldingen door afwezigheid van schendingen van kinderrechten en de bevoegdheid van een andere dienst.

e. Tijdstip van aanmelding

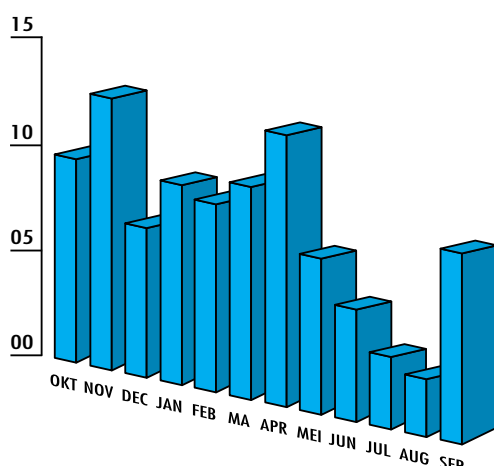
Het tijdstip van aanmelding beschouwend zien we een duidelijke stijging in de periodes waarop het Kinderrechtencommissariaat actief naar buiten kwam. In de maanden oktober en november 2000 registreerde het Kinderrechtencommissariaat bijna een vierde van het aantal aanmeldingen. Deze toevloed is ontegensprekelijk te verklaren door de najaarscampagne die het Kinderrechtencommissariaat heeft gevoerd, met onder meer het Kinderrechtenfestival op 23 september 2000, de publicatie van het jaarverslag, de lancering van de website en het Megafoonproject.

Een zelfde toevloed van aanmeldingen stellen we vast in de periode maart-april 2001. Dit is opmerkelijk gezien vorig jaar in dezelfde periode zowat het laagste aantal aanmeldingen werd geregistreerd. Een verklaring is de grote publiciteitscampagne waarbij het Kinderrechtencommissariaat zich via de bladen Maks, Humo en Joepie bekend maakte aan het jongerenpubliek.

De laagste cijfers worden genoteerd in de periode van de eindexamens en zomervakantie. Een trend die ook waar te nemen was in de vorige registratiejaren.

In de maand september geeft het Kinderrechtenfestival opnieuw een aanzet tot een stijging van het aantal aanmeldingen.

Figuur 4: procentuele verdeling aanmeldingen naar maand (n=1056)

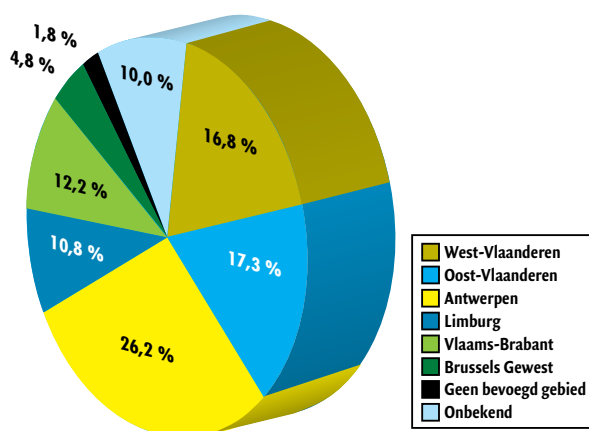

f. Spreiding van de aanmeldingen naar provincie

Een indeling van de aanmeldingen naar plaats van herkomst toont een duidelijk overwicht van de provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen aan. Dit is niet geheel onlogisch gezien de spreiding van het bevolkingsaantal een gelijkaardig beeld oplevert^[6]. Het enige opmerkelijke verschil valt op in de Brusselse regio, dat maar in aanmerking komt voor 4.8% van de aanmeldingen. Dit is niet te verwonderen, aangezien Nederlandstalige kinderen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een minderheid vormen.

Zoals verwacht stijgt het aantal aanmeldingen waarbij de plaats van herkomst onbekend is licht. Eerder was dit reeds vast te stellen door het toenemend gebruik van aanmeldingen via e-mail berichten. Met de lancering van de website, dat voorziet in een rechtstreeks aanmeldingsformulier waarbij adresgegevens niet verplicht dienen ingevuld te worden, kon dit aantal enkel maar toenemen.

Figuur 5: procentuele verdeling aanmeldingen naar regio (n=1056)

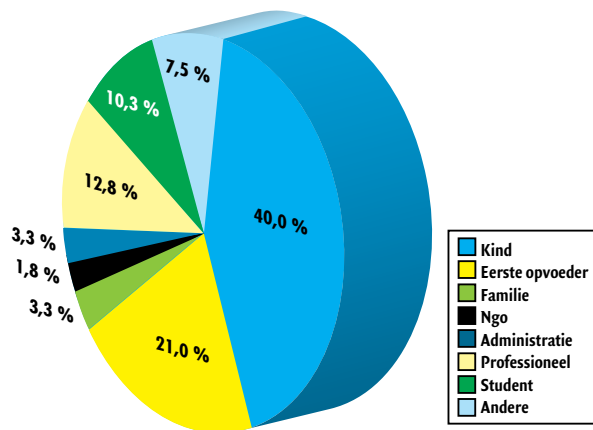
[6] N.I.S.: telling op 1 januari 2000: Antwerpen 23.8%, Oost-Vlaanderen 19.7%, West-Vlaanderen 16.4%, Vlaams-Brabant 14.7%, Brussels Hoofdstedelijk Gewest 13.9% en Limburg 11.5%.

g. De melder

Iets minder dan de helft (422 of 40%) van het totaal aantal aanmeldingen kwam van minderjarigen zelf. Dit is een opmerkelijke stijging ten aanzien van het vorige registratiejaar (27.4%). Daarnaast werden nog 339 (32%) situaties genoteerd waarbij volwassenen contact opnamen i.v.m. een minderjarige. Veelal speelt de jonge leeftijd van de minderjarige hierbij een rol.

De overige 28% (295) van de aanmeldingen gebeurden door volwassenen met vragen of klachten die geen betrekking hadden op een welbepaalde minderjarige, maar eerder betrekking hadden op onderwerpen van algemeen belang.

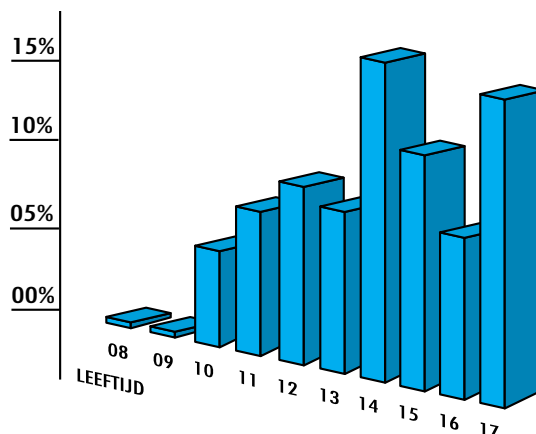
Figuur 6: procentuele verdeling naar aard van melder (n=1056)

Van de 422 minderjarigen die in eigen persoon het Kinderrechtencommissariaat hebben gecontacteerd, kon maar voor slechts 264 minderjarigen de leeftijd worden vastgesteld. De gemiddelde leeftijd van deze groep minderjarigen bedraagt 13.9 jaar (zie Figuur 7).

Vooraf de leeftijdsgroep van 14-jarigen kent een enorme stijging in vergelijking met het vorige registratiejaar. Een verklaring kan gevonden worden in de aantrekkelijkheid van het internetgebeuren en de mediacampagne ten aanzien van deze leeftijdscategorie. Ook is er een merkelijke stijging bij de 17-jarigen. De groep van 11 tot 13-jarigen kent daartegenover een onverklaarbare forse daling. Uiteraard moet worden rekening gehouden met het feit dat voor een groot aantal minderjarigen (158) de leeftijd onbekend is gebleven.

Figuur 7: aantal minderjarigen naar leeftijd (n=264)

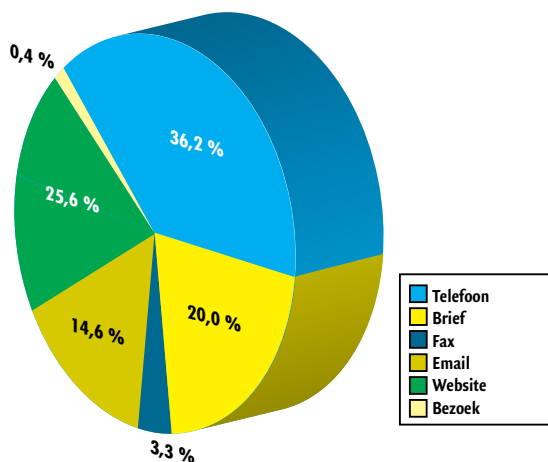
Teruggrijpend naar Figuur 6, krijgen we eveneens een beeld van de volwassen melders. Het hoogste aantal aanmeldingen komt van eerste opvoeders (222 aanmeldingen of 21%). Onder eerste opvoeders beschouwen we alle personen die in hoofdzaak instaan voor de opvoeding van de minderjarige, ongeacht of er sprake is van een natuurlijke band tussen de opvoeder en het kind. In tweede instantie werd het Kinderrechtencommissariaat gecontacteerd door professionelen (135 of 12.8%). Professionelen zijn alle personen die zich uit hoofde van hun beroep melden. Een opdeling van deze categorie naar beroepsbezigheid toont ons dat de meeste aanmeldingen in deze categorie afkomstig zijn van leerkrachten en schooldirecties (53 aanmeldingen) en hulpverleners (59 aanmeldingen). De overige 21 aanmeldingen door professionelen kwamen onder meer van juristen, opvoeders, artsen, onderzoekers, e.d.

Binnen de categorie ‘Administratie’ (35 aanmeldingen of 3.3%) stelden we vast dat de meeste aanmeldingen gebeurden door diensten op gemeentelijk niveau (O.C.M.W.’s, Jeugddiensten, e.d.)(19 aanmeldingen), gevolgd door 7 aanmeldingen van de Vlaamse Gemeenschap (afdeling Bijzondere Jeugdbijstand, Vlaams Fonds, e.d.) en 4 aanmeldingen de federale overheid (Bureau Niet Begeleide Minderjarigen).

h. De wijze van aanmelding

Melders kunnen op verschillende manieren contact opnemen met het Kinderrechtencommissariaat. Figuur 8 geeft een overzicht van de gebruikte communicatiekanalen.

Figuur 8: procentuele verdeling naar wijze van aanmelding (n=1056)

Door de registratie van het communicatiekanaal dat melders gebruiken bij hun eerste contactname, krijgen de ombudswerkers zicht op de bereikbaarheid van het Kinderrechtencommissariaat.

Uit de cijfers blijkt dat het Kinderrechtencommissariaat nog zeer veel gecontacteerd wordt via telefoon (36.2% van de aanmeldingen). Toch stellen we een daling vast ten voordele van het gebruik van het internet (40.2%). Naast het gebruik van het rechtstreekse e-mailadres (14.6%) valt dit te verklaren door de lancering van de website. Via het aanmeldingsformulier op deze website hebben een groot aantal melders (25.6%) het Kinderrechtencommissariaat gecontacteerd.

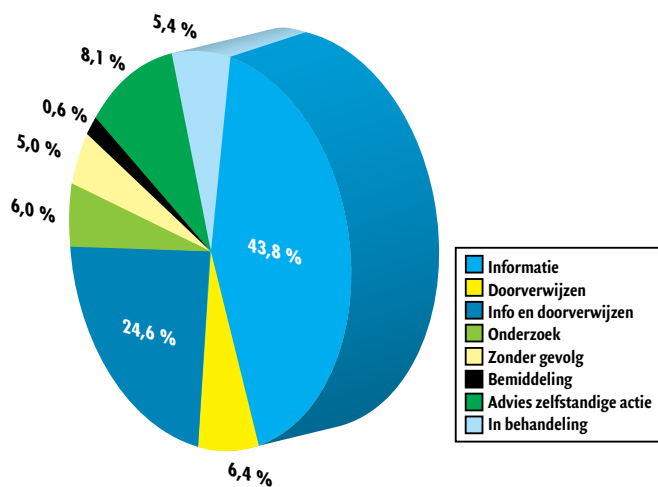
Op de derde plaats maken melders gebruik van de klassieke briefwisseling (20% van de aanmeldingen). Aanmeldingen via de fax zijn een minderheid (3.3%). Slechts in 4 situaties kwam de melder in eigen persoon naar het Kinderrechtencommissariaat.

De stijging van het gebruik van het internet als communicatiekanaal stelt de ombudswerkers voor een nieuw probleem. Melders verwachten immers, meer dan dit het geval is bij briefwisseling, een snelle reactie op hun bericht. Binnen de werkingsprincipes (de prioriteitsregels van aanmeldingen) van de ombudsdienst kan het gebruikte communicatiekanaal op zich niet bepalend zijn voor het tijdstip van behandeling van de aanmelding.

i. Behandeling van de aanmelding

Bij het beschouwen van het ombudsproces zien we dat een aanmelding op verschillende manieren tot uiteindelijke afhandeling kan komen. Onderstaande Figuur 9 geeft de verdeling van behandelingswijze weer.

Figuur 9: procentuele verdeling naar behandeling van aanmelding (n=1056)

Gezien de omvang van het aantal vragen naar informatie, is het niet verwonderlijk dat het grootste deel van de aanmeldingen (51.9%) werd afgehandeld door het verstrekken van informatie of advies. Sommige aanmeldingen gaven eveneens aanleiding tot informatieverstrekking, maar kwamen voor in combinatie met een gerichte doorverwijzing (24.6%). Deze aanmeldingen zijn samen goed voor reeds driekwart van het aantal.

In 6.4% van de vragen, klachten en suggesties diende het Kinderrechtencommissariaat rechtstreeks door te verwijzen naar een andere dienst of organisatie omdat bleek dat het Kinderrechtencommissariaat niet bevoegd was of het thema van de aanmelding behoort tot het takenpakket van een andere dienst of organisatie.

5% van de vragen, klachten of suggesties kon niet worden behandeld omwille van gebrek aan contactmogelijkheden met de melder, anonimiteit van de melder of onuitvoerbare suggesties. Deze aanmeldingen werden noodgedwongen zonder gevolg gelaten.

183 van de 305 klachten (60%) werden ontvankelijk bevonden. Vervolgens werd nagegaan in welke mate klachten al dan niet gegrond waren. Na onderzoek van de ontvankelijke klachten bleken 87 klachten (47.5%) gegrond, 26 klachten (14.2%) ongegrond en konden de overige 70 klachten (38.3%) om diverse redenen niet onderzocht worden. Dit laatste gebeurde onder meer omdat zij onmiddellijk konden worden doorverwezen naar een andere dienst (BEOBEMI, JO-lijn, e.d.) of omdat de melder afzag van zijn klacht.

63 klachten (6%) gaven aanleiding tot een onderzoek teneinde deze te evalueren naar hun gegrondheid. In het vorige registratiejaar gaven slechts 29 klachten aanleiding tot een onderzoek.

In amper 6 (0.6%) klachten was een bemiddeling noodzakelijk. Vorig jaar leidden nog 3.4% van de klachten tot een bemiddeling.

j. Participatie, Protectie en Provisie

Teneinde aanvragen te kunnen toetsen aan het Verdrag werd in de registratie van de ombudsgegevens rekening gehouden met de artikelen uit het Verdrag. In navolging van het Verdrag werd een opdeling gemaakt naar de drie P's: participatie, protectie en provisie. Het behoeft geen betoog dat één aanvraag een combinatie van P's kan inhouden, gezien een aanvraag vaak betrekking heeft op meerdere kinderrechten.

Tabel 8: Verdeling 3 P's naar herkomst van melder (n=1056)

	MINDERJARIGEN	MINDERJ.+VOLW.	VOLWASSENEN	TOTAAL
Participatie	306 (72,5%)	131 (38,6%)	183 (62,0%)	620 (58,7%)
Protectie	185 (43,8%)	182 (53,7%)	190 (64,4%)	557 (52,7%)
Provisie	187 (44,3%)	130 (38,3%)	194 (75,7%)	511 (48,3%)
Totaal	422 (100%)	339 (100%)	295 (100%)	1056 (100%)

Op het eerste gezicht lijkt het moeilijk om conclusies te trekken uit de geregistreerde cijfers. Een ontleding echter van deze verdeling geeft volgend algemeen overzicht (zie Totaal Tabel 8). Het betreft hier de combinatie van de gegevens waar enkel participatierechten werden bevestigd met de aanvragen waarbij participatierechten samen met een ander recht voorkomen. In 620 keer van de 1056 aanvragen (58.7%) werd verwezen naar participatierechten, in 557 keer (52.7%) naar protectierechten en in 511 keer (48.3%) naar provisierechten.

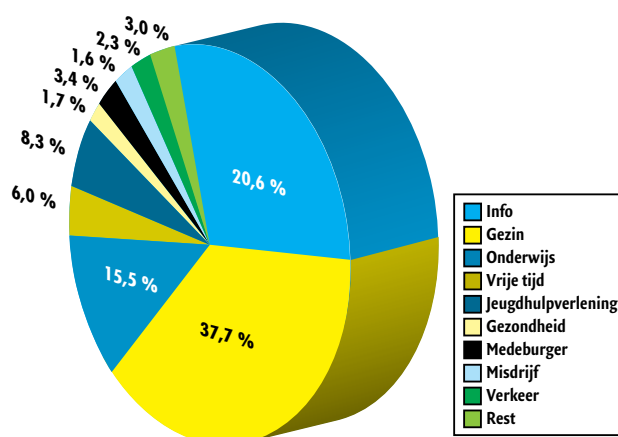
Er is een duidelijk verschil vast te stellen in de aard van kinderrechten die bevestigd worden door minderjarigen in vergelijking met volwassenen (zie kolompercentages). Participatierechten scoren ontegensprekelijk hoog bij minderjarigen (306 van de 422 aanvragen of 72.5%). Aanvragen door volwassenen geeft een meer evenredige verdeling weer: 62.0% (183 van de 295 aanvragen) participatierechten, 64.4% protectierechten, en 65.7% provisierechten.

2.4... THEMATIEK VAN AANMELDINGEN

Veruit de belangrijkste gegevens die kunnen verkregen worden uit de registratie van het ombudswerk zijn de verschillende onderwerpen die gemeld worden. Deze gegevens stellen het Kinderrechtencommissariaat in de mogelijkheid om proactief te werken en zicht te krijgen op mogelijke structurele tekorten.

Aanmeldingen zijn vaak complex van aard en in vele gevallen hebben melders meerdere vragen of klachten die kunnen betrekking hebben op één of verschillende onderwerpen. Eén aanmelding kan diensgevolge meerdere thema's inhouden, omdat de melder dus méér dan één vraag, klacht of suggestie heeft. De ombudswerkers maken een analyse van elke aanmelding teneinde er de behandelende onderwerpen uit te filteren. In totaal konden uit 781 (74%) van de 1056 aanmeldingen 967 verschillende items in de vorm van vragen, klachten of suggesties afgezonderd worden. De overige 275 aanmeldingen (26%) waren voornamelijk informatievragen die kaderen binnen een schoolopdracht. Ook de aanmeldingen die nog niet behandeld konden worden, zijn uiteraard niet in de onderverdeling naar thema's opgenomen.

Figuur 10: procentuele verdeling naar thema van aanmelding (n = 967)

Het grootste aantal aanmeldingen had betrekking op vragen en klachten omtrent de gezinssituatie (37.7%).

In tweede instantie werd het Kinderrechtencommissariaat geconsulteerd in functie van informatieve vragen over het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, het Kinderrechtencommissariaat en over organisaties werkzaam op het kinderrechtenveld (20.6%).

Verder valt op dat de aanmeldingen omtrent onderwijs dit jaar een groter aandeel gekregen hebben in het totaal aantal aanmeldingen. We stellen een stijging vast van 7.3% in 1999-2000 naar 15.5% in de huidige telling.

Bovendien kunnen we uit Figuur 10 in dalende verhouding de volgende onderwerpen onderscheiden: jeugdhulpverlening (8.3%), vrije tijd (6%), minderjarigen als medeburgers (3.4%)^[7], verkeer (2.3%), gezondheidszorg (1.7%) en minderjarigen als slachtoffer van misdrijven (1.6%).

[7] In vorige jaarverslagen vermeld als 'Burgerzin'.

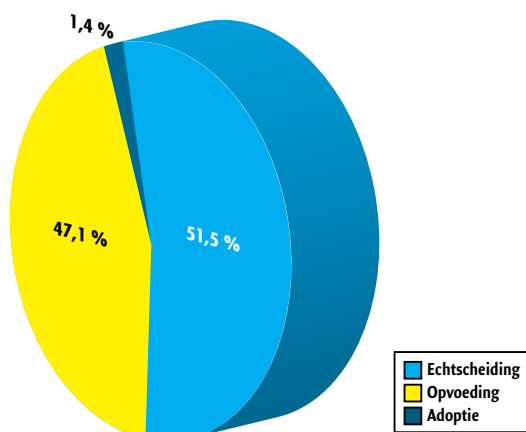
Een laatste categorie ‘Rest’ (3%) is een bundeling van allerlei thema’s. Hieronder vallen onder meer meldingen omtrent milieu, cultuur, oorlog, prostitutie, kindergeld, AMA’s, kinderarbeid, e.d. Het betreft onderwerpen die slechts één tot tweemaal werden gemeld. In vergelijking met de vorige registratiejaren zien we een opmerkelijke verschuiving in de mate waarin het Kinderrechtencommissariaat werd bevraagd over het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind en de eigen werking. In de voorbije twee registratiejaren was dit bijna de helft van het totale aantal; dit registratiejaar daalt het aandeel fors naar 20.6%. We durven veronderstellen dat veel van deze vragen werden afgeleid naar de informatie aanwezig op de website van het Kinderrechtencommissariaat.

a. Gezin

Het thema gezin is een bundeling van alle aspecten van kinderrechten die zich kunnen voordoen in een gezinssituatie. Na registratie van de ombudsgegevens konden drie categorieën worden onderscheiden: scheiding, opvoeding en adoptie. Deze opdeling gebeurde de facto en is enkel een gevolg van de gemelde onderwerpen. Binnen elke basiscategorie werden deelonderwerpen omschreven.

365 items situeerden zich op het vlak van de gezinssituatie. Niet geheel onverwacht had de helft (188 items of 51.5%) van de items betrekking op een scheidingssituatie van de ouders of de ouder-kind relatie. In iets mindere mate (172 items of 47.1%) betrof de aanmelding een vraag, een pedagogisch advies of een klacht omtrent de opvoeding van minderjarigen. Slechts 5 items (1.4%) handelden over adoptie. Deze verdeling is vergelijkbaar met de ombudsgegevens verkregen uit de vorige registratiejaren.

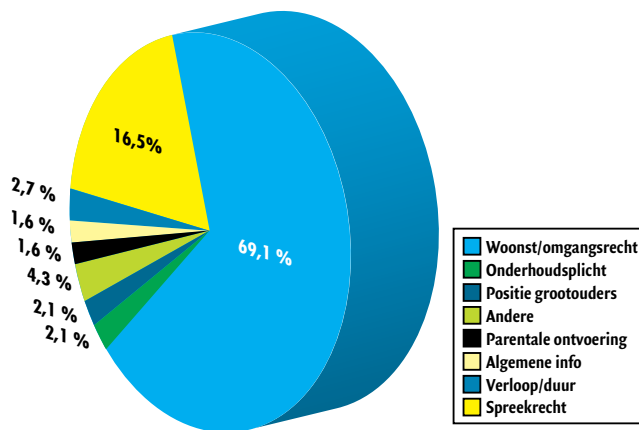
Figuur 11: procentuele verdeling naar gezin (n = 365)

a.1. Scheiding van de ouders en ouder-kind relaties

Bewust worden hier de meer algemene termen ‘scheiding’ en ‘ouder-kind’ gehanteerd. Er werd nl. geen rekening gehouden met het feit of de ouders al dan niet gehuwd waren en of er al dan niet een afstammingsband kon worden vastgesteld tussen ouder(s) en kind.

Figuur 12: procentuele verdeling naar scheiding en ouder-kind relatie (n=188)

De meeste items (130 of 69,1%) betroffen vragen en klachten omtrent een ontevredenheid met de getroffen regeling i.v.m. persoonlijk contact (omgangsrecht) met de ouder waar het kind niet zijn verblijfplaats heeft. Ook de keuze van de vaste verblijfplaats van het kind wordt vaak in vraag gesteld. Vaak gehoorde klachten bij ouders zijn onder meer: het kind weigert op bezoek te gaan bij de andere ouder; het kind wil een andere omgangsregeling of de omgangsregeling wordt niet nageleefd. Deze klachten hebben meestal een hoog conflictgehalte.

Kinderen uiten gelijkaardige klachten maar leggen het accent veeleer op hun beleving en de beperkingen die zij ondervinden bij de opgelegde omgangsregeling. Kinderen voelen zich niet zelden de speelbal in het conflict tussen hun ouders.

Sandra^[8] is 11 jaar en heel actief bezig met ballet. Twee maal per week volgt ze balletles, telkens op woensdagnamiddag en vrijdagavond. Haar ouders zijn gescheiden en Sandra woont bij haar moeder. Om de twee weken gaat ze logeren bij haar vader. In het vonnis staat beschreven dat de omgangsregeling ingaat op vrijdagavond vanaf 18u tot zondagavond 18u. Hierdoor mist Sandra elke twee weken een balletles. Sandra wil het bezoek aan haar vader niet missen, maar ook haar balletles niet. Ze zou graag de regeling veranderd zien van zaterdagochtend tot maandagochtend. Haar vader houdt zich halsstarrig aan de regeling die het vonnis voorziet uit angst voor een nieuwe regeling waarbij zijn omgangsregeling mogelijk beperkt wordt. Moeder ziet een nieuwe procedure niet haalbaar omwille van financiële overwegingen. Onderling overleg tussen de ouders heeft niets opgeleverd, maar eerder het bestaande conflict nog verscherpt. Het Kinderrechtencommissariaat geeft aan wat haar rechten zijn en wat zij zelf kan ondernemen.

De ouders van Jurgen scheidden toen hij 5 jaar was. Aanvankelijk ging Jurgen regelmatig op bezoek bij zijn vader. Na ongeveer een jaar trad de vader opnieuw in het huwelijk en leidde de aanwezigheid van Jurgen tijdens de weekends tot conflicten met de nieuwe partner van de vader. Het bezoek aan zijn vader werd stopgezet en alle contacten werden verbroken. Inmiddels is Jurgen 16 jaar en de herinneringen aan zijn vader zijn vaag.

[8] Alle namen in de illustraties zijn fictief. De voorbeelden zijn gebaseerd op ware casussen. Om herkenning onmogelijk te maken werden ook sommige feitelijke details gewijzigd.

Jurgen neemt terug contact op met zijn vader, maar deze contacten zijn eerder vluchtig van aard en gebeuren zonder medeweten van zijn echtgenote. Het vonnis waarin de omgangsregeling wordt besproken, geeft de vader het recht op een bezoek van één weekend per maand. Het Kinderrechtencommissariaat antwoordt op zijn vraag of hij zijn vader kan dwingen om de omgangsregeling na te leven.

Op de tweede plaats noteren we vragen en klachten omtrent het spreekrecht van minderjarigen (31 items of 16.5%). De meeste items kwamen van minderjarigen zelf. Niet enkel beklagen minderjarigen zich over het feit dat zij niet werden gehoord, maar ook over de wijze waarop ze gehoord werden. Opvallend is dat bij heel wat minderjarigen en volwassenen een hardnekkig misverstand heerst dat kinderen vanaf de leeftijd van 12 jaar niet alleen inspraak hebben in de regeling, maar meer nog de regeling zelf kunnen bepalen. Niet alleen dienden de wettelijke bepalingen rond het spreekrecht verklaard te worden, maar tegelijk dienden minderjarigen geïnformeerd te worden over het bestaan van dit recht.

Koen (10 jaar) en Lotte (11 jaar) wonen sinds de scheiding van hun ouders bij hun moeder. De moeder is regentes en kreeg een werkaanbieding voor een periode van twee jaar in Frankrijk. Aanvankelijk heeft de vader geen bezwaar dat de moeder en de kinderen tijdelijk verhuizen naar het buitenland, mits zij in de vakantieperiodes op bezoek komen. Alle regelingen voor de verhuis worden getroffen. In laatste instantie spant de vader een procedure in waarbij hij zich verzet tegen de verhuis. De kinderen vragen om gehoord te worden door de rechter, maar dit wordt afgewezen. De rechter oordeelt dat de kinderen niet de competentie hebben om hierover een oordeel te vormen gezien hun jonge leeftijd en het feit dat door het maken van een keuze een loyaliteitsconflict kan ontstaan ten aanzien van beide ouders. De rechter oordeelt uiteindelijk dat de kinderen het land niet mogen verlaten om zich tijdelijk in het buitenland te vestigen. Koen en Lotte willen hun spreekrecht kunnen uitoefenen, want zo staat het vermeld in het Verdrag. Het Kinderrechtencommissariaat geeft beide kinderen informatie over het spreekrecht en de manier waarop ze dit recht kunnen uitoefenen.

Andere vragen en klachten in verband met de wettelijke bepalingen omtrent scheiding van de ouders hielden verband met het verloop van het proces en de duur van de procedure. 5 items werden genoteerd met klachten over de bejegening door rechtbanken en traagheid van de procedures.

Andere gezinsitems betroffen de onderhoudsplicht (4 items), de mogelijkheid tot persoonlijk contact met de grootouders na de scheiding (4 items), de vrees voor parentale ontvoering van het kind (3 items), algemene informatie over scheidingsprocedures (3 items) en een restcategorie (8 items) met onder meer co-ouderschap en scheidingsbemiddeling.

Het vorige registratiejaar (1999-2000) gaf voor wat betreft deze problematiek een gelijkaardig beeld. Omgangsrecht en spreekrecht waren ook vorig jaar de meest gemelde thema's.

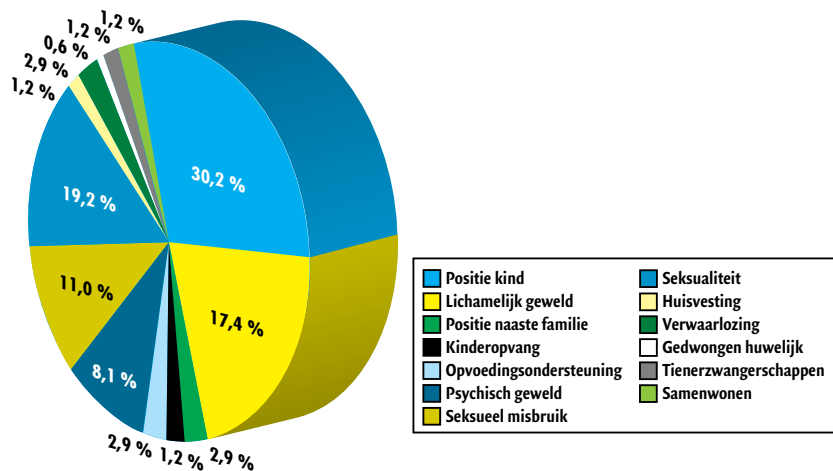
Het spreekt voor zich dat het Kinderrechtencommissariaat, binnen de toegekende bevoegdheden, klachten die handelen over scheiding in de meeste gevallen als onontvankelijk moet beschouwen, omwille van de hangende procedures. De behandeling van deze aanmeldingen beperkt zich dientengevolge tot het verlenen van advies, het verstrekken van informatie en het doorverwijzen naar de bevoegde personen of instanties. In het geval de aanmelding afkomstig was van een minderjarige is zelfs een doorverwijzing vaak niet mogelijk.

Aanmeldingen door volwassenen worden met de nodige omzichtigheid benaderd. Immers, de eerste overweging blijft of de vraag of klacht betrekking heeft op het welzijn van het kind. Zonder de mening van de minderjarige in kwestie te kennen blijft dit een open vraag.

a.2. Opvoeding

Opvoeding is een thema dat ruim kan opgevat worden. Onder dit thema worden alle items geregistreerd die verband houden met de interactie tussen ouders en kinderen in de thuissituatie. Ook hier zijn de categorieën de facto afgeleid uit de binnenkomende aanmeldingen.

Figuur 13: procentuele verdeling naar opvoeding (n=172)

Aanmeldingen inzake opvoeding werden vaak gekoppeld aan protectierechten. Deze aanmeldingen hadden namelijk een duidelijk verband met kindermishandeling, in al haar aspecten: lichamelijk geweld (30 items), psychisch geweld (14 items), seksueel geweld (19 items), verwaarlozing (5 items) en een gedwongen huwelijk (1 item). Vooral volwassenen hadden hieromtrent vragen en klachten of uitten hun bezorgdheid over het welzijn van kinderen.

In vergelijking met het registratiejaar 1999-2000 stellen we een daling vast van 65.7% naar 40%.

Aanmeldingen van volwassenen rond vormen van kindermishandeling kaderen vaak in een scheidingsproblematiek. Hierbij is moeilijk na te gaan in welke mate zij gekleurd zijn door het conflict tussen hen. Gezien de complexiteit en gevoeligheid van deze aanmeldingen worden zij allen doorverwezen naar bevoegde hulpverleningsdiensten of gerechtelijke instanties.

Minderjarigen zelf hadden meer aandacht voor participatierechten binnen hun gezin. 52 items (30.2%) betroffen vragen of klachten omtrent inspraak en de toepassing van kinderrechten in de thuissituatie. Vaak bevestigd was inspraak omtrent: uiterlijke kenmerken (piercing, tatoeage, haardracht, kleding, e.d.), huisregels (uitgaan, huishoudelijke taken, roken, vrienden, zakgeld, e.d.) en sancties. Procentueel is er t.o.v. vorig registratiejaar een stijging, van 22.9% naar 30.2%.

Enkele voorbeelden van vragen van minderjarigen:

‘Ik moet thuis elke dag helpen in het huishouden. Is dit kinderarbeid?’

‘Op hoeveel zakgeld heb je recht als je 10 jaar bent?’

‘Ik mag van mijn ouders mijn haar niet laten blauw verven. Dat van mijn moeder is toch ook geveerd?’

*‘Mag mijn moeder mijn dagboek lezen?’
‘In hoeverre mogen mijn ouders zich mengen in mijn keuze van vrienden?’
‘Ik wil op 16 jaar alleen gaan wonen. Kan dat?’
‘Ik werd zwaar gestraft door mijn ouders nadat ze mij hebben betrappt op het gebruik van cannabis. Dat is nu toch wettelijk toegelaten?’*

Opvallend is de stijging van het aantal vragen omtrent seksualiteit (33 items of 19,2%). In het registratiejaar 1999-2000 noteerden we slechts 5 items (4,8%). Volwassenen uitten hun bezorgdheid over de seksualiteitsbeleving van jongeren en vragen meer beschermingsmaatregelen. Jongeren daarentegen hebben vragen rond de wettelijke bepalingen in verband met de seksuele meerderjarigheid. Voornamelijk meisjes rond de leeftijd van 14 jaar hadden hieromtrent vragen.

2 opvoedingsitems handelden over het probleem van tienerzwangerschappen, respectievelijk afkomstig van een volwassene en een minderjarige. In het eerste geval zocht een moeder naar hulpverleningsmogelijkheden voor haar zwangere dochter (provisierechten), in het tweede geval werd een minderjarige meisje gedwongen door haar ouders tot abortus.

Ria heeft sinds kort een lief. Ria is echter nog maar 14 jaar, terwijl haar vriend meerderjarig is. Ria wil net zoals sommige van haar vriendinnen een seksuele relatie aangaan. Zij vraagt zich af wat de mogelijke gevolgen kunnen zijn van hun relatie. Het Kinderrechtencommissariaat geeft informatie over de wettige reglementering omtrent leeftijdsgrenzen en seksualiteit en de mogelijke gevolgen voor haar vriend. Tevens worden haar adressen van diensten die werken rond seksualiteit en minderjarigheid doorgegeven.

Andere opvoedingsitems hadden o.m. betrekking op de positie van naaste familieleden (5 items). Grootouders toonden zich bekommerd om de opvoeding van hun kleinkinderen of hadden klachten omtrent het verbod van de gescheiden ouder om in contact te komen met hun kleinkinderen. In 5 situaties hadden ouders vragen omtrent opvoedingsondersteuning. Ouders kennen wel het bestaan van dergelijke diensten, maar nauwelijks de werking of de mogelijkheden ervan. In 4 situaties werden we bevraagd door jongeren naar de mogelijkheid om als minderjarige alleen of samen te gaan wonen met een partner. Tot slot noteerden we twee klachten omtrent de behandeling van kinderen bij kinderopvang.

a.3. Adoptie

Aanmeldingen rond adoptie komen maar zelden voor. Slechts in 5 situaties werd het Kinderrechtencommissariaat hiervoor gecontacteerd. 2 items hadden betrekking op de wetgeving in verband met binnenlandse adoptie en 1 aanmelding op buitenlandse adoptie. De twee overige items betroffen het recht op identiteit na adoptie.

Michael is 14 jaar en woont al geruime tijd bij zijn moeder en haar partner. Hij beschouwt de partner van zijn moeder als zijn vader en met zijn natuurlijke vader zijn alle banden verbroken. Michael wenst niet langer de naam te dragen van zijn natuurlijke vader. Hij wenst zich te laten adopteren door zijn ‘stiefvader’. Het Kinderrechtencommissariaat geeft meer informatie over adoptie en antwoordt op zijn vragen wat de kansen zijn dat adoptie wordt toegestaan.

b. Onderwijs

150 items (15.5%) betroffen vragen of klachten omtrent het thema onderwijs. Dit is ongeveer een verdubbeling ten opzichte van het vorige registratiejaar.

Deze problematiek blijkt zeer divers van aard te zijn. Na analyse van de uiteenlopende onderwerpen konden zij opnieuw onderverdeeld worden in twee grote deelthema's: de inhoud en de organisatie van het onderwijs. De inhoudelijke context van het onderwijs omvat alle onderwerpen die deel uitmaken van het pedagogisch concept dat door een school wordt uitgetekend en de dagelijkse beslommingen rondom de school. De organisatie van het onderwijs omvat alle aspecten die het inhoudelijke schoolgebeuren overstijgen en die vastgelegd zijn in de regelgeving.

b.1. Inhoud van het onderwijs

23 items handelen over het sanctioneren van leerlingen. Deze aangemeldingen hebben onder meer betrekking op de evenredigheid van de sanctie met de feiten, het niet naleven van tuchtprocedures zoals omschreven in het huishoudelijk of schoolreglement, de aard van de opgelegde sanctie (lijfstraffen, het laten uitvoeren van klussen, strafstudie, uitsluiting, schorsing, aftrekken van punten, e.d.), het sanctionerende beleid van scholen ten aanzien van bepaalde problemen (drugbeleid, repressief antirookbeleid, e.d.), het gebrek aan verweermogelijkheden en het onterecht opleggen van een sanctie.

Een aantal klachten handelden over pesterijen door medeleerlingen (12 items) en pesterijen of intimidaties door leerkrachten (21 items).

In beide gevallen betreft het aangemeldingen waarbij leerlingen slachtoffer werden van langdurige pesterijen en niet bij machte waren zelf of met steun van hun ouders en leerkrachten tot een oplossing te komen. Wanneer leerlingen slachtoffer zijn van pesterijen door medeleerlingen beklagen kinderen en ouders zich over het feit dat scholen vaak geen efficiënt beleid voeren ten aanzien van de pestproblematiek. Vaak vinden ouders en leerlingen geen steun bij leerkrachten en directies. In de gemelde situaties waar wel een beleid werd gevoerd, werd soms dermate repressief opgetreden dat de 'pester' slachtoffer werd van de sanctie.

Het hoeft geen betoog dat pesterijen door leerkrachten van een heel andere aard zijn en hier de onmacht van de betrokken leerling volkomen is. Meestal werden deze als klachten aangevend, zowel door leerlingen als door hun ouders. Veel klagers wensten uiteindelijk geen tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat uit vrees voor represailles van de leerkracht. In alle gevallen hadden de klagers reeds het probleem besproken met de schooldirectie en vonden er geen gehoor.

Bjorn, een 10-jarige jongen, wordt door de schooldirectie gesanctioneerd voor het pesten van medeleerlingen. De jongen belt ons naar aanleiding van de straf die hem werd opgelegd. Niet alleen dient hij voor het komende schooljaar een andere school te vinden, maar voor het verdere verloop van het huidige schooljaar (2 maanden) wordt hem alle contact verboden met de leerlingen van zijn klas. Bjorn krijgt geen les meer, maar moet opdrachten uitvoeren in een leegstaand lokaal. Tijdens de speeltijden en middagpauze dient hij binnen te blijven of te spelen met de kleuters, hij mag niet deelnemen aan schooluitstappen en mag de school niet gelijktijdig met de andere leerlingen verlaten. Bjorn vindt de straf niet in verhouding met wat hij heeft gedaan en stelt zich vragen bij zijn recht op onderwijs. Hij vraagt onze tussenkomst. Het Kinderrechtencommissariaat neemt contact op met de schooldirectie. Na een bemiddeling kan Bjorn onder strikte voorwaarden terug deelnemen aan de schoolactiviteiten.

19 maal werden er vragen en klachten geuit omtrent bepalingen uit het schoolreglement. De meeste meldingen komen van leerlingen zelf. Leerlingen, voornamelijk uit het secundair onderwijs, hebben vooral bezwaren over de bepalingen omtrent klederdracht en alle andere mogelijke uiterlijke kenmerken (piercings, tatoeages, juwelen, make-up, haardracht, e.d.). Ook interne huisregels worden in vraag gesteld (zwijgen in de refter, rookverbod, e.d.). Overige aanmeldingen handelen omtrent examenreglementen, afwezigheden en schooluren.

Davy draagt een piercing in de wenkbrauw. Hij krijgt op school te horen dat dit volgens het schoolreglement verboden is. Dit schoolreglement vermeldt dat "...het voorkomen van de leerlingen netjes en verzorgd dient te zijn". Volgens Davy is een piercing echter even netjes als een oorbel van zijn vriendin. Hij vraagt zich af wie het schoolreglement heeft opgesteld en of de schooldirecteur het naar eigen goeddunken kan interpreteren. Het Kinderrechtencommissariaat geeft Davy informatie over de draagwijze van het schoolreglement en adviseert hem dit aspect te bespreken met de leerkrachten en de directie.

Vragen over leerlingenparticipatie (9 items) hielden in dat leerlingen vragen hadden over o.a. de inrichting van de speelplaats, de bestemming van schoolreizen, de inhoud van de lessen wereldoriëntatie, e.d. Ook de vraag naar de oprichting van een leerlingenraad kwam aan bod.

Voor het eerst werd het Kinderrechtencommissariaat op het einde van het schooljaar gecontacteerd door minderjarigen en ouders uit het secundair onderwijs die hun schoolresultaten wensten te betwisten (8 items). Geen enkele melder was op de hoogte van de bestaande beroepsmogelijkheden. Ook het teveel aan huiswerk werd tweemaal aangeklaagd.

Andrea volgt les in het laatste jaar technisch secundair onderwijs. Na de eindexamens behaalde ze een C-attest met het bijkomend advies dat ze beter van richting zou veranderen. Andrea is niet akkoord met het attest en vraagt zich af of ze hier wat aan kan doen. Het Kinderrechtencommissariaat geeft Andrea informatie over de beroepsmogelijkheden waardoor ze de schoolresultaten kan betwisten en helpt haar op weg de nodige stappen te zetten. Andrea laat het Kinderrechtencommissariaat naderhand weten dat de klasseraad de beslissing heeft herzien en ze de mogelijkheid krijgt om herexamens af te leggen.

Aanmeldingen betreffende seksueel misbruik door een lid van het schoolpersoneel bereikte het Kinderrechtencommissariaat tweemaal. Deze klachten slaan op zware feiten die strafbaar zijn. Bovendien biedt de school een specifieke situatie waarin het kind aan de zorg van professionelen wordt toevertrouwd. Zij dient hierin haar verantwoordelijkheid op te nemen. Teneinde alle betrokkenen rechtszekerheid te garanderen, stimuleert het Kinderrechtencommissariaat de melder om contact op te nemen met politionele diensten.

Voor het overige noteren we aanmeldingen omtrent de inhoud van het onderwijs die slechts eenmalig voorkwamen: het gewicht van boekentassen, suggesties over lesinhouden, gebrek aan sport op school, probleem met leerlingenvervoer, gebrekkige stagebegeleiding, schadevergoeding na ongeval op school, foto's van leerlingen op de schoolsite zonder toestemming van de ouders, e.d.

De meeste aanmeldingen werden door middel van informatieverstrekking, advies of bemiddeling afgehandeld. In een aantal situaties was een onderzoek noodzakelijk, voornamelijk ten aanzien van klachten rond getroffen sancties en de problematiek van pesten.

b.2. Organisatie van het onderwijs.

33 items hadden betrekking op de organisatie van het onderwijs. Zo noteerde het Kinderrechtencommissariaat 11 klachten over het gebrek aan mogelijkheden tot inclusief onderwijs. Meer bepaald werd door ouders aandacht gevraagd voor kinderen met autisme, hyperkinetische kinderen, dove kinderen en hoogbegaafde kinderen.

9 klachten handelden over de weigering tot inschrijving in een school. Vrijwel alle aanmeldingen hadden betrekking op allochtone minderjarigen. Deze weigeringen tot inschrijving op basis van etnische origine of andere vormen van discriminatie werden doorverwezen naar de Beoordelings- en Bemiddelingscommissie van de VLOR. Het Kinderrechtencommissariaat blijft niettemin de afhandeling van de klacht opvolgen.

Een meisje met ouders van Marokkaanse origine zit in de lagere school. Om persoonlijke redenen beslissen de ouders het kind bij aanvang van een nieuw schooljaar in te schrijven in een nieuwe school. De school van hun keuze weigert de inschrijving op basis van een 'regel' die tussen alle scholen uit de betreffende stad werd afgesproken. Deze regel stelt dat 'doelgroep leerlingen' niet zonder gegronde reden van school mogen veranderen. De ouders vragen onze tussenkomst. Het Kinderrechtencommissariaat verwijst de klacht door naar de BEOBEMI en informeert het meisje dat de afhandeling van de klacht verder zal worden opgevolgd.

Vanuit het ombudswerk groeide de vraag aan structurele aandacht voor het probleem van weigering van inschrijving op scholen omwille van etnische origine. Naast de eigen meldingen ontving het Kinderrechtencommissariaat signalen vanuit het middenveld rond de stijging in omvang van dit probleem. In de voorbije jaren werd deze vorm van discriminatie op zeer verscheiden wijze aan verschillende instanties gemeld. Teneinde tot een uniforme registratie van dergelijke meldingen te komen en zicht te krijgen op de aard en de omvang van het probleem, verleende het Kinderrechtencommissariaat zijn steun aan het Vlaams Minderheden Centrum bij het opmaken van een uniforme registratiemethode.

Ook 8 andere klachten hielden beperkende maatregelen of kwetsende opmerkingen ten aanzien van bepaalde groepen in. We noteerden aanmeldingen betreffende discriminatie van allochtone leerlingen en kinderen met een motorische handicap. Sommige scholen of lokalen zijn niet toegankelijk voor rolwagengebruikers.

Verder ontving het Kinderrechtencommissariaat een drietal klachten over de adviesverlening van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB). De melders gingen niet akkoord met het advies of twijfelden aan de waarde ervan. Deze aanmeldingen werden afgehandeld met informatie en adviesverstrekking.

Lina's ouders krijgen van de school te horen dat Lina beter van school kan veranderen. Op vraag van de leerkracht heeft een medewerkster van het CLB Lina getest. Zij meldt de ouders dat Lina autistisch is en daarom naar het buitengewoon onderwijs zou moeten. De moeder betwist de handwijze en de voortvarendheid van het CLB en weigert de diagnose van het CLB als juist te aanvaarden. Zij vraagt aan het Kinderrechtencommissariaat hoe ver de mogelijkheden van het CLB gaan en hoe zij zich kan verzetten tegen een diagnose van het CLB. Op initiatief van het Kinderrechtencommissariaat gaan beide betrokken partijen rond de tafel zitten en werken een bevredigende oplossing uit voor Lina.

Tot slot werd er nog informatie gevraagd omtrent de leerplicht (1 item) en omtrent de kosteloosheid van het onderwijs (1 item).

c. Jeugdhulpverlening

Dit registratiejaar noteerden we 80 items (8,3%) betreffende jeugdhulpverlening. Onder jeugdhulpverlening verstaan we elke vorm van hulpverlening ter bevordering van het welzijn van minderjarigen. Dit vertaalt zich zowel naar Algemeen Welzijnswerk als naar Bijzondere Jeugdbijstand. Ook hier konden we de onderwerpen opsplitsen naar inhoud en naar organisatie van de jeugdhulpverlening.

c.1. Inhoud van jeugdhulpverlening

14 klachten maakten gewag van een gebrekkige toegankelijkheid van diensten, hetzij door het feit dat de diensten onvoldoende gekend zijn, hetzij door het bestaan van lange wachtlijsten, hetzij door een gebrek aan adequate hulpverlening voor een bepaalde problematiek. Een meermaals gemelde klacht is deze van het gebrek aan opvang en de moeilijke toegang tot voorzieningen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand voor niet begeleide minderjarigen. 7 klachten betroffen een ontevredenheid omtrent de hulpverlening waarvan de minderjarige had gebruik gemaakt. Deze melder stelden de kwaliteit van de hulpverlener of de hulpverleningsdienst in vraag. In de meeste situaties waren de melder ontevreden over het verkregen advies na behandeling van hun probleem. Deze klachten konden worden afgehandeld door de ombudswerkers met een advies of een efficiëntere doorverwijzing. In 6 aanmeldingen vroeg de melder het advies van het Kinderrechtencommissariaat bij de keuze van een hulpverleningsdienst.

Jeroen lijkt met iedereen in problemen te komen. Hij heeft regelmatig ruzie met zijn ouders en nu heeft ook zijn liefde het uitgemaakt. Hij belt naar het Kinderrechtencommissariaat met de vraag waar hij met zijn problemen heen kan. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert hem contact op te nemen met het JAC in zijn gemeente.

Verder werden er specifiek vragen gesteld over de werking van voorzieningen in de Bijzondere Jeugdbijstand. In 10 situaties hadden melder klachten over het pedagogisch beleid dat werd gevoerd in een voorziening. Vooral klachten omtrent gekregen sancties en het gebrek aan inspraak bij beslissingen over contactmogelijkheden met het gezin van oorsprong werden genoteerd. Daarnaast wensten melder de tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat wanneer zij een genomen maatregel wilden betwisten. Voor de afhandeling van deze klachten heeft het Kinderrechtencommissariaat afspraken met de JO-lijn, waarbij klachten voor verdere afhandeling worden doorverwezen. Niettemin blijven de ombudswerkers de klacht verder opvolgen.

Melissa is 15 jaar en verblijft in een gesloten instelling. Heel wat jongeren uit haar leefgroep hebben geregeld contact met hun ouders. Zij kreeg een contactverbod opgelegd, nadat ze had gepoogd weg te lopen. Persoonlijk vindt ze dat ze nu al lang bewezen heeft dat ze zich zal schikken naar de gemaakte afspraken. Ondanks het feit dat ze in haar ogen haar best doet en de belofte dat het verbod op termijn zou geëvalueerd worden, gebeurt er verder niets. Melissa meent dat haar rechten geschonden worden en vraagt onze tussenkomst. Het Kinderrechtencommissariaat verwijst de klacht door naar de JO-lijn en volgt de zaak verder op.

c.2. Organisatie van jeugdhulpverlening

35 geregistreerde onderwerpen betroffen informatie omtrent de organisatie van de jeugdhulpverlening, meer bepaald informatie over de bestaande diensten in het algemeen (14 items), het verloop van de procedures binnen de Bijzondere Jeugdbijstand (15 items) en de bestaande voorzieningen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand (6 items).

d. Vrije tijd

58 (6%) van de geregistreerde items hebben te maken met vrijetijdsbesteding. Doorheen de aanmeldingen zien we vragen en klachten van minderjarigen die inspraak vragen in de invulling van hun vrije tijd, problemen die zich voordoen bij het uitoefenen van vrijetijdsactiviteiten en klachten van volwassenen over de vrijetijdsuitoefening van minderjarigen.

We noteerden 9 aanmeldingen die op een of andere manier verband hielden met media in de vrije tijd van minderjarigen. We geven enkele voorbeelden:

Een jongere vraagt een jeugdjournaal omdat hij recht heeft op informatie op het niveau van jongeren.

Een jongen wil graag chatten, maar stelt dat alle chatrooms voor kinderen over seks en relaties gaan.

Een meisje heeft suggesties in verband met regels binnen de filmkeuringscommissie.

Een groep jongeren zoekt financiële tussenkomst voor hun 'inspraaksite' op het internet.

Een aantal aanmeldingen had betrekking op het recht op spel. Zo ontvingen we vragen over dit recht in het algemeen. Hierbij hebben minderjarigen vragen omtrent de inhoud van het recht op spel of vragen meer tijd om te spelen. Ook het recht op ruimte werd geuit via klachten over het gebrek aan speelruimte, de afbraak van bestaande speelruimten of inspraak in de aanleg van speelterreinen binnen de gemeente. Specifiek werd ook de problematiek van spelende kinderen op straat gemeld. Meer bepaald de intolerantie van buurtbewoners tegenover spelende kinderen op straat of het niet kunnen benutten van de straat om te skaten.

Een aantal gezinnen met kinderen woont in een wijk met residentiële appartementsgebouwen. De gebouwen beschikken over een ruime en mooi aangelegde binnenkoer. Het huishoudelijk reglement, opgesteld door de beheerder van de gebouwen, voorziet echter dat de binnenkoer niet mag betreden worden door spelende kinderen, ook niet onder toezicht van hun ouders. Het is echter de enige veilige ruimte in de buurt. Het Kinderrechtencommissariaat geeft advies aan de gezinnen hoe zij kunnen opkomen voor het recht op speelruimte voor hun kinderen.

Een aantal vragen en klachten had te maken met het uitgangsleven van minderjarigen. Zo was er een klacht over de toegankelijkheid van discotheken voor minderjarigen of suggesties voor de oprichting van jeugddiscotheken. Ook ontvingen we suggesties over de georganiseerde vrijetijdsbesteding van minderjarigen. Jongeren vragen bvb. meer sportfaciliteiten in hun gemeente. Andere onderwerpen behelzen het lokale jeugdwerk met onder meer een klacht over de sluiting van het lokale jeugdwerk en een klacht over het ontbreken van speelpleinwerking in de buurt of vragen in verband met de opleiding van de monitoren.

Uiteraard heeft vrije tijd niet enkel een recreatieve invulling maar besteden heel wat minderjarigen een deel van hun vrije tijd aan het verwerven van extra inkomsten. Wij ontvingen dan ook vragen met betrekking tot het recht op bescherming tegen kinderarbeid of omtrent de wetgeving op kinderarbeid en vragen naar de wettelijke regelingen in verband met studentenarbeid.

Tot slot ontvingen we vragen omtrent de keuzevrijheid in de invulling van de vrije tijd.

e. Minderjarigen als medeburgers

33 items (3.4%) hebben betrekking op minderjarigen als medeburgers in onze samenleving.

Het merendeel situeert zich op gemeentelijk niveau. Twee derde van deze vragen of klachten is afkomstig van kinderen (10 tot 13-jarigen), het overige deel werd gemeld door gemeentelijke administratieve overheden. De aanmeldingen van minderjarigen hielden vragen in naar meer inspraakmogelijkheden in de gemeente. De gemeenten zelf zochten naar meer informatie over kindergemeenteraden.

Dit overzicht van vragen op het niveau van het gemeentebestuur heeft een dubbele oorzaak. In de eerste plaats liggen onderwerpen die betrekking hebben op gemeentelijke aangelegenheden veel dichterbij de leefwereld van kinderen. Vervolgens kan een verklaring gevonden worden in de opstart van de campagne 'rechten in je buurt'. Deze campagne stimuleert minderjarigen om op lokaal niveau hun rechten uit te oefenen.

Jochen speelt regelmatig op een speelplein. De gemeente wil het speelplein herinrichten en plant de inplanting van speeltuigen voor kleuters. Deze speeltuigen zullen zo geplaatst worden dat er geen open ruimte meer zal zijn om te voetballen. Jochen is er zeker van dat men hiermee tegemoet wil komen aan het ongenoegen van sommige omwonenden, die het geluid van voetballende kinderen niet kunnen verdragen. Het Kinderrechtencommissariaat geeft advies over zijn inspraakmogelijkheden.

f. Verkeer

De 12 items over verkeer (2.3%) slaan op één na (een vraag omtrent verkeerswetgeving) op een tekort aan verkeersveiligheid. Minderjarigen voelen zich als voetganger of fietser onveilig op straat. De veiligheid rondom scholen en de weg naar school of naar plaatsen voor recreatieve doeleinden wordt aangemeld. Vaak kunnen minderjarigen zich, omwille van het gebrek aan veilige fiets- en voetbadens of openbaar vervoer niet zelfstandig op straat begeven. Het gebruik van de wagen wordt dan meestal het enige alternatief. Bijna alle klachten werden doorverwezen naar de bevoegde gemeentelijke ambtenaar.

De 11-jarige Marianne schrijft ons dat het gratis openbaar vervoer voor kinderen een goede zaak is. Maar in haar eigen situatie stelt ze vast dat er geen openbaar vervoer voorhanden is om de weg naar school af te leggen, waardoor ze dagelijks met de wagen gebracht en afgehaald wordt. Ze begrijpt niet hoe het kosteloos maken van het openbaar vervoer de verkeersveiligheid gaat verbeteren. Dat vervoer was er immers eerder al. Zij heeft nood aan een veilige fietsomgeving, dan kan ze alleen naar school.

g. Gezondheidszorg

Net zoals de voorbije jaren heeft het thema gezondheidszorg een beperkt aandeel (1.7%) in het geheel van de thema's. We noteerden vragen en klachten betreffende de positie van minderjarigen als patiënt, de uitbouw van de sociale zekerheid die te weinig rekening houdt met de zwakke positie van minderjarigen, de ontoegankelijkheid van de gezondheidszorg voor minderjarigen, de bejegening door beroepsmensen uit de gezondheidszorg, de reglementering betreffende het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap en de organisatie van de gezondheidszorg in het algemeen.

Een oom zoekt voor zijn neef mogelijkheden tot tandverzorging zonder de toestemming van de ouders, maar met tussenkomst van de ziekteverzekering. De terugbetaling voor stottertherapie geldt maar voor een periode 2 jaar, ook indien het kind nadien nog verdere therapie nodig heeft.

Een jongere wil een Aids-test laten uitvoeren zonder medeweten van zijn ouders, maar weet niet waar hij terecht kan met zijn vraag.

Een kind dient een noodzakelijk heelkundige ingreep te laten ondergaan, maar de moeder weigert toestemming te geven.

Een meisje met reuma zoekt een zelfhulpgroep van jongeren met hetzelfde probleem. Alle zelfhulpgroepen die ze reeds contacteerde zijn gericht op volwassenen.

h. De minderjarige als dader of slachtoffer van misdrijven

15 items (1.6%) handelen over minderjarigen die het slachtoffer of dader waren van misdrijven. Minderjarigen als slachtoffers van intra-familiaal geweld werden niet ondergebracht binnen deze categorie maar zijn terug te vinden onder het thema 'Gezin: opvoeding'.

In 5 situaties werden aangemeldingen genoteerd waarbij minderjarigen daders waren van een misdrijf. Het gaat hier niet om zware criminele daden, maar vooral om feiten van vandalisme waarbij minderjarigen zich beklagen over het feit dat ze onvoldoende verweer hebben tegen onterechte beschuldigingen of over volwassenen die hun beklag doen over het 'criminele' gedrag van de 'jeugd van tegenwoordig'.

Verder noteerden we aangemeldingen m.b.t. het gebrek aan respect in de omgang van politiediensten ten aanzien van minderjarigen.

Op weg naar school worden twee allochtone meisjes van 10 en 11 jaar door buscontroleurs na een vervoersbewijscontrole van de stadsbus gehaald omdat zij hun vervoersbewijs niet onmiddellijk konden voorleggen. Nadat de meisjes toch hun vervoersbewijzen hebben getoond, lieten de buscontroleurs de meisjes alleen achter in een onbekende wijk van de Brusselse binnenstad. Ze raken in paniek en beslissen uiteindelijk te voet de omgekeerde weg naar huis af te leggen. Drie uur later komen ze op hun thuisbestemming aan. De moeder van de kinderen dient klacht in tegen de busmaatschappij en vraagt onze tussenkomst.

Tot slot noteerden we 6 klachten over de positie van minderjarigen in strafzaken. In al deze aangemeldingen wensten minderjarigen betrokken te worden in de strafprocedures ten aanzien van de daders van misdrijven waarvan zij het slachtoffer waren. Zo hadden de slachtoffers van seksuele misdrijven vragen omtrent de inspraakmogelijkheden bij een beslissing tot voorlopige invrijheidsstelling van de dader.

2.5... BESLUITEN UIT OMBUDSWERK

Algemeen kan men uit de verdere stijging van het aantal meldingen opmaken dat het Kinderrechtencommissariaat steeds bekender wordt. Daarnaast is het verheugend vast te stellen dat ook het aantal meldingen door minderjarigen gevoelig blijft stijgen. De strategie om minderjarigen te bereiken (zie ook '1. Informeren en Sensibiliseren') via ondermeer de uitbouw van een eigen website begint duidelijk vruchten af te werpen. Kinderen en jongeren geven hiermee ook aan dat het ombudswerk zijn nut heeft binnen onze werking.

Het stijgend aantal meldingen wijst op een aantal structurele tekorten die aandacht verdienen. Vanzelfsprekend is aandacht vragen voor deze problemen niet voldoende. Het Kinderrechtencommissariaat dringt er dan ook op aan dat er snel regulerend wordt opgetreden door de respectievelijke overheden. We verwijzen in dit verband naar:

- Uit de meldingen omtrent gezin merken we dat minderjarigen het vaak nog moeilijk hebben met de scheiding van hun ouders en de regeling van de gevolgen ervan: hun belangen worden onvoldoende behartigd, ze worden niet of onvoldoende gehoord of betrokken, eerdere afspraken blijven onverminderd gelden ook al zijn hun behoeften intussen veranderd... Bemiddeling zou in deze materie een kindgerichte aanpak van dergelijke problemen mogelijk maken, met meer respect voor de rechten van de betrokken minderjarigen. Voor wat betreft het Vlaamse luik van dergelijke noodzakelijke regelgeving dient nog steeds de erkenning van bemiddelaars op punt gezet te worden^[9].
- Met betrekking tot onderwijs herinnert het Kinderrechtencommissariaat eraan dat minderjarigen niet enkel recht hebben op onderwijs, maar ook rechten in en door onderwijs^[10].
De stijging van het aantal klachten die ons via onderwijs bereiken, maakt de noodzaak van een uitgewerkt leerlingenstatuut steeds uitdrukkelijker. Duidelijke afspraken over rechten en verantwoordelijkheden zouden vele conflicten kunnen vermijden. Kinderrechten dienen tevens nadrukkelijker ingeschreven te worden in de eindtermen. Het Kinderrechtencommissariaat acht het ook nuttig dat bij de rapporten telkens opnieuw een examenreglement zou worden meegegeven. Uit de meldingen blijkt nl. dat de onwetendheid inzake beroepsmogelijkheden of betwistingen groot is. Het informeren via het schoolreglement enkel bij de inschrijving, soms jaren voordat een probleem zich voordoet, is hiervoor onvoldoende.
Het Kinderrechtencommissariaat herhaalt hier ook het pleidooi voor meer inclusief onderwijs. Het regulier onderwijs dient meer ondersteund te worden om de toegang mogelijk te maken voor kinderen met een handicap of met gedrags- of leerproblemen.
- Met betrekking tot actieve communicatie van de overheid naar de burger toe, vraagt het Kinderrechtencommissariaat een grotere inspanning inzake het informeren van minderjarigen over regelgeving die hen aanbelangt. Net zoals bij volwassenen is het voor minderjarigen niet steeds even duidelijk om 'debatten over' te onderscheiden van effectief genomen beleidsbeslissingen. We verwijzen hier naar de onduidelijkheid die onder minderjarigen leeft inzake reglementering over cannabis, de juiste leeftijd inzake toestemming voor seksuele handelingen en het vermeend beslissingsrecht van 12-plussers inzake omgangsrecht. Begrijpbare en tijdige informatie is hieromtrent vereist.

[9] Cf. adviezen van het Kinderrechtencommissariaat tijdens de voorbije werkjaren.

[10] VERHELLEN, E. (2001), *Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind*, Leuven: Garant.

- De aanmeldingen omtrent jeugdhulp geven aan dat de toegang tot die hulp niet steeds evident is, hetzij wegens een gebrek aan informatie, hetzij wegens een gebrek aan ‘hulp op maat’. Ook over rechtsbescherming binnen het jeugdhulpsysteem kunnen nog vragen gesteld worden^[11]. Het Kinderrechtencommissariaat zal erop blijven toezien dat hierop een antwoord gegeven wordt in de op stapel staande hervormingen binnen het welzijnsrecht^[12].
- Binnen de hulpverlening wijst het Kinderrechtencommissariaat opnieuw op de problematiek inzake Niet Begeleide Minderjarigen. Gezien de specificiteit van hun situatie en achterliggende problematiek dienen aangepaste opvang en hulpverlening mogelijk te zijn, een ‘zorg op maat’ net zoals die voor Belgische minderjarigen vooropgesteld wordt.
De Niet Begeleide Minderjarigen en de Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers moeten daarnaast ook kunnen genieten van alle rechten vermeld in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (onderwijs, sociale zekerheid, gezondheidszorg, e.d.). Op federaal vlak moet werk gemaakt worden van een rechtsstatuut voor minderjarigen in asielfcontext, een statuut dat zij momenteel niet hebben, alsook van een specifieke voogdij teneinde de toepassing van deze rechten te kunnen garanderen.
- Verkeersonveiligheid blijft een probleem voor minderjarigen. Door het toenemende verkeer komt niet enkel hun fysieke veiligheid in het gedrang, het beperkt tevens hun zelfstandige mobiliteit. Minderjarigen ervaren dit als een inperking van hun vrijheid. Hier is het van belang om niet enkel te ijveren voor kindvriendelijker verkeer in de directe omgeving van de school, maar zeker ook voor meer veiligheid op het hele traject van en naar de school, de sportclub, de jeugdbeweging en in de buurt.
- De aanmeldingen inzake gezondheidszorg mogen dan naar aantal misschien niet zo omvangrijk zijn, naar inhoud toe geven ze wel belangrijke signalen. De minderjarige gebruiker heeft ook hier minder rechtsbescherming dan de volwassene wanneer we kijken naar de zelfstandige toegang tot de gezondheidszorg, het recht op een ‘second opinion’, de eigen keuze van zorgverlener en de toestemming, c.q. weigering, bij medische handelingen. Bij de uitwerking van patiëntenrechten dient hier de nodige aandacht aan gegeven te worden.
- Tot slot, willen we nogmaals wijzen op de gebrekkige regeling van het spreekrecht, een probleem dat bij diverse thema’s steeds terugkomt. Een ingrijpen van de federale wetgever is hier noodzakelijk, zowel voor het garanderen van een effectief spreekrecht in lopende procedures (in plaats van de loutere spreekmogelijkheid, waar het nu in de praktijk vaak op neer komt) als voor het regelen van een eigen rechtsingang voor minderjarigen, in die gevallen waar de wettelijke vertegenwoordiger niet kan of wil optreden ten behoeve van de minderjarige.

.....
 [11] Bvb.: recht op privacy, recht op inzage in het dossier, recht op contact met het gezin, recht op religie e.d.

[12] Cf. adviezen van het Kinderrechtencommissariaat over Integrale Jeugdhulp en Rechten van gebruikers van welzijnsvoorzieningen.

3 NETWERKING EN CONTACTEN

Netwerking met kinderrechtenactoren op het veld, overleg met diverse overheidsinstanties en contacten met kinderen en jongeren zelf vormen een belangrijk onderdeel van de werking van het Kinderrechtencommissariaat. Daarnaast wordt het Kinderrechtencommissariaat regelmatig gevraagd voor vormingsactiviteiten en wordt ook omgekeerd de eigen kennis op peil gehouden door deelname aan congressen en studiedagen.

3.1... MET DE OVERHEID

Het Kinderrechtencommissariaat werd opgericht door het Vlaams Parlement en heeft hiermee dan ook een rechtstreekse band. Regelgeving inzake kinderrechten vinden we echter ook terug op andere overheidsniveaus. Binnen de opdracht om toe te zien op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is het voor het Kinderrechtencommissariaat soms opportuun om ook daar bij de werkzaamheden te worden betrokken.

a. Vlaamse regering, administratie van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en afgeleide overheidsorganen

a.1. Welzijn, Gezondheid en Gelijke kansen

Tijdens het voorbije werkjaar bleef de Kinderrechtencommissaris zetelen in de Centrale Commissie Integrale Jeugdhulp^[1] en volgde op die manier de werkzaamheden op. Aandachtspunt voor het Kinderrechtencommissariaat hierbij is steeds opnieuw het respect voor de rechten, belangen en behoeften van de minderjarige gebruiker. Meer bepaald gebeurde dit in een nieuwe ad hoc werkgroep rond de positie van de cliënt^[2]. Naast principiële stellingen op basis van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, is de inbreng van het Kinderrechtencommissariaat ook gevoed door wat jongeren in de Bijzondere Jeugdbijstand via de ombudsdoossiers aanbrengen.

Naar jaarlijkse gewoonte nam de Kinderrechtencommissaris op 24 november deel aan de themadag *Kinderrechten van het Vlaams Centrum ter Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen*. Dit jaar stond die in het teken van “Rechten van kinderen in instellingen bijzondere jeugdzorg”. De Kinderrechtencommissaris werd aangezocht om de gevoerde debatten te synthetiseren^[3].

De Kinderrechtencommissaris was tevens als waarnemer aanwezig bij de werkgroep *Kineffectrapportage*. Deze werkgroep, bestaande uit leden van verschillende departementen, stelde een eerste handleiding op voor het maken van een Kineffectrapport. Dit zal een belangrijk instrument worden gezien in de toekomst alle Vlaamse bevoegdheidsdomeinen onder de KER-verplichting vallen.

De Minister van Welzijn heeft in het kader van de Buitenschoolse Kinderopvang een jaarlijkse prijs ingericht teneinde het lokaal overleg te stimuleren om sectoroverschrijdend te

[1] Cf. www.jeugdhulp.vlaanderen.be

[2] Zie ook het Hoofdstuk 3.2 ‘Gevolgeving adviezen’.

[3] VLAAMS CENTRUM VOOR DE BEVORDERING VAN HET WELZIJN VAN KINDEREN EN GEZINNEN (2001), *Rechten van kinderen in instellingen bijzondere jeugdzorg. Themadag 24 november 2000*, Brussel: Vlaams Centrum voor de bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen.

gaan werken. Het is immers in het belang van de gebruikers, in de eerste plaats kinderen, dat er meer samenwerking en afstemming zou komen tussen de sectoren dagopvang, buitenschoolse opvang, jeugdwerk en onderwijs. De Kinderrechtencommissaris onderschrijft deze doelstelling volkomen en nam dan ook graag de rol van juryvoorzitter op zich. Het eerste jaar werden 23 projecten ingediend, waarvan er drie aan de minister konden worden voorgedragen. De laureaten voor deze eerste prijs waren: Lokeren, Maasmechelen en Tessenderlo.

De Kinderrechtencommissaris had tenslotte ook overleg met het kabinet Welzijn inzake het systeem van de filmkeuring. Dit weinig genuanceerde systeem ('KNT' tenzij een 'KT'-afwijking wordt verleend) is sterk verouderd en voldoet niet langer aan de noden van deze tijd. De regeling zou meerdere categorieën moeten voorzien en minder paternalistisch moeten zijn. Naast bioscoop en televisie dient ook rekening te worden gehouden met het feit dat elke film eveneens in de videotheek te huur is. Bij het Kinderrechtencommissariaat kwam hierover trouwens reeds een opmerking van een minderjarige binnen met daarbij een voorstel voor een nieuw filmclassificatiesysteem.

Ten slotte kan men zich afvragen of dit thema wel thuis hoort bij het departement Welzijn. De wet op de filmkeuring is indertijd ontstaan in het kader van de zedelijke bescherming van de jeugd en was in die context voornamelijk repressief - controlerend van aard. Volgens het Kinderrechtencommissariaat hoort dergelijke materie nu veeleer thuis onder Cultuur of Media en moet dergelijke vorm van controle in een ruimer kader worden uitgewerkt teneinde ook van toepassing te kunnen zijn op de markt van video's, DVD's, computerspelletjes en andere nieuwe media.

In het najaar zal de nieuwe Intergemeenschapscommissie voor de Filmkeuring worden geïnstalleerd om een vernieuwd beoordelingssysteem vorm te geven. De Kinderrechtencommissaris werd gevraagd als lid van deze commissie, doch is hier niet op ingegaan omwille van het mogelijk risico van belangenvermenging.

a.2. Departement Jeugd

De *reflectiegroep Jeugd(werk)beleid*, waar ook de Kinderrechtencommissaris deel van uitmaakt, rondde intussen de hervorming van het Jeugdwerkbeleid af^[4] en zette de werkzaamheden verder inzake een nieuw en integraal Jeugdbeleid. Net zoals bij het Jeugdwerkbeleid is het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind hét vertrekpunt bij het Jeugdbeleid. Het Jeugdbeleidsplan werd opnieuw uitgetekend op basis van input vanuit de verscheidene kabinetten en vanuit het werkveld. Het houdt aldus rekening met de comprehensiviteit van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Alle relevante bevoegdheidsdomeinen komen er in aan bod. Centraal hierin staat de positieve benadering van de jeugd, de 'kracht' in plaats van de 'klacht'.

a.3. Vlaamse Jeugdraad

Het Kinderrechtencommissariaat onderhoudt contacten met de *Vlaamse Jeugdraad*. Tussen beide instanties is er nu ook de afspraak dat de adviezen aan elkaar doorgegeven worden. In het voorbije jaar werd met de Jeugdraad vooral het dossier 'ruimte voor kinderen en jongeren' behandeld.

a.4. Aanspreekpunten kinderrechten

De Kinderrechtencommissaris en de *aanspreekpunten kinderrechten* ontmoeten elkaar twee maal per jaar. Op deze overlegmomenten komen diverse punten aan bod, zoals de opmaak van het regeringsverslag inzake kinderrechten, de nood aan bijkomende vorming, e.d.

.....
[4] Decr.VI.Parl. 6 juli 2001 tot wijziging van het decreet van 9 juni 1993 houdende subsidiëring van gemeentebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissies inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, B.S. 24 augustus 2001.

Volgens het Kinderrechtencommissariaat is het noodzakelijk dat deze ambtenaren de nodige middelen en tijd krijgen om hun taak ernstig te kunnen uitvoeren. Momenteel blijft dit een extra opdracht bij hun gewone, voltijdse taak binnen hun departement.

a.5. Kind & Gezin

Op verzoek van Kind & Gezin zetelde het Kinderrechtencommissariaat in een werkgroep die de opdracht had de kwaliteitsschalen voor kinderdagverblijven en particuliere opvanginstellingen te actualiseren. Deze kwaliteitsschalen zijn instrumenten waarmee de opvangkwaliteit kan worden geëvalueerd. In de werkgroep waren zowel praktijkmensen als externe deskundigen vertegenwoordigd. Kind & Gezin engageerde het Kinderrechtencommissariaat als spreekbuis van jonge kinderen, met het oog op de verdediging van hun belangen. Vanuit deze rol formuleerde het Kinderrechtencommissariaat bij de verscheidene kwaliteitsschalen een aantal bedenkingen en stelde het een aantal wijzigingen voor. De werkgroep rondde haar werkzaamheden af met de suggestie om het herwerkte instrument methodologisch te laten screenen.

b. Federale overheid

b.1. Commissie Justitie

In het kader van het wetsvoorstel betreffende *jeugdadvocaten*^[5] werd de Kinderrechtencommissaris gehoord in de commissie Justitie van de senaat op 6 december 2000. Zoals in het hoofdstuk Adviezen te lezen valt^[6], is het Kinderrechtencommissariaat voorstander van de uitwerking van een professionele rechtsbijstand voor minderjarigen.

Op 8 december 2000 werd in de Kamer een studiedag gehouden over de mogelijke hervorming van het *echtscheidingsrecht*. De Kinderrechtencommissaris werd hierop uitgenodigd voor een lezing over de rechten en de belangen van kinderen in deze context. Intussen werd de mogelijkheid van bemiddeling in de wet ingevoegd^[7], wat gevolg geeft aan het advies van het Kinderrechtencommissariaat ter zake.

b.2. Departement Buitenlandse zaken

In de aanloop naar de VN Kindertop had het Kinderrechtencommissariaat verschillende contacten met het departement Buitenlandse Zaken. Voor deze *UN Special Session on Children* (UNSSC) (19-21 september 2001) dient namelijk één en ander voorbereid te worden.

De deelnemende lidstaten werden opgeroepen een ‘*End of decade review*’ te maken, een verslag van wat de lidstaten hebben ondernomen in de follow-up van de eerste VN Kindertop in 1990. Vanuit Buitenlandse Zaken werd, over dit Belgisch verslag, overleg gepleegd met de Kinderrechtencommissaris, de *Délégué Général aux Droits d’Enfant* en met de Kinderrechtencoalities van beide Gemeenschappen. De Kinderrechtencommissaris gaf aanbevelingen tijdens de vergaderingen m.b.t. het luik van aangewezen maatregelen voor de toekomst. Deze handelden voornamelijk over de gewenste versterking van de rechtspositie en de handelingsbekwaamheid van de minderjarige. Dit deel van de Belgische ‘*End of decade review*’ zal na de UNSSC vooral van belang zijn als agenda voor de komende jaren.

In de maanden voor de top had de Kinderrechtencommissaris verscheidene ontmoetingen met de Belgische UNSSC vertegenwoordigster m.b.t. de inbreng van België op de UNSSC

[5] Zie ook: KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (2000), o.c., p. 79 en p. 118.

[6] Zie Hoofdstuk 3.2 ‘Gevolggeving adviezen’.

[7] W. 19 februari 2001 betreffende de proceduregebonden bemiddeling in familiezaken, B.S. 3 april 2001.

alsook m.b.t. de voorbereiding van de eerste internationale bijeenkomst van kinderbudslieden die daar zal plaatsvinden. Haar praktische en morele ondersteuning werden hierbij erg gewaardeerd.

Nog ter voorbereiding van de UNSSC was de Kinderrechtencommissaris aanwezig op de conferentie van Berlijn (mei 2001), the *Conference on Children in Europe and Central Asia*. Deze conferentie gold als een regionale voorbereiding^[8] op de UNSSC en had de 'Berlin Commitment' als resultaat. Het Kinderrechtencommissariaat stelt vast dat deze eindtekst meer vertrekt vanuit het rechtenperspectief dan het 'outcome document'. Het vooropgestelde document waar alle VN-lidstaten zich zullen over uitspreken op de UNSSC is te veel door een zorgdiscours geïnspireerd. Aan rechten van kinderen als dusdanig is volgens het Kinderrechtencommissariaat te weinig aandacht besteed.

b.3. Het federaal parlement

In de Belgische senaat werd in 2001 een *Werkgroep Kinderrechten*^[9] opgericht in de schoot van de commissie Justitie.

Deze werkgroep organiseerde enerzijds een reeks hoorzittingen en nodigde anderzijds leden van de andere wetgevende vergaderingen uit om van gedachten te wisselen over de UNSSC. De Kinderrechtencommissaris werd in deze 'Werkgroep Kinderrechten' gehoord en was tevens aanwezig op een zitting van de werkgroep waarbij ook leden van de andere assemblees uitgenodigd waren.

Deze werkgroep werd in de eerste plaats opgericht ter voorbereiding van de UNSSC. Hierdoor omvatte de inbreng van de Kinderrechtencommissaris voornamelijk de internationale aspecten van een kinderrechtenbeleid. Tijdens deze hoorzitting formuleerde de Kinderrechtencommissaris bedenkingen bij het 'outcome document' voor de UNSSC en stelde daarbij nadrukkelijk de vraag aan de Belgische overheid om op de Kindertop vast te houden aan het rechtenperspectief van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

3.2... MET HET MIDDENVELD

a. De Kinderrechtencoalitie

In 2000 kreeg de Vlaamse Kinderrechtencoalitie een subsidie van de Vlaamse overheid waardoor een coördinator kon worden aangeworven.

Deze NGO-koepel bundelt praktijkervaringen inzake kinderrechten en fungeert als een overlegforum voor de verscheidene NGO's die actief zijn op het vlak van kinderrechten. Drie maal per jaar organiseert de coalitie een 'Open Forum' rond een specifiek kinderrechten-thema. Deze discussiemomenten staan open voor elke geïnteresseerde.

Met het oog op de behandeling van het Belgisch rapport te Genève maakt de Kinderrechtencoalitie dit jaar van de opmaak van een alternatief rapport dé prioriteit. Dit rapport is een soort schaduwrapport naast het regeringsrapport dat elke vijf jaar bij het Comité voor de Rechten van het Kind te Genève wordt ingediend. Dergelijke NGO-coalities bestaan reeds in verscheidene landen en hun rapporten worden door het Comité voor de Rechten van het Kind als zeer waardevol ingeschat.

[8] Wereldwijd werden het voorbije jaar conferenties gehouden met het oog op de UNSSC. Sommige van deze conferenties hadden enkel jongeren als deelnemers. Voor een overzicht, zie CRIN, *Newsletter*, nr. 14, juni 2001, p. 28-30. Zie ook de website van het CRIN (Child Rights Information Network) www.crin.ch

[9] Voor het verslag van de werkgroep zie *Parl.St. Senaat*, 2000-2001, nr. 2-725/1.

Het Kinderrechtencommissariaat onderhield contacten met de coördinator, nam deel aan het open forum van de coalitie over 'Ruimte voor kinderen'. Het werkte ook samen met leden van de coalitie omtrent specifieke thema's. Zo lichtte de Kinderrechtencommissaris haar standpunt toe over *reclame en sponsoring op scholen* tijdens een debat bij de BGJG. Het Kinderrechtencommissariaat maakte ook deel uit van de groep ondersteunende actoren bij de 'Say Yes' campagne van het Belgisch comité van UNICEF.

Met de Vlaamse Scholierenkoepel zette het Kinderrechtencommissariaat de bespreking over het leerlingstatuut verder op de persconferentie van het VSK op 31 augustus 2001. Van deze Vlaamse Scholierenkoepel ontving het Kinderrechtencommissariaat bovendien de jaarlijkse prijs, 'de Egel'. Dit als waardering voor het werk inzake Kinderrechten binnen het onderwijs en de inhoudelijke ondersteuning die de koepel krijgt van het Kinderrechtencommissariaat.

b. Het Prinses Mathildefonds

In december 2000 werd in de schoot van de Koning Boudewijnstichting het Prinses Mathildefonds opgericht. Zoals eigen is aan de fondsenwerking van de Koning Boudewijnstichting zal ook door dit fonds jaarlijks een geldprijs worden toegekend aan een project dat betrekking heeft op het vooropgestelde aandachtspunt van het betrokken fonds. Het Prinses Mathildefonds richt zijn bijzondere aandacht op de kwetsbaarheid van mensen in onze samenleving. Gezien de minderjarigheid op zich reeds een factor van kwetsbaarheid inhoudt zullen de eerste drie werkjaren van dit fonds specifiek in het teken staan van kwetsbare kinderen en jongeren. Het is precies vanuit die optiek dat de Kinderrechtencommissaris werd gevraagd als lid van het bestuur van dit fonds. Het bestuur wordt voorgezeten door Prof. F. Tulkens, rechter in het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg.^[10]

Het bestuur besliste om de prijs in 2001 toe te kennen aan een project dat de leer- en weetgierigheid stimuleert van kinderen uit de leeftijdscategorie van 0-6 jaar die door omstandigheden hun recht op leren niet kunnen waarmaken via de reguliere voorzieningen. In de volgende jaren zal dan telkens een andere leeftijdsgroep aan bod komen (6-12 jaar, 12-18 jaar).

Het bestuur stelde een jury samen en de oproep naar projecten werd door 126 organisaties beantwoord. De eerste prijsuitreiking zal plaatsvinden in december 2001.

c. Redactie Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten

Vorig jaar werd door de uitgeverij Mys en Breesch een nieuw vaktijdschrift op de markt gebracht, het *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*. Dit tijdschrift beantwoordt aan de vraag om ook in de (juridische) vakliteratuur meer specifiek rond kinderrechten te werken. De Kinderrechtencommissaris maakt deel uit van de redactie van dit tijdschrift. Waar in de eerste nummers de bijdragen van de Kinderrechtencommissaris de vorm van een column hadden, werd in maart 2001 besloten dat het Kinderrechtencommissariaat veeleer artikelen zou gaan leveren voor het tijdschrift. Op die manier kan met meer diepgang worden ingegaan op kinderrechtentema's die bij het Kinderrechtencommissariaat op de agenda staan.

.....
 [10] De overige leden zijn: Prof. I. Ponjaert-Kristoffersen (VUB), ondervoorzitter, Mevr. M.Tonon (voorzitter O.N.E.) en D. Allard (KBS).

d. Stuurgroepen onderzoek

Het Kinderrechtencommissariaat maakt deel uit van een aantal stuurgroepen. Eén ervan is de stuurgroep 'Woonsituatie, woonbehoeften en woonwensen van jongeren in Vlaanderen', een project in opdracht van de Vlaamse regering o.l.v. de professoren A. Verhetsel (UFSIA) en F. Witlox (UG-UFSIA). Bedoeling is dit beleidsvoorbereidend onderzoek te ondersteunen omdat het woonbeleid te weinig rekening houdt met de noden van kinderen en jongeren; meer bepaald hun eis op meer fysieke en psychische ruimte. Via een grootschalige enquête zal in dit onderzoek worden gepeild naar de woonsituatie en woonwensen van jongeren in Vlaanderen (12 - 18jarigen). Op die manier hopen de onderzoekers een beeld te krijgen van het wooncomfort en de bereikbaarheid van voorzieningen voor jongeren.

Verder was het Kinderrechtencommissariaat betrokken in een aantal technische stuurgroepen in opdracht van de Vlaamse minister voor Onderwijs en Vorming (OBPWO-projecten). Deze handelden over de ontwikkeling van bevragsinstrumenten voor het meten van het welbevinden bij kleuters en leerlingen in het basisonderwijs^[11] en in het secundair onderwijs.^[12] Ook het eindrapport 'Onveiligheidsgevoelens en antisociaal gedrag'^[13], een onderzoek naar de samenhang tussen de onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten en het antisociaal gedrag bij leerlingen, werd daar uitvoerig toegelicht.

3.3... STUDIEDAGEN EN CONGRESSEN

Het Kinderrechtencommissariaat wordt regelmatig gevraagd op studiedagen en congressen om toelichting te komen geven over hetzij de eigen werking en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, hetzij over meer specifieke thema's m.b.t. kinderen en jongeren^[14]. Het publiek hiervoor is zeer divers: professionals op het werkveld, verenigingen, beleidsmedewerkers e.d.

Hieronder geven we kort weer aan welke vormingsmomenten het Kinderrechtencommissariaat een bijdrage leverde:

- 24 november 2000: Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen, Themadag 'Rechten van kinderen in de bijzondere jeugdbijstand', Schaarbeek;
- 30 november 2000: KULeuven-Orthopedagogiek, 'Kinderrechten en residentiële hulpverlening', Leuven;
- 6 december 2000: KULeuven, Studiedag 'Jongeren: gemeten en geteld', Schaarbeek;
- 8 december 2000: Kamer van Volksvertegenwoordigers, Studiedag 'Echtscheiding', Brussel;
- 10 december 2000: Centrum voor de Rechten van het Kind, 'International Interdisciplinary Course on Children's Rights', Gent;

[11] LAURIJSSEN, J. (2001), *Welbevinden, betrokkenheid en tevredenheid van kleuters en leerlingen in het basisonderwijs. Een draaiboek voor systematische observatie en bevraging*, Eindrapport (OBPWO-project 98.07), Leuven: KULeuven.

[12] DE CONINCK, E., SCHEPENS, A. en VAN PETEGHEM, K. (2000), *Het welbevinden in de schoolsituatie bij leerlingen secundair onderwijs: de ontwikkeling van een bevragsinstrument*, Rapport (OBPWO-project 98.06), Brussel-Gent: VUB-UG.

[13] VETTENBURG, N. en HUYBREGTS, I. (2001), *Onveiligheidsgevoelens en antisociaal gedrag*, Rapport (OBPWO-project 98.04). Leuven: KULeuven-OJGC.

[14] BRANTS, P en VOS, D. (2001), *De invalshoek van het kinderrechtenuverdrag. Vrijheidsbepalende maatregelen. Als Rechten en plichten samenvallen*, in OPDEBEECK, S. en VAN AUDENHOVE C. (eds.), *De regels van het huis. Omgaan met vrijheidsbeperking in de gehandicaptenzorg en in de bijzondere jeugdzorg*, Leuven: Acco, p. 199-208.

- 12 december 2000: UG, Seminarie 'Kinderrechten' (Prof E. Verhellen), Gent;
- 9 januari 2001: UG, Seminarie 'Kinderrechten' (Prof E. Verhellen), Gent;
- 25 januari 2001: CBJ-Oudenaarde, Studiedag 'Kinderrechten', Geraardsbergen;
- 9 februari 2001: UIA-Pediatrie, Voordracht 'Kinderrechten', Antwerpen;
- 16 februari 2001: VVD, Congres 'Jeugd nu', Wageningen (NL.);
- 19 februari 2001: CBGS, Voorstelling boek 'Beroepsleven en gezinsleven', Brussel;
- 6 maart 2001: Hogeschool Gent - Lerarenopleiding, Seminarie 'Kinderrechten', Gent;
- 7 maart 2001: Vlaamse Vereniging van Jeugdconsulenten, 'Kinderrechten en Jeugdwerk', Malle;
- 22 maart 2001: Platform kindermishandeling Mechelen, 'Kinderrechten', Mechelen;
- 27 maart 2001: Vlaamse Dienst Speelpleinwerking, 'Kinderrechten', Meise;
- 25 april 2001: CEGO, '25 jaar ervaringsgericht onderwijs', Antwerpen;
- 25 april 2001: Rotary, 'Kinderrechten en kinderrechtencommissariaat', St. Jan in Eremo;
- 7 mei 2001: Zonnta, 'Kinderrechten en kinderrechtencommissariaat', Melle;
- 9/11 mei 2001: NIZW-congres, 'Community Schools', Ede (NL.);
- 10 mei 2001: Werkgroep kinderrechten Senaat, 'Kinderrechten federaal en de UNSSC', Brussel
- 10 mei 2001: VCK Jette, Voordracht '15 jaar VCK Jette', Brussel;
- 23/24 mei 2001: Community Care, Congres 'Kinderombudswerk', Londen (GB);
- 13 juni 2001: BGJG, Studienamiddag 'Reclame op school', Brussel;
- 15 juni 2001: PLOEG, Studiedag 'Pleegzorg', Brussel;
- 4 juli 2001: Commissie Justitie Kamer, Hoorzitting 'Familienaam', Brussel;
- 24 september 2001: Universiteit Amsterdam-Kohnstamm-instituut, Hoorzitting 'Kinderombudswerk', Amsterdam;
- 26 september 2001: Universitair Ziekenhuis Gent-alumni geneeskunde, Voordracht 'Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Kinderrechtencommissariaat', Gent.

Daarnaast woonden teamleden van het Kinderrechtencommissariaat zelf ook studiedagen bij om op de hoogte te blijven van onder meer relevant onderzoek of van nieuwe wetgeving m.b.t. kinderen en jongeren.

- 3 oktober 2000: VUB-TOR, 'Zonder Maskers', UG Faculteit Filosofie, Gent;
- 1 december 2000: IPA-België, 'Speelruimte voor kinderen', Gent;
- 15 december 2000: CBGS, Beleidsseminarie 'Gezinsbeleid', Brussel;
- 16 maart 2001: TKJ e.a., Studiedag 'Hervorming Jeugdbescherming', Brussel;
- 19 april 2001: Orde van advocaten (balie Antwerpen), '15 jaar jeugdpermanentie', Antwerpen;
- 20 april 2001: UG & Liga voor Mensenrechten, Studiedag 'Naar een antidiscriminatiewet in België', Gent;
- 16 mei 2001: KULeuven, Studiedag 'De nieuwe wet op de voogdij', Leuven;
- 21 juni 2001: Jeugd & Stad, Studiedag 'Kliksons Vlaanderen', Hasselt;
- 25 juni 2001: Studiebezoek gemeentelijke ombudsdienst Rotterdam; Rotterdam;
- 25 juni 2001: Studiebezoek nationale ombudsdienst, Den Haag;
- 27 juni 2001: Europese Commissie, 'Audition sur la responsabilité parentale', Brussel;
- 23-26 augustus 2001: International Conference 'Comparing Childhood', Helsinki.

3.4... ACTIVITEITEN MET KINDEREN EN JONGEREN

Het ombudswerk en de website zijn de uitgelezen kanalen voor het Kinderrechtencommissariaat voor een direct contact met kinderen en jongeren. Daarnaast worden we ook gevraagd op andere activiteiten en initiatieven waar minderjarigen aanwezig zijn. Ook die momenten worden aangegrepen om in dialoog te gaan met onze belangrijkste doelgroep (zie ook verder Hoofdstuk 4 'Projecten').

- 20 oktober 2000: 'Schrijf ze vrij dag' van Amnesty International met leerlingen van het secundair onderwijs, Antwerpen;
- 10 november 2000: Bezoek aan de basisschool De Pinte en debat met de leerlingen van het 5e en 6e leerjaar, De Pinte;
- 18 november 2000: Tentoonstelling van kindertekeningen en een eenmalige Kindergemeenteraad, Aalter;
- 19 november 2000: Debat met kinderen over participatie, gevolgd door de Kinderrechtenmars (What Do You Think?), Brussel;
- 2-7 januari 2001: Ketnetcool, Antwerpen;
- 25 april 2001: Voorstelling boek 'Ik heb ook maar twee vleugels', gevolgd door een debat met een groep kinderen, samen met Marc De Bel, Gent;
- 4 mei 2001: Discussie over participatie met leden van het Scholierenparlement (Vlaams Parlement), Brussel;
- 17 juni 2001: Opendeurdag in de ervaringsgerichte school de Vlindertuin, opening kinderrechtentent, Hingene;
- 22 september 2001: 4de Kinderrechtenfestival, Boom.

3.5... INTERNATIONAAL

a. ENOC

Van oktober 2000 tot oktober 2001 was de Kinderrechtencommissaris voorzitter van het European Network for Ombudspersons for Children (ENOC)^[15].

De doelstellingen van ENOC zijn info- en ervaringsuitwisseling enerzijds en het pleiten voor de oprichting van onafhankelijke kinderrechteninstanties anderzijds. Daartoe kan ENOC technische en inhoudelijke ondersteuning aanbieden aan overheden die met de oprichting van dergelijke instanties bezig zijn. Er wordt ook een training en infopakket geboden.

a.1. Jaarlijkse ledenvergadering

Als beginnend voorzitter organiseerde de Kinderrechtencommissaris de jaarlijkse ledenvergadering in Brussel van 25-27 oktober 2000. Dertien kinderombudspersonen uit elf landen waren hierop aanwezig^[16]; evenals een aantal deskundigen die ENOC reeds van in het begin bijstaan met advies.

In 2000 opteerde de Kinderrechtencommissaris ervoor om voornamelijk strategische thema's op de agenda te plaatsen. Uit voorgaande jaren is namelijk gebleken dat het

[15] www.ombudsnet.org

[16] Zowel in België als in Spanje zijn er meerdere ombudsfuncties die los van elkaar staan, te wijten aan de regionale invulling van de functie.

behandelen van meer specifieke kinderrechtentema's^[17] wel zeer informatief kan zijn, maar dat niet alle leden rond dezelfde thema's op een zelfde manier actief zijn in hun eigen land. Deze vaststelling en het feit dat ENOC steeds meer leden gaat tellen, elk met hun eigen prioriteiten, deed de voorzitter besluiten dat veeleer diende te worden gewerkt aan de strategische doelstellingen en de positie van ENOC.

De missie van ENOC werd verfijnd en gedefinieerd. Prioritair in deze missie is het promoten van kinderombudswerk en van onafhankelijke monitoringsystemen, en de ondersteuning van dergelijke instanties in oprichting.

De plaats en de functie van kinderombudsdiensten in het kader van de rapportage werden behandeld in een gesprek met de voorzitter van het Comité voor de Rechten van het Kind in Genève, Prof. Dr. J.E.Doek. Hij benadrukte het belang van de onafhankelijkheid van kinderombudsdiensten. Een belangrijk gevolg hiervan is dat kinderombudsdiensten beter niet meewerken aan de rapporten van de lidstaten. Dit is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de regeringen. Hij ging tevens nadrukkelijk in op de functie van ombudsdiensten in het rapportageproces. Het Comité is geïnteresseerd in informatie vanuit deze instanties als relevante aanvulling op de officiële rapporten.

Met EURONET, een Europese NGO-koepel, werden kinderrechten in de context van de Europese Unie behandeld.

Tot slot werd ook een toelichting gegeven over de VN Kindertop en de 'Global Movement for Children' door Stephen Woodhouse, regionaal directeur van UNICEF Europa.

Tijdens de jaarlijkse vergadering werd eveneens overgegaan tot de oprichting van twee thematische werkgroepen. De Kinderrechtencommissaris maakte als voorzitter deel uit van beide werkgroepen.

Eén van deze werkgroepen^[18] heeft het afgelopen jaar een tekst opgemaakt over de minimale kwaliteitseisen van onafhankelijke kinderrechtenorganen. Deze tekst moet nog goedgekeurd worden op de komende ledenvergadering van ENOC te Parijs (10-12 oktober 2001). De tekst zal vervolgens toegevoegd worden aan het reeds bestaande 'training and info pack' van ENOC. Dit informatiepakket is in eerste instantie bedoeld voor overheden die een kinderombudsdienst willen oprichten of voor beginnende diensten.

De andere werkgroep^[19] heeft als opdracht ontwerpstatuten voor ENOC uit te schrijven en een invulling te geven aan het op te richten permanent secretariaat van ENOC. Momenteel wordt ENOC praktisch ondersteund door UNICEF Europa. UNICEF was nl. betrokken bij de oprichting van ENOC in 1997 en stelt sindsdien een medewerker deeltijds ter beschikking van ENOC. De bedoeling is echter om op termijn een eigen secretariaat te kunnen installeren voor de logistieke en administratieve ondersteuning en coördinatie van het netwerk. Tevens dient ENOC door te groeien van een feitelijke vereniging naar een netwerk met rechtspersoonlijkheid en dient een vorm van financiering uitgewerkt te worden. Ook over dit punt zullen de leden zich moeten uitspreken op de komende jaarlijkse vergadering.

Op 25 oktober waren de leden van ENOC te gast in het Vlaams Parlement. Op een receptie aangeboden door het Vlaams Parlement werden ze toegesproken door Mevr. Merckx-Van Goey en kregen ze een korte rondleiding. Deze blijk van waardering werd door de ENOC-leden zeer positief onthaald.

[17] Voorbeelden: kinderen van ouders in detentie, vluchtelingenkinderen, schoolparlementen,...

[18] Ankie Vandekerckhove, Louise Sylwander (voormalig kinderombudsvrouw Zweden), Peter Newell (expert) en Lesley Miller (UNICEF/ENOC secretariaat).

[19] Ankie Vandekerckhove, Claude Lelièvre (kinderombudsman van de Franse Gemeenschap), Claire Brisset (kinderombudsvrouw Frankrijk) en Lesley Miller (UNICEF/ENOC secretariaat).

a.2. Representatie en vertegenwoordiging van ENOC

Op 16 januari had de Kinderrechtencommissaris een ontmoeting met het voltallige *Comité voor de Rechten van het Kind*^[20] te Genève. Tijdens dit gesprek werd ingegaan op de plaats van kinderombudspersonen tijdens het rapportageproces. In het rapportageproces komen zowel de NGO's als de regeringen van de lidstaten aan bod. Kinderombudsdiensten zijn echter geen van beide. De NGO's komen hun 'alternatieve' rapporten voorstellen op de zogenaamde 'pre-sessionals'. Op die manier krijgt het Comité meer dan enkel de officiële informatie van de lidstaten. Het Comité kan dan op basis van deze inlichtingen zonodig bijkomende vragen stellen aan de delegaties die het overheidsrapport komen toelichten op de eigenlijke zitting. Het Comité geeft aan de lidstaten aanbevelingen mee na de bespreking van het rapport. In die aanbevelingen wordt vaak gesuggereerd om een onafhankelijke kinderombudsdienst op te richten^[21]. Het werd in deze context dan ook onhoudbaar om voor deze instanties geen plaats te voorzien in de rapportage.

Met de leden van het Comité werd overeengekomen dat in de toekomst de Kinderrechtencommissaris zou kunnen deelnemen aan de 'pre-sessional meeting' met een eigen verslag en toelichting op het Belgisch kinderrechtenbeleid. Dit impliceert vanzelfsprekend dat de Kinderrechtencommissaris voldoende onafhankelijk moet blijven ten aanzien van het rapport van de overheid. Hieraan kan dan ook niet worden meegewerkt.

Op 16 februari vertegenwoordigde de Kinderrechtencommissaris ENOC op een congres van de VVD in Nederland. In Nederland ligt namelijk een voorstel klaar tot oprichting van een kinderombudsdienst. De Kinderrechtencommissaris gaf op dit congres een uiteenzetting over het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, over de rol van het Kinderrechtencommissariaat en over de minimale kwaliteitseisen van dergelijke instanties.

De Kinderrechtencommissaris nam voor ENOC ook deel aan het 'Community Care' congres in Londen (23-25 mei 2001) met een voordracht over kinderombudsdiensten en een panel-discussie over fysieke bestraffing van kinderen^[22].

Op 18 juni 2001 ontving de Kinderrechtencommissaris de nieuwe Poolse ombudsman, dhr. P.Jaros, voor een kennismaking.

Afgelopen jaar werd ook vanuit ENOC als netwerk de *Kindertop* van New York voorbereid (cf. infra).

Op 24 september 2001 nam het Kinderrechtencommissariaat met ENOC deel aan een bijeenkomst van experts in Amsterdam. Hierop werd het Nederlandse voorstel 'Kinderombudsman' besproken.

[20] Dit is het toezichtorgaan ingesteld door het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Dit comité bestaat uit tien onafhankelijke experts. Zij beoordelen de vijfjaarlijkse landenrapporten, organiseren jaarlijks een 'general discussion day' over een bepaald thema en zijn onlangs ook begonnen met het uitschrijven van 'general comments'.

[21] Deze aanbeveling was indertijd ook in het Vlaams Parlement één van de argumenten voor de oprichting van het Kinderrechtencommissariaat. Zie de toelichting bij het voorstel van decreet houdende de oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en de benoeming van een Kinderrechtencommissaris bij het Vlaams Parlement, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 1996-97, nr. 510/1.

[22] Het standpunt van ENOC hierover vindt u op www.ombudsnet.org.

b. UNSSC

Van 19 tot 21 september 2001 zou in New York de UN *Special Session on Children* (UNSSC)^[23] plaats vinden. Deze speciale zitting fungeert als een opvolging op de eerste Kindertop in 1990. De bedoeling is enerzijds om na te gaan in hoeverre de lidstaten de vooropgestelde actiepunten van de Kindertop in 1990 in de praktijk hebben omgezet en anderzijds om een nieuwe agenda voor het komende decennium op te stellen.

Deze bijzondere zitting werd het voorbije jaar onder leiding van UNICEF voorbereid tijdens zogenaamde ‘*prepcoms*’ (Preparatory Committees). Tijdens die ‘*prepcoms*’ werd o.m. gewerkt aan de opmaak van een eindtekst voor de UNSSC en aan de werkingsmodaliteiten. Vermeldenswaard is dat aan deze top, naast staatshoofden en regeringsleiders, ook NGO’s en jongeren zullen deelnemen.

De Kinderrechtencommissaris nam niet deel aan de ‘*prepcoms*’, gezien hierop enkel regeringsvertegenwoordigers en NGO’s werden uitgenodigd.

Ter voorbereiding van de UNSSC heeft de Kinderrechtencommissaris overlegmomenten gehad met het Ministerie van Buitenlandse Zaken en met de Belgische UNSSC vertegenwoordiger Mevr. C. Kirschen (cf. supra).

Voor de UNSSC werden bij de lidstaten rapporten opgevraagd. In deze zgn. ‘*End of decade review*’ brengen de lidstaten verslag uit over de genomen maatregelen sinds 1990. Zowel de NGO’s als de beide Kinderrechtencommissarissen kregen inzage in het verslag van België en konden aanpassingen suggereren. De Kinderrechtencommissaris heeft daarbij gewezen op de noodzaak van een aanpassing van de rechtspositie minderjarigen. Een dergelijke aanpassing moet ervoor zorgen dat zij niet enkel rechtsbekwaam maar ook handelingsbekwaam zouden kunnen worden.

Daarnaast heeft de Kinderrechtencommissaris de voorbereiding van het ‘*outcome document*’ opgevolgd via internet en een commentaar opgesteld die in naam van ENOC werd meegedeeld aan het inrichtend Bureau.

Hierin werden de volgende bedenkingen^[24] uitgewerkt:

- De eindtekst gaat vooral over kinderen, niet over kinderrechten. Het is m.a.w. een zorgdiscours eerder dan een rechtendiscours. Nochtans hanteert het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, dat reeds jaren bijna wereldwijd is geratificeerd, vooral een rechten-benadering.
- Er wordt te weinig benadrukt dat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind een bindend document is. Men kan zich niet tevreden stellen met het louter ratificeren ervan. Op een VN-top als deze zou men verder moeten gaan en dwingender afspraken maken omtrent de uitvoering van dergelijk Verdrag.
- Opnieuw staan vooral protectie- en provisierechten op de voorgrond. Participatierechten komen nauwelijks aan bod. Vanuit de VN en UNICEF werd ervoor gepleit dat ook minderjarigen bij de UNSSC aanwezig zouden zijn. Dit kan positief zijn, maar wanneer de participatierechten slechts minimaal aan bod komen in de officiële eindtekst, wekt dit de bezorgdheid op en wordt gevreesd voor het risico van opsmuk (tokenism).
- In de tweede versie werd een paragraaf ingevoegd over ‘*independent human rights institutions for children*’, maar deze werd spijtig genoeg tijdens de derde *prepcom* opnieuw in vraag gesteld.

[23] Alle informatie over de UNSSC vindt u op www.unicef.org/specialsession.

[24] Een bespreking van het *outcome document* werd tevens behandeld tijdens een hoorzitting in de Werkgroep Kinderrechten in de Senaat. *Parl.St.* Senaat, 2000-2001, nr. 2-725/1, p. 24-25.

- Waar het algemene deel van de tekst nog handelt over de vier basisbeginselen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind^[25], wordt dit niet consequent gevolgd in het meer concrete deel over de ‘doelstellingen, strategieën en acties’. Deze gaan voornamelijk in op meer specifieke thema’s (bvb. geweld, HIV/AIDS, gezondheid) zonder verwijzing naar andere, even fundamentele, bepalingen uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.
- De meeste doelstellingen zijn geïnspireerd op bestaande problemen van ontwikkelingslanden en houden amper uitdagingen in voor de landen uit de geïndustrialiseerde wereld. Deze zouden meer geappelleerd moeten worden op hun solidariteitsverplichting én op de vaststelling dat ook hier kinderrechten nog niet in alle aspecten realiteit geworden zijn.
- Nu het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bijna mondiaal van toepassing is, is het de hoogste tijd om strategieën uit te werken voor de zelfstandige uitoefening van die rechten door de minderjarigen zelf.

In de aanloop naar de UNSSC nam de Kinderrechtencommissaris deel aan *regionale voorbereidende vergaderingen* in Berlijn (Duitsland) en in Orebrö (Zweden). Op beide gelegenheden werd de problematiek van participatie en uitoefening van rechten besproken.

Tot slot dient nog vermeld dat daags voor de UNSSC een bijeenkomst wordt georganiseerd van alle kinderombudspersonen wereldwijd. Ook daarover wordt overleg gepleegd met de Belgische UNSSC vertegenwoordiger die deze ontmoeting ten volle ondersteunt.

Gezien de tragische gebeurtenissen op 11 september in New York, werd door de VN beslist de Special Session te verdagen. Er werd nog geen datum bepaald. De reeds actieve kinderombudsdiensten blijven de voorbereiding van deze top intussen verder opvolgen.

.....
 [25] Non-discriminatiebeginsel, het belang van het kind, het recht op leven, overleven en ontwikkeling en het recht op participatie.

4 PROJECTEN

4.1... DE STEMBILJET-ACTIE: KINDEREN HEBBEN RECHTEN, OOK IN HUN BUURT EN GEMEENTE

Op 8 oktober 2000 werden in ons land gemeenteraadsverkiezingen georganiseerd. Zoals bij iedere verkiezing konden minderjarigen hieraan niet deelnemen. Kinderen wonen nochtans ook in een gemeente en hebben aldus belang bij het beleid. Het Kinderrechtencommissariaat wenste dit hiaat op de politieke agenda te plaatsten door hun een alternatieve ‘stembusgang’ aan te bieden. Hierbij konden alle kinderen van 9 tot 12 jaar in Vlaanderen hun stem uitbrengen op een aantal gemeentelijke beleidsthema’s. Meer concreet mochten kinderen drie prioritaire thema’s kiezen uit een lijst van 10 en deze rangschikken (zie Tabel 9).

Tabel 9: Gemeentelijke beleidsthema’s

IK WIL IN MIJN GEMEENTE...	
1	... meer plaats om te spelen
2	... een veiliger verkeer
3	... dat kinderen meer rondhangen op plaatsen die zij zelf willen
4	... dat kinderen die zelf iets organiseren, steun krijgen
5	... een meer verzorgde buurt
6	... meer mijn mening kunnen zeggen
7	... altijd met vragen, ideeën en problemen ergens terecht kunnen
8	... dat kinderen meer mee kunnen besturen
9	... meer informatie krijgen over wat er allemaal gebeurt
10	... meer informatie krijgen over mijn rechten en plichten

Alle thema’s werden geput uit het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat of uit belevingsonderzoek van kinderen. De bevraging werd opgezet vanuit de beleving van wat kinderen ‘meer’ willen in hun gemeente en niet vanuit het feitelijke aanbod in de respectieve gemeenten. Via schooldirecties werden de leerkrachten van het 4de, 5de en 6de leerjaar opgeroepen hun leerlingen aan te zetten hun stem op drie van de tien thema’s uit te brengen. Hiermee hoopte het Kinderrechtencommissariaat kinderen niet alleen te sensibiliseren over ‘kinderrechten’, maar ze tevens een stem te geven in het beleid.

De stem-biljetten werden verspreid via de Vlaamse basisscholen. Scholen kregen een stembiljet voor elk kind uit de 4de, 5de en 6de klas. De scholen waren zelf verantwoordelijk voor de verdeling, het inzamelen en het terugsturen van de stembiljetten. Kinderen konden niet individueel een stembiljet aanvragen. Kinderen vulden op het stembiljet de postcode in van de gemeente waar ze woonden. Op die manier konden de stemmen ook voor elke gemeente afzonderlijk geteld worden.

De stembusgang vond plaats in de week van 17 tot 22 september 2000. In totaal stuurden 69.494 op een totaal van 196.662 kinderen een ingevuld stembiljet terug. Dit is een respons van 35% of één derde van alle kinderen in Vlaanderen in die leeftijdsgroep. Dit is een meer dan behoorlijk resultaat, gezien de manier waarop er waarop er werd gerekruteerd.

Ten eerste werd (noodgedwongen) gewerkt via de school. We wilden in elk geval alle kinderen de kans geven hun stem uit te brengen, ook die kinderen die niet in georganiseerd verband te bereiken zijn. Om die reden werd de school als kanaal uitgekozen. Dit hield evenwel een risico in: voor de verdeling, de uitleg, het verzamelen en het terugsturen van de stembiljetten, hebben we moeten vertrouwen op de medewerking van directies en leerkrachten. Sommige scholen hebben via enthousiaste reacties te kennen gegeven hoe belangrijk ze dit project vonden. Andere scholen hebben dan blijkbaar minder actief of helemaal niet meegewerkt. Ten tweede was de stemming ook absoluut niet verplicht. Kinderen konden er m.a.w. voor kiezen of ze een biljet zouden invullen of niet. Tabel 10 geeft een overzicht van de respons naar provincie. De respons van de leerlingen (en scholen) in West-Vlaanderen lag boven het gemiddelde (39%). De lage respons (17%) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wijst vermoedelijk op een probleem van tweetaligheid in de Brusselse scholen (enkel Nederlandstalige stembiljetten). Het Kinderrechtencommissariaat stuurde de resultaten, opgesplitst per gemeente, naar alle gemeentebesturen en gemeentelijke jeugddiensten in Vlaanderen.

Tabel 10: Respons naar Provincie

PROVINCIE	AANTAL	%	VALIDE %
Brussels Hfdst. Gewest	939	01.4 %	01.4 %
Antwerpen	18.958	27.3 %	28.0 %
Vlaams Brabant	9.391	13.5 %	13.9 %
Limburg	9.112	13.1 %	13.4 %
West-Vlaanderen	14.210	20.4 %	21.0 %
Oost-Vlaanderen	15.151	21.8 %	22.4 %
Onbekend	1.733	02.5 %	
Totaal	69.494	100 %	100 %

Als de resultaten voor heel Vlaanderen worden geanalyseerd op basis van de eerste keuze van de kinderen, blijkt uit Tabel 11 dat kinderen in hun gemeente het volgende prioriteitenlijstje voorop stellen:

1. 'meer plaats om te spelen' (28.5%).
2. 'een veiliger verkeer' (23.8%)
3. 'dat kinderen meer mogen rondhangen op plaatsen die zij zelf kiezen' (15.7%)
4. 'een meer verzorgde buurt' (7.7%)
5. 'dat kinderen die zelf iets organiseren, steun krijgen' (6.8%)
6. 'meer mijn mening kunnen zeggen over wat in mijn buurt moet veranderen' (6.8%)
7. 'altijd met vragen, ideeën en problemen ergens terecht kunnen' (3.6%)
8. 'dat kinderen meer mee kunnen besturen' (4.5%)
9. 'meer informatie krijgen over wat er allemaal gebeurt' (1.6%)
10. 'meer informatie krijgen over mijn rechten en plichten' (0.9%).

Kinderen kozen vooral voor 'meer plaats om te spelen' wat niet alleen in de eerste keuze het belangrijkste thema is. Ook in de tweede (17.6%) en derde (13%) keuze wordt het gebrek aan speelruimte sterk aangekaart (zie Tabel 11). Deze topic werd door 59% van alle kinderen in hun drie keuzes opgenomen als belangrijk tekort in hun gemeente. 'Veiliger verkeer' volgt op korte afstand op de tweede plaats. Het is voor 23.8% van de bevroagde

kinderen de eerste keuze, voor 19.1% de tweede keuze en voor 13.2% de derde keuze. Dit geeft een totaal binnen de eerste drie plaatsen van 56.1%. ‘Dat kinderen meer mogen rondhangen op plaatsen die zij zelf kiezen’ haalt de derde plaats. Dit was de eerste keuze voor 15.7% van de kinderen, voor 12.6% was dit de tweede keuze en voor 17.4% de derde keuze. In totaal geeft dat 45.7%.

Tabel 11: Volgorde uitspraken naar keuze (in %)

IK WIL IN MIJN GEMEENTE...	KEUZE 1	KEUZE 2	KEUZE 3	TOTAAL
1. meer plaats om te spelen	28.5 %	17.6 %	13.5 %	59.0 %
2. een veiliger verkeer	23.8 %	19.1 %	13.2 %	56.1 %
3. dat kinderen meer rondhangen op plaatsen die zij zelf willen	15.7 %	12.6 %	17.4 %	45.7 %
4. dat kinderen die zelf iets organiseren steun krijgen	06.8 %	12.0 %	12.9 %	31.6 %
5. een meer verzorgde buurt	07.7 %	11.8 %	10.2 %	29.7 %
6. meer mijn mening kunnen zeggen	06.8 %	07.3 %	08.0 %	22.0 %
7. altijd met vragen, ideeën en problemen ergens terecht kunnen	03.6 %	07.2 %	09.2 %	20.0 %
8. dat kinderen meer mee kunnen besturen	04.5 %	06.0 %	06.3 %	16.7 %
9. meer informatie krijgen over wat er allemaal gebeurt	01.6 %	04.1 %	05.3 %	10.9 %
10. meer informatie krijgen over mijn rechten en plichten	00.9 %	02.2 %	04.1 %	07.3 %
totaal	100 %	100 %	100 %	

33.827 (49.4%) stembiljetten werden ingevuld door jongens; 34.673 (50.6%) stembiljetten werden ingevuld door meisjes. Als we om redenen van inzichtelijkheid (de tweede en derde keuze geven een zelfde beeld) enkel de eerste keuze naar geslacht naderbij bekijken (Tabel 12) zien we dat jongens in vergelijking tot meisjes meer plaats willen om te spelen (33%) en rondhangen op plaatsen die ze zelf willen (19.5%). Meisjes willen in de eerste plaats een veiliger verkeer (28.9%).

Met een leeftijdsverspreiding tussen 8 jaar (4% van de ingevulde stembiljetten) tot 12 jaar (5%) is de gemiddelde leeftijd van de kinderen die hebben gestemd 10.2 jaar. Kijken we ook hier naar de top3 dan zien we (Tabel 13) dat de jongste kinderen in vergelijking met oudere kinderen een veiliger verkeer (27.1% tegen 19%) en een meer verzorgde buurt (9.1% tegen 7.9%) willen. Oudere kinderen willen meer plaatsen om rond te hangen (18.9% tegen 15.2%), steun krijgen als ze iets organiseren (7.1% tegen 5.7%) en meer hun mening kunnen zeggen (7.4% tegen 5.8%). Dit toont inderdaad aan dat hoe ouder kinderen worden hoe meer de nood aan eigen plekken zich stelt, hetgeen toch wel bevestigt dat het hier een scharnierleeftijd betreft. Ook de vragen naar ondersteuning bij de zelforganisatie, naar meer inspraak en naar mee besturen beginnen rond die leeftijd beduidend meer op te komen.

Tabel 12: Volgorde uitspraken eerste keuze naar geslacht (in %)

IK WIL IN MIJN GEMEENTE...	JONGENS	MEISJES
	aantal: 33.827	aantal: 34.673
1. meer plaats om te spelen	33.0 %	24.0 %
2. een veiliger verkeer	18.7 %	28.9 %
3. dat kinderen meer rondhangen op plaatsen die zij zelf willen	19.5 %	12.1 %
4. dat kinderen die zelf iets organiseren steun krijgen	06.0 %	07.6 %
5. een meer verzorgde buurt	06.7 %	08.8 %
6. meer mijn mening kunnen zeggen	07.2 %	06.3 %
7. altijd met vragen, ideeën en problemen ergens terecht kunnen	02.2 %	05.0 %
8. dat kinderen meer mee kunnen besturen	04.7 %	04.4 %
9. meer informatie krijgen over wat er allemaal gebeurt	01.4 %	01.8 %
10. meer informatie krijgen over mijn rechten en plichten	00.7 %	01.2 %
totaal	100 %	100 %

Tabel 13: Volgorde uitspraken eerste keuze naar leeftijd (in %)

IK WIL IN MIJN GEMEENTE...	8 jaar	9 jaar	10 jaar	11 jaar	12 jaar
Aantal	2.723	15.103	22.790	20.907	3.573
1. meer plaats om te spelen	27.1 %	28.7 %	28.8 %	27.0 %	28.5 %
2. een veiliger verkeer	15.2 %	25.5 %	24.6 %	22.8 %	19.0 %
3. dat kinderen meer rondhangen op plaatsen die zij zelf willen	15.7 %	15.9 %	15.0 %	15.9 %	18.9 %
4. dat kinderen die zelf iets organiseren steun krijgen	05.7 %	05.4 %	06.9 %	07.8 %	07.1 %
5. een meer verzorgde buurt	09.1 %	09.0 %	07.6 %	06.8 %	07.9 %
6. meer mijn mening kunnen zeggen	05.8 %	06.1 %	06.4 %	07.7 %	07.4 %
7. altijd met vragen, ideeën en problemen ergens terecht kunnen	02.6 %	03.2 %	03.4 %	04.3 %	03.6 %
8. dat kinderen meer mee kunnen besturen	02.3 %	03.7 %	04.7 %	05.2 %	04.6 %
9. meer informatie krijgen over wat er allemaal gebeurt	01.3 %	01.6 %	01.6 %	01.7 %	02.0 %
10. meer informatie krijgen over mijn rechten en plichten	00.9 %	01.0 %	01.1 %	00.9 %	01.2 %
totaal	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Ook in de opdeling naar provincie blijft de top3 ongewijzigd, zij het wel dat er enkele verschillen opduiken (Tabel niet weergegeven). In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest haalt ‘meer plaats om te spelen’ een piek van 36.3% en scoort de vraag naar eigen rondhangplaatsen laag (6%). De vraag naar veiliger verkeer blijft overal tussen de 22 en 25% hangen. In Oost-Vlaanderen scoort dit in deze vergelijking het hoogst. West-Vlaanderen geeft de hoogste score voor de eigen rondhangplaatsen (17.1%). Verder is het opvallend vast te stellen dat voor kinderen uit het Brusselse, de vraag naar een properder buurt duidelijk sterker aanwezig is met 15.8% in vergelijking met ongeveer 7.5% voor de andere provincies.

Na deze drie meest gekozen topics wordt het verschil met de overige thema’s groot en halen de andere thema’s vaak geen 10% van de stemmen. Omdat kinderen gevraagd werd drie prioriteiten te kiezen uit de tien aangeboden thema’s betekent dit daarom niet dat kinderen de overige thema’s niet belangrijk vinden. In vergelijking met de drie meest gekozen topics, zijn ze gewoon minder prioritair.

De resultaten in de meeste Vlaamse gemeenten zijn een kopie van deze landelijke tendens^[1]. In de grote steden komt daar nog de vraag bij van kinderen naar een meer verzorgde buurt. In Gent bijvoorbeeld is dit de vierde prioriteit, in Brussel en Antwerpen zelfs de derde prioriteit.

Deze resultaten geven duidelijk aan wat dé hoofdbekommernis is van circa 70.000 kinderen van 9 tot 12 jaar: ruimte (h)(v)eroveren in hun buurt en gemeente. Ondanks het feit dat lokale beleidsmakers er terecht meer en meer van uitgaan dat spel, veilig verkeer en eigen plekken voor kinderen belangrijk zijn, geven kinderen aan dat het aanbod, in hun eigen beleving, ofwel onvoldoende uitgebouwd of verzekerd is, ofwel foutief ingekleurd wordt door volwassenen. Nemen we bijvoorbeeld de absolute voorkeur voor ‘meer plaats om te spelen’. De voorbije jaren is het spelen en de ruimte daarvoor, vooral in de steden, als beleidsthema op de agenda gekomen. Verschillende steden hebben reeds spelambtenaren aangesteld en er wordt planmatig gewerkt rond spelen. Toch blijkt uit dit referendum dat dit niet altijd voldoet aan de reële behoeften van kinderen. Dit is een sterk signaal voor de lokale overheden. Hoe komt het dat kinderen, ondanks de inspanningen vanuit het beleid, toch nog zo sterk uitdrukking geven aan deze behoefte? Volwassenen schatten reële behoeften blijkbaar anders in dan kinderen zelf.

.....
 [1] De databank van de stemresultaten met de resultaten voor heel Vlaanderen en met een opsplitsing van de stemresultaten naar gemeente en provincie is raadpleegbaar op www.kinderrechtencommissariaat.be.

4.2... PARTICIPATIE: INDIVIDUELE KINDEREN EN JONGEREN ALS GESPREKSPARTNER

Vorig jaar werd er gezocht naar een andere modus om met kinderen en jongeren een langdurige dialoog op te zetten. Naar aanleiding van de lancering van een eigen website en het opstarten van het Megafoonproject 'Rechten in je buurt' werd er voor gekozen een drietal participatiemogelijkheden in de website te integreren. In de eerste plaats is er een maandelijkse bevraging. Hierbij hoopt het Kinderrechtencommissariaat rechtstreeks een beperkte groep kinderen en jongeren te consulteren over thema's en onderwerpen die in de belangstelling staan. Verder wordt er zowel voor de kinderen als voor jongeren op de site een prikbord voorzien waarbij berichten met andere jongens en meisjes kunnen worden uitgewisseld. En ten slotte krijgen kinderen en jongeren, naast de contacten per telefoon of per brief, de mogelijkheid om via de website vragen, klachten of suggesties over te maken aan het Kinderrechtencommissariaat.

a. Klachten, vragen of suggesties

Naast de informerende en sensibiliserende functie van de website, is het de bedoeling via deze website actief de doelgroepen te kunnen consulteren. Deze laatste doelstelling wordt gerealiseerd door aan beide doelgroepen een e-mailformulier aan te bieden waarmee ze het kinderrechtencommissariaat rechtstreeks kunnen contacteren met een vraag, een klacht of een suggestie. Voor een bespreking van de vragen, klachten en suggesties wordt verwezen naar Hoofdstuk 2.3. Ombudswerk: Rapportage.

b. Hulp-kinderrechtencommissaris - jongerenpanel

Wil het Kinderrechtencommissariaat kunnen fungeren als megafoon voor kinderen en jongeren, dan dient het structureel voeling te houden met wat deze beide subgroepen belangrijk vinden, hoe ze denken of wat hen bezig houdt.

Daarom is er binnen de website ook een manier ontwikkeld om kinderen en jongeren actief te kunnen consulteren met een maandelijkse vraagstelling. Zo kunnen kinderen en jongeren, die dat wensen, via een paswoordprocedure toegang krijgen tot deze maandelijkse vraagstelling. Kinderen worden opgeroepen om hulp-kinderrechtencommissaris te worden, jongeren worden gevraagd lid te worden van het jongerenpanel. Om hulpkinderrechtencommissaris of lid van het jongerenpanel te worden dienen kinderen en jongeren een aantal personalia, waaronder ook een e-mailadres, in te vullen. Door op deze wijze een filter te plaatsen wordt enerzijds voorkomen dat malafide personen zich aanmelden en anderzijds verkrijgt het Kinderrechtencommissariaat de bijkomende mogelijkheid om deze (betrokken) groep op eigen initiatief aan te spreken en desgewenst te consulteren.

Na het verkrijgen van een paswoord kunnen beide groepen bezoekers hun persoonlijke reactie geven en nalezen wat anderen reeds op de vraagstelling hebben geantwoord. Maandelijks worden de binnengekomen antwoorden verwerkt en wordt aan de bezoeker een grafisch overzicht geboden van het antwoordprofiel. Momenteel hebben een vijftiengtal kinderen en een dertigtal jongeren zich bereid verklaard maandelijks hun mening te geven over een actueel onderwerp.

De vragen werden aangepast in functie van de leeftijd van kinderen en jongeren. Het voorbije werkjaar werden de volgende onderwerpen aan de hulpcommissarissen respectievelijk het jongerenpanel voorgelegd.

- Omgangsrecht** Hoe moet een rechter beslissen bij wie kinderen zullen wonen na echtscheiding?
Hoe moet een rechter beslissen bij wie jongeren zullen wonen na echtscheiding?
- Jeugdgevangenis** Mogen kinderen die foute dingen gedaan hebben naar de gevangenis gestuurd worden?
Mogen minderjarigen die een misdrijf gepleegd hebben naar de gevangenis gestuurd worden?
- Stemrecht** Mogen kinderen meebeslissen wat er in hun gemeente dient te gebeuren?
Moeten jongeren vanaf 16 jaar stemrecht krijgen bij alle verkiezingen?
- Huiswerk/
Sekscampagne** Is huiswerk nodig voor kinderen?
Als een van je ouders, leerkrachten of een minister jou iets wil vertellen over relaties en seksualiteit, hoe wordt je dan het liefst aangesproken?
- Passief Roken** Vinden kinderen dat volwassenen mogen roken op school?
Vind je het een probleem dat leerkrachten mogen roken in een aparte ruimte, terwijl roken voor jongeren volledig verboden zou worden?
- Jeugdjournaal** Moet er op televisie in Vlaanderen een eigen kinderjournaal komen?
Moet er op televisie in Vlaanderen een eigen jeugdjournaal komen?
- Vakantiebestemming** Heb jij wat te zeggen over hoe jij je vakantie gaat doorbrengen?
Hebben jongeren wat te zeggen over hoe en waar de vakantie wordt doorgebracht?
- Familienaam** Vind je dat elk kind de naam van de vader/moeder/beide ouders moet krijgen?
- Euro** Hoe bereid jij je voor op de komst van de euro?

De resultaten moeten vanzelfsprekend gerelativeerd worden omwille van het kleine aantal antwoorden. Uit de resultaten blijkt dat kinderen en jongeren bijvoorbeeld niet zelf willen beslissen maar dat ze op basis van overleg met hun ouders willen ‘meebeslissen’ bij welke ouder ze gaan wonen na een echtscheiding. Ze overleggen trouwens ook met hun ouders over de vakantiebestemming. Wat hun familienaam betreft hebben ze er geen probleem mee dat ze de naam krijgen die hun ouders kiezen. Kortom kinderen en jongeren hebben een genuanceerd beeld over hun leefsituatie. Wensen we kinderen en jongeren serieus te nemen is een eerste stap hiertoe dat men naar hen luistert. De meerderheid van de kinderen wil ‘meebeslissen’ over wat er in hun gemeente gebeurt, terwijl een meerderheid van de jongeren stemrecht maar geen stemplicht wil krijgen. Verder hebben kinderen en jongeren geen probleem met het opsluiten van minderjarigen, zij het wel in speciale instellingen, gescheiden van volwassenen. Het merendeel van de kinderen heeft er geen probleem mee dat ze huiswerk krijgen, omdat ze graag willen laten zien wat ze kunnen.

Kinderen en jongeren liggen niet echt wakker van de lancering van de Euro. Jongeren willen op een vlotte manier over seks praten met volwassenen, zonder daarbij het taalgebruik te bezigen dat ze met vrienden gebruiken. En tenslotte vindt ook het merendeel van de jongeren dat iedereen het recht heeft om te roken in aparte lokalen en zijn ze voorstander van een jeugdjournaal.

Hieruit blijkt nog maar eens dat kinderen en jongeren genuanceerder kunnen denken dan vaak door volwassenen verondersteld wordt. Gezien het beperkt aantal antwoorden dient men echter zéér voorzichtig te zijn om hieruit conclusies te trekken. De richting van antwoorden geeft echter wel aan dat kinderen en jongeren over bepaalde zaken die hen aanbelangen inspraak wensen, zonder daarom het beslissingsrecht op te eisen. Ze hebben er dan ook geen problemen mee dat volwassenen over bepaalde zaken beslissen; zolang het maar niet gebeurt over hun hoofden heen. Willen we kinderen en jongeren ernstig nemen, dienen we ook hun mening te vragen.

Op het Kinderrechtencommissariaat wordt nagedacht over hoe de respons kan worden verhoogd, zodat de uitspraken meer waarde krijgen.

c. Prikbord

Als derde participatielink wordt kinderen en jongeren een gespreksforum aangeboden tussen kinderen en jongeren onderling. Via een prikbord kunnen kinderen en jongeren berichtjes uitwisselen en elkaar tips geven. Kinderen en jongeren krijgen op deze wijze de mogelijkheid te laten weten wat ze proberen te doen met hun rechten en hoe ze dat aanpakken. Zo proberen kinderen via dit prikbord een oplossing te zoeken voor saaie lessen, hoogbegaafdheid, autisme en rechten voor geplaatste kinderen. Natuurlijk biedt dit prikbord ook de mogelijkheid om te reageren op de berichten van andere kinderen. Kinderen zoeken op die manier naar een penvriend of proberen uit te vinden hoe ze zelf een eigen website kunnen aanmaken. Jongeren gaan met elkaar in debat over drugs, over rechten op school, over het verbod op seks onder de zestien, over verliefdheden en andere onderwerpen die hun leefwereld bepalen. Om te vermijden dat er racistische, kwetsende of pornografische uitspraken via onze website worden verspreid, worden de berichten vooraf aan een interne (aangekondigde) controle onderworpen.

4.3... KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT - CENTRUM VOOR BEVOLKING- EN GEZINSSTUDIE - ONDERZOEK 'LEEFSITUATIE JONGEREN'^[2]

Eind 1999 werd er vanuit het Kinderrechtencommissariaat (KRC) in samenwerking met het Centrum voor Bevolkings- en Gezinstudie (CBGS) met het grootschalig representatief onderzoek 'Leefsituatie Jongeren' gestart^[3]. Daar werd door Dr. Bea Van den Bergh in 1995 een eerste grootschalig representatief onderzoek verricht naar de leefsituatie en de competentie van kinderen op lagere schoolleeftijd^[4]. Naast afzonderlijke vragen voor kinderen en jongeren naar hun leefomgeving werden alle betrokken ouders en leerkrachten uitvoerig bevroegd.

In de loop van dit werkjaar werd er werk gemaakt van het ingeven van vragenlijstgegevens, het op punt stellen van de databestanden en het opmaken van de respectieve codeboeken^[5] van de ouders en leerkrachten. De ouders en leerkrachten van de betrokken kinderen namen via een postenquôte deel aan het onderzoek. Dit maakt het mogelijk het perspectief van kinderen te vergelijken met het perspectief van ouders en leerkrachten. Daarnaast werd meegewerkt aan een CBGS-KRC boek, waarin de analyse van de verzamelde gegevens in een aantal hoofdstukken beschreven wordt en dat in het voorjaar van 2002 zal verschijnen.

Ondertussen is er een eerste werkdocument verschenen dat de belevingen en opinies van leerkrachten bespreekt die aan het CBGS-onderzoek 'Leefsituatie Kinderen (6-12 jaar)' (eerste onderzoeksgolf) of aan het KRC-CBGS-onderzoek 'Leefsituatie Jongeren (10-18 jaar)' (tweede onderzoeksgolf) hebben deelgenomen^[6].

Uit de resultaten uit de eerste onderzoeksgolf blijkt dat ondanks de toegenomen taakbelasting de meeste leerkrachten voldoening vinden in hun job. Er zijn positieve verbanden tussen arbeidsgenot enerzijds, en aan een goed tempo kunnen doorwerken en het graag naar school gaan van leerlingen anderzijds. Eveneens blijkt dat leerkrachten die van mening zijn dat de verantwoordelijkheid voor de opvoeding te veel naar de school en de leerkracht wordt verplaatst meer voldoening vinden in hun job. Bijna alle leerkrachten geven aan één of meer leerlingen met specifieke leerproblemen te hebben. Twee leerkrachten op drie uit de eerste onderzoeksgolf hebben één of meer leerlingen met echte gedragsproblemen in de klas. Ongeveer de helft van de leerkrachten heeft minstens één leerling die schoolmoe is en/of één leerling die thuis emotioneel wordt verwaarloosd. In de eerste golf gaat er meer ondersteuning uit naar leermoeilijkheden dan naar gedrags- of emotionele problemen. Gelukkig zijn wordt als belangrijkste opvoedingswaarde naar voren gebracht voor 6-12 jarigen. In beide onderzoeksgolven vindt meer dan de helft van de leerkrachten dat het beleid meer kan doen aan volgende problemen in de leefsituatie van kinderen en jongeren: werkloosheid, verkeersonveiligheid, problemen met voor- en naschoolse opvang, schending van rechten van kinderen, milieuverontreiniging, stijgende kosten voor het grootbrengen van kinderen, te zwaar programma op school en invloed van de media. Ook de ouders kunnen volgens de leerkrachten op vele gebieden ingrijpen.

[2] Zie KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (2000), o.c., p. 87 e.v..

[3] Zie KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (2000), o.c., p. 87 e.v.

[4] VAN DEN BERGH, B. (1997), *Kindertijd. Kinderen en ouders over de leefsituatie op lagere schoolleeftijd in Vlaanderen*, Leuven: Garant.

[5] DE RYCKE, L., ACKAERT, L. en VAN DEN BERGH, B. (2001), *De leefsituatie van Jongeren (10-18 jaar). Vragenlijst voor Ouders*, Technisch Rapport: codeboek vragenlijst ouders.

ACKAERT, L., VAN DEN BERGH, B. en DE RYCKE, L. (2000), *Leefsituatie van Kinderen en Jongeren*. Technisch Rapport: codeboek onderzoek leefsituatie kinderen (6-12jaar) en codeboek leefsituatie jongeren (10-18 jaar).

[6] STEVENS, V., VAN DEN BERGH, B., ACKAERT, L. en DE RYCKE, L. (2001), *Belevingen en opinies van leerkrachten (1995-2000). Leerlingen met problemen, taakbelasting, opvoedingswaarden en (beleids)verantwoordelijkheid*, Werkdocument, 334 p.

Leerkrachten kunnen vooral veel meer doen aan pesten, aan stress bij kinderen en de druk om te presteren, aan het minder aankunnen van kinderen en aan de milieuverontreiniging. Kinderen zelf kunnen volgens de leerkrachten eveneens een rol spelen om het pesten op school en de milieuverontreiniging tegen te gaan.

hoofdstuk 3

A D V I E Z E N

inhoud

105	1. ADVIEZEN UIT HET WERKJAAR 2000 - 2001
105	1.1. Adviezen aan het Vlaams Parlement
105	a. Ruimtelijke ordening en minderjarigen
107	b. Interlandelijke adoptie
109	c. Naar een geïntegreerd gelijke kansenbeleid binnen het onderwijs
111	d. Hoorzitting Milieu en Gezondheid
112	e. Ruimtelijke ordening en minderjarigen
113	f. Reclame en sponsoring in het lager en het secundair onderwijs
115	g. Eindtermen 2de & 3de graad van het gewoon secundair onderwijs
116	h. Kosteloos lager en secundair onderwijs
118	1.2. Adviezen aan de Vlaamse Regering
118	a. Stemrecht op zestien
119	1.3. Adviezen aan andere Overheden
120	a. De rechten van de minderjarige patiënt
120	b. Wegnemen en transplanteren van organen bij minderjarigen
122	c. Bepaling familienaam
123	2. GEVOLGGEVING ADVIEZEN 1998 - 2000
124	2.1. Adviezen aan het Vlaams Parlement
124	a. Scheidingsbemiddeling
125	b. Jeugdhulp
126	c. (Participatierechten in) Onderwijs
127	d. Leeftijdsgrenzen in de (wieler)sport
127	e. Reclame op televisie
128	f. Non-discriminatieverklaring
129	g. Rechten van gebruikers in welzijnsvoorzieningen
129	h. Opvoedingsondersteuning
130	i. Kinderopvang
131	j. Sperperiode rond kinderfeesten
131	k. Thuisopvang voor zieke kinderen
131	l. Interlandelijke adoptie
132	2.2. Adviezen aan de Vlaamse Regering en andere Overheden
132	a. Niet begeleide minderjarigen
133	b. Jeugd(werk)beleid
133	c. Kindefectrapportage
134	d. Spreekrecht van minderjarigen
134	e. Jeugdadvocaten
135	2.3. Aanbevelingen van algemene aard
135	a. Rechtsuitoefening
135	b. Toepassing Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

1 ADVIEZEN UIT HET WERKJAAR 2000 - 2001

Op grond van het decreet houdende oprichting van het Kinderrechtencommissariaat en de instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris is het de taak van het Kinderrechtencommissariaat om de rechten van kinderen te verdedigen en hun de belangen te behartigen^[1]. Meer bepaald treedt het Kinderrechtencommissariaat op als vertolker van de rechten, belangen en noden van het kind. Het Kinderrechtencommissariaat ziet toe op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en bevordert de implementatie ervan via het verstrekken van adviezen aan verscheidene overheden, in eerste instantie aan het Vlaams Parlement.

Gezien het Kinderrechtencommissariaat is opgericht door het Vlaams Parlement, zijn de adviezen dan ook in de eerste plaats gericht aan het Vlaams Parlement. Deze adviezen worden opgemaakt op verzoek van dit parlement, van parlementsleden of op eigen initiatief. Adviezen aan andere overheden gebeuren enkel op uitdrukkelijke vraag van de betrokken overheid.

De adviezen kwamen voornamelijk tot stand naar aanleiding van een ontwerp of voorstel van decreet, dan wel een resolutie.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft zoals gezegd de mogelijkheid om op eigen initiatief adviezen uit te brengen aan het Vlaams Parlement. Bij de beslissing dit te doen, worden de volgende criteria in acht genomen:

- Het thema valt binnen de toepassingsfeer van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind;
- Dit thema dient zich te situeren binnen de bevoegdheden van het Kinderrechtencommissariaat;
- Het thema is relevant;^[2] en
- Er moet voldoende materiaal beschikbaar zijn om een gefundeerd advies te kunnen uitbrengen.

In dit hoofdstuk vindt u een bespreking terug van de adviezen die het Kinderrechtencommissariaat dit werkingsjaar heeft opgesteld. De adviezen gericht aan het Vlaams Parlement komen eerst aan bod, gevolgd door de adviezen aan de Vlaamse Regering. Ten slotte worden de adviezen op federaal niveau behandeld.

Bij de bespreking van deze adviezen wordt de problematiek eerst gesitueerd. Daarna wordt de inhoud van het advies kort weergegeven. De volledige tekst van deze adviezen is terug te vinden in de bijlagen bij dit jaarverslag. Waar mogelijk wordt ook de stand van zaken in het dossier weergegeven.

1.1... ADVIEZEN AAN HET VLAAMS PARLEMENT**a. Ruimtelijke ordening en minderjarigen^[3]****Situering**

Dit advies ontstond naar aanleiding van een verzoekschrift ingediend bij het Vlaams Parlement door de heer J. Bal in mei 2000. In dit verzoekschrift werd de aandacht gevraagd voor een aantal zaken betreffende de positie van minderjarigen en de ruimtelijke ordening.

[1] Art. 4 van het Decreet Vlaams Parlement van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris, B.S. 7 oktober 1997.

[2] Deze relevantie wordt beoordeeld aan de hand van de ombudsvragen, actualiteit, etc.

[3] Advies 2000-2001/1 gepubliceerd Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 516/1, p. 19-24.

Na de Vlaamse Minister van Economie, Ruimtelijke Ordening en Media te hebben gehoord, vroeg de Commissie voor Leefmilieu, Natuurbehoud en Ruimtelijke Ordening het Kinderrechtencommissariaat om advies.

Advies

In dit advies van het Kinderrechtencommissariaat wordt de problematiek van minderjarigen en ruimtelijke ordening in een breder perspectief geplaatst. Er worden aan aantal algemene pijnpunten aangehaald betreffende het beleid omtrent ruimte voor kinderen en jongeren. Een dergelijk beleid moet vooral rekening houden met artikel 31 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Dit artikel erkent het recht op spel en vrije tijd voor het kind en verplicht de overheid om hiertoe stimulerende maatregelen te nemen. Verder stelt artikel 3 van dit Verdrag dat het belang van de minderjarige dient te primeren boven andere belangen. Artikel 12 verzekert het recht van elke minderjarige om zijn mening te kennen te geven in alle aangelegenheden die hem aanbelangen. Aan deze mening dient passend belang te worden gehecht. De minderjarige moet dan ook de mogelijkheid krijgen te worden gehoord in alle gerechtelijke en bestuurlijke procedures die voor hem of haar van belang zijn. Het is duidelijk dat deze participatierechten eveneens van toepassing zijn op de Ruimtelijke Ordening en de Structuurplanning.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt vast dat er een tekort is aan vrije en veilige speel- en ontmoetingsruimten voor minderjarigen. Dit tekort slaat zowel op de fysieke als op de psychische ruimte die voor de minderjarige beschikbaar is. Bovendien is dit beschikbaar zijn niet enkel een kwestie van kwantitatieve gegevens, oppervlakte, maar moet ook rekening worden gehouden met de specifieke behoeften van de verschillende leeftijdsgroepen. Deze vaststellingen worden bevestigd in de resultaten van de stembiljetactie. In deze actie werden een groot aantal kinderen bevraagd omtrent hun plaats in de samenleving en hun verlangens. De problematiek van voldoende plaats om te spelen kwam steeds weer als één van de belangrijkste verlangens naar voren.^[4]

Het is aan de Vlaamse overheid om hieromtrent minimumnormen vast te leggen. De verplichtingen die volgen uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind kan men niet van zich afschuiven door beslissingsbevoegdheid te delegeren naar het lokale niveau. De Vlaamse overheid heeft minstens een toezichtsfunctie.

Minderjarigen moeten bij de beleidsvorming worden betrokken. Minstens moet dit geschieden op een passieve manier door het toepassen van een Kindeffectrapportage. Optimaal dienen minderjarigen echter op een actieve manier betrokken te zijn. Ook op dit vlak bestaan er lacunes. Zoals gezegd is het aan de Vlaamse overheid om toe te zien op de implementatie van de rechten die voortvloeien uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind; het recht op inspraak is hier één van.

Op het vlak van ruimtelijke ordening zou al een beter resultaat kunnen worden geboekt indien er een afstemming zou plaatsvinden tussen de beleidsdomeinen Jeugd en Ruimtelijke Ordening.

Stand van zaken

Het advies van het Kinderrechtencommissariaat werd in Commissie besproken op 7 december 2000. Uiteindelijk nam de Commissie op 14 december 2000 een voorstel van resolutie aan betreffende de ruimtelijke ordening en de nood aan beleidsaandacht voor kinderen en jongeren.^[5] Deze resolutie werd vervolgens op 10 januari 2001 aangenomen door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement.^[6]

.....
[4] De resultaten van deze actie zijn te raadplegen via de webpagina van het Kinderrechtencommissariaat: www.kinderrechtencommissariaat.be.

[5] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 516/1, p. 10 en 11.

[6] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 506/3

In deze resolutie werden de Vlaamse regering, de provinciale en gemeentelijke besturen opgeroepen om in de ruimtelijke ordening meer plaats te geven aan kinderen en jongeren. Aan de Vlaamse regering werd gevraagd bij de evaluatie en goedkeuring van provinciale en gemeentelijke plannen, deze te toetsen aan het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (meer bepaald art. 3) en te onderzoeken op welke wijze (middels welke methodiek) de participatie van kinderen op de verscheidene niveaus kan worden verhoogd. Daarnaast werd aan het Kinderrechtencommissariaat opnieuw gevraagd een advies te geven over de effecten op kinderen van het decreet betreffende de ruimtelijke ordening en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.^[7] (Zie infra, e.)

b. Interlandelijke adoptie^[8]

Situering

De huidige filosofie achter adopties is fundamenteel verschillend van deze ten tijde van de Code Civil. Daarnaast ontstond in de jaren '60 de interlandelijke adoptie, een specifieke vorm van adoptie. Een wetswijziging en actualisering van de regelgeving waren dan ook noodzakelijk.

Een regelgeving uittekenen voor (interlandelijke) adopties is echter geen makkelijke zaak. Enerzijds is adoptie een zeer complex gegeven. Er moet met verschillende belangen rekening worden gehouden. Daarenboven is er het bevoegdheidsprobleem. Het opstellen van een regelgeving op het vlak van de adoptie is gedeeltelijk een federale materie (staat van personen), gedeeltelijk een materie van de gemeenschappen (bijstand aan personen). Deze regels dienen op elkaar te worden afgestemd.

De huidige Vlaamse regelgeving op het vlak van de interlandelijke adoptie dateert van 1997. Hierin wordt gepoogd, op basis van de bevoegdheid inzake bijstand aan personen, interlandelijke adopties in goede banen te (bege)leiden. Adoptanten die wensen beroep te doen op bijstand zoals die in dit decreet wordt geregeld (voorbereiding, bemiddeling, e.d.) moeten zich dan ook aan de Vlaamse regelgeving houden. Dit impliceert onder meer dat zij een beginseltoestemming (om te mogen adopteren) moeten verkrijgen. Buiten dit circuit blijven vrije adopties echter mogelijk.

Dit decreet heeft een aantal belangrijke tekorten en de regeling wordt op een aantal punten bekritiseerd. Er kan worden verwezen naar het ontbreken van decretaal geregelde nazorg^[9], een gebrekkige informatieverstrekking en moeilijkheden bij de afhandeling van de beginseltoestemming^[10].

Door een aantal parlementsleden werd in het Vlaams Parlement een voorstel van decreet ingediend dat aan deze pijnpunten een oplossing zou moeten geven.^[11]

Daarnaast is er ook nog het probleem van de ratificatie van het Verdrag van Den Haag van 29 mei 1993 inzake internationale samenwerking en bescherming van kinderen op het

[7] Dit is advies 2000-2001/7 gepubliceerd *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 678/1.

[8] Advies 2000-2001/2 gepubliceerd *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 409/2.

[9] In de praktijk is het wel zo dat de bestaande adoptiediensten nu reeds aan nazorg doen.

[10] Zie wat dit betreft: Hoorzitting over het onderzoek 'Interlandelijke adoptie Vlaanderen - een evaluatie van de adoptieprocedure door gebruikers' door Significant - Marketing Research en over 'Doorlichting adoptiediensten' door Nikè Consult - Managment & Reflectie, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 594/1. Het Kinderrechtencommissariaat maakt hierbij wel de bedenking dat het om een bevraging van gebruikers gaat, veeleer dan om een diepgaande onderzoek over de werking van adoptiediensten.

[11] Voorstel van decreet houdende regeling wat de Vlaamse Gemeenschap betreft van diverse aspecten inzake interlandelijke adoptie, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 1999-2000, nr. 409/1.

gebied van interlandelijke adoptie.^[12] België heeft dit verdrag nog steeds niet geratificeerd. Men wil hiermee wachten tot de Belgische wetgeving in overeenstemming is gebracht met de principes neergelegd in dit verdrag. Hiertoe dient echter niet enkel de Vlaamse regelgeving aangepast te worden, doch ook de federale wetgeving op het vlak van adoptie.

Advies

Het Kinderrechtencommissariaat vertrekt vanuit de visie op adoptie zoals weergegeven in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (art. 21) en het Verdrag van Den Haag van 29 mei 1993 inzake internationale samenwerking en bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie. Deze verdragen zien adoptie als ultimum remedium. Het uitgangspunt is dat kinderen door hun eigen ouders of familie moeten kunnen worden opgevoed. Het is slechts indien dit niet mogelijk is, dat een (interlandelijke) adoptie kan worden overwogen. Deze overweging geschiedt louter in het belang van het kind. Het zijn dus niet in eerste instantie de adoptanten die 'recht' hebben op een kind, met alle eigenschappen en capaciteiten die zij wensen. Bovendien zijn de capaciteiten van de adoptanten in spé van groot belang. Adoptief ouderschap is immers een specifieke vorm van ouderschap, die specifieke vaardigheden vereist in het belang van het kind.

Het voorstel van decreet houdt een aantal belangrijke problemen in, wanneer men (de rechten van) het kind centraal stelt.

De belangrijkste kritiek is dat het voorstel in belangrijke mate gericht is op de belangen en rechten van de adoptanten. Hun verwachtingen en verlangens komen sterk naar voren. Bij wijze van spreken moet het kind dat zij wensen hen zoals afgesproken worden geleverd. Kinderen worden alzo in het land van herkomst gescreend en adoptanten kunnen zelfs een 'tegenexpertise' vragen. De eisen van de kinderen worden echter niet zo duidelijk uitgeschreven. Zo worden bijvoorbeeld weinig garanties ingebouwd op het vlak van de screening van de adoptanten, omdat dit blijkbaar wordt ervaren als een 'inbreuk' op het privé-leven. Men mag echter niet vergeten dat adoptie een instelling is in het belang van het kind, niet van de adoptanten. Een aantal bepalingen van het voorstel van decreet gaan hier duidelijk aan voorbij. De voorgestelde regelgeving lijkt vooral op maat van de adoptanten geschreven.

Naast de (kandidaat-)adoptant en de (kandidaat) geadopteerde wordt een belangrijke derde component in de adoptieverhouding regelmatig vergeten: de ouders van de (kandidaat) geadopteerde. Zij krijgen in dit voorstel geen duidelijke plaats.

Ten slotte valt te betreuren dat de privé-adopties geen halt wordt toegeroepen. Dergelijke adopties worden uitdrukkelijk verboden door het Haags Adoptieverdrag. Ze blijven echter mogelijk volgens dit voorstel van decreet. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat Vlaanderen niet de bevoegdheid heeft om op dit punt maatregelen te nemen. Een ingrijpen van de federale wetgever is hiertoe nodig.

Dit neemt niet weg dat dit voorstel eveneens een aantal positieve elementen bevat. Zo wordt er uitdrukkelijk voorzien in nazorg, zowel voor adoptanten als geadopteerden. Bovendien wordt de informatie met betrekking tot het adoptiedossier gecentraliseerd, wat latere raadplegingen vergemakkelijkt.

Stand van zaken

Het besproken voorstel van decreet werd niet meer behandeld in het Vlaams Parlement sinds het indienen van het advies van het Kinderrechtencommissariaat. Ondertussen werd door de heer G. Swennen eveneens een voorstel van decreet ingediend betreffende inter-

[12] Hier werd vorig parlementair jaar ook reeds op gewezen in een advies. Zie Voorstel van resolutie betreffende de ratificatie van het Verdrag van Den Haag inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het vlak van interlandelijke adoptie, ondertekend in Den Haag op 29 mei 1993, *Parl.St.* 1999-2000, nr. 264/1 t.e.m. 4.

landelijke adoptie.^[13] Ook op Federaal vlak wordt er door de Minister van Justitie gewerkt aan een wijziging van de wetgeving betreffende de adoptie.^[14]

De Gezins- en Welzijnsraad, commissie Gezinsbeleid, werkt momenteel aan een advies voor de minister. Op 3 oktober werd daarvoor een hoorzitting georganiseerd waarop de Kinderrechtencommissaris was uitgenodigd. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt dat dan weldra een coherente regelgeving kan worden uitgeschreven. Deze regeling moet vanzelfsprekend de bevoegdheden van de Gemeenschappen en de federale overheid respecteren. Ze moet echter vooral in overeenstemming zijn met de vereisten van zowel het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind als het Haags Adoptieverdrag.

c. Naar een geïntegreerd gelijke kansenbeleid binnen het onderwijs^[15]

Situering

Gelijke kansenbeleid geeft steeds aanleiding tot gevoelige discussies. Discussies die handelen over zwarte en witte scholen, leerachterstanden, e.d. Vanuit vele hoeken werd daarbij aangeklaagd dat het huidige beleid, m.n. de non-discriminatieverklaring, zijn doel niet bereikt. Dit werd reeds eerder aangekaart door het Kinderrechtencommissariaat.^[16]

De Minister van Onderwijs vroeg een beoordeling van de vigerende praktijk van de non-discriminatieverklaringen, zoals die werden onderhandeld tussen de onderwijsactoren op lokaal niveau. Deze beoordeling was ook onderwerp van een gedachtewisseling in de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid.^[17]

In het najaar 2000 bracht de Minister van Onderwijs een visietekst uit inzake Gelijke Kansen. Hierin werd een wijziging voorgesteld van het geldende spreidingsbeleid naar een zogenaamd toelatingsbeleid. Deze wijziging is fundamenteel en verschaft leerlingen het recht op inschrijving in een school naar keuze, eerder dan dat de school een recht tot weigering van een leerling heeft, zoals dit voordien bestond.

Advies

Bij het beoordelen van een gelijke kansenbeleid moet vanzelfsprekend het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in aanmerking worden genomen. Naast de fundamentele rechten in verband met onderwijs (art. 28 en 29), is op dit punt het verbod op discriminatie van groot belang (art. 2).

Positief aan de visietekst ‘*Naar een geïntegreerd gelijke kansenbeleid in het onderwijs*’ is dat de doelgroep wordt uitgebreid in vergelijking met de non-discriminatieverklaring. Het begrip ‘doelgroepleerling’ wordt terecht losgekoppeld van de etnische achtergrond van een leerling en uitgebreid tot alle leerlingen die het risico lopen verstoken te blijven van bepaalde kansen. Dit werd in het eerdere advies van het Kinderrechtencommissariaat reeds bepleit.

Het Kinderrechtencommissariaat is daarnaast van oordeel dat er werk moet worden gemaakt van een decretaal inschrijvingsrecht. Enige vorm van beperking op basis van ‘percentages’ is strijdig met de bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten

[13] Voorstel van decreet houdende regeling inzake interlandelijke adoptie in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 616/1.

[14] Dit voorontwerp van wet werd in juni 2001 door de ministerraad goedgekeurd.

[15] Advies 2000-2001/3 niet gepubliceerd.

[16] Advies 1999-2000/2 gepubliceerd *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 220/1, p. 12-21.

[17] Gedachtewisseling over de nota ‘*Aanbeveling betreffende de non-discriminatieverklaring in het onderwijs*’ van het Kinderrechtencommissariaat, *Parl.St.* 1999-2000, nr. 220/1.

van het Kind. In haar visietekst neemt de Minister ook duidelijk standpunt voor een decreetale verankering van het recht op inschrijving. De visietekst ziet dit recht op inschrijving in een school naar keuze als een fundamenteel recht van ouders en kinderen. Weigeringen moeten stevig worden gemotiveerd.

De controle op dit recht op inschrijving wordt in de visietekst op het lokale niveau georganiseerd. De tekst voorziet echter geen middelen om bijvoorbeeld sanctionerend op te treden. Bovendien moet een klachtrecht worden voorzien waarbij de afhandeling kan plaatsvinden op een onafhankelijke wijze. In de huidige BEOBEMI^[18] zetelen vertegenwoordigers van de koepel waartoe de school, waartegen klacht werd ingediend, behoort. Dit wordt door vele klagers als problematisch ervaren. Bovendien moet de procedure op een dergelijke wijze verlopen dat de rechten van de verdediging worden gerespecteerd.

Dit beleid moet dan verder worden onderbouwd met een geïntegreerd ondersteuningsaanbod.

Hoewel de visietekst algemeen is opgesteld, moet toch worden opgemerkt dat het begrip 'rechtsbescherming' hier enigszins versmald wordt tot de inschrijvingsproblematiek. Het begrip rechtsbescherming omvat meer dan alleen een recht op inschrijving of een klachtrecht.

Ten slotte mag men een ander aspect niet vergeten. Scholen met grote concentraties doelgroepelers hebben nood aan bijkomende ondersteuning. Op dit punt worden er in de visietekst van de Minister reeds een aantal stappen gezet.

Stand van zaken

De visietekst en de hoorzittingen betreffende het gelijke kansenbeleid waren een terugkoppeling met het oog op het bijsturen van de regelgeving op dit vlak. Na deze hoorzitting werd de visietekst verder besproken met onder meer de onderwijsnetten. Hieruit zou een (voor)ontwerp van decreet moeten voortvloeien. De startdatum van dit nieuwe beleid is voorzien in september 2002.^[19] Het (voor)ontwerp van decreet zou in het najaar 2001 klaar zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat blijft in deze zaak wel zijn bezorgdheid uitdrukken over de implementatie van het recht op toegang tot onderwijs voor elke leerling.

In september 2001 diende het Kinderrechtencommissariaat zijn ontslag in als waarnemer bij de BEOBEMI. De decreetale verplichtingen die op het Kinderrechtencommissariaat rusten komen mogelijk in conflict met dit waarnemerschap binnen het orgaan dat klachten in verband met discriminatie in het onderwijs dient te behandelen.

Het Kinderrechtencommissariaat laat zich leiden door het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, ongeacht het beleidskader waaraan de BEOBEMI zich dient te houden. De oplossingen die door de BEOBEMI worden gezocht bij klachten zijn pragmatisch en voor het Kinderrechtencommissariaat niet fundamenteel genoeg. Tenslotte is het de plicht van het Kinderrechtencommissariaat om schendingen van de kinderrechten aan te kaarten en in de openbaarheid te brengen indien nodig. In de BEOBEMI wordt daarentegen uitgegaan van een discretieplicht.

.....
[18] De Boordelings- en bemiddelingcommissie is een commissie binnen de VLOR die bevoegd is voor het beoordelen van en het bemiddelen inzake klachten over discriminatie van doelgroepelers in het onderwijs. De omschrijving doelgroepelers wijst op leerlingen die het onderwerp vormen van de Non-discrimatieverklaring in het onderwijs. In de BEOBEMI zetelen vertegenwoordigers van de drie grote onderwijsnetten, de inspectie, het departement onderwijs, het kabinet onderwijs en onderwijsdeskundigen.

[19] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 601/1, p. 10.

d. Hoorzitting Milieu en Gezondheid^[20]

Situering

Op 21 december 2000 besloot de Plenaire Vergadering van het Vlaams Parlement een themadebat te houden over het onderwerp ‘Milieu en Gezondheid’. De directe aanleiding van dit debat was een onderzoek in opdracht van de Vlaamse regering. Dit onderzoek ging de impact na van milieu- en omgevingsfactoren op de gezondheid.

Daartoe werd een ad hoc Commissie Milieu en Gezondheid opgericht. Deze zou een maatschappelijke beleidsnota opstellen. Met het oog op deze nota werden een aantal hoorzittingen gehouden. Onder meer het Kinderrechtencommissariaat werd verzocht een advies op te maken.

Uit vernoemd milieu- en gezondheidsonderzoek bleek dat de gezondheid zelfs door relatief kleine dosissen verontreinigende stoffen kan worden in gevaar gebracht. De cijfers uit het rapport liegen er niet om. Zo zou bijvoorbeeld een groot deel van de kankergevallen hun directe oorzaak vinden in verontreiniging. Een omvattende aanpak van het probleem is noodzakelijk.

Advies

Het recht van kinderen op ‘gezondheid’ ligt in vele bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind vervat. Zo heeft het kind recht op een gezonde omgeving, adequate gezondheidszorg, e.d. Deze rechten situeren zich niet enkel op het vlak van de protectierechten, maar ook op het domein van de provisierechten.

Maatregelen op het vlak van milieu hebben een grote impact op de gezondheid van eenieder. Ook, of beter vooral, kinderen worden rechtstreeks en direct geraakt door beleidsmaatregelen op dit vlak. Bij het nemen van dergelijke maatregelen is het dan ook aan te raden de impact van deze beslissingen te ‘meten’. Hiertoe bestaat op Vlaams niveau een geschikt instrument: het Kindeffectrapport. Op het vlak van maatregelen betreffende milieu en gezondheid dient dit instrument dan ook aangewend te worden.

Men moet bij het nemen van maatregelen op het domein van milieu en het incalculeren van de effecten van deze maatregelen op mensen, rekening houden met de specifieke kenmerken van kinderen. Fysiologische, gedrags- en omgevingskenmerken maken dat kinderen meer gevoelig zijn voor vervuiling dan volwassenen. Bij het opstellen van normen dient dan ook rekening gehouden te worden met de zwakste schakel. Er moet niet worden uitgegaan van de gevoeligheid van de gemiddelde mens, maar men moet vertrekken van de zwakste personen in de samenleving (o.m. jonge kinderen).

Daarnaast moet inzake Milieu en Gezondheid het voorzorgsprincipe worden gehanteerd. Eerder dan bepaalde stoffen, procédés e.d. toe te laten tot bewezen is dat deze schadelijk zouden zijn, moet het omgekeerde principe worden gehanteerd: zolang niet bewezen is dat die stof, dat procédé e.d. niet schadelijk is moet het gebruik ervan worden geweerd.

Net zoals iedereen hebben kinderen recht op informatie. Het is aan de overheid om actief stappen te ondernemen om de informatie op ‘kindermaat’ naar de doelgroepen te brengen.

Stand van zaken

De Commissie ad hoc Milieu en Gezondheid heeft haar werkzaamheden besloten met een motie van aanbeveling.^[21] In deze aanbeveling wordt onder andere aan de Vlaamse

[20] Advies 2000-2001/5, gepubliceerd Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 740/1 Bijlage, p. 155-164.

[21] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 740/2.

Regering gevraagd de milieunormen af te stemmen op de gezondheidsrisico's voor de meest kwetsbare groepen. Deze motie van aanbeveling werd in juli 2001 aangenomen door de Plenaire Vergadering van het Vlaams Parlement.^[22]

e. Ruimtelijke ordening en minderjarigen^[23]

Situering

Naar aanleiding van een verzoekschrift van de heer J. Bal werd door het Kinderrechtencommissariaat reeds het hoger besproken advies in verband met ruimtelijke ordening en jongeren opgesteld. Het Vlaams Parlement nam naar aanleiding van dit verzoekschrift een resolutie aan.^[24] In deze resolutie werd aan het Kinderrechtencommissariaat opnieuw gevraagd een advies op te stellen, ditmaal over de effecten van het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen op kinderen.

Advies

Hoewel ruimtelijke ordening niet in zoveel woorden wordt vernoemd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, biedt dit Verdrag toch een aantal belangrijke aanknopingspunten. Het recht op rust en vrije tijd, alsook recht op spel en recreatieve bezigheden worden erkend. Deze rechten raken rechtstreeks het ruimtelijk beleid. Daarnaast zijn er nog een aantal algemene artikelen die hier van belang zijn. De artikelen 12 en 13 voorzien het recht op inspraak voor kinderen en artikel 3 bepaalt dat het belang van het kind de eerste considerans moet zijn bij beleidsbeslissingen.

Het decreet betreffende de ruimtelijke ordening en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen worden gekenmerkt door een hoge mate van abstractie. Ze zijn er voornamelijk op gericht te bepalen op welke niveaus en hoe het ruimtelijk beleid wordt gevoerd. Als dusdanig worden kinderen voornamelijk op een onrechtstreekse manier geraakt door deze regelingen. Het voornaamste rechtstreeks belang betreft de inspraakrechten van kinderen. Met het oog op het voeren van een ruimtelijk beleid worden een aantal organen en procedures in het leven geroepen. In deze organen en procedures is er een gebrek aan inspraak voor en/of door kinderen. Dit valt te betreuren gezien kinderen rechtstreeks worden geraakt door de beslissingen die hieruit voortvloeien.

In de regelgeving betreffende de ruimtelijke ordening zou een maatschappelijke en kindervriendelijke component moeten worden opgenomen. Kinderen zouden zichtbaar moeten zijn in deze materie.

Naast deze algemene opmerkingen, zijn er nog een aantal specifieke probleempunten. In de eerste plaats is er de algemene aanpak van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Dit gaat uit van een opdeling van het grondgebied in een aantal bestemmingszones. Zo zijn er stedelijke gebieden, buitengebieden, e.d. Open ruimtes en recreatieve zones zijn van groot belang voor kinderen. De vraag kan gesteld worden of deze voldoende zullen gevrijwaard blijven gezien de toenemende druk op open gebieden. Bovendien moet men rekening houden met de beperkte mobiliteit van onder meer jonge kinderen. Andere problemen zijn eerder van praktische en onmiddellijke aard. Zo blijken een groot deel van de jeugdlokalen zonevreemd te zijn. Hoewel de omzendbrief RO 98/05 de gemeenten de mogelijkheid geeft deze gebouwen te regulariseren, werd hiervan nog maar weinig gebruik gemaakt.

[22] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 740/4.

[23] Advies 2000-2001/7 gepubliceerd Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 678/1.

[24] Parl.St., Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 506/3.

Door de verplichting een vergunning te hebben voor bestemmingswijzigingen wordt een veelzijdig en efficiënter gebruik van de jeugdinfrastructuur bemoeilijkt.

De aanleg of wijziging van speelpleinen is eveneens vergunningsplichtig. De voorwaarden zijn echter dezelfde als voor commerciële initiatieven, hoewel die van een heel andere aard zijn. Deze voorwaarden zijn voor de non-profit sector moeilijker te realiseren.

Het zou aldus aangewezen zijn de regelgeving op een verantwoorde wijze soepel toe te passen voor initiatieven inzake jeugdwerk. Het is eveneens aangewezen een inventaris op te maken van de verschillende problemen waarmee de jeugdinfrastructuur wordt geconfronteerd.

Stand van zaken

Dit advies werd in aanwezigheid van dhr. D. Van Mechelen, Vlaams Minister van Economie, Ruimtelijke Ordening en Media, toegelicht in de Commissie voor Leefmilieu, Natuurbehoud en Ruimtelijke Ordening.

In deze bespreking beaamde de minister dat er inderdaad meer aandacht moet worden besteed aan de verzuchtingen van minderjarigen op het vlak van de ruimtelijke ordening. Dat er tot nu toe op dit vlak te weinig werd rekening gehouden met minderjarigen heeft, volgens de minister, vooral te maken met de houding van diegene die met deze materie bezig zijn. In dit opzicht is de minister bereid een code van goede praktijk op te stellen. De minister engageerde zich dit onderwerp te agenderen op het maandelijks overleg met de Vereniging Ruimte en Planning, de koepelvereniging van de Vlaamse planologen.

f. Reclame en sponsoring in het lager en het secundair onderwijs^[25]

Situering

In juni 2001 werd door de Vlaamse Minister van Onderwijs het ontwerp van decreet betreffende het Onderwijs XIII ingediend.^[26] Dit decreet, het zogenaamde Mozaïekdecreet, beoogt de onderwijswetgeving op een groot aantal punten te wijzigen en aan te vullen.

Voor de komst van het Mozaïekdecreet waren reclame en sponsoring in onderwijsinstellingen in principe verboden. De onduidelijkheid van de bepalingen hierover gaf echter aanleiding tot dubbelzinnige praktijken. Om deze reden werd besloten een duidelijke regeling uit te werken met betrekking tot reclame en sponsoring in het onderwijs.

Reclame en sponsoring in onderwijsinstellingen zouden binnen bepaalde perken mogelijk worden. Een eerste voorwaarde is dat de mogelijkheid van reclame en sponsoring in de onderwijsinstelling moet worden voorzien in het schoolreglement. Vervolgens mag de reclame of sponsoring niet strijdig zijn met de algemene principes inzake objectiviteit, geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid. De reclame of sponsoring mag ook niet kennelijk onverenigbaar zijn met de pedagogische en onderwijskundige taken en doelstellingen van de onderwijsinstelling.

Advies

In eerste instantie stelt het Kinderrechtencommissariaat vast dat er bij dit ontwerp van decreet geen Kindeffectrapport werd opgesteld. Op grond van het Besluit van de Vlaamse Regering van 19 januari 1999^[27] moet bij een ontwerp van decreet een Kindeffectrapport worden gevoegd indien het ontwerp van decreet o.m. raakt aan de positie van ouders en leerlingen in het lager onderwijs. Dit is hier het geval. Het is aan het Vlaams Parlement om controle uit te oefenen op de uitvoering van deze op de regering rustende verplichting die het parlement zelf heeft uitgevaardigd.

[25] Advies 2000-2001/9 gepubliceerd *Parl.St.* Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/2.

[26] *Parl.St.* Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/1.

[27] B.S. 24 februari 1999.

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich niet achter de voorgestelde regeling scharen. Dit oordeel is voornamelijk gesteund op de artikelen 3, 28 en 29 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Artikel 3 stelt dat bij alle (overheids)beslissingen de belangen van het kind de eerste overweging moeten vormen. Artikelen 28 en 29 bepalen de onderwijsrechten. De verantwoordelijkheid voor het organiseren van en het toezien op het onderwijs wordt bij de overheid gelegd.

Vooreerst is de regeling zoals voorzien met betrekking tot reclame en sponsoring niet in het belang van het kind. Hoewel niet wordt ontkend dat kinderen en jongeren opgroeien met de voor- én nadelen van de huidige consumptiemaatschappij, mag van de overheid wel een zekere zorgvuldigheid worden verwacht. In deze context is het eerder in het belang van het kind om de schoolomgeving reclamevrij te houden.

Het is bovendien nog maar de vraag of reclame en sponsoring niet per definitie ingaan tegen de pedagogische en onderwijskundige taken van de school. Eén van de belangrijkste taken is hier nl. het opvoeden van leerlingen tot kritische burgers.

Het is ook aan de overheid om voldoende middelen te voorzien voor het onderwijs. Op dit vlak zou een beroep op externe middelen overbodig moeten zijn. Het mogelijk maken van reclame en sponsoring houdt hier een aantal risico's in. Zo zou de overheid haar eigen financieringsplicht van zich af kunnen gaan schuiven en ontstaat er een ongelijke verdeling van middelen. Dit kan een dualisering van onderwijs tot gevolg hebben.

Ten slotte doet de overheid afbreuk aan haar toezichtsplicht. Door in vage bewoordingen reclame en sponsoring toe te laten worden belangrijke punten doorgeschoven naar het lokale (school)niveau en wordt het toezicht van de overheid op dat lagere niveau uitgehouden.

Stand van zaken

Tijdens de besprekingen in Commissie werden aan de bepalingen betreffende de reclame en sponsoring wijzigingen aangebracht.^[28] Het was hierbij opvallend dat het principe zelf niet in vraag werd gesteld.

De amendementen beoogden veeleer een loutere verfijning van de terminologie. De begrippen reclame en sponsoring werden vervangen door *“geldelijke en niet-geldelijke ondersteuning die niet afkomstig is van de Vlaamse Gemeenschap en de rechtspersonen die daarvan afhangen”* en *“mededelingen die rechtstreeks of onrechtstreeks ten doel hebben de verkoop van producten of diensten te bevorderen”*.

Een ander aspect van de ingediende amendementen is echter belangrijker. Indien sponsoring of *“mededelingen die rechtstreeks of onrechtstreeks ten doel hebben de verkoop van producten of diensten te bevorderen”* worden toegelaten moeten een aantal principes in acht worden genomen. Ten eerste zijn er de twee criteria die voorheen al in het ontwerp van decreet waren opgenomen. De mededelingen mogen niet kennelijk onverenigbaar zijn met de pedagogische en onderwijskundige taken en doelstellingen van de school. Ze mogen ook de objectiviteit, geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid van de school niet in het gedrang brengen.

Daarnaast werden nog twee extra beperkingen aangebracht.^[29] Ten eerste moet, wat betreft het basisonderwijs, het schoolbestuur er over waken dat *“door het schoolbestuur verstrekte leermiddelen of verplichte activiteiten vrij blijven van bedoelde mededelingen”*. Ook

[28] Amendementen nr. 2, 3, 11, 12, 13, 14 en 15. Zie Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/3.

[29] Zie geamendeerde artikelen V.3, V.12 en V.14. Zie Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/7.

facultatieve activiteiten moeten vrij blijven van deze mededelingen “behoudens indien deze mededelingen louter attenderen op het feit dat de activiteit of een gedeelte van de activiteit ingericht werd door middel van een gift, een schenking of een prestatie om niet of verricht onder reële prijs door een bij name genoemde natuurlijke persoon, rechtspersoon of feitelijke vereniging”. Voor het secundair onderwijs werd een analoge bepaling voorzien. Met dit verschil dat in het secundair onderwijs enkel de leermiddelen reclame- en sponsoringvrij moeten blijven. Zowel bij verplichte als facultatieve activiteiten mogen, met de hoger beschreven beperking, reclame en sponsoring worden gebruikt.

Deze bijkomende beperkingen hebben een belangrijke draagwijdte. Zo wordt duidelijk gesteld dat reclame of sponsoring niet toegelaten zijn voor de leermiddelen en de verplichte activiteiten in het basisonderwijs. Hiermee wordt duidelijk gesteld dat deze activiteiten moeten worden bekostigd door de overheid. Zelfs voor wat betreft facultatieve activiteiten in het basisonderwijs wordt het gebruik van reclame en sponsoring beperkt. Er werd dus rekening gehouden met een aantal kritieken die vanuit verschillende hoeken werden geuit. De verschillende behandeling van basis en secundair onderwijs wordt verantwoord door de groeiende maturiteit van kinderen.^[30]

Hoewel deze wijzigingen gedeeltelijk rekening houden met de kritieken, zijn alle bezorgdheden niet weggenomen.

Op 10 juli 2001 werd het ontwerp van decreet door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement aangenomen.

g. Eindtermen van de tweede en de derde graad van het gewoon secundair onderwijs^[31]

Situering

Op Vlaams niveau werden reeds een aantal stappen ondernomen om het onderwijslandschap te hertekenen. Wat betreft de invulling van de curricula werden voorheen reeds de eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs vastgelegd. Nu volgt het ontwerp van decreet tot bekrachtiging van de eindtermen van de tweede en derde graad van het gewoon secundair onderwijs.^[32]

Advies

Onderwijs is een essentieel kanaal voor het bijbrengen van respect voor de mensenrechten. Daarenboven is het de leerplek bij uitstek om mensen (meer specifiek kinderen) hun rechten bij te brengen. Deze vaststellingen liggen aan de basis van een aantal bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Het meest specifiek is artikel 29 van dat Verdrag. Dit artikel bepaalt dat onderwijs er onder meer op moet gericht zijn mensen eerbied bij te brengen voor de fundamentele beginselen neergelegd in het handvest van de VN en de mensenrechten. Andere artikelen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (art. 42 en 46.1) leggen de overheid de verplichting op om de beginselen neergelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind op doeltreffende wijze bekend te maken. Het Comité voor de Rechten van het Kind leidde uit deze beginselen af dat het aangewezen is de Kinderrechten en meer algemeen de Mensenrechten expliciet in de curricula op te nemen. Dergelijke aanpak werd ook reeds door de Raad van Europa voorgesteld.^[33]

[30] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/3, p. 6.

[31] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 536/2.

[32] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 536/1.

[33] Aanbevelingen (85) 7 en (99) 2 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa.

Hoewel het mensenrechtenonderwijs wordt vermeld in de eindtermen, is het Kinderrechtencommissariaat van oordeel dat dit onvoldoende uitgewerkt werd. Mensenrechtenonderwijs valt immers onder de vakoverschrijdende eindtermen. Deze zijn niet specifiek aan een vak gebonden en zijn niet verplicht te bereiken (het is een inspanningsverbintenis, terwijl de vakgebonden eindtermen een resultaatsverbintenis inhouden). Het risico bestaat aldus dat deze te weinig zullen aan bod komen. Het ware dus beter geweest mochten deze een plaats gekregen hebben binnen de vakgebonden eindtermen.

Bovendien moet aan deze materie binnen de lerarenopleiding voldoende aandacht worden besteed. Men kan namelijk moeilijk goed onderricht geven over een materie waar men zelf niet in thuis is.

Stand van zaken

In een schrijven reageerde de Minister van Onderwijs op dit advies. De Minister is van oordeel dat in het curriculum zoals uitgetekend in de eindtermen, de Kinderrechten voldoende expliciet aan bod komen.

h. Kosteloos lager en secundair onderwijs^[34]

Situering

Hoger werd het decreet betreffende het Onderwijs XIII, het Mozaïekdecreet, reeds besproken. Naast de problematiek betreffende de reclame en sponsoring in het onderwijs stelde het Kinderrechtencommissariaat nog een tweede advies op. Dit advies heeft betrekking op het principe van de kosteloosheid van het onderwijs.

In de regeling zoals opgenomen in het Mozaïekdecreet wordt een verbod opgelegd om inschrijvingsgelden te vragen. Voor wat het basisonderwijs betreft is bovendien een verbod opgenomen om een vergoeding te vragen voor onderwijsgebonden kosten die noodzakelijk zijn om een eindterm te realiseren of een ontwikkelingsdoel na te streven. Voor andere kosten mag wel een vergoeding worden gevraagd. De regeling hiervan moet dan wel duidelijk in het schoolreglement worden opgenomen zodat vooraf geweten is over welke kosten het gaat. In het middelbaar onderwijs mag voor alle kosten een bijdrage worden gevraagd.^[35]

Advies

Net als in het advies betreffende de reclame en sponsoring stelt het Kinderrechtencommissariaat de vraag naar de afwezigheid van een Kindeffectrapport.

Daarnaast volgt het Kinderrechtencommissariaat dezelfde redenering als de Raad van State.^[36] Dit advies is zeer omstandig op het vlak van de problematiek van de kosteloosheid van het onderwijs. Door de nieuwe regeling wordt een inbreuk gepleegd op artikel 28 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, alsmede op een aantal andere Verdragen.

In deze bepaling van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt voor wat betreft het lager onderwijs voorzien in een totale kosteloosheid. Door de mogelijkheid te laten voor sommige kosten (al zijn ze niet gebonden aan een eindterm) een vergoeding te vragen, wordt aan dit principe afbreuk gedaan.

[34] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/4.

[35] Zie art. III.9, V.1 en V.13 van het Ontwerp van Decreet. Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/1.

[36] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 729/1, p. 195-250.

Wat betreft het secundair onderwijs voorzien verschillende internationale verdragen in zgn. ‘stand-still’-bepalingen.^[37] De overheid moet streven naar steeds meer kosteloosheid en mag daarbij geen stap terug zetten. De Raad van State is van oordeel dat de aanzienlijke mogelijkheden die worden geboden om vergoedingen te vragen voor kosten (ook voor kosten die door een overheidstussenkomst worden gedekt), een inbreuk betekenen op deze stand-still verplichting.

Het Kinderrechtencommissariaat merkt hierbij eveneens op dat er een gevaarlijke tendens bestaat om beslissingsbevoegdheid te delegeren naar andere niveaus (schoolbestuur, inrichtende macht). Dit gebeurt in dergelijke algemene en vage termen dat een effectief toezicht van de overheid wordt uitgehold. De overheid heeft echter de verdragsrechtelijke plicht toe te zien op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Stand van zaken

Ondanks de duidelijke bewoordingen van de adviezen van de Raad van State en het Kinderrechtencommissariaat werden met betrekking tot dit punt geen opmerkingen geformuleerd in de Commissie. Bij de bespreking in de plenaire vergadering kwam dit probleem wel aan bod.^[38] In dit debat gingen sommigen er blijkbaar van uit dat tot op heden die kosteloosheid van onderwijs enkel slaat op de toegang tot onderwijs.^[39] De grondwettelijke bepaling dienaangaande heeft inderdaad deze beperkte draagwijdte. Men mag echter niet voorbijgaan aan de bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (art. 28) en het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (art. 13.2). Deze bepalingen voorzien een kosteloze ‘beschikbaarheid’, wat verder gaat dan enkel toegang. Deze bepalingen hebben bovendien voorrang op de grondwet.

Op 10 juli 2001 werd het ontwerp van decreet door het Vlaams Parlement aangenomen. Het Kinderrechtencommissariaat betreurt ten eerste deze beslissing, waarmee één van de meest fundamentele kinderrechten wordt aangetast. Te meer daar in het Vlaams parlement een maand eerder een hoorzitting werd gehouden over het onderzoek ‘Onderwijs en sociale achterstelling’.^[40] Uit dit onderzoek bleek dat de democratisering van het onderwijs niet ver genoeg is gegaan en niet de beoogde resultaten heeft bereikt. Eén van de oorzaken hiervan is het feit dat de kosteloosheid van het onderwijs meer en meer op de helling is komen te staan.^[41]

.....
 [37] Art. 13.2 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten en art. 28.1 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

[38] *Hand. Vlaams Parlement, 2000-2001, 9 juli 2001, p. 5 e.v.*

[39] *Hand. Vlaams Parlement, 2000-2001, 9 juli 2001, p. 6.*

[40] *Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 746/1.*

[41] *Zie Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 746/1, p. 7.*

1.2... ADVIEZEN AAN DE VLAAMSE REGERING

a. Stemrecht op zestien^[42]

Situering

Hoewel politiek de gehele samenleving aanbelangt, is een belangrijke groep uitgesloten van formele inspraak: minderjarigen kunnen niet aan het geformaliseerde inspraaksysteem (verkiezingen) deelnemen. Politieke inspraak voor of door minderjarigen gebeurt nog steeds op een indirecte wijze. Ofwel via vrijblijvende raadplegingen, ofwel via volwassenen.

Slechts een kleine groep pleit voor een formele inspraak door minderjarigen middels het verlagen van de leeftijd voor het stemrecht. Minister B. Anciaux heeft zich in dit debat gemengd en een ‘proefballonnetje’ opgelaten: de verlaging van de leeftijd om te mogen stemmen tot zestien jaar. De minister voert deze discussie in de eerste plaats met jongeren zelf, via het internet. Daarnaast werd het Kinderrechtencommissariaat gevraagd een advies te geven over dit voorstel.

Advies

Het Kinderrechtencommissariaat staat volledig achter dit voorstel. Niet enkel omdat een dergelijk stemrecht een democratisch recht is voor minderjarigen, net zoals het dat is voor meerderjarigen, maar ook omdat uit diverse projecten en onderzoeken blijkt dat jongeren zelf op vele manieren duidelijk maken in politiek (in de breedste zin van het woord) geïnteresseerd te zijn.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind voorziet niet expliciet een stemrecht of politieke inspraak voor kinderen. Wel zijn er de fundamentele artikelen 12 en 13. Deze artikelen omschrijven het recht een mening te vormen en te uiten. Bovendien moet er met deze mening ook rekening worden gehouden.

Het is paradoxaal dat een recht dat als zo fundamenteel wordt ervaren voor de democratie, aan zo'n grote groep burgers wordt ontzegd. Nog vreemder is het feit dat dit amper wordt beargumenteerd. Buiten een aantal vooroordelen is er geen grond om jongeren geen stemrecht te geven.

Deze vooroordelen zijn voornamelijk gebaseerd op de vooronderstelling dat kinderen of jongeren beter niet stemmen omdat ze geen rationele beslissingen zouden kunnen nemen. Deze redenering is op een dubbel niveau fout. Ten eerste wordt er van uit gegaan dat kinderen geen rationele beslissingen kunnen nemen. Dit vooroordeel is ondertussen achterhaald en weerlegd door meerdere studies. Kinderen moeten, zeker vanaf een bepaalde leeftijd, niet onderdoen voor volwassenen op het vlak van de mogelijkheid rationele beslissingen te nemen. De tweede fout is een redeneringsfout die de essentie van het stemrecht raakt. In een democratisch bestel als het onze is het stemrecht immers niet gebaseerd op capaciteiten of de voorwaarde dit recht ‘juist’ te gebruiken. Als dit recht niet gekoppeld is aan een dergelijke voorwaarde voor volwassenen, waarom dan wel voor minderjarigen? Met andere woorden, als dit het argument is om minderjarigen hun stem te ontzeggen, is het geen discussie over leeftijd, maar wel één over capaciteiten. Dan zouden ook wel eens een heleboel volwassenen uit de boot kunnen vallen. Dit is vanzelfsprekend ondenkbaar. Het is bovendien vreemd dat men kinderen tot hun achttien jaar geen stem geeft omdat ze daartoe de vereiste capaciteiten niet zouden hebben, maar hen vervolgens wel van de ene dag op de andere (van zodra ze achttien worden) dit recht geeft. Dit staat

.....
[42] Advies 2000-2001/8, niet gepubliceerd.

haaks op de vaststelling dat minderjarigen steeds ontwikkelende capaciteiten hebben, capaciteiten die zij bovendien ontwikkelen dankzij oefening. Op andere domeinen van het recht worden de capaciteiten van minderjarigen trouwens al op vroegere leeftijd erkend. We denken aan aansprakelijkheid, de mogelijkheid om contracten af te sluiten of testamenten te maken, e.d.

Naast een aantal projecten waaruit de politieke interesse van jongeren blijkt, hebben verschillende wetenschappelijke onderzoeken eveneens uitgewezen dat jongeren op het vlak van politieke interesse zeker niet moeten onderdoen voor volwassenen.

Indien men het heeft over de discussie tussen stemrecht en stemplicht gaat het Kinderrechtencommissariaat principieel uit van de gelijkheid. Indien men besluit aan minderjarigen vanaf een bepaalde leeftijd een stemrecht te geven, moet dit gebeuren op gelijke basis met volwassenen. Net zoals voor volwassenen zou het dan moeten gaan om een stemplicht (of opkomstplicht).

Dit recht mag dan niet aan verdere voorwaarden worden gekoppeld.

Stand van zaken

De bevraging via het internet werd afgesloten eind mei 2001. Uit de resultaten bleek dat een nipte meerderheid (51 %) zich kant tegen een verlaging van de stemgerechtigde leeftijd. Zonder in details te treden dient echter bij deze bevraging een belangrijk voorbehoud geformuleerd te worden. Het waren immers niet enkel de minderjarigen die werden bevraged. De enquête richtte zich tot iedereen. Uiteindelijk was zelfs bijna de helft van de respondenten meerderjarig. Bovendien waren vooral de meerderjarigen tegen de verlaging van de stemgerechtigde leeftijd (net iets meer dan 53 % van de groep tussen 18 en 25, en de groep boven de 25 was tegen). De grootste voorstanders (57 % van de stemmers in die groep) bevonden zich in de leeftijdscategorie 14 tot 16 jaar. Hoewel er dus eens te meer het idee was minderjarigen aan het woord te laten, blijken de meerderjarigen een groter gewicht in de schaal geworpen te hebben.

Daarenboven kan worden verwezen naar het advies van de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschap van 5 september 2001. Ook in dit advies wordt de nadruk gelegd op het feit dat stemrecht voor minderjarigen een grondrecht is. Het is een erkenning van deze groep en een verfijning van de democratie.

1.3... ADVIEZEN AAN ANDERE OVERHEDEN

a. De rechten van de minderjarige patiënt^[43]

Situering

De federale Minister van Volksgezondheid hertekent momenteel de juridische positie van de patiënt in de gezondheidszorg. Naar aanleiding van de 'Conceptnota Rechten van de Patiënt' van de minister vroeg de senaatscommissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing, een advies inzake de positie van de minderjarige patiënt.

Advies

Minderjarige patiënten moeten, net als meerderjarige patiënten, kunnen genieten van bepaalde rechten in het kader van een medische behandeling. In principe gaat het dan om

[43] Advies 2000-2001/4, niet gepubliceerd.

dezelfde rechten die in de conceptnota voor de volwassen patiënt beschreven staan. Hoewel minderjarigen van dezelfde rechten moet kunnen genieten als meerderjarigen, betekent dit echter niet dat deze rechten op een identieke wijze worden uitgeoefend.

Het uitoefenen van rechten is het moeilijke domein van de handelingsbekwaamheid. Deze bekwaamheid is variabel en hangt af van een aantal factoren. Als algemene regel moet echter worden aangenomen dat minderjarigen niet ipso facto onbekwaam zijn. Rekening houdend met hun leeftijd, vermogens, ernst van de situatie, e.d. moet hun een toenemende inspraak en beslissingsmogelijkheid worden gegeven.

Om een medische ingreep rechtmatig uit te voeren, moet de patiënt in principe hierin vooraf hebben toegestemd. Dit is niet anders voor minderjarigen. De vraag is echter wie deze toestemming dient te verlenen. Moet dit gebeuren door de minderjarige zelf of door de ouder(s) op basis van diens (hun) ouderlijk gezag? Deze vraag zal moeten worden beantwoord rekening houdende met de leeftijd van de minderjarige, zijn maturiteit, de ernst van de ingreep, de hoogdringendheid. Naarmate de minderjarige ouder wordt, neemt zijn beslissingsbevoegdheid toe ten koste van die van de ouder(s).

Ook de minderjarige patiënt heeft recht op inzage in zijn dossier en informatie. Het is aan de geneesheer om deze informatie op een gepaste manier aan de minderjarige mee te delen. Het feit van de minderjarigheid van de patiënt mag noch een argument zijn voor de geneesheer om geen of minder informatie te verstrekken, noch mag het al te vlot aanleiding geven tot het invoeren van de zgn. therapeutische exceptie.

De minderjarige patiënt heeft recht op privacy en een klachtrecht.

Op een aantal vlakken moet bovendien rekening worden gehouden met de specifieke noden van minderjarigen. Indien een minderjarige bijvoorbeeld gehospitaliseerd wordt, zijn aangepaste maatregelen nodig. Voor jonge kinderen is de aanwezigheid van een ouder bijvoorbeeld aangewezen of een soepele bezoekenregeling voor broers, zussen, vrienden, leerkrachten en andere ondersteunende personen. We denken ook aan de inrichting van een afdeling pediatrie bijvoorbeeld, deze moet op een voor het kind (afhankelijk van de leeftijd) gepaste wijze ingericht zijn.

Stand van zaken

De voorgestelde nieuwe regeling omtrent de rechten van de patiënt in de gezondheidszorg doorloopt momenteel de wetgevingsprocedure. Totnogtoe kan er dan ook niet worden ingeschat in welke mate rekening werd gehouden met de opmerkingen van het Kinderrechtencommissariaat.

b. Wegnemen en transplanteren van organen bij minderjarigen^[44]

Situering

Het wegnemen van organen en weefsels bij een levend persoon, ook al gebeurt dit met het oog op een transplantatie, is een drastische ingreep die onderworpen is aan de strikte regeling opgenomen in de wet van 13 juni 1987.^[45] Een dergelijke ingreep is in principe verboden bij minderjarigen. Slechts uitzonderlijk en binnen bepaalde grenzen is het mogelijk bij minderjarigen weefsels en organen weg te nemen met het oog op transplantatie. Dit kan slechts indien de wegneming geschiedt voor een transplantatie bij een broer of zus. Er moet

[44] Advies 2000-2001/6, niet gepubliceerd.

[45] Wet 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen, B.S. 14 februari 1987, err., B.S. 26 februari 1987.

bovendien voldaan zijn aan een aantal toestemmingsvoorwaarden. Zo moet onder meer de minderjarige zelf, indien deze de leeftijd van vijftien heeft bereikt, toestemmen. Ten slotte mag men slechts organen of weefsels verwijderen indien het gaat om regeneerbare weefsels of organen of indien de wegneming normalerwijze geen ernstige gevolgen kan hebben voor de donor.

Door de heer H. Brouns werd een wetsvoorstel ingediend met het oog op het wijzigen van deze regeling.^[46] Dit wetsvoorstel beoogt de bestaande regeling te verstrengen en van de alternatieve voorwaarden cumulatieve voorwaarden te maken. Wegneming van organen en weefsels met het oog op transplantatie zou dan enkel nog mogen bij minderjarigen indien het gaat om regeneerbare organen of weefsels én indien de wegneming normalerwijze geen ernstige gevolgen kan hebben voor de donor. Dit zou trouwens ook de bedoeling zijn geweest van de wetgever in 1987.

Advies

Gezien de ernst van een dergelijke ingreep is het Kinderrechtencommissariaat van oordeel dat hier zeker moet worden gewaakt over de protectierechten vervat in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De voorgestelde wijziging is dan ook een stap in de goede richting.

Naast de problematiek waaraan het wetsvoorstel wil verhelpen, merkt het Kinderrechtencommissariaat op dat er in de wet op de orgaantransplantatie nog andere problemen zijn die de positie van minderjarigen raken. Zo is er het feit dat de toestemming van de minderjarige slechts wordt vereist indien deze de leeftijd van vijftien jaar heeft bereikt. Op jongere leeftijd volstaat de toestemming van de ouders. Voor een ingreep van deze omvang kan het inspraakrecht niet worden beperkt tot minderjarigen die reeds vijftien jaar zijn. Het zou aangewezen zijn deze leeftijd objectief (bvb. twaalf jaar) of subjectief (verwijzing naar het criterium van 'oordeel des ondersheids') te verlagen. Dit zou de regeling alvast meer conform artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind maken.

Een tweede probleem betreft de positie van de ouders. Enerzijds moeten zij hun toestemming geven voor een wegneming van organen of weefsels, doch anderzijds is dergelijke ingreep slechts mogelijk indien de organen of weefsels bestemd zijn voor een broer of zus van de donor. Dit brengt de ouders in een positie met sterk tegenstrijdige belangen. Vooral voor minderjarigen die nog geen 15 zijn, en waarbij aldus de enkele toestemming van de ouders volstaat, kan dit risico's inhouden. De belangen van de betrokken kinderen lopen dan niet gelijk. Toch moet de bescherming van het belang van het donorkind duidelijk gegarandeerd worden. Een regeling waarbij een derde (bvb. comité van geneesheren) eveneens dient in te stemmen met de ingreep kan aangewezen zijn.

Stand van zaken

Op 17 mei 2001 diende de heer Brouns een amendement in op zijn wetsvoorstel.^[47] Met dit amendement beoogt de indiener twee aanvullende wijzigingen van de orgaantransplantatiewet. In de eerste plaats wordt de leeftijd vanaf wanneer de instemming van de minderjarige vereist is voor een wegneming van weefsels en organen, verlaagd tot twaalf jaar. Een tweede belangrijke wijziging voorziet dat kinderen jonger dan twaalf, ook de kans moeten krijgen hun mening te uiten.

De indiener wil op deze wijze de orgaantransplantatiewet aanpassen conform artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

[46] Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 7 van de wet van 13 juli 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen, *Parl.St. Kamer*, 1999 (B.Z.), nr. 77/1.

[47] *Parl.St. Kamer*, 2000-2001, nr. 77/2.

De moeilijkheid van de materie kwam nogmaals aan bod gedurende de debatten in de Commissie. De argumenten met betrekking tot de beschermingsrechten van de minderjarigen dienden afgewogen te worden tegenover de participatie- en zelfbeschikkingsrechten van minderjarigen. Uiteindelijk werd in de Commissie en in de plenaire vergadering de voorkeur gegeven aan de eerste categorie rechten. Op 17 juli 2001 werd het wetsvoorstel aangenomen door de Kamer van Volksvertegenwoordigers en overgemaakt aan de Senaat.^[48]

c. Bepaling familienaam^[49]

Situering

Het is lange tijd een vanzelfsprekendheid geweest dat kinderen de familienaam van hun vader krijgen. Deze regel, die een historische en culturele grondslag heeft, wordt tegenwoordig in twijfel getrokken vanuit het principe van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen.

In navolging van een aantal aanbevelingen van de Raad van Europa is er in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een debat op gang gekomen met betrekking tot de problematiek van de overdracht van familienamen. Met het oog op het wijzigen van deze regeling in het Burgerlijk Wetboek werden er in de Kamer een aantal wetsvoorstellen ingediend.^[50] De grote lijnen van de verschillende voorstellen komen hier op neer. Het principe van de automatische overdracht van de familienaam van vader op kind wordt verlaten. In plaats hiervan komt een systeem waarbij de naam van het kind zal bestaan uit twee delen. Het ene deel afkomstig van de vader, het andere van de moeder. De voorstellen verschillen voornamelijk met betrekking tot de keuzevrijheid die de ouders wordt gelaten om het kind een andere naam te geven (enkel deze van de vader of de moeder) of de volgorde van de dubbele naam te bepalen.

In de commissie Justitie werd hierover een hoorzitting georganiseerd waar ook het Kinderrechtencommissariaat een advies uitbracht.

Advies

De belangrijkste bemerking betreffende deze discussie is een relativerende opmerking. De discussie met betrekking tot het overdragen van de naam is voornamelijk een discussie over de gelijkheid tussen man en vrouw. In deze discussie moeten de kinderrechten niet rechtstreeks worden betrokken. Er is geen enkele basis in het Kinderrechtenverdrag om te beslissen welke naam het kind precies moet krijgen. Uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind volgt enkel dat het kind recht heeft op een naam, op een identiteit en op de bescherming hiervan. Hoe dit wordt ingevuld, wordt nadrukkelijk aan de nationale overheid overgelaten.

Bij het uitwerken van een regeling dienen echter wel de principes neergelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind te worden gerespecteerd. We denken dan aan het verbod op discriminatie en inspraakrechten voor minderjarigen.

[48] Parl.St. Kamer, 2000-2001, nr. 77/3 en 5.

[49] Advies 2000-2001/12, niet gepubliceerd.

[50] Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde de familienaamsverandering mogelijk te maken (mevr. J. Herzet), Parl.St.. Kamer, 1999-2000, nr. 131/1; Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, teneinde bij de naamsoverdracht op het kind discriminatie tussen mannen en vrouwen weg te werken (mevr. C. Drion en F. Talhaoui), Parl.St.. Kamer, 1999-2000, nr. 283/1 en de aanpassing van dit voorstel door een amendement van mevr. F. Moerman, K. Laleux, E. Van Weert, J. Herzet, C. Drion, D. Douifi, J. Milquet, F. Talhaoui, T. Pieters en C. Burgeon, Parl.St. Kamer, 2000-2001, nr. 283/2; Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 335 en 358 van het Burgerlijk Wetboek inzake de gevolgen van de afstamming en de adoptie wat de naam betreft (mevr. E. Van Weert), Parl.St. Kamer, 1999-2000, nr. 593/1 en Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 355, 358 en 370 van het Burgerlijk Wetboek inzake de toewijzing van de familienaam (mevr. C. Burgeon en K. Laleux, en de heer T. Giet), Parl.St. Kamer, 2000-2001, 1240/1.

Het advies betreft voornamelijk het aspect van de inspraak. Bij het uitwerken van een regeling betreffende de toekenning van een naam moet men rekening houden met artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Dit artikel geeft aan minderjarigen het recht hun mening te uiten in zaken die hen aanbelangen. Aan deze mening dient een passend belang te worden gehecht rekening houdend met de maturiteit van het kind.

Indien men niet kan kiezen welke naam aan het kind wordt gegeven is deze bepaling van geen belang. Voor het vaststellen van de naam vlak na de geboorte heeft een inspraak van het kind weinig zin. Maar in een aantal gevallen kan de naam van een kind ook op latere leeftijd worden gewijzigd. We denken dan aan die gevallen waar een afstammingsband is vastgesteld op latere datum of waar het kind werd geadopteerd. In dergelijke gevallen moet men een regeling voorzien die kinderen, afhankelijk van de omstandigheden, inspraakrechten geeft.

Een aantal andere technische aspecten van de regeling kunnen ook de belangen van het kind raken. Zo is het Kinderrechtencommissariaat van oordeel dat de termijnen om betwistingen met betrekking tot de naam in te stellen, beperkt moeten blijven. Dit om lange periodes van onzekerheid te vermijden. Ook lijkt het volgens het Kinderrechtencommissariaat opportuun om de kinderen van een zelfde gezin dezelfde naam te geven, wat het eventuele keuzerecht van de ouders aldus beperkt tot de naam van het eerste kind.

Stand van zaken

Op 4 juli 2001 werd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een hoorzitting georganiseerd waarbij de voorliggende voorstellen werden besproken. Daarnaast is de Minister van Justitie ook aan het werken aan een eigen (voor)ontwerp van wet in deze materie.

2 GEVOLGGEVING ADVIEZEN 1998 - 2000

Vanuit het Kinderrechtencommissariaat kennen we aan het jaarverslag niet enkel een rapportagefunctie toe. Het jaarverslag heeft eveneens een functie als opvolgingsinstrument. Na enkele jaren werking kan nu dan ook worden gestart met deze opvolging.

Het activiteitenverslag van het voorbije werkjaar mag dan wel de hoofdmoot uitmaken van dit jaarverslag, een effectiviteittoets van de werkzaamheden betreffende de adviesfunctie dient ook een plaats te krijgen. Nagaan wat er precies gebeurt met de adviezen^[51] is van belang voor het ruimer kinderrechtentoezicht. Bij niet-opvolging ervan kan het jaarverslag namelijk dienen om blijvend de aandacht te vestigen op bepaalde thematieken die geen oplossing krijgen.

Na twee werkjaren is het relevant geworden om na te gaan in hoeverre de adviezen van het Kinderrechtencommissariaat werden opgevolgd. Dit is echter niet zo eenvoudig en wel om volgende redenen.

Beleidsvoering gaat niet snel. Er zijn debatten in het Vlaams Parlement en in de regering, alsook op het maatschappelijk veld. Compromissen en evenwichten dienen gezocht. Dit alles maakt dat wetgevend werk vooral een werk van lange adem is. In die context was het tijdens de eerste jaren moeilijk om aan te geven waar adviezen van het Kinderrechtencommissariaat al of niet een invloed hadden. Zo werden bijvoorbeeld verscheidene decreetvoorstellen waarover werd geadviseerd, nog steeds niet gestemd.

.....
 [51] Voor de volledige adviezen verwijzen we naar de voorgaande jaarverslagen van het Kinderrechtencommissariaat en de website (www.kinderrechtencommissariaat.be).

In dergelijk geval wordt het onmogelijk om na te gaan of het advies van het Kinderrechtencommissariaat wel of niet invloed heeft gehad. Tegelijk kan het niet gestemd geraken van voorstellen ook een teken aan de wand zijn. Dit kan namelijk aangeven dat kinderrechten geen prioriteit zijn op de agenda.

We zijn ons daarnaast ook bewust van het feit dat niet enkel de adviezen van het Kinderrechtencommissariaat wegen op de beleidsvoering. Waar beslissingen werden genomen in de lijn van de adviezen van het Kinderrechtencommissariaat is het natuurlijk mogelijk dat dit niet enkel aan die adviezen kan worden toegeschreven. Naast het Kinderrechtencommissariaat spelen nl. nog beïnvloedende (f)actoren mee in het regelgevende proces, zoals o.a. het middenveld, belangengroeperingen en de academische wereld. Het blijft met andere woorden moeilijk om de vinger te leggen op die beslissingsmomenten waar het Kinderrechtencommissariaat een doorslaggevende invloed kon doen gelden. Er is wel de duidelijke vaststelling dat het Vlaams Parlement, samen met andere overheden, meer en meer beroep doet op het Kinderrechtencommissariaat. Dit sterkt het Kinderrechtencommissariaat in het vermoeden dat er toch wel belang gehecht wordt aan de uitgebrachte adviezen.

2.1... ADVIEZEN AAN HET VLAAMS PARLEMENT

a. Scheidingsbemiddeling

Eén van de eerste adviezen van het Kinderrechtencommissariaat handelde over scheidingsbemiddeling en het grote belang daarvan voor kinderen die in een scheidings situatie betrokken zijn. In hoofdstuk 2.2 Ombudswerk kan u opnieuw lezen dat een groot deel van de meldingen precies over deze thematiek handelt.

Een eerste advies, daterend van de vorige legislatuur, behandelde gezamenlijk de voorstellen van decreet van S.Becq en G.Swennen.^[52] Het Kinderrechtencommissariaat illustreerde het belang van bemiddeling voor het welbevinden van kinderen. Een scheiding hoeft namelijk niet echt problematisch te zijn voor de betrokken kinderen zolang wordt vermeden dat zij zich niet ‘caught in the middle’ voelen en zolang zij goede contacten kunnen onderhouden met beide ouders. Deze succesfactoren kunnen beter gerealiseerd worden bij bemiddeling dan bij de zogenaamde vechtscheidingen, die voor de kinderen vaak de bron van vele verwerkingsproblemen blijven. Vandaar dat het Kinderrechtencommissariaat radicaal kiest voor bemiddeling. We gingen daarbij in op de noodzaak van een erkenningsregeling voor bemiddelaars om de kwaliteit van bemiddeling te garanderen. Enkel dit onderdeel valt nl. onder de Vlaamse bevoegdheden.

De invoering van de proceduregebonden bemiddeling in de (echt)scheidingsprocedure als dusdanig is evenzeer noodzakelijk doch valt onder de bevoegdheid van de federale wetgever.

Ruim twee jaar later zien we dat de federale wet in positieve zin gewijzigd werd door de invoering van bemiddeling in familiezaken.^[53]

Het Vlaamse luik, de erkenningsregeling, laat echter nog steeds op zich wachten. Na de verkiezingen kregen we ook een verandering in de samenstelling van meerderheid en oppositie. Een nieuw voorstel van decreet werd ingediend en opnieuw geadviseerd.

.....
^[52] Voorstel van decreet houdende scheidingsbemiddeling (mevr. S. Becq), Parl.St. Vlaams Parlement, 1999-2000, nr. 223/1 en Voorstel van decreet houdende de organisatie van scheidingsbemiddeling (de heer G. Swennen), Parl.St. Vlaams Parlement, 1999-2000, nr. 340/1.

^[53] Wet van 19 feb. 2001 betreffende de proceduregebonden bemiddeling in familiezaken, B.S. 3 april 2001.

De federale wet voerde de proceduregebonden bemiddeling in, waarbij de rechter, gevat in een echtscheidingsprocedure, aan de partijen kan suggereren een oplossing te zoeken via bemiddeling. Hij verwijst partijen daarbij naar wettelijk aangeduide categorieën van bemiddelaars. Dit zijn hetzij advocaten of notarissen die een bemiddelingsopleiding volgden, hetzij “andere natuurlijke personen...die hiertoe erkend zijn door de bevoegde overheden”^[54]. Een overgangsmaatregel voorziet dat tot oktober 2001 ook de bestaande, doch (nog) niet erkende, bemiddelaars in het Vlaamse welzijnsveld kunnen worden geconsulteerd. De noodzaak van een erkenningsregeling voor bemiddelaars dringt zich dus duidelijk op.

Conclusie: Na twee jaar werd nog steeds geen erkenningsregeling voor Vlaanderen uitgewerkt. Elke vorm van kwaliteitstoezicht blijft hierdoor onmogelijk. Het Kinderrechtencommissariaat dringt hier opnieuw aan op een snelle regeling van de erkenning van (scheidings)bemiddelaars.

b. Jeugdhulp

Het Kinderrechtencommissariaat nam deel aan de ronde-tafel-besprekingen in het kader van de ad hoc commissie Bijzondere Jeugdbijstand tijdens de vorige legislatuur. Deze besprekingen leidden tot een resolutie^[55], waaraan op dit ogenblik gevolg en invulling wordt gegeven door de Minister van Welzijn.

De hele jeugdbijstand wordt herzien en hervormd, vertrekkend van de meest basale preventie en eindigend bij de meest ingrijpende interventie.^[56] Het geheel, de Integrale Jeugdzorg, bestaat uit een luik preventie en een luik jeugdhulp. In een eerste fase werd gewerkt aan de invulling van de Integrale Jeugdhulp.^[57]

Een nieuw concept voor Integrale Jeugdhulp werd uitgetekend en dit wordt verder uitgewerkt door verschillende thematische werkgroepen, samengesteld uit leden van de Vlaamse administratie en vertegenwoordigers uit het werkveld. De werkgroepen rapporteren aan een Centrale Commissie, waar ook de Kinderrechtencommissaris deel van uitmaakt. De evoluties in het dossier Integrale Jeugdhulp worden dus door het Kinderrechtencommissariaat op de voet gevolgd.

Voor het Kinderrechtencommissariaat staan zowel het recht op hulpverlening als de rechten in de hulpverlening centraal. Deze rechten zijn dan principieel rechten van de minderjarige zelf.

De Kinderrechtencommissaris werd tevens als expert betrokken bij de ad hoc werkgroep rond de positie van de cliënt, voor het Kinderrechtencommissariaat een fundamenteel luik binnen de hervorming van de jeugdhulp. Het Kinderrechtencommissariaat pleit nadrukkelijk voor een decretaal omschreven recht op hulpverlening en de zelfstandige toegang van de minderjarige daartoe.

In het strategisch plan jeugdhulpverlening van de Vlaamse Gemeenschap wordt de cliënt gedefinieerd als ‘de minderjarige en zijn/haar leefomgeving’. Het Kinderrechtencommissariaat onderschrijft deze definitie niet en pleit principieel voor de erkenning van de minderjarige op zich als cliënt. De minderjarige zelf is de gebruiker van de specifieke

[54] art. 734 quater, §3, 3° van het Gerechtelijk Wetboek, zoals aangepast door vernoemde wet.

[55] Parl.St. Vlaams Parlement, 1998-99, nr. 1354/2.

[56] Voor meer info: www.jeugdhulp.vlaanderen.be.

[57] Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het logischer was geweest om eerst het preventieelukkig uit te werken. De realiteit met de overbelasting van de Bijzondere Jeugdbijstand en diverse dringende vragen vanuit de sector maakte de herziening van de jeugdhulp echter prioritair.

jeugdhulp, ook al spreekt het vanzelf dat zijn/haar leefomgeving bij de uitvoering en de kwaliteitsvolle invulling van het hulpaanbod zal worden betrokken indien dat in het belang van de minderjarige is.

Hoewel dit een louter academische discussie kan lijken, is dat geenszins het geval. Wanneer we bijvoorbeeld kijken naar de invulling van de cliëntpositie, zien we dat daar rechten en verantwoordelijkheden voor worden uitgewerkt. Indien de cliëntdefinitie niet ondubbelzinnig wordt uitgewerkt, zal dit problemen opleveren bij de praktische toepassing van die rechten. Wie zal dan bijvoorbeeld het inzagerecht hebben en uitoefenen? De ouders of de minderjarige? Wat met het recht op privacy? Wat met het recht van de minderjarige om zelf hulp te vragen of integendeel te weigeren?

Voor het Kinderrechtencommissariaat is het overduidelijk dat jeugdhulp per definitie de minderjarige als cliënt heeft, zoniet kan men niet spreken van jeugdhulp maar kan men beter de term gezinshulp hanteren.

Conclusie: Het dossier 'Integrale Jeugdhulp' is momenteel nog in volle ontwikkeling en op dit moment is het nog onduidelijk in hoeverre het Kinderrechtencommissariaat hierop invloed kan uitoefenen. Wel staat vast dat de jeugdhulp mede geconceptualiseerd is vanuit de Kinderrechten.

c. (Participatierechten in) Onderwijs

Het Kinderrechtencommissariaat gaf een positief advies bij het *decreet op de leerlingenraden*.^[58] Tegelijk werden daarbij wel de beperkingen geduid.

Leerlingenraden zijn slechts één van de vele inspraakkanalen voor leerlingen en in die zin niet zaligmakend. Bovendien blijft deze vorm van inspraak een lege doos wanneer niet kan worden gegarandeerd dat leerlingenraden ook de nodige infrastructuur krijgen om te werken en wanneer geen garanties worden gegeven voor de opvolging van de adviezen van de leerlingenraad. Zo ontbreekt in deze regelgeving bijvoorbeeld een motiveringsplicht van de school bij niet opvolgen van een advies van de leerlingenraad.

Het decreet schrijft voor dat de oprichting van een leerlingenraad verplicht is van zodra een derde van de leerlingen dit wenst. Zoals het wel vaker gebeurt met regelgeving omtrent kinderrechten, werden vanuit de overheid niet erg veel inspanningen geleverd om deze regelgeving bekend te maken bij de leerlingen zelf.

Het Kinderrechtencommissariaat betreurde tevens dat het decreet enkel van toepassing is op het secundair onderwijs.

Over de werking van leerlingenraden heeft de Vlaamse Scholierenkoepel (VSK) een onderzoek^[59] verricht. Hieruit bleek inderdaad dat het lege-doos-syndroom zich regelmatig voordoet. Met het VSK ondersteunt het Kinderrechtencommissariaat de vraag naar een betere omkadering van leerlingenraden opdat via dat kanaal effectief inspraakmogelijkheden zouden kunnen worden gegeven aan leerlingenraden.

Nog binnen onderwijs pleit het Kinderrechtencommissariaat voor de uitwerking van een *leerlingenstatuut*, een rechtspositieregeling voor leerlingen. Momenteel worden de leefwereld en de spelregels op scholen voornamelijk bepaald door directie, leerkrachten en

.....
[58] Voorstel van decreet houdende de leerlingenraden in het secundair onderwijs (mevr. M. Vanderpoorten c.s.), *Parl.St. Vlaams Parlement 1998-1999*, nr. 1277/1. Dit voorstel werd decreet: *Decr.Vl.Parl.* 30 maart 1999 houdende de leerlingenraden in het secundair onderwijs, B.S. 11 mei 1999.

[59] VLAAMSE SCHOLIERENKOEPEL (2000), *Leerlingen-raad en daad. Praktisch handboek voor leerlingenraden*, Antwerpen: Standaard uitgeverij, p. 135 e.v.

ouders. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het noodzakelijk dat ook de leerlingen zelf daarbij een inbreng kunnen hebben. Zij brengen nl. een groot deel van hun leven door op school.

Het VSK heeft reeds een ontwerp van statuut uitgewerkt en had daaromtrent overleg met het Kinderrechtencommissariaat. Op dit ogenblik zou een rechtspositieregeling worden uitgewerkt door de Minister in het kader van een ruimer participatiedecreet.

Conclusie: Tot op heden is een duidelijk leerlingenstatuut nog niet decretaal verankerd. Het Kinderrechtencommissariaat acht een uitgewerkt leerlingenstatuut en een degelijke omkadering van de leerlingenraden onontbeerlijk voor de correcte implementatie van participatierechten op school. Een ontwerpdecreet inzake participatie zou in het najaar 2001 worden ingediend bij het Vlaams Parlement.

d. Leeftijdsgrenzen in de (wieler)sport

Het voorstel van decreet tot verlaging van de leeftijd om deel te nemen aan wielervedstrijden en -wedstrijden^[60] werd tijdens de vorige legislatuur negatief geadviseerd door het Kinderrechtencommissariaat. Dit gebeurde o.m. omwille van de gezondheidsrisico's en in navolging van de richtlijnen in het 'Strategisch plan voor sportend Vlaanderen'.^[61] In dit plan wordt de nadruk gelegd op veelzijdige sportbeoefening en wordt afgeraden om zich op te jonge leeftijd te gaan toeleggen op één bepaalde sporttak.

Dit voorstel werd vervolgens niet goedgekeurd in de bevoegde parlementaire commissie.

Wat in deze materie niet kon worden geregeld in het parlement, werd in de nieuwe legislatuur overgenomen door de uitvoerende macht. De Vlaamse Regering voerde namelijk een leeftijdsverlaging door, zodat minderjarigen nu vanaf acht jaar in competitieverband kunnen wielrennen.^[62] Door de regering werd blijkbaar geen rekening gehouden met de eerder geformuleerde bedenkingen van het Kinderrechtencommissariaat.

Bovendien werd een motie^[63] die oproept tot een strengere controle op wielervedstrijden en wedstrijden waar minderjarigen aan deelnemen, verworpen door het Vlaams Parlement.^[64]

Conclusie: Tegen het advies van het Kinderrechtencommissariaat in werd door de regering een leeftijdsverlaging in de wielersport doorgevoerd.

e. Reclame op de televisie

Het Kinderrechtencommissariaat werd een advies gevraagd over de zogenaamde vijf-minuten-regeling.^[65] Deze legt een reclameverbod op in de vijf minuten voor en na kinderprogramma's op TV. Deze regeling kent voor- en tegenstanders, waardoor de

[60] Voorstel van decreet houdende de voorwaarden voor deelneming aan wielervedstrijden en wielervedstrijden (de heer A. Denys c.s.), *Parl.St. Vlaams Parlement*, 1999, nr. 102/1.

[61] MARTENS, L. (1997), *Strategisch plan voor sportend Vlaanderen*, Brussel.

[62] Besluit Vlaamse Regering 8 september 2000 houdende de voorwaarden voor deelneming aan wielervedstrijden en wielervedstrijden, B.S. 18 oktober 2000.

[63] Met redenen omklede motie tot besluit van de op 31 mei 2001 door mevrouw Trees Merckx-Van Goye in commissie gehouden interpellatie tot de heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking, over de verlaging van de leeftijdsgrenzen voor wielrennen en motorsporten (mevr. T. Merckx-Van Goye en mevr. M. Van Hecke), *Parl.St. Vl.Parl.*, 2000-2001, nr. 737/1.

[64] *Hand. Vl.Parl.*, 2000-2001, 20 juni 2001, p. 121.

[65] Voorstel van decreet houdende wijziging van artikel 82 van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995 (de heer C. Decaluwé c.s.), *Parl.St.* 1999-2000, nr. 92/1.

discussie ging over het behouden en zelfs uitbreiden enerzijds of afschaffen anderzijds. Vanuit de belangen van kinderen en de zorgvuldigheidsplicht van de overheid is dergelijk reclameverbod moeiteloos te legitimeren. Gezien het Kinderrechtencommissariaat steeds adviseert vanuit kindperspectief werd dan ook gepleit voor het behoud van de verbodsregel.

Daarnaast pleitte het Kinderrechtencommissariaat tevens voor mediaopvoeding van kinderen. Anno 2001 is dit onontbeerlijk geworden voor minderjarigen, niet enkel m.b.t. televisie maar ook voor alle nieuwe media, waar minderjarigen vaak gebruik van maken. Minderjarigen afschermen voor de mogelijk schadelijke invloeden van een gecommmercialiseerde maatschappij is onhaalbaar en ook ongewenst. Het is veeleer de opdracht om aan kinderen en jongeren te leren hoe zij met die invloeden moeten omgaan.

Conclusie: Het reclameverbod rond kinderprogramma's werd behouden. De invulling van vormen van mediaopvoeding dient nog te gebeuren. Het ligt voor de hand dat dit het best kan gebeuren via het onderwijs.

f. Non-discriminatieverklaring

Het Kinderrechtencommissariaat ontving de voorbije jaren verschillende klachten inzake weigering van inschrijving van allochtone leerlingen. Naar aanleiding daarvan kreeg het Kinderrechtencommissariaat een plaats als waarnemer in de Beoordelings- en Bemiddelingscommissie (BEOBEMI). Dit is een commissie opgericht in de schoot van de VLOR om toe te zien op de uitvoering van de lokaal afgesloten overeenkomsten inzake non-discriminatie. Op vraag van de minister van onderwijs werd door de commissie onderwijs daarover een advies gevraagd aan het Kinderrechtencommissariaat. Dit advies werd tevens besproken tijdens een gedachtewisseling binnen de commissie onderwijs.^[66]

Het Kinderrechtencommissariaat houdt vast aan de fundamentele rechten van elk kind op en in onderwijs en dus ook aan het recht op inschrijving van elke leerling in een school naar keuze. Dit recht op toegang dient decretaal te worden verankerd. Tegelijk formuleerde het Kinderrechtencommissariaat fundamentele bezwaren tegen de onder- en bovengrenzen die op het veld worden gehanteerd voor percentages allochtone leerlingen per school. Dit gebeurt om zogenaamde 'witte' of 'zwarte' scholen te vermijden en om zodoende een evenwichtige spreiding te krijgen van leerlingen van allochtone afkomst. De praktijk en de ons gemelde klachten doen echter vermoeden dat van de bovengrenzen ook wel oneigenlijk gebruik wordt gemaakt. Dit vermoeden leeft ook bij de migrantenorganisaties en bij de lokale integratiecentra.

De minister van onderwijs diende begin 2001 een visietekst in over 'Gelijke kansenbeleid binnen het onderwijs'^[67], waar een begin wordt gemaakt van een toegangsbeleid in plaats van een spreidingsbeleid. We vonden in deze visietekst dan ook vele bedenkingen van het Kinderrechtencommissariaat terug. De visietekst leidde intussen tot een (voor)ontwerp-decreet dat in het parlementair jaar 2001-2002 aan het Vlaams Parlement zal worden voorgelegd.

Conclusie: Het Kinderrechtencommissariaat schat de visietekst over gelijke kansen binnen het onderwijs positief in. We stellen vast dat inderdaad vertrokken wordt van het toegangsrecht van de leerling, eerder dan van een weigeringsrecht van de school. Het

[66] Gedachtewisseling over de nota 'Aanbeveling betreffende de non-discriminatieverklaring in het onderwijs' van het Kinderrechtencommissariaat. Verslag namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid, Parl.St. Vlaams Parlement, 1999-2000, nr. 220/1.

[67] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 601/1.

Kinderrechtencommissariaat blijft echter wel bezorgd over het hanteren van maximumpercentages en over de toepassing van uitzonderingsmaatregelen waarbij het voor scholen toch mogelijk blijft leerlingen te weigeren.

g. Rechten van gebruikers in welzijnsvoorzieningen

Twee voorstellen van decreet handelen over de positie van de gebruiker in welzijnsvoorzieningen.^[68]

Gezien veel van deze gebruikers ook minderjarigen zijn en gezien deze voorstellen ook nadrukkelijk verwijzen naar de minderjarige gebruiker, werd daarover een advies gemaakt door het Kinderrechtencommissariaat.

Net als bij de uitwerking van een nieuw model voor jeugdhulp, pleit het Kinderrechtencommissariaat hierbij voor een eigen rechtspositieregeling van de minderjarige in het welzijnsveld. Dit houdt naast een recht op gebruik van deze welzijnsvoorzieningen ook rechten in de dienst- en hulpverlening in.

Problematisch bij beide voorstellen blijft echter de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige. Uitgangspunt bij deze voorstellen is nl. de hulpverleningsovereenkomst. Die kan zonodig wel door de minderjarige zelf worden afgesloten. Intussen wordt door de rechtspraak en de rechtsleer immers aanvaard dat ook minderjarigen kunnen contracteren. De problemen ontstaan echter wanneer het hulpverleningscontract niet of onzorgvuldig wordt uitgevoerd door de ‘tegenpartij’. Dan staat de minderjarige opnieuw machteloos, tenzij de ouders de minderjarige vertegenwoordigen.

Gezien de regeling van de rechtspositie van de minderjarige een federale bevoegdheid is, blijft dit een probleem bij deze voorstellen van decreet.

Deze voorstellen staan al geruime tijd op de agenda van de commissie Welzijn doch werden tot op heden niet behandeld.

Conclusie: Het Kinderrechtencommissariaat vraagt met aandrang om over te gaan tot de bespreking van beide voorstellen van decreet handelend over de rechten van gebruikers van welzijnsvoorzieningen.

Ook met het oog op de ontwikkelingen binnen de Integrale Jeugdhulp, kan deze discussie niet langer worden uitgesteld.

h. Opvoedingsondersteuning

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind stelt dat elk kind het recht heeft op te groeien in het eigen gezin. Daarbij hebben de lidstaten de verantwoordelijkheid om de ouders in deze taak te ondersteunen. Zij kunnen dit doen door middel van diverse maatregelen zoals kinderbijslag, uitbouw van preventieve kinderopvang en kinderopvang, maatregelen in de sector van de tewerkstelling teneinde een betere afstemming van arbeid en gezinsleven te bekomen. Een meer specifieke maatregel betreft de eigenlijke opvoedingsondersteuning. Het Kinderrechtencommissariaat heeft inzake opvoedingsondersteuning gepleit voor een invulling ervan binnen de primaire en secundaire preventie, voor

[68] Voorstel van decreet houdende regeling van de rechten van gebruikers in de welzijnsvoorzieningen (mevr. S. Becx c.s.), *Parl.St. Vlaams Parlement, 1999-2000, nr. 99/1* en Voorstel van decreet houdende de rechtsbescherming en de inspraak van gebruikers van welzijnsvoorzieningen (mevr. R. Van Den Heuvel), *Parl.St. Vlaams Parlement, 1999-2000, nr. 104/1*.

een uitgewerkt kwaliteitstoezicht, voor de toegankelijkheid ervan en voor een steunpunt opvoedingsondersteuning.

In de commissie Welzijn werden hierover hoorzittingen georganiseerd waarin diverse experts, evenals het Kinderrechtencommissariaat werden gehoord. Het decreet inzake opvoedingsondersteuning werd tenslotte goedgekeurd door het Vlaams Parlement.^[69]

Conclusie: De decretale omkadering van opvoedingsondersteuning is een goede zaak. Vanuit het brede werkveld kunnen nu projecten van opvoedingsondersteuning ter financiering voorgelegd worden bij de bevoegde overheid.

i. Kinderopvang

Het Kinderrechtencommissariaat werd uitgenodigd op een hoorzitting over de plannen van de Minister van Welzijn over kinderopvang. Deze hoorzitting vond plaats in het voorjaar 2000.

Daarin lichtte het Kinderrechtencommissariaat volgend standpunt toe: kinderopvang is in de eerste plaats een basisvoorziening voor het kind en als dusdanig een invulling van provisierechten van kinderen. Dit houdt verplichtingen in voor de overheid zoals ook het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind voorschrijft.

Een vergelijking dringt zich hier op met het onderwijs. Kinderopvang dient voor alle kinderen open te staan tegen een zo laag mogelijke prijs voor de ouders. De opvang dient daarbij zo kwaliteitsvol mogelijk te zijn om de beste kansen op ontwikkeling voor het kind mogelijk te maken.

Kinderopvang als basisvoorziening voor het kind verandert in essentie de doelstellingen van kinderopvang zoals die totnogtoe werden omschreven. Tot op heden kwam kinderopvang vooral tegemoet aan de noden van werkende ouders (moeders vooral) enerzijds en aan tewerkstellingsnoden (opnieuw van vooral werkloze vrouwen) anderzijds. Deze doelstellingen blijven belangrijk maar mogen niet de doorslag geven. Zo hebben jonge kinderen recht op toegang tot kinderopvang ongeacht bijvoorbeeld de arbeidssituatie van hun ouders.

Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelde de blauwdruk over kinderopvang van de Minister positief, zij het dat gewezen werd op de risico's van een te grote uitbouw van de particuliere sector in termen van kwaliteit en het toezicht daarop.

De gewenste toename aan opvangplaatsen dient niet enkel via de particuliere sector te gebeuren. Wanneer we zien hoe een wervende campagne op poten werd gezet door Kind & Gezin, bevestigt dit de aangehaalde risico's. Nergens wordt gewezen op de eigenlijke inhoud van het werken met kleine kinderen. Vooral de randmodaliteiten als werken in eigen huis, geen dagelijkse file..., werden als aantrekkelijke factoren van kinderopvang aangehaald. Alzo gaat men, naar de mening van het Kinderrechtencommissariaat, te weinig in op de ernst van het opvangwerk en staat men evenmin stil bij de vereiste pedagogische (en andere) vaardigheden nodig voor een kwaliteitsvolle kinderopvang, dit gezien vanuit de noden en behoeften van jonge kinderen.

Conclusie: Het blijvend kwaliteitstoezicht op de uitbouw van de kinderopvang is vereist. Kinderopvang is ook in eerste instantie een taak van de overheid en kan niet grotendeels naar de privé-sector worden doorgeschoven. De kwaliteitsnormen dienen in de eerste

[69] Decreet Vlaams Parlement 19 januari 2001 houdende de inrichting van activiteiten inzake opvoedingsondersteuning, B.S. 28 maart 2001.

plaats rekening te houden met de noden van het kind. Kinderopvang blijft nog teveel een tewerkstellingsthema in plaats van een ware basisvoorziening voor kinderen zelf.

j. Sperperiode rond kinderfeesten

Belangrijke figuren als Sinterklaas, de Paashaas e.d. dienen de laatste jaren vooral de commerciële belangen. Dit werd aangekaart door de Limburgse Kinderprovincieraad en werd door enkele politici op de agenda geplaatst. Hoewel het een federale bevoegdheid betreft, werd ook in het Vlaams Parlement een resolutie ingediend^[70], waarop een advies van het Kinderrechtencommissariaat volgde.

Conclusie: Op federaal niveau werd een regelgeving ter zake niet wenselijk geacht en werd eerder geopteerd voor een zelfregulering binnen de sector.

k. Thuisopvang voor zieke kinderen

Buiten het globale plan kinderopvang werd in het Vlaams Parlement een voorstel van decreet ingediend voor de specifieke situatie van opvang voor zieke kinderen.^[71] Dit zou dan betekenen dat zieke kinderen thuis kunnen worden verzorgd door externe opvangpersonen.

Het Kinderrechtencommissariaat gaat er van uit dat zieke kinderen in ieder geval het best worden verzorgd door de eigen ouder(s). Zeker wanneer ze ziek zijn hebben kinderen vooral behoefte aan de warmte, veiligheid en verzorging die hun eigen ouders hen kunnen bieden. Precies op dergelijke momenten verzorgd worden door iemand die voor hen een volledig vreemde is, lijkt niet aangewezen. In die zin is het Kinderrechtencommissariaat dan ook veeleer gewonnen voor oplossingen voor ouders in te voeren binnen de arbeidsreglementering dan dat daarvoor specifieke opvang moet worden uitgebouwd. Het voorstel werd dan ook negatief geadviseerd.

Conclusie: Dit voorstel werd niet goedgekeurd in de commissie Welzijn. Deze specifieke, atypische vorm van opvang dient eerder een plaats te vinden binnen het globale opvangbeleid. Deze beslissing ligt dan ook in de lijn met wat in het advies bepleit werd.

l. Interlandelijke adoptie

Adoptie was het voorbije jaar een heet hangijzer. Over de inhoud van de regelgeving inzake interlandelijke adoptie kan u lezen in het eerste deel van dit hoofdstuk over de adviezen van het voorbije werkjaar.

Eerder al ondersteunde het Kinderrechtencommissariaat volmondig de resolutie^[72] waarin gepleit werd voor de ratificatie van het Verdrag van Den Haag van 29 mei 1993 inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie.

[70] Voorstel van resolutie betreffende het vrijwillig respecteren van een sperperiode voor de grote kinderfeesten (mevr. R. Van Cleuvenbergen), *Parl.St.* 1999-2000, nr. 77/1.

[71] Voorstel van decreet houdende regeling van de thuisopvang van zieke kinderen (mevr. S. Becq en mevr. V. Heeren c.s.), *Parl.St. Vlaams Parlement*, 1999-2000, nr. 123/1.

[72] *Parl.St. Vlaams Parlement*, 1999-2000, nr. 264.

In dit verdrag wordt namelijk verfijnd wat ook al in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind als principe wordt gesteld bij (interlandelijke) adoptie: elke adoptie is een ultimum remedium en moet in het hoogste belang van het kind plaatsvinden. Daarbij wordt ook een vorm van overheidscontrole opgelegd om toe te zien op de procedure.

Het Haags Verdrag preciseert hoe de selectie van kandidaat-adoptanten minimaal moet gebeuren, stelt criteria vast voor de adopteerbaarheid van een kind, voorziet dat alle betrokkenen voldoende geïnformeerd moeten zijn over de figuur van adoptie en de gevolgen ervan en vereist bij elke lidstaat een Centrale Autoriteit inzake adoptie.

De bevoegdheden inzake adoptie liggen in ons land zowel op regionaal (de bijstand aan personen) als op federaal vlak (het burgerlijk en gerechtelijk recht). Dit maakt de noodzakelijke herziening van de wetgeving er niet makkelijker op. De ratificatie van het Haags Verdrag is daardoor ook op verscheidene niveaus vereist. Niets houdt de Vlaamse overheid echter tegen om hiertoe reeds stappen te ondernemen, ook al dient de federale wet nog te worden aangepast om aan alle vereisten van het verdrag te voldoen.^[73]

De voorbije maanden werden herzieningen van regelgeving aangekondigd en voorbereid door de bevoegde Vlaamse en federale ministers. Het Kinderrechtencommissariaat volgt dit op en zal zo nodig adviseren wanneer de ontwerpen zullen worden behandeld.

Conclusie: Momenteel wordt binnen de Vlaamse regering het nodige^[74] gedaan om over te gaan tot ratificatie van het Haags Verdrag. Op federaal vlak worden stappen ondernomen om de adoptiewetgeving aan te passen zodat nadien kan worden overgegaan tot ratificatie van dit Haags Verdrag.

2.2... ADVIEZEN AAN DE VLAAMSE REGERING EN ANDERE OVERHEDEN

a. Niet begeleide minderjarigen

Elk jaar komen honderden buitenlandse minderjarigen ons land binnen. Naast de kinderen die hier met ouders of andere verantwoordelijke volwassenen arriveren, zijn er ook kinderen zonder enige begeleiding van volwassenen. Sommigen daarvan vragen asiel aan, anderen niet. Zo wordt in beleidstermen gesproken over ‘alleenstaande minderjarige asielzoekers’ (AMA’s) en over ‘nietbegeleide minderjarigen’ (NBM). Voor het Kinderrechtencommissariaat is het evident dat beide categorieën dezelfde kinderrechten moeten kunnen genieten. Gezien onze staatsstructuur met haar ingewikkelde bevoegdheidsverdeling is dit niet evident. Zo staat de federale overheid in voor de eigenlijke asielwetgeving en de opvang van personen die via deze wetgeving ons land binnenkomen, inclusief AMA. De Vlaamse overheid draagt dan weer de verantwoordelijkheid voor alle minderjarigen met een behoefte aan bijstand en staat als dusdanig in voor de opvang en de begeleiding van de zogenaamde NBM.

Reeds in 1995, bij de behandeling van het eerste Belgische rapport, uitte het Comité van de Rechten van het Kind reeds zijn bezorgdheid over de situatie van NBA en AMA.^[75] Het Comité wees meer bepaald op de zorgwekkende situatie van minderjarigen die in België

[73] Dit proces is momenteel bezig: er is een (voor)ontwerp van wet van minister Verwilghen.

[74] Advies Raad van State en Kindefectrapport.

[75] Concluding Observations, CRC/C/15/Add 38 (Gepubliceerd in: VERHELLEN, E. (2000), *Verdrag Inzake de Rechten van het Kind*, 4 ed., Leuven/Apeldoorn: Garant, p.218-219 en op de website van het Comité: www.unhchr.ch).

verblijven, zonder asiel of na een negatief antwoord op hun asielaanvraag. Zolang ze minderjarig zijn, worden ze het land niet uitgezet, maar blijft het de vraag hoe hun rechten op identiteit, opvang, medische zorgen en onderwijs worden gewaarborgd.

Minderjarigen zonder papieren vallen immers tussen wal en schip. Zo worden ze door de federale overheid doorverwezen naar de Gemeenschappen voor opvang; terwijl de Gemeenschappen de Federale overheid aanspreken op haar bevoegdheden inzake asiel.

Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap werd binnen de interdepartementale werkgroep ‘opvangbeleid’ een ad hoc werkgroep NBM opgezet^[76]. Het Kinderrechtencommissariaat nam enkele malen deel aan de vergaderingen van deze werkgroep en nam aldaar de volgende stellingen in. NBM zijn in de eerste plaats minderjarigen en genieten zodoende alle rechten die in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind beschreven staan. Detentie, of opvang in een ‘gesloten’ centrum, zonder dat zij een misdrijf begingen, is ontoelaatbaar, ook al werd dit soms vertaald als ‘in het belang van de minderjarige’. De opvang voor NBM dient kleinschalig te zijn en de begeleiding moet gebeuren door professionelen met ervaring in het vluchtelingenwerk. NBM hebben namelijk te kampen met specifieke problemen. Deze specifieke problematiek valt buiten de ervaring van personen die werkzaam zijn in de Bijzondere Jeugdbijstand zoals we die kennen.

Momenteel hebben we weinig zicht op de concrete situatie en de vooruitgang in dit moeilijke dossier. We vernemen echter wel alarmerende berichten over de enige specifieke opvangvorm voor NBM in Vlaanderen, Het Huis in Aalst: de middelen voor deze opvang zouden niet volstaan en er is voortdurend een nijpend plaatstekort.

Conclusie: Ondanks de vele discussies op verscheidene fora, blijft de problematische situatie van de opvang van NBM (en AMA) onveranderd. Het Kinderrechtencommissariaat blijft aandringen op een volwaardige, kleinschalige en professioneel uitgebouwde opvang voor NBM. Ook deze minderjarigen moeten van alle rechten die hun worden gegarandeerd door het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind kunnen genieten.

b. Jeugd(werk)beleid

Zoals vermeld in het vorige jaarverslag maakt de Kinderrechtencommissaris deel uit van de reflectiegroep Jeugd(werk)beleid binnen het kabinet van minister van Jeugd (Anciaux). Zowel het jeugdwerk als het jeugdbeleid hebben intussen vorm gekregen vertrekkend vanuit kinderrechten. Belangrijk daarbij is ook dat voor het jeugdbeleid een horizontale invulling wordt uitgewerkt, doorheen de verschillende departementen. Dit is een illustratie is van de comprehensiviteit van en de samenhang tussen rechten opgenomen in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Conclusie: Een jeugdbeleid gebaseerd op de bepalingen en filosofie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt verder uitgewerkt en het Kinderrechtencommissariaat beoordeelt deze aanpak dan ook positief.

c. Kindeffectrapportage

Het decreet inzake Kindeffectrapportage (KER) dateert reeds van juli ‘97,^[77] maar de toepassing liet tot op heden te wensen over. Jaarlijks dienden (nieuwe) beleidsdomeinen te

[76] ICEM, Werkgroep Opvangbeleid, *Opvangstructuren NBM*; Visietekst, 20 juni 2000 (onuitgegeven).

[77] Decr.VI.Parl. 15 juli 1997 houdende instelling van het kindeffectrapport en de toetsing van het regeringsbeleid aan de naleving van de rechten van het kind, B.S. 7 oktober 1997.

worden aangeduid waarop de KER-verplichting van toepassing wordt. Op die wijze zou het KER-systeem traspgewijs worden ingevoerd. Dit gebeurde slechts één maal.^[78] In 2001 werd beslist de heersende onduidelijkheid op te heffen door alle Vlaamse beleidsdomeinen onder het KER-decreet te brengen, zodat er geen discussie meer mogelijk is omtrent de toepassings sfeer van dit decreet. In het decreet zelf was dit trouwens reeds voorzien in artikel 11: daarin werd gesteld dat het KER-decreet op alle domeinen van toepassing zou moeten zijn uiterlijk vijf jaar na de inwerkingtreding ervan. De tekst van dit besluit zal hopelijk in het najaar 2001 worden gepubliceerd en in werking treden.

Conclusie: Het Kinderrechtencommissariaat is verheugd over de veralgemeende KER-verplichting en dringt dan ook aan op de effectieve en volledige toepassing ervan door de Vlaamse regering. Het Kinderrechtencommissariaat roept tegelijk het Vlaams Parlement op om in deze de nodige waakzaamheid aan de dag te leggen en toe te zien op de uitvoering van verplichtingen die het Vlaams Parlement zelf aan de Vlaamse regering heeft opgelegd.

d. Spreekrecht van minderjarigen

Artikel 12 verwoordt een basisbeginsel van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Het handelt over het spreekrecht van de minderjarige in alle zaken die hem/haar aanbelangen. Dit artikel werd in het interne recht vertaald in artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek. Dit artikel vertoont echter nog enkele tekorten. Zo kan men slechts spreken van een *spreekmogelijkheid* voor de minderjarige, veeleer dan van een spreekrecht. Artikel 931 gaat m.a.w. niet ver genoeg.

In de senaat ligt al geruime tijd een voorstel tot wetwijziging klaar om artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek meer in overeenstemming te brengen met de vereisten van artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.^[79] Deze wijzigingen vallen grotendeels samen met wat in '96 werd voorgesteld door de 'Werkgroep art. 12' toen artikel 931 werd ingevoerd.^[80]

Conclusie: Artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek werd tot op heden nog steeds niet aangepast. Het Kinderrechtencommissariaat blijft hierop aandringen teneinde dit artikel meer in overeenstemming te brengen met artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

e. Jeugdadvocaten

Het Kinderrechtencommissariaat was betrokken bij de opmaak van een wetsvoorstel inzake jeugdadvocaten. In de senaatscommissie Justitie werd dit voorstel reeds goedgekeurd.^[81] In de Plenaire Vergadering werd vervolgens het voorstel zonder verdere commentaar teruggestuurd naar de Commissie.^[82]

.....
[78] De beleidsdomeinen waarop de verplichting tot het opstellen van een KER van toepassing was werden voor het eerst vastgesteld door het Besluit Vlaamse Regering 15 september 1998 tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kindeffectrapport wordt opgelegd, B.S. 15 oktober 1998. Dit besluit werd opgeheven en het aantal beleidsdomeinen werd uitgebreid van 9 naar 19 door het Besluit Vlaamse Regering 19 januari 1999 tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kind-effectrapport wordt opgelegd, B.S. 24 februari 1999.

[79] Wetsvoorstel tot wijziging van verschillende bepalingen over het recht van minderjarigen om door de rechter te worden gehoord (mevr. S. de Béthune c.s.), *Parl.St. Senaat*, 2000-2001, nr. 2-554/1.

[80] VAN GILS, J. (red.) (1996), *Mogen wij nu iets zeggen? Over kinderen, echtscheiding en hun recht om gehoord te worden*, Brugge: Die Keure, 107 p.

[81] *Parl.St. Senaat*, 2000-2001, nr. 2-256/1 t.e.m. 7.

[82] *Hand. Senaat*, 2000-2001, 8 maart 2001.

Conclusie: Het Kinderrechtencommissariaat blijft aandringen op de organisatie van een afdoende en toegankelijke rechtsbijstand voor minderjarigen.

2.3... AANBEVELINGEN VAN ALGEMENE AARD

Tenslotte kan van dit jaarverslag gebruik worden gemaakt om enkele aanbevelingen van algemene aard te formuleren. Het Kinderrechtencommissariaat wil hier de aandacht vestigen op twee algemene probleempunten die enerzijds niet te koppelen zijn aan één specifiek advies, maar anderzijds al de adviezen (in)direct raken. Hier komt in de eerste plaats de problematiek van de rechtspositie van minderjarigen aan bod en de zelfstandige uitoefening van rechten door minderjarigen. Vervolgens wordt stilgestaan bij de implementatie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in Vlaanderen en België.

a. Rechtsuitoefening

Het probleem van de zelfstandige uitoefening van rechten door minderjarigen blijft een fundamenteel probleem. Volgens de letter van de wet zijn minderjarigen wel rechtsbekwaam maar niet handelingsbekwaam. De handelingsonbekwame minderjarige wordt bij rechtshandelingen vertegenwoordigd door een volwassene, de ouder of de voogd. Doorgaans is dit geen probleem wanneer het rechtsverhoudingen betreft tussen de minderjarige en derden. In die gevallen doet de wettelijke vertegenwoordiger meestal het nodige, gezien de belangen van die vertegenwoordiger (meestal) gelijklopen met die van de minderjarige waarvoor moet worden opgetreden. Wanneer echter de volwassene niet optreedt, staat de minderjarige machteloos. Dit kan gebeuren omdat hun belangen niet gelijklopend zijn of doordat het precies die volwassene is die de rechten van de minderjarige in het gedrang brengt. In het ombudswerk zien we daar regelmatig illustraties van.

Een grondige herziening van de handelingsbekwaamheid is dus nodig opdat de minderjarige zelf in rechte kan optreden bij rechtsschendingen. Dit is echter de bevoegdheid van de federale overheid.

Het is wel zo dat de positie van de minderjarige in het procesrecht reeds aanzienlijk verbeterd is. Er is de, weliswaar onvoldoende gegarandeerde, mogelijkheid van het spreekrecht, bij strijdigheid van belangen kan in sommige procedures een voogd ad hoc worden aangesteld, minderjarigen kunnen soms vrijwillig tussenkomen e.d. Dit alles is echter enkel van toepassing indien er reeds een procedure lopende is.

b. Toepassing Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

In algemene termen zijn er verbeteringen merkbaar betreffende de aandacht voor het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind op politiek niveau.

Naast het feit dat de Vlaamse regering een Minister van Jeugd en een coördinerend Minister voor Kinderrechten heeft, werd in mei 2001 ook in de Senaat een ad hoc Werkgroep Kinderrechten opgericht. Dit gebeurde in eerste instantie met het oog op de voorbereiding van de Kindertop in New York (de VN Special Session on Children) maar we durven daarbij te hopen dat deze werkgroep zal blijven voortbestaan.

Wat echter problematisch blijft op het vlak van de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is de bevoegdheidsverdeling over de verschillende overheidsniveaus. Asielbeleid en minderjarigen, adoptie, bemiddeling in familiezaken, armoedebestrijding, gelijke kansen, jeugdsanctierecht/jeugdhulp, e.d. Het zijn allemaal kinderrechtentema's die niet duidelijk in te passen zijn in de bestaande bevoegdheidsafbakeningen in ons land. Permanent overleg en afstemming tussen de verschillende niveaus blijven dan ook noodzakelijk.

Tegelijk wijst het Kinderrechtencommissariaat op het ontbreken van een onafhankelijke kinderrechteninstantie op federaal niveau.^[83] Dergelijke instantie zou dan wel een andere functie-invulling moeten krijgen dan de reeds bestaande Kinderrechtencommissarissen. We moeten hier namelijk een onderscheid maken tussen die opdrachten die specifiek gericht zijn op de minderjarigen en de opdrachten die veeleer beleidsmatig zijn. Het is vooral op dit laatste vlak dat het tekort sterk wordt gevoeld.

Kinderen en jongeren kunnen naargelang hun taal terecht met vragen bij het Kinderrechtencommissariaat of bij de Délégué Général aux Droits de l'Enfant. Qua bereikbaarheid en duidelijk aanspreekpunt voor de minderjarige zelf voldoen deze twee instanties aan de vraag. Vaak kunnen minderjarigen er geholpen worden of een correcte doorverwijzing krijgen. De onderwerpen die de verzoekers aanbrengen liggen echter soms buiten het bereik (de bevoegdheid) van beide instanties en geen van beiden kan op eigen initiatief adviezen formuleren naar andere overheidsniveaus. Zowel de Délégué Général als de Kinderrechtencommissaris hebben in deze gevallen nood aan een gelijkaardig onafhankelijk toezichtsorgaan dat het beleid op federaal vlak kan screenen op de vereisten van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

In de senaat werd in 2000 een wetsvoorstel tot oprichting van een federaal Kinderrechtencommissariaat ingediend.^[84] Dit voorstel werd echter nooit behandeld. Het voorstel was een omzetting naar federaal niveau van het Vlaamse decreet, inclusief de directe aanspreekbaarheid, de informatiefunctie en de ombudsfunctie van het commissariaat. De Délégué Général en de Kinderrechtencommissaris zijn echter van oordeel dat deze functies (informatie, aanspreekpunt en ombuds) reeds voldoende worden gegarandeerd en dat een bijkomend orgaan op federaal vlak voor de minderjarige gebruiker behoorlijk verwarrend zou kunnen zijn. In dat geval zouden kinderen en jongeren zelf al voldoende moeten weten welk niveau voor welke thema's bevoegd is. Dit is voor vele volwassenen al geen evidentie, laat staan voor kinderen.

Een federaal Kinderrechtencommissariaat zou wel nuttig werk kunnen verrichten op het vlak van het beleidsmatig opvolgen en aankaarten van kinderrechtentema's, alsmede bij het adviseren van de federale overheid met het oog op de verdere implementatie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De Kinderrechtencommissaris en de Délégué Général zouden bovendien een onafhankelijke instantie hebben om federale thema's aan te kaarten die hen door minderjarigen worden gemeld.

Op het vlak van toezicht op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is een goede werking van het Comité voor de Rechten van het Kind (gevestigd te Genève) primordiaal. De landenrapporten moeten tijdig kunnen worden behandeld, wil het Comité relevante aanbevelingen formuleren.

Momenteel bestaat dit Comité uit tien leden (artikel 43.2 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind), maar er werd een voorstel ingediend om dit aantal op te trekken tot achttien. Deze noodzakelijke uitbreiding kan pas worden doorgevoerd indien twee derde van de lidstaten hun akkoord geven. Het Kinderrechtencommissariaat dringt er bij de Belgische overheid dan ook op aan om dit zo snel mogelijk te doen.

[83] Verslag namens de werkgroep 'Rechten van het kind'. *Parl.St. Senaat*, nr. 2-725/1, p. 22, 26-27, 38-39.

[84] Wetsvoorstel tot oprichting van een Federaal Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van kinderrechtencommissaris (mevr. M. Kaçar en K. Lindekens), *Parl.St. Senaat*, 2000-2001, nr. 2-567/1.

bijlagen

bijlage 1

139

Decreet van 15 juli 1997 houdende de oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en de instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris.

bijlage 2

143

Media-output oktober 2000 tot en met september 2001

bijlage 3

155

Adviezen aan het Vlaams Parlement

bijlage 4

231

Bibliografie

Decreet van 15 juli 1997 houdende de oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en de instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris.

HET VLAAMS PARLEMENT HEEFT AANGENOMEN EN WIJ, REGERING, BEKRACHTIGEN HETGEEN VOLGT:

ARTIKEL 1

Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

ARTIKEL 2

In dit decreet wordt verstaan onder:

1. het Verdrag: het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen in New York op 20 november 1989;
2. het Kinderrechtencommissariaat: de Kinderrechtencommissaris en het personeel dat hem bijstaat in de uitoefening van zijn opdrachten;
3. het Kind: elke minderjarige;
4. de administratieve overheid: de administratieve overheid in de zin van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, afhankelijk van de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest;
5. de voorzieningen: alle door de Vlaamse regering of door de Vlaamse openbare instellingen erkende particuliere organisaties.

ARTIKEL 3

1. Het ambt van Kinderrechtencommissaris, hierna Commissaris genoemd, wordt ingesteld.
2. De Commissaris wordt benoemd door het Vlaams Parlement.
3. De personeelsformatie en het statuut van het personeel van het Kinderrechtencommissariaat worden door het Vlaams Parlement vastgesteld op voorstel van de Commissaris.

ARTIKEL 4

De Commissaris verdedigt de rechten en behartigt de belangen van het kind.

Daartoe:

1. ziet hij toe op de naleving van het Verdrag;
2. staat hij in voor de opvolging, de analyse, de evaluatie en de bekendmaking van de levensomstandigheden van het kind;
3. treedt hij op als vertolker van de rechten, de belangen en de noden van het kind.

ARTIKEL 5

Bij de uitoefening van de in artikel 4 bepaalde opdrachten besteedt de Commissaris, met het Verdrag als leidraad, in het bijzonder aandacht aan:

1. de dialoog met het kind en met de organisaties actief rond individuele en collectieve dienstverlening aan of belangenbehartiging van het kind;
2. de maatschappelijke participatie van het kind en de toegankelijkheid voor het kind van alle diensten en organisaties die met het kind te maken hebben;
3. het toezicht op de conformiteit met het Verdrag van de wetten, decreten, besluiten en verordeningen, met inbegrip van de procedurele regels welke een aangelegenheid regelen waarvoor de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest bevoegd is;

4. de verspreiding van informatie over de inhoud van het Verdrag, in het bijzonder ten behoeve van het kind.

De Commissaris kan hiertoe onder meer een beroep doen op de wetenschappelijke expertise en ervaring van het Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen, voor zover geen afbreuk gedaan wordt aan het geheel van de opdrachten van het Centrum.

ARTIKEL 6

Bij de uitoefening van de in artikel 4 bepaalde opdrachten is de Commissaris bevoegd om:

1. op eigen initiatief of op verzoek van het Vlaams Parlement een onderzoek in te stellen met betrekking tot de naleving van het Verdrag;
2. klachten die betrekking hebben op de niet-naleving van het Verdrag, te onderzoeken en zo mogelijk gericht door te verwijzen naar de voorzieningen.

Het onderzoek van een klacht wordt opgeschort wanneer omtrent die klacht een beroep bij de rechtbank of georganiseerd administratief beroep wordt ingesteld.

De administratieve overheid stelt de Commissaris in kennis van het ingesteld beroep. De indiening en het onderzoek van de klacht schorsen noch stuiten termijnen voor het instellen van beroepen bij de rechtbank of van georganiseerde administratieve beroepen. De Commissaris informeert de klager omtrent het gevolg dat aan de klacht werd gegeven.

ARTIKEL 7

§ 1. Bij de benoeming en de verdere uitoefening van zijn mandaat moet de Commissaris voldoen aan de volgende voorwaarden:

1. de Belgische nationaliteit bezitten, zijn woonplaats hebben in het Vlaamse Gewest of het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en in het bezit zijn van een Nederlandstalig diploma;
2. van onberispelijk gedrag zijn;
3. de burgerlijke en politieke rechten genieten;
4. in het bezit zijn van een universitair of daarmee gelijkgesteld diploma;
5. minstens vijf jaar nuttige beroepservaring hebben, die dienstig is voor de uitoefening van het ambt;
6. beantwoorden aan het profiel zoals omschreven door het Vlaams Parlement.

§ 2. Het Vlaams Parlement benoemt de Commissaris voor een éénmalige hernieuwbare termijn van 5 jaar.

§ 3. Alvorens in functie te treden, legt de Commissaris in handen van de Voorzitter van het Vlaams Parlement de volgende eed af:

“Ik zweer getrouwheid aan de Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van het Belgische volk.”

ARTIKEL 8

§ 1. Het ambt van de Commissaris is onverenigbaar met elk ander mandaat, of ambt of elke andere functie, ook als die onbezoldigd zijn.

Drie jaar voor zijn benoeming mag de Commissaris geen bij verkiezing verleend openbaar mandaat hebben vervuld. Het is de Commissaris verboden, door het feit van zijn benoeming, om gedurende 3 jaar na het uitoefenen van zijn ambt, kandidaat te zijn voor een bij verkiezing verleend openbaar mandaat. Voor de toepassing van deze paragraaf wordt met een bij verkiezing verleend openbaar mandaat gelijkgesteld: het ambt van buiten de gemeenteraad benoemde burgemeester, een mandaat van bestuurder in een instelling van openbaar nut, het ambt van regeringscommissaris, het ambt van gouverneur, adjunct-gouverneur of vice-gouverneur.

§ 2. De Commissaris geniet hetzelfde statuut als een raadsheer van het Rekenhof. De wedde-regeling van de raadsheren van het Rekenhof, vervat in de wet van 21 maart 1964 betreffende de wedden van de leden van het Rekenhof, is van toepassing op de Commissaris.

§ 3. Binnen de grenzen van zijn bevoegdheid ontvangt de Commissaris van geen enkele overheid instructies. De Commissaris werkt in de uitoefening van het ambt volledig onafhankelijk. De Commissaris kan niet van zijn ambt worden ontheven voor meningen geuit of daden gesteld in de uitoefening van zijn ambt.

ARTIKEL 9

Het Vlaams Parlement kan in één van de volgende gevallen een einde maken aan het mandaat van de Commissaris:

1. op verzoek of met akkoord van de betrokkene;
2. wanneer de betrokkene de leeftijd van 65 jaar bereikt;
3. in een geval van onverenigbaarheid, zoals bepaald in artikel 8, § 1;
4. om zwaarwichtige redenen, onverminderd artikel 8, § 3.

ARTIKEL 10

§ 1. De overheid stelt de Commissaris alle informatie ter beschikking die voor het volbrengen van zijn opdrachten vereist is. Op eenvoudig verzoek van de Commissaris verstrekt zij alle dienstige inlichtingen en documenten.

§ 2. De Commissaris kan, in de uitvoering van zijn opdrachten, het advies inwinnen van de overheid.

§ 3. Onverminderd artikel 15 van de Grondwet, heeft de Commissaris vrije toegang tot alle overheidsgebouwen en tot de voorzieningen. De verantwoordelijken en de personeels-leden zijn ertoe gehouden aan de Commissaris de stukken en de informatie die hij noodzakelijk acht, mee te delen, met uitzondering van die welke door het medisch geheim beschermd zijn of waarvan ze kennis hebben genomen in hun hoedanigheid van noodzakelijke vertrouwenspersoon.

ARTIKEL 11

Art. 458 van het Strafwetboek is van toepassing op de Commissaris en zijn personeelsleden.

ARTIKEL 12

§ 1. De Commissaris brengt aan de Voorzitter van het Vlaams Parlement jaarlijks verslag uit over de opdrachten zoals bepaald in artikel 4. Het verslag wordt door het Vlaams Parlement in plenaire vergadering besproken. Het verslag wordt openbaar gemaakt. Bovendien kan de Commissaris, wanneer hij dit nuttig acht, tussentijdse verslagen bezorgen aan de Voorzitter van het Vlaams Parlement met het oog op een bespreking in plenaire vergadering.

§ 2. De Commissaris bezorgt zijn verslagen aan de federale overheid opdat deze ermee rekening zou kunnen houden bij het opstellen van het rapport dat België om de vijf jaar moet indienen bij het Comité voor de rechten van het kind, met toepassing van artikel 44 van het Verdrag. De Commissaris evalueert dat rapport.

ARTIKEL 13

Het Vlaams Parlement stelt jaarlijks op voorstel van de Commissaris de kredieten vast die nodig zijn voor de werking van het Kinderrechtencommissariaat.

ARTIKEL 14

Binnen zes maanden na zijn benoeming, stelt de Commissaris een voorstel van huishoudelijk reglement op. Dat reglement en de wijzigingen erin worden goedgekeurd door het Vlaams Parlement en bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad.

Media-output oktober 2000 tot en met september 2001

MEDIA-ITEMS MET VERMELDING VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

ACTUALITEITSMEDIA

AUDIOVISUELE MEDIA

- 27/10/2000 **VRT - Radio1 (De Zuidkant)**
Kinderen willen meer speelruimte.
- 20/11/2000 **VRT - TV1 (Journaal)**
Voorstelling jaarverslag Kinderrechtencommissariaat.
- 20/11/2000 **VRT - Canvas (Journaal)**
Voorstelling jaarverslag Kinderrechtencommissariaat.
- 20/11/2000 **VTM (Nieuws)**
Voorstelling jaarverslag Kinderrechtencommissariaat.
- 20/11/2000 **VRT - Radio1 (Nieuws)**
Voorstelling jaarverslag Kinderrechtencommissariaat.
- 20/11/2000 **VRT - Radio Donna (Nieuws)**
Voorstelling jaarverslag Kinderrechtencommissariaat.
- 20/11/2000 **VRT - Radio1 (Actueel)**
Voorstelling jaarverslag Kinderrechtencommissariaat.
- 05/12/2000 **VTM (Recht van Antwoord)**
Jongeren op de beurs.
- 27/03/2000 **VRT - Radio1 (Groot Gelijk)**
Adoptie.
- 17/04/2001 **FM Brussel**
Interview met Ankie Vandekerckhove.
- 25/04/2001 **AVS**
*Lancering kinderrechtenboek 'Ik heb ook maar twee vleugels'.
Interview met Ankie Vandekerckhove.*
- 26/04/2001 **VRT - Radio1 (De Zuidkant)**
Lancering kinderrechtenboek 'Ik heb ook maar twee vleugels'.
- 03/05/2001 **VRT - TV1 (Journaal)**
Adoptie.

AUDIOVISUELE MEDIA

- 03/05/2001 **VRT - Canvas (Journaal)**
Selectie adoptieouders.
- 03/05/2001 **VTM (Nieuws)**
Selectie adoptieouders.
- 14/06/2001 **VRT - Radio1 (Actueel)**
Compromis familienamen.
- 06/07/2001 **VRT - TV1 (Journaal)**
Ontslag kinderpremier.
- 06/07/2001 **VRT - Canvas (Journaal)**
Ontslag kinderpremier.
- 31/08/2001 **VTM (Nieuws)**
Kinderrechten in het secundair onderwijs. Leerlingenstatuut.
- 11/09/2001 **Radio 4FM**
Voorstelling campagne rechten op school.
- 22/09/2001 **VRT - Radio1 (Voor De Dag)**
Inspraak op school.

PRINTMEDIA

- 25/10/2000 **De Morgen**
Alle kinderen eerst (editoriaal).
- 25/10/2000 **De Morgen**
Kinderen willen meer ruimte in hun gemeente.
- 25/10/2000 **De Standaard**
Kinderen willen hun buurt heroveren.
- 26/10/2000 **Het Laatste Nieuws**
Vlaamse kinderen willen meer (speel)ruimte.
- 26/10/2000 **Het Nieuwsblad**
In Edegem helpt Megafoon kinderen bij alles wat zij wensen.
- 26/10/2000 **Het Volk**
Megafoon-steunpunt in de bibliotheek.
- 28/10/2000 **Het Laatste Nieuws**
Kinderen hebben ook hun rechten.
- 02/11/2000 **De Morgen**
*Wil de echte kinderrechtencommissaris opstaan?
SP en Agalev bepleiten oprichting van een federaal Kinderrechtencommissariaat.*

PRINTMEDIA

- 02/11/2000 **De Standaard**
Nog een 'Ankie' nodig.
- 02/11/2000 **Het Laatste Nieuws**
Pleidooi voor federale commissaris voor kinderrechten.
- 20/11/2000 **Stem der Vrouw**
Zogezegd.
- 20/11/2000 **Het Nieuwsblad**
'Minderjarigen doen meetellen'.
Elf jaar Kinderrechtenverdrag erkent hun menselijke waardigheid.
- 21/11/2000 **Het Belang van Limburg**
Info voor tieners op site Kinderrechtencommissaris.
Kinderen vragen inspraak bij scheiding van ouders.
- 21/11/2000 **Het Nieuwsblad**
Verlanglijstje van uw kind.
- 21/11/2000 **Het Laatste Nieuws**
'Kinderen altijd horen bij echtscheiding'.
- 21/11/2000 **De Standaard**
Kinderrechtencommissaris wil spreekrecht voor kinderen van gescheiden ouders.
- 21/11/2000 **Gazet van Antwerpen**
Kinderen vragen inspraak bij scheiding van ouders.
- 21/11/2000 **Metro**
Kinderrechtencommissariaat wordt steeds bekender.
- 21/11/2000 **Het Volk**
Meepraten is keineig. Kinderen willen meer inspraak op school.
Spreekrecht in vechtscheiding.
- 21/11/2000 **Het Nieuwsblad**
Meepraten is keineig. Kinderen willen meer inspraak op school.
Spreekrecht voor kinderen van gescheiden ouders.
- 21/11/2000 **De Financieel Economische Tijd**
Kinderrechtencommissariaat hamert op uitwerking participatierechten.
Meldingen van kinderen gaan vooral over inspraak.
- 21/11/2000 **De Morgen**
Rechten minderjarigen nog in kinderschoenen.
Kinderen klagen vooral over gebrek aan spreekrecht.
- 23/11/2000 **De Volkskrant (Nederland)**
'Kinderen hebben als groep een negatief stempel'.
Vlaamse kinderrechtencommissaris Ankie Vandekerckhove wil ook aandacht voor de jeugd als die géén problemen veroorzaakt.

- 28/11/2000 **Het Laatste Nieuws**
Radiospot zet jeugd aan tot speculatie.
BGJG en Kinderrechtencommissaris storen zich aan reclame van beursbedrijf.
- 29/11/2000 **Knack**
Echte inspraak. Dixit, Ankie Vandekerckhove.
- 30/11/2000 **Het Laatste Nieuws**
Kinderrechtencommissaris vraagt om maatregelen tegen verzwegen probleem in Vlaamse klassen. De pestkop staat vaak aan het bord.
- 05/12/2000 **Attitude**
Kinderen leren opkomen voor hun rechten.
- 09/12/2000 **De Standaard**
Vraag van de week: is de Vlaamse jeugd te braaf?
- 09/12/2000 **Het Nieuwsblad**
Vraag van de week: is de Vlaamse jeugd te braaf?
- 12/12/2000 **Telepro**
Kinderrechten.
- 18/12/2000 **De Standaard**
Leerlingen en ouders in verweer tegen pestende leerkracht.
- 06/01/2001 **Het Nieuwsblad**
Megafoon heeft grootse plannen.
- 01/02/2001 **Libelle**
Je rechten en plichten als kind.
- 03/02/2001 **De Standaard**
Vraag van de week: moeten 16-jarigen kunnen stemmen?
- 03/02/2001 **Het Nieuwsblad**
Vraag van de week: moeten 16-jarigen kunnen stemmen?
- 08/02/2001 **De Standaard**
Vogels verdedigt voorlichtingscampagne.
- 14/02/2001 **De Nieuwe Gazet**
'Moeders voor Moeders' plakt stickers voor vondelingenschuif.
- 15/02/2001 **De Standaard**
Recht op adoptiekind bestaat niet (opiniestuk Kinderrechtencommissaris).
- 21/02/2001 **De Morgen**
Vlaamse meisjes gaan 'gillen van natte billen'. Vlaamse Onderwijsminister Vanderpoorten wijst op problematische hygiëne in schooltoiletten.

PRINTMEDIA

- 22/02/2001 **De Standaard**
Recht op adoptieouders bestaat wel.
- 06/03/2001 **De Standaard**
Adoptiedecreet neergesabeld, en wat nu?
- 15/03/2001 **De Financieel Economische Tijd**
Verborgene camera's mogen niet in scholen.
- 27/03/2001 **Het Nieuwsblad**
Kinderen staan op hun rechten.
- 27/03/2001 **Het Volk**
Kinderen staan op hun rechten.
- 29/03/2001 **Libelle**
'Wij willen buiten spelen!'
- 06/04/2001 **De Standaard Magazine**
De droom van Vlaams kinderrechtencommissaris Ankie Vandekerckhove.
- 26/04/2001 **Gazet van Antwerpen**
Jeugd & Vrede presenteert kinderrechtenproject.
- 04/05/2001 **De Morgen**
Ankie Vandekerckhove: 'Adoptie is geen recht'.
- 04/05/2001 **Metro**
Adoptie is niet enkel kinderen graag zien.
- 16/05/2001 **Het Nieuwsblad**
Jeugd wil plaats om te spelen.
- 23/05/2001 **De Morgen**
Zelfde naam voor kinderen van dezelfde moeder.
- 06/06/2001 **De Standaard**
Geen vrije adoptie meer.
- 15/06/2001 **De Morgen**
*'Reclame kan enkel als studieobject op school'.
Debat over het al dan niet toelaten van reclame en sponsoring op school.*
- 16/06/2001 **De Standaard**
Waarom zou een kind de familienaam van moeder moeten dragen?
- 18/06/2001 **Gazet van Antwerpen**
De Vlindertuin neemt aanloop tot festival van kinderrechten.
- 20/06/2001 **Het Nieuwsblad**
*5 vragen aan Anky (sic) Vandekerckhove, kinderrechtencommissaris.
'Een Werchter voor kinderen'.*

- 02/07/2001 **De Standaard**
Vakantie, hoera!
- 05/07/2001 **Gazet van Antwerpen**
Kind niet gebaat bij 2 namen.
- 07/07/2001 **De Morgen**
'Wij waren enkel om te stoefen'. Kinderpremier Annelies Prové (13) dient na anderhalf jaar ontslag in wegens desinteresse echte regering.
- 07/07/2001 **De Standaard**
Kinderregering was slechts illusie.
- 07/07/2001 **Gazet van Antwerpen**
Ontgoochelde kinderpremier neemt ontslag.
- 07/07/2001 **Het Belang van Limburg**
'Stiekem hoop ik dat hij mij terug vraagt'.
- 23/07/2001 **De Standaard**
Kakofonie van namen.
- 26/07/2001 **Libelle**
Hoe komen we hier uit?
Romy wil niet dat haar moeder in haar dagboek leest.
- 11/08/2001 **De Standaard**
Onder een glazen stolp. Ouderschap en kinderen na het trauma-Dutroux.
- 05/09/2001 **De Standaard**
Reportage: Moeder test urine van kinderen op drugs.
- 06/09/2001 **De Morgen**
Kinderrechtencommissaris stapt uit klachtencommissie over discriminatie in onderwijs.
- 11/09/2001 **De Morgen**
Boterhammen eten met de directeur.
Kinderrechtencommissariaat wil meer participatie op lagere scholen zien.
- 11/09/2001 **Het Laatste Nieuws**
'Juf, dat grapje is ongepast'. Vlaamse kinderrechtencommissaris start campagne rond inspraak in basisschool.
- 11/09/2001 **Metro**
Participatie kan ook in basisschool.
- 12/09/2001 **Knack**
Pro & Contra : Drugs: leve de controle.
- 12/09/2001 **De Standaard**
Kinderen geven mee vorm aan school.

PRINTMEDIA

- 12/09/2001 **Tertio**
Inspraak begint in basisschool.
- 15/09/2001 **Het Laatste Nieuws**
Kinderrechtenfestival in Kitsegem.
- 19/09/2001 **Gazet van Antwerpen**
Kinderrechtenfestival in Boom.
- 20/09/2001 **De Morgen, Sherpa (Kids)**
Happening: Kinderrechtenfestival.
- 20/09/2001 **Story**
Kinderrechtenfestival. Spel, experiment en... Belle Perez!
- 21/09/2001 **Het Nieuwsblad**
'Weg met de schoolbel.'
Kinderen beslissen mee in Stedelijke Basisschool in Antwerpen.
- 21/09/2001 **Gazet van Antwerpen**
Kitsegem zet zijn deuren open.
Kinderrechtenfestival vecht voor meer inspraak op school.
- 21/09/2001 **Het Laatste Nieuws**
Kitsegem, waar kinderen baas zijn. Al spelend leren.
- 21/09/2001 **Het Volk**
'Weg met de schoolbel.'
Kinderen beslissen mee in Stedelijke Basisschool in Antwerpen.
- 22/09/2001 **Gazet van Antwerpen**
Kinderrechtenfestival wil meer inspraak op school.
- 24/09/2001 **De Morgen**
Kitsegem één dag op de kaart.
- 24/09/2001 **Gazet van Antwerpen**
'Wij willen een Swembad'. Kinderen eisen hun rechten op in Kitsegemse school.
- 24/09/2001 **Het Laatste Nieuws**
Kitsegem, kinderrechtenstad voor één dag.
Regen houdt kinderen niet weg van hun festival.
- 24/09/2001 **Het Nieuwsblad**
'Geen school!' Het Kinderrechtenfestival legt klemtoon op rechten op school.
- 24/09/2001 **De Standaard**
Kinderen baas.
Recreatiecentrum De Schorre in Boom omgedoopt tot gemeente Kitsegem.

KIND- EN JONGERENMEDIA

AUDIOVISUELE MEDIA

- 24/10/2000 **VRT - Ketnet (Mijn Gedacht)**
Verkiezingsshow stembiljet-actie.
- 02/11/2000 **VRT - Ketnet (Mijn Gedacht)**
Vondelingenluiken.
- 21/08/2001 **VRT - Ketnet (Mijn Gedacht)**
Leerkrachten pesten leerlingen.
- 18/09/2001 **VRT - Ketnet (Ketnetwrap)**
Kinderrechtenfestival.
- 21/09/2001 **VRT - Ketnet (Ketnetwrap)**
Kinderrechtenfestival.
- 23/09/2001 **VRT - Ketnet (Ketnetwrap)**
Verslag Kinderrechtenfestival.
- 26/09/2001 **VRT - Ketnet (Mijn Gedacht)**
Hoorrecht.

PRINTMEDIA

- 15/11/2000 **Jommekeskrant**
Stembiljetactie 2000: de uitslag.
Vraag het aan Ankie.
- 01/2001 **Maks! Klasse voor Jongeren**
Het oor van Ankie.
- 12/04/2001 **De Morgen, Sherpa (Kids)**
Internet: het kinderrechtencommissariaat.
- 02/05/2001 **Jommekeskrant**
Een duw in de goeie richting. Marc de Bel schreef verhaal voor nieuw boek over kinderrechten: 'Ik heb ook maar twee vleugels'.
- 05/2001 **De Kindercourant**
Megafon; Kitsegem, een gemeente die school maakt.
- 12/09/2001 **Jommekeskrant**
Word kinderrechtenreporter.
- 19/09/2001 **Jommekeskrant**
Kinderrechtenspecial. Kinderrechtenfestival: een stad die school maakt.

- 26/09/2001 **Jommekeskrant**
Alles kits in Kitsegem!

TIJDSCHRIFTEN VAN PROFESSIONELE ORGANISATIES

- 03/11/2000 **De Bond**
Kort op de bal.
- 17/11/2000 **De Bond**
Ook kinderen mochten onlangs hun stem uitbrengen: 'geef ons meer ruimte om te spelen of rond te hangen'.
Kinderen kunnen plannen via 'Megafoon' bekendmaken!
- 24/11/2000 **De Bond**
Kinderen aan het woord!
- 11/2000 **Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten**
Over een groene vallei... (column).
- 12/2000 **Klasse voor Leerkrachten**
100.000 megafoons.
Kinderrechten: 'wij willen spelen'.
- 12/2000 **Welwijs**
Tweede jaarverslag Kinderrechtencommissariaat.
- 12/2000 **Klasse voor Ouders**
'Wij willen spelen'.
- 12/2000 **Tijdschrift voor de Rechten van het Kind**
Kinderen in de gemeenteraadsverkiezingen. Het Megafoonproject.
Laat ze maar participeren...? (column).
- 12/2000 **Kreten & Gefluister**
Schelpen uit de Hertogstraat: kinderrechtencommissaris sabelt decreet ruimtelijke ordening neer.
- 12/2000 **Nieuwsbrief Jeugdrecht**
Kinderrechten: tweede jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat.
- 9 - 12/2000 **Klapper**
Kinderen en hun rechten in de buurt en de gemeente:
de resultaten van een bevraging. De cijfers en het Megafoonproject.
- 12/2000 **Gezinsbeleid in Vlaanderen**
Rechten van kinderen.
- 01/2001 **Klasse voor Leerkrachten**
Participatie: verplicht advies van de leerlingenraad.

- 01/2001 **Terzake**
Kinderparticipatie krijgt flinke duw in de rug.
- 01/2001 **Klasse voor Ouders**
Bram (10): 'wie wil eens luisteren?' - Megafoon.
- 21/02/2001 **Kerk en Leven**
Kind, weet dat je rechten hebt. En dat je ze gebruiken mag.
- 27/02/2001 **De Juristenkrant**
Op de bres voor kinderrechten.
- 02/2001 **Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten**
Over anti-sociaal gedrag gesproken (column).
- 03/2001 **Tijdschrift voor de Rechten van het Kind**
Het leek wel 'week van de jeugd' (column).
- 03/2001 **straVSKrijven**
VSK vergadert!
- 04/2001 **Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten**
Geen recht op kinderen (column).
- 27/04/2001 **De Bond**
'Zeg ja' tegen kinderrechten.
- 01/05/2001 **Klasse**
Niets gemist? Verborgene camera's op school.
Samen school maken met inspraak.
- 05/2001 **Bijzonder (Nieuwsbrief Comité Bijzondere Jeugdzorg)**
De kinderrechten blijven uitdagen.
- 06/2001 **De Draad (Kind en Gezin)**
Achterklap. Aankondiging Kinderrechtenfestival.
- 06/2001 **Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten**
Advies Ruimtelijke Ordening en Minderjarigen.
- 22/06/2001 **De Bond**
Bond biedt forum voor discussie over schoolsponsoring.
- 06-7/2001 **Weliswaar**
Mag ik deze persconferentie van u?
- 07/2001 **Tijdschrift voor de Rechten van het Kind**
Pleegzorg in het belang van het kind? (column).
- 07/2001 **Kreten & Gefluister**
Activiteiten: Kinderrechtenfestival 2001.
- 14/09/2001 **De Volkswil**
Jong geleerd is oud gedaan.
Over deelname en inspraak van leerlingen in het basisonderwijs.

- 09/2001 **Klasse voor Ouders**
Actie met klasse. Kinderrechtenfestival: naar school in Kitsegem.
- 09/2001 **Klasse voor Leerkrachten**
Rechten van kinderen op school.
- 09/2001 **Infoblad voor kaderleden (BGJG)**
Wij doen mee aan het Kinderrechtenfestival! Jij ook?
- 07/09/2001 **Visie**
Als een keffende hond... Kinderrechtencommissaris Ankie Vandekerckhove.

Adviezen aan het Vlaams Parlement

1. RUIMTELIJKE ORDENING EN MINDERJARIGEN

Advies nr. 2000-2001/1

Commissie voor Leefmilieu, Natuurbehoud en Ruimtelijke Ordening

1. Situering

Op 5 mei 2000 richtte Dhr. J. Bal een verzoekschrift aan het Vlaams Parlement, betreffende de Ruimtelijke Ordening en de nood aan beleidsaandacht voor kinderen en jongeren. Verwijzend naar het decreet op de Ruimtelijke Ordening^[1] legt de indiener vier vragen voor aan het Vlaams Parlement:

1. Op welke manier zal dit nieuwe decreet en het beleid in het algemeen rekening houden met de problematische situatie van de lokale jeugdinfrastructuur en hierin ook stimulerende oplossingen nastreven?
2. Zal de Vlaamse overheid instrumenten voorzien om ook jongeren een stem en bijdrage te laten leveren in de Ruimtelijke Ordening in Vlaanderen en in hun eigen gemeente?
3. Hoe zullen jongeren betrokken worden in de structuurplanning?
4. Op welke manier heeft het beleid deze keer voorzien dat ook jongeren op een legale en jeugd-eigen manier gebruik kunnen maken van publieke ruimten?

Op 18 september 2000 ontving de Commissie voor Leefmilieu, Natuurbehoud en Ruimtelijke Ordening een antwoord op deze vragen van Vlaams Minister van Economie, Ruimtelijke Ordening en Media, Dhr. Van Mechelen.

Op 31 oktober 2000 vroeg Commissievoorzitter Dhr. J. Timmermans aan de Kinderrechtencommissaris een advies betreffende kinderrechten in het ruimtelijk beleid.

Hoewel geleid door bovenstaande vragen, geeft dit advies hierop geen rechtstreeks antwoord, gezien de problematiek van minderjarigen in het ruimtelijk beleid zich verder uitstrekt dan de concrete vraagstelling uit het verzoekschrift. Het Kinderrechtencommissariaat kiest er dan ook voor de problematiek van minderjarigen in het ruimtelijk beleid in haar totaliteit te benaderen.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

Betreffende het ruimtelijk beleid stellen zich voor minderjarigen volgende problemen:

- Minderjarigen hebben een tekort aan vrije en veilige speel- en ontmoetingsruimte. Minderjarigen hebben behoefte aan ontspanning en ruimte om te spelen, maar worden steeds vaker geweerd uit de publieke ruimte. Deze vaststellingen worden ons bevestigd vanuit het ombudswerk, de resultaten van de stem-biljet-actie^[2] van het Kinderrechtencommissariaat en recent onderzoek^[3] ter zake.

[1] Decr. Vlaams Parlement 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening, B.S. 8 aug. 1999.

[2] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (2000), *Stembiljetactie*, niet gepubliceerd.

[3] VAN GILS, J. (2000), *Kinderen filosoferen over de stad*, Brussel: Onderzoekscentrum Kind & Samenleving.

- Op bestuursniveau (zowel lokaal als bovenlokaal) is er een tekort aan inspraak door minderjarigen, mede door een gebrek aan kennis betreffende methodieken. Toch is er in het jeugdwerk heel wat informatie en deskundigheid betreffende participatie van minderjarigen te vinden. Deze deskundigheid zou dan ook benut moeten worden op beleidsdomeinen zoals Ruimtelijke Ordening.
- Een tekort aan afstemming tussen verschillende ministeries en bestuursniveaus bemoeilijkt het voeren van een coherent beleid voor minderjarigen. Deze afstemming is evenwel noodzakelijk wil het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind effectief geïmplementeerd worden in de Vlaamse regelgeving.

In zijn adviezen maakt het Kinderrechtencommissariaat gebruik van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind (Verdrag) als leidraad, van eigen informatie, onderzoek en praktijkervaring.

Betreffende ruimtelijk beleid neemt het Kinderrechtencommissariaat volgende artikels uit het Verdrag en bedenkingen in overweging.

Art. 3 stelt dat het belang van de minderjarige dient te primeren boven andere belangen. Dit betekent dat bij elke maatregel of beslissing de belangen van het kind (0-18jaar) gevrijwaard moeten worden.

Art. 12 verzekert het recht van elke minderjarige om zijn mening te kennen te geven in alle aangelegenheden die hem aanbelangen. Hieraan dient passend belang gehecht te worden. Hiertoe wordt de minderjarige in staat gesteld te worden gehoord in alle gerechtelijke en bestuurlijke procedures. Het is duidelijk dat ook betreffende Ruimtelijke Ordening en Structuurplanning het Verdrag participatie door minderjarigen voorziet.

Art. 31 erkent het recht op spel en vrije tijd van elke minderjarige en de plicht van de overheid om stimulansen te geven om passende kansen te bieden op deelname aan vrijetijdsbesteding.

Met de ratificering van het Verdrag (B.S. 17.01.1992) heeft de Belgische Staat zich ertoe verbonden de Verdragsbepalingen na te leven. Ook Vlaanderen heeft het Verdrag goedgekeurd^[4] en stelde reeds verschillende ‘aanspreekpunten’ Kinderrechten aan, ook op domeinen zoals Ruimtelijke Ordening. In haar jaarlijks rapport erkent de Vlaamse regering de noodzaak aan betrokkenheid op de kinderrechtenrapportering (en dus impliciet ook implementering) van beleidsdomeinen zoals Huisvesting, Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu^[5]. Een actief kinderrechtenbeleid op vlak van Ruimtelijke Ordening is dan ook onontbeerlijk^[6]. Hierbij denkt het Kinderrechtencommissariaat aan een beleid dat minstens rekening houdt met volgende eisen:

- Allereerst dient er voldoende fysieke ruimte aanwezig te zijn (of gecreëerd te worden). Deze ruimte dient te beantwoorden aan volgende basisvoorwaarden: betrokkenheid, veiligheid, bereikbaarheid, herbergzaamheid, herkenbaarheid en de samenhang tussen deze elementen. Bij het uittekenen van een kindvriendelijk beleid dient de overheid een kritisch minimum te hanteren om de open ruimte te vrijwaren^[7] of te creëren. Het vastleggen van deze minimumnormen dient te gebeuren door de Vlaamse overheid, zodat deze de voorwaarden vastlegt waarbinnen de lokale overheden hun verantwoordelijkheden kunnen opnemen.

[4] Decr. VI. Parl. 15 mei 1991, B.S. 13 juli 1991.

[5] VLAAMSE REGERING (2000), *Jaarlijkse verslaggeving van de Vlaamse regering aan het Vlaams Parlement en de Kinderrechtencommissaris omtrent de implementatie van het VN-Verdrag van 20 november 1989 inzake de Rechten van het Kind*, p.3

[6] STAD GENT (1999), *Een speelse stad, een stedelijk spelen*.

[7] Stedelijke Jeugddienst Antwerpen (1999), *Woonbehoefte studie Antwerpen; advies Jeugddienst*, Niet gepubliceerd.

- Minstens even belangrijk is de psychische ruimte. Hiermee wordt verwezen naar de mate waarin minderjarigen in een buurt aanwezig mogen zijn, zonder als overlast ervaren te worden. Opvallend is de vaststelling dat men in buurten met weinig fysieke ruimte, minderjarigen sneller als overlast ervaart, waardoor zij ook uit de reeds beperkte fysieke ruimte geweerd worden. De afname van spontane contacten tussen volwassenen en minderjarigen leidt tot een groeiende intolerantie van volwassenen naar minderjarigen^[8]. Er ontstaat een vicieuze cirkel waarbinnen de rechten van minderjarigen in het gedrang komen.
- Als we voldoende ruimte scheppen, moet er rekening gehouden worden met onder meer het verschil in actieradius van kinderen en jongeren, verschillende behoeften van de verscheidene leeftijdsgroepen en de specifieke behoeften van sommige groepen (minderjarigen met een handicap). Er dient eveneens rekening te worden gehouden met het aanwezige georganiseerde jeugdwerk.
- Om een breed draagvlak te scheppen is participatie van alle betrokkenen, ook minderjarigen onontbeerlijk. Op alle beleidsniveaus dient de overheid rekening te houden met het recht op participatie van elke minderjarige. Deze verdragsverplichting zou dan ook moeten toegepast worden in de uitvoering van het ruimtelijk beleid. Terecht merken de leden van de Commissie voor Leefmilieu, Natuurbehoud en Ruimtelijke Ordening op dat de bestaande inspraakprocedures nauwelijks aansluiten bij de communicatieve vaardigheden van minderjarigen. Hoewel dezen een zinvolle inbreng kunnen hebben in het ruimtelijk beleid, worden minderjarigen niet actief bevroegd. Nochtans blijkt in de praktijk dat participatie van minderjarigen slechts kans op slagen heeft, wanneer ook effectief gewerkt wordt met instrumenten en methodieken, aangepast aan de leefwereld en communicatie van de doelgroep^[9]. Het recht op informatie en inspraak dient door de overheid te worden gegarandeerd. Dit is meer dan het formeel aanbieden van participatiestructuren die mogelijks niet toegankelijk zijn.

De Minister verwijst in zijn antwoord aan de Commissie voor Leefmilieu, Natuurbehoud en Ruimtelijke Ordening naar de grenzen van zijn bevoegdheden en die van Vlaams Minister van Jeugd. Deze bevoegdheidsverdeling^[10] mag evenwel niet leiden tot een negeren van de terechte vraag van minderjarigen naar meer ruimte in onze samenleving.^[11] Het mag duidelijk zijn dat de toepassing van het Verdrag op het gebied van Ruimtelijke Ordening en Structuurplanning verschillende beleidsniveaus bestrijkt en de bevoegdheidsgrenzen overstijgt. Afstemming tussen de verschillende beleidsniveaus is dan ook noodzakelijk^[12]. Het subsidiariteitsprincipe ontslaat immers de hogere overheden niet van hun Verdragsverplichtingen.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat dringt er op aan dat op Vlaams niveau minimumnormen worden opgesteld voor het vrijwaren en scheppen van vrije ruimte voor

[8] FREEMAN, C. e.a. (1999), *Planning with Children for better communities*, Bristol: The Policy Press.

[9] JEUGD EN STAD (1999), *Jeugdpeiling - jeugdparagraaf*, Brochure.

[10] VAN BOUCHAUTE, B. (1996), "Jong volk in een eigen huis", in ALLEGAERT, P. e.a. (eds.) *Als een lekker taartje*, Leuven: Acco, p. 140.

[11] De Belgische bevoegdheidsverdeling werd ook opgemerkt door het Comité voor de Rechten van het Kind in Genève. Het Comité vraagt ons land in zijn aanbevelingen bij het eerste Belgische rapport uitdrukkelijk maatregelen te nemen om bij de toepassing van het Verdrag geregelde en nauwe samenwerking te bevorderen tussen de Federale overheid en de plaatselijke autoriteiten. Een zelfde redenering kan gevolgd worden voor de verhouding tussen de Vlaamse en de lokale overheden.

[12] Een goede aanzet werd gegeven met de oprichting van de reflectiegroep 'jeugdbeleid' bij de Vlaamse Minister van Jeugd, waarin diverse kabinetten vertegenwoordigd zijn.

minderjarigen, rekening houdend met de eisen voor een kindvriendelijk Ruimtelijk beleid. Deze omvatten minstens aandacht voor voldoende fysieke en psychische ruimte.

- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt uitdrukkelijk dat de Vlaamse Overheid het recht op participatie van minderjarigen aan het ruimtelijk beleid effectief garandeert. Hier dient de Vlaamse overheid regelgevend op te treden.
- Het Kinderrechtencommissariaat stelt vast dat beslissingen betreffende Ruimtelijke Ordening altijd en vrijwel direct raken aan de leefsituatie van kinderen. Wij dringen dan ook aan op de toepassing van Kineffectrapportage, zoals voorzien in het Decreet van 15 juli 1997 en het Besluit van de Vlaamse Regering van 19 januari 1999.
- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat de Vlaamse overheid in haar ruimtelijk beleid, conform art. 12 van het Verdrag, gebruik maakt van de reeds bestaande deskundigheid betreffende participatie door minderjarigen, teneinde een maximale uitwisseling te bekomen van kennis en ervaringen betreffende de toepassing van participatiemethodieken van minderjarigen.
- Het Kinderrechtencommissariaat dringt aan op een gepaste afstemming tussen de Minister van Economie, Ruimtelijke Ordening en Media enerzijds en de Minister van Cultuur, Jeugd, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking anderzijds, teneinde een geïntegreerd beleid te voeren voor minderjarigen en de implementering van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind in de Vlaamse samenleving.

2. INTERLANDELIJKE ADOPTIE

Advies nr. 2000-2001/2

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

1. Situering

Interlandelijke adoptie is een complex gegeven gezien de verschillende verhoudingen en mogelijks uiteenlopende belangen van elke betrokkene in de adoptiedriehoek (kind, ouder(s) en adoptiefouders).

In ons land neemt de complexiteit van het adoptiegebeuren nog toe door de ingewikkelde bevoegdheidsverdeling in deze materie.

Het Burgerlijk Wetboek (federale materie) bepaalt de voorwaarden en procedure voor adoptie, alsook de gevolgen. Het Vlaams welzijnsveld staat in voor de bijstand aan personen. In het kader van de adoptie houdt dit o.m. de voorbereiding, begeleiding en bemiddeling van de adoptie en de nazorg in. Daarnaast gelden nog internationale normen als het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind^[13] en het Haags Adoptieverdrag^[14]. Dit laatste verdrag werd jammer genoeg nog niet geratificeerd.

.....
[13] Naast de fundamentele kinderrechten daarin opgesomd, is hier vooral art. 21 van belang

[14] Kort voor: Verdrag van Den Haag van 29 mei 1993 inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van de interlandelijke adoptie. Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht.

Bovendien verlopen de vereiste wets- en decreetswijzigingen onvoldoende parallel. Daardoor ontstaat een ingewikkelde situatie m.b.t. de rechtsbescherming en gelden in de verschillende gemeenschappen verschillende regels. Het te voeren Vlaams adoptiebeleid wordt daarbij ook afhankelijk gemaakt van wetsevoluties op federaal niveau. De Vlaamse overheid heeft echter niet gewacht op een wijziging van de adoptiewet (B.W.) en heeft zelf initiatief genomen om het adoptiebeleid reeds in overeenstemming te brengen met de geest van het Haags Verdrag.

In de Vlaamse Gemeenschap werd op 15 juli 1997 het decreet inzake Interlandelijke Adoptie^[15] goedgekeurd. Hierbij werd de beginseltoestemming ingevoerd in afwachting van een federale wet. De beginseltoestemming met voorafgaand geschiktheidonderzoek zal echter pas sluitend en verplichtend kunnen opgelegd worden als adoptievoorwaarde wanneer dit in de federale wet zal opgenomen worden. In Vlaanderen kon dit enkel ingevoerd worden voor die kandidaat-adoptanten die van de Vlaamse dienstverlening gebruik wensen te maken.

Het Kinderrechtencommissariaat wenst in zijn advies voornamelijk in te gaan op de rechten en de belangen van de (te adopteren) kinderen. We gaan hierbij niet zozeer in op de vraag welke diensten of personen betrokken dienen te worden, maar eisen in elk geval dat adoptie degelijk voorbereid en begeleid zou worden en dat de mogelijkheden voor privé-adopties, de zogenaamde ‘zelfdoeners’, afgesloten zouden worden. Recentelijk is namelijk nog maar eens gebleken welke desastreuze gevolgen privé-adopties kunnen hebben (cf. de internet-tweeling). Het bestaan van kinderhandel is genoegzaam bekend^[16] en de technische mogelijkheden van het internet zijn ook hier al grenzeloos gebleken. Het Kinderrechtencommissariaat wil vermijden dat eender wie kinderen ‘op bestelling’ kan kopen. Een controle door de overheid op alle aspecten van de adoptie is hiervoor de enige garantie en is bovendien vereist voor de ratificatie van het Haags Verdrag.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

Globaal is het Kinderrechtencommissariaat niet onverdeeld positief over dit voorstel van decreet. We menen namelijk dat dit voorstel vooral tegemoet komt aan de verzuchtingen van de (kandidaat-)adoptanten. Hun vraag naar en nood aan rechtsbescherming is niet onbelangrijk, maar de rechten van de betrokken kinderen moeten blijven primeren. Er bestaat geen ‘recht op een kind’ en de adoptiewetgeving dient dan ook niet in eerste instantie om de belangen van adoptanten te dienen.

2.1. Bevoegdheden

Dit voorstel van decreet stelt een antwoord te bieden voor de gestelde bevoegdheidskwestie en de adviezen van de Raad van State hieromtrent.

Over de precieze bevoegdheidsverdeling en de interpretatie van de adviezen van de Raad van State bestaat discussie. De sluitende regelgeving inzake adoptie is vooral een kwestie van gelijkstellen van agenda’s op de verschillende bevoegdheidsniveaus. Hierin heeft het Kinderrechtencommissariaat geen inbreng, doch pleiten we enkel voor coherentie in de

[15] B.S. 23 september 1997.

[16] Dit zal ook blijven bestaan gezien dit samenhangt met de kloof tussen rijk en arm, Noord en Zuid. Nochtans: “if economic and other external forms of compulsion are not allowed to undermine the basic rights of parents and children in the industrialised world, the same expectations should also be applied to the countries from which the children are brought to the West.” TRISELIOTIS, J. (2000), “Intercountry adoption; Global trade or global gift?”, *Adoption & Fostering*, Vol. 24, nr. 2, p. 47.

regelgeving teneinde de rechtszekerheid voor alle betrokkenen te waarborgen. Zolang deze coherentie ontbreekt blijft het ook moeilijk, zonet onmogelijk, om het Haags Verdrag te ratificeren.

Gezien adoptie uiteindelijk een beslissing inhoudt inzake de staat van de persoon, behelst de adoptie federale bevoegdheden. De hulpverlening inzake adoptie (o.m. de voorbereiding, begeleiding, bemiddeling en nazorg) vallen echter onder de Vlaamse bevoegdheid inzake bijstand aan personen.

Kind en Gezin werd voor adoptie als Centrale Autoriteit aangeduid^[17] om alvast op Vlaams niveau de verplichtingen uit het Haags Verdrag te beginnen opvolgen en teneinde de volledige adoptiewerking vanuit Vlaanderen niet lam te leggen. Deze Vlaamse Openbare Instelling heeft in deze haar verantwoordelijkheid genomen en speelt een grote rol in het Vlaams adoptiegebeuren.

In afwachting van een federale wet werden in Vlaanderen regels uitgewerkt omtrent de melding^[18], de voorbereiding^[19], de gezinsevaluatie^[20], de beginseltoestemming^[21], de bemiddeling en de nazorg^[22].

Deze Vlaamse regels kunnen echter moeilijk algemeen bindend opgelegd worden gezien de eigenlijke adoptiebeslissing, de wijziging van de burgerlijke staat van het kind, een federale materie is. Zolang echter de federale wet niet aangepast wordt, kan de Vlaamse Gemeenschap voorwaarden stellen voor die kandidaat-adoptanten die ingaan op het aanbod van de dienstverlening. Zelfdoeners kunnen echter nog steeds opereren buiten de Vlaamse adoptiediensten om zolang ook de federale wet niet gewijzigd wordt. De huidige Vlaamse ‘procedure’ moet dus wel gevolgd worden wil men van de Vlaamse dienstverlening gebruik maken.

In een eerder advies^[23] stelde de Raad van State namelijk dat de gemeenschappen wel “verplichtingen (kunnen) opleggen aan de personen waaraan hulp of bijstand wordt verleend...” zolang “de kandidaat-adoptanten in elk geval vrij blijven om te adopteren, ook al doen ze geen beroep op de in het ontwerp bedoelde diensten en instellingen.”

2.2. Internationale Rechtsregels

Zowel het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind als het Haags Verdrag bevatten belangrijke bepalingen inzake de interlandelijke adoptie.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind vertrekt van het principe dat kinderen in eerste instantie door hun eigen ouders opgevoed moeten kunnen worden^[24]. Afwijkingen van dit principe dienen doordacht en sterk gemotiveerd te zijn én moeten steeds in het hoger belang van het kind zijn. Art. 21 gaat dieper in op adoptie en stelt daarbij duidelijk dat interlandelijke adoptie een ultimum remedium is en dus pas in laatste instantie kan overwogen worden wanneer opvang in de eigen familie of in eigen land niet mogelijk is. Adoptie mag dus geenszins de ‘gemakkelijke’ oplossing zijn.

[17] Dit gebeurde in 1997. Op dat ogenblik lag een federaal wetsontwerp klaar dat er echter nooit door gekomen is.

[18] Bij Kind en Gezin.

[19] Door gespecialiseerde en erkende centra: VCOK en Triobla.

[20] Door selectieteams binnen de C.A.W.

[21] Door Kind en Gezin, na gunstige evaluatie. De beginseltoestemming wordt doorgaans geëist vanuit de landen van herkomst.

[22] Door de erkende adoptiediensten.

[23] Nr. 25.913/8 van 21 juli 1997 over het Vlaams voorontwerp van decreet inzake interlandelijke adoptie.

[24] Zie o.m. art. 5, 9 en 18.

Het Haags Verdrag herhaalt deze basisprincipes en verfijnt deze. Uitgaande van de verplichting van de staten om alles in het werk te stellen opdat kinderen in hun familie kunnen blijven (preambule) legt het voor adoptie bijkomende voorwaarden op. Deze voorwaarden moeten garanderen dat adoptie enkel nog zou plaatsvinden in het hoogste belang van het kind en met respect voor alle rechten van het betrokken kind (art. 1). Verder wordt onder meer een grondige screening vereist inzake de capaciteit van de adoptiefouders en de adopteerbaarheid van het kind (art. 4-5). Bovendien wordt adoptie onder controle van de overheid gebracht (art. 15-16) zodat ‘zelfdoeners’ niet langer op eigen houtje kunnen adopteren.

Dit Haags Adoptieverdrag kon nog niet geratificeerd worden^[25], mede doordat de Belgische wet nog niet aan alle voorwaarden voldoet. Het is echter wel aangewezen elke Vlaamse regelgeving ermee in overeenstemming te brengen gezien hierdoor het belang van het kind (Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, art. 3) het best wordt gewaarborgd.

2.3 Het kind moet centraal staan

Eén van de vele misvattingen inzake adoptie is de idee dat een volwassene recht zou hebben op een kind. Bovenvermelde verdragen maken duidelijk dat dit niet zo is en dat de rechten en belangen van het kind zelf op de eerste plaats dienen te staan.

Het is dan ook de erkenning van en het respect voor de rechten van het kind die bijkomende eisen aan adoptiefouders legitimeren. Er zijn namelijk wezenlijke verschillen tussen het opvoeden van adoptie- en biologische kinderen. Ze zijn het kind van een ander, hebben voor de adoptie al een eigen verhaal en een eigen (doorgaans moeilijk) leven gehad. Daardoor staan de adoptiefouders ook voor andere uitdagingen in de opvoeding van adoptiekinderen. Ook het adoptiekind zelf komt tijdens het opgroeien een aantal specifieke hindernissen en vragen tegen. Zonder de goede bedoelingen van adoptiefouders in vraag te stellen, moet het duidelijk zijn dat niet elke volwassene een adoptie aankan. De grondige screening van kandidaat-adoptanten is dan ook een essentieel onderdeel van elke adoptie, ongeacht wie nu die evaluatie moet gaan doen. Daarbij wordt niet gezocht naar ‘perfecte’ ouders, wel naar ouders met voldoende draagkracht voor de specifieke eisen die het grootbrengen van adoptiekinderen met zich meebrengt. De zoektocht is dus gericht naar ouders voor een specifiek kind en niet omgekeerd. Een loutere kinderwens is dan ook op zich onvoldoende. De kandidaat-adoptanten moeten “*pouvoir désirer l’enfant qui leur est confié*”^[26].

Adoptie valt niet gelijk te stellen met de ‘normale’ vormen van gezinsuitbreiding, waarbij de ouders een kind verwekken^[27]. Bij adoptie gaat het over een kind dat reeds bestaat en waar om diverse redenen de eigen ouders niet langer voor de opvoeding van hun kind kunnen instaan.

In zekere zin gaat het hier dus eerder over een ‘sociale en wettelijke beschermingsmaatregel’ voor het kind^[28]. Dit kan niet overgelaten worden aan privé-personen, maar dient te gebeuren via bevoegde en bekwame diensten, onder toezicht van de overheid.

[25] Het Vlaams Parlement heeft wel een resolutie hiervoor goedgekeurd (Parl.St. Vlaams Parlement, 1999-2000, nr. 264/1, 2, 3 en 4) welke positief werd geadviseerd door het Kinderrechtencommissariaat.

[26] SERVICE SOCIAL INTERNATIONAL (1999), *Les droits de l’enfant dans l’adoption nationale et internationale*, p. 10, SSI Secretariaat-generaal, Zwitserland ([www. Childhub.ch/iss](http://www.Childhub.ch/iss))

[27] Bij sommige kandidaat-adoptanten leeft de onjuiste overtuiging dat adoptief ouderschap vergelijkbaar is met biologisch ouderschap. Zij vragen dan ook steeds waarom aan hen bijkomende eisen gesteld worden terwijl dat niet zo is voor personen die gewoon kinderen kunnen krijgen. Zouden we die foute redenering al volgen, zou hier de consequentie zijn dat ook ‘gewoon’ zwanger zijn risico’s inhoudt en dat niet alle verwachtingen zullen ingevuld worden door het kind.

[28] SERVICE SOCIAL INTERNATIONAL, o.c., p. 3.

In voorliggend voorstel van decreet dreigt deze redenering omgekeerd te worden. Het kind wordt aan meer eisen onderworpen dan de kandidaat-adoptanten. Of nog, de adoptanten mogen een uitgebreider verlanglijstje opstellen dan het adoptiekind.

Een kind adopteren is en blijft echter een risico. Gezien de achtergrond van vele adoptiekinderen kan de kans op bijvoorbeeld leer- of ontwikkelingsachterstand groter zijn. Precies door een degelijke voorbereiding en evaluatie kunnen kandidaat-adoptanten nagaan of zij in staat zullen zijn het kind te aanvaarden zoals het is en zullen zij hun verwachtingen zonodig leren bijsturen.

Zie verder ook de commentaar bij de artikelen.

2.4. De adoptiedriehoek

Bij een adoptie zijn telkens drie partijen betrokken: het kind, de (eigen) ouder(s) en de kandidaat adoptant(en). Het is van het grootste belang dat de adoptant zich kan verplaatsen in de positie van de ouder(s) van het kind. Dat men weet waarom de adoptie de aangewezen oplossing zou zijn, dat men weet heeft van de voorgeschiedenis. Dit dient aan bod te komen bij de voorbereiding van de kandidaat-adoptanten, zoals dit nu het geval is.

Dit voorstel van decreet geeft de geboorte-ouder(s) geen enkele plaats. In de toelichting vinden we wel een vermelding dat de voorbereiding in het teken kan staan van de adoptiedriehoek. Dit mag echter geen keuzemogelijkheid zijn, maar een verplichting als elementair deel van de voorbereiding.

2.5. Loskoppeling van de diverse factoren

Het Vlaams adoptiebeleid kenmerkt zich momenteel door een eenheid van visie bij alle betrokken actoren zowel voor, tijdens als na het adoptieverloop.

Het voorstel van decreet wil belangenvermenging vermijden door de diverse actoren in het adoptieveld uit elkaar te trekken. Dit kan nadelige gevolgen hebben indien daardoor de eenheid van visie op adoptie teloor zou gaan. Het is bovendien nogal kunstmatig. Voorbereiding, evaluatie, bemiddeling en nazorg zijn geen los van elkaar staande diensten.

De adoptiediensten doen bijvoorbeeld ook aan nazorg en verwijzen waar nodig naar meer geëigende hulpverlening. Dit wordt trouwens ook vereist door de landen van herkomst die vaak een vorm van nazorg en opvolging van de dossiers vragen.

De voorbereidingsteams delen bijvoorbeeld via vorming de verworven inzichten uit theorie en wetenschappelijk onderzoek met de adoptiediensten.

Voor het Kinderrechtencommissariaat is de fundamentele vraag hier niet zozeer wie wat zal moeten doen, maar blijft de kwaliteitsvraag primeren.

2.6. De voorbereiding van kandidaat-adoptanten

Zie de commentaar bij de artikelen.

2.7. De gezinsevaluatie

Deze evaluatie is een scharniermoment in het verloop van de adoptieprocedure en ook hét pijnpunt bij uitstek^[29]. Het voorstel van decreet gaat hier niet op in, gezien dit luik zou overgeheveld worden naar het federale niveau^[30].

[29] Dit blijkt o.m. uit de gebruikersenquête in opdracht van de Minister van Welzijn door Significant: Interlandelijke adoptie in Vlaanderen. Een evaluatie van de adoptieprocedure door 'gebruikers', Jan. 2001, niet gepubliceerd.

[30] NI. de sociale dienst bij de Jeugdrechtbank of ten behoeve van de vrederechter.

De evaluatie wordt door kandidaat-adoptanten als problematisch aan gevoeld omdat zij daarbij bevestigd en onderzocht worden over zaken die toch erg privé zijn. De klachten^[31] over de adoptieprocedure handelen dan ook doorgaans over deze fase. Dit is ook niet verwonderlijk, gezien hier door derden een beslissing genomen wordt die fundamenteel ingrijpt in het leven van de adoptant. Het duidt ook aan dat men nog onvoldoende beseft waarom kandidaten zonnodig geëvalueerd moeten worden: niet om hen zozeer als ouder te maken of te kraken, wel ter bescherming van de rechten en behoeften van het kind.

Het belang van dergelijke evaluatie kan niet onderschat worden. Vooraleer de adoptie kan plaatsvinden moet deze beoordeling op een deskundige wijze gebeuren^[32]. Hierbij wordt nagegaan of de kandidaat-adoptanten in staat zijn om de duurzame zorg en respect op te brengen voor het kind en zijn/haar achtergrond en eigen karaktertrekken. Deze beoordeling behelst niet enkel juridische of sociale componenten, maar zeker ook ethische, medische en psychologische.

Het Kinderrechtencommissariaat spreekt zich niet uit over welke diensten hiervoor moeten instaan^[33]. Het moet wel gaan om diensten die daar de nodige expertise in hebben en pluridisciplinair werken. Deze evaluatie dient tevens omstandig gemotiveerd te worden en een beroepsmogelijkheid moet voorzien worden voor afgewezen kandidaat-adoptanten.

2.8. De bemiddeling

Zie de commentaar bij de artikelen.

2.9. Nazorg

Zie de commentaar bij de artikelen.

2.10. De zelfdoeners

Zie de commentaar bij de artikelen.

3. Artikelsgewijze bespreking

3.1. Interlandelijke adoptie: Artt. 2-6

Art. 2, 2° laat adoptie op zelfstandige wijze nog steeds toe. Zij worden wel geacht de voorbereiding te volgen. Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een verbod op zelfdoeners doch is zich bewust van de noodzaak aan federale regelgeving hiervoor. Dergelijk verbod zou de Belgische adoptieregeling in overeenstemming brengen met het Haags Verdrag.

Art. 2, 8° duidt de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn aan als Vlaamse Centrale Autoriteit. Enkele jaren terug werd Kind en Gezin hiervoor aangeduid. Het Kinderrechtencommissariaat spreekt zich hierover niet uit, maar vraagt zich wel af welke motivering ten grondslag ligt van deze wijziging. Tegelijk kan de vraag gesteld worden of de ervaring en

[31] Vb.: te indringende vragen over zaken die van geen nut zouden zijn voor de adoptie, te jonge personen die de evaluatie doen, te geringe motivering van de beslissing...

[32] Reeds jaren wordt op het veld onderzocht hoe deze beoordeling het best kan ingevuld worden. Een werkbaar voorbeeld vinden we terug in SERVICE SOCIAL INTERNATIONAL, o.c., p. 10-13.

[33] Momenteel wordt deze evaluatie door de C.A.W. gedaan. In de huidige discussie liggen deze centra onder vuur en wordt voorgesteld om dit in de toekomst door de sociale diensten bij de jeugdrechtsbanken te laten doen. Het is ons echter niet duidelijk of hiermee een verbetering kan gegarandeerd worden.

expertise die in de voorbije jaren werd opgebouwd binnen Kind en Gezin, ook aanwezig is binnen de administratie GMW.

3.2. De voorbereiding: Artt. 7-10

Het Kinderrechtencommissariaat spreekt zich niet uit over wie nu in concreto de voorbereiding van de kandidaat-adoptanten dient te verzorgen^[34].

In het belang van het kind en volgens de vereisten van het Haags Verdrag dient dit echter diepgaand en kwaliteitsvol te gebeuren, bij voorkeur door een multidisciplinair team.

Hier wordt niet voorbereid op een ‘perfect ouderschap’, doch wel op de vereisten voor deze bijzondere vorm van ouderschap: het zorgen voor, het opvoeden van ‘een kind van een ander’, een kind met een verleden, een kind dat niet steeds aan de (soms hooggespannen) verwachtingen zal kunnen voldoen.

Idealiter zorgt de voorbereiding ervoor dat kandidaat-adoptanten zelf tot inzicht komen omtrent die gestelde vereisten. De kandidaat-adoptanten dienen zich te realiseren wat adoptie is en na te gaan of zij de gestelde capaciteiten bezitten, eerder dan dat de voorbereiding een examen zou zijn waarvoor men eenmalig dient te slagen.

De voorbereiding mag dan ook niet als afschrikkend voorgesteld worden. Bedoeling is enkel dat hier een realistisch en genuanceerd beeld van adoptie gegeven wordt en dat er grondig wordt ingegaan op de posities en belangen van elke betrokkene in de adoptiedriehoek.

Een eerder praktisch punt is het moment waarop de voorbereiding dient gevolgd te worden. Momenteel gebeurt dit tijdens de werkuren. Voor sommige kandidaat-adoptanten zou dit niet handig zijn. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt zich af of een tijdsinvestering van 20 uur dan werkelijk teveel gevraagd is. Wanneer dit omwille van werkredenen niet zou kunnen, is het daarbij ook de vraag of men dan later wel de nodige tijd zal kunnen vrijmaken voor de opvang van het adoptiekind. Ook na het adoptieverlof zullen de ouders regelmatig verlof dienen op te nemen omwille van het kind.

Ongeacht waar of door welke instantie de voorbereiding ook zal verzorgd worden, vraagt het Kinderrechtencommissariaat hier met aandrang rekening te houden met de reeds opgebouwde expertise binnen de diensten die nu instaan voor de voorbereiding.

In art. 7 wordt de inhoud van de voorbereiding overgelaten aan de Vlaamse regering. Dit laat volgens het Kinderrechtencommissariaat teveel ruimte open.

De voorbereiding moet in ieder geval vertrekken van de adoptiedriehoek. Deze vereiste zou moeten ingevoerd worden in het decreet en niet enkel overgelaten worden aan de invulling door de regering.

3.3. De bemiddeling: Artt. 11-17

De bemiddelingsdiensten staan in voor de zogenaamde ‘matching’ tussen kandidaat-adoptanten en het kind. Een geslaagde matching stoelt noodzakelijkerwijs op de doorgedreven screening van beide ‘partijen’. Bij de adoptiediensten dienen de kandidaten dus evenzeer gescreend te worden voor de matching als het kind. De aanvankelijke gezinsevaluatie gaat na of de kandidaten in abstracto als adoptiefouder in aanmerking kunnen komen. Bij de bemiddeling dient meer concreet nagegaan te worden of een bepaald ouderpaar ‘past’ voor een bepaald kind.

[34] Blijkbaar zijn er weinig klachten of problemen m.b.t. de voorbereiding en hoe die nu verloopt. De diensten die daar ook nu reeds voor instaan zouden dus kunnen blijven functioneren, ook in dit voorstel.

Het is evident dat de diensten nood hebben aan correcte en volledige informatie uit de herkomstlanden. (Het is even zeer waar dat de landen van herkomst nood hebben aan zo volledig en correct mogelijke informatie over de adoptanten.) Hiervoor doen de diensten nu reeds beroep op de ambassades, zoals hier ook voorgesteld wordt. Het Kinderrechtencommissariaat is volledig akkoord met de noodzaak aan betrouwbare buitenlandse kanalen. Het gaat echter wel heel ver om de Vlaamse adoptiediensten aansprakelijk te stellen voor fouten of tekortkomingen die door deze kanalen zouden gemaakt worden. Vanuit Vlaanderen kan aan deze kanalen ook geen verplichting opgelegd worden. Vraag is ook wat in voorkomend geval de sanctie zou zijn?

In dit voorstel worden de diensten meer specifiek juridisch aansprakelijk gesteld voor de waarachtigheid van de kindstudie. Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat hiermee een te vergaande verplichting wordt opgelegd, nl. een resultaatsverbintenis ‘tot afleveren van het gewenste kind’. Dit lijkt bijna op een verzekeringspolis tegen verborgen gebreken.

Er is reden om aan te nemen dat de diensten nu reeds alle mogelijke inspanningen doen om dergelijke waarachtigheid te garanderen. Meer dan een inspanningsverbintenis kan hier echter niet gevraagd worden. (De bemerking in de toelichting bij dit voorstel wekt de indruk dat de diensten op dit ogenblik niet de grootst mogelijke voorzichtigheid aan de dag zouden leggen.)

Wat de kindstudies betreft kan hier verwezen worden naar de reeds geldende regelgeving^[35], die nu al grotendeels bevat hetgeen in het voorstel van decreet vereist wordt^[36].

Naast de kindstudie door de diensten geeft dit voorstel de mogelijkheid aan de kandidaat-adoptanten om nog een ‘tegenonderzoek’ (art. 12) te laten uitvoeren in het land van herkomst. Dit getuigt niet alleen van wantrouwen in de betrokken diensten hier en in het buitenland. Het geeft tegelijk aan dat alle middelen goed zijn om aan de wensen van de adoptiefouders tegemoet te komen zonder echter een gelijkaardige garantie op te eisen voor de wensen of behoeften van het te adopteren kind. Het Kinderrechtencommissariaat acht dit onaanvaardbaar. Zeker wanneer niets geregeld is in geval van ongewenste eigenschappen van het kind. Gaat de geplande adoptie dan nog door? Wat gebeurt er dan met het kind? Welke garanties zijn er voor de opvang van het kind, wanneer het niet langer gewenst is?^[37]

Dergelijke bepalingen lijken het kind te gaan degraderen tot een product dat aan bepaalde vereisten, verwachtingen van de ‘koper’ moet voldoen. De kandidaat-adoptanten mogen dus een gegarandeerd ‘geslaagd product’ vragen, terwijl het voor de kinderen maar afwachten wordt bij wie ze zullen terechtkomen.

Voor het Kinderrechtencommissariaat is dit ook ethisch niet aanvaardbaar. Bovendien ontstaat daardoor een wanverhouding, gezien een dergelijke screening en mogelijke ‘tegenonderzoek’ niet ingevoerd wordt voor de kandidaat-adoptanten. Nochtans is de essentie van adoptie een gezin te vinden voor een kind, niet omgekeerd. Eigenlijk zou men derhalve eerder aan de kandidaat-adoptanten meer eisen moeten kunnen stellen dan aan het kind.

De vraag is hierbij nog of de landen van herkomst dit zullen aanvaarden.

Dit druist bovendien in tegen de veronderstelde interlandelijke samenwerking en het wederzijds vertrouwen.

.....
^[35] Besl. Vlaamse regering van 20 oktober 1998 inzake interlandelijke adoptie, B.S. 19 december 1998, met bijlage.

^[36] SSI, o.c., p.7-14: praktische invulling van wat de kindstudie en de gezinsonderzoeken moeten bevatten in het belang van het kind.

^[37] Meer bepaald kan dit voor HIV-positieve kinderen erge gevolgen hebben: maatschappelijk uitgesloten worden, geen toegang krijgen tot vereiste medische hulp. Dit wordt o.m. aangehaald door expert Dr. T. Jonckheer (AZ Middelheim): “testen op HIV in het land van herkomst met het oog op interlandelijke adoptie is slechts ethisch toelaatbaar indien deze test gebeurt in een omgeving waar een voldoende structuur bestaat om de patiënt op te vangen wanneer deze tengevolge van positief bevonden test niet in aanmerking zou komen voor adoptie.”

Op grond van het voorstel (art. 14) wordt het mogelijk om, louter op basis van formele criteria, twee jaar lang te werken zonder enige inhoudelijke controle. Dit is te riskant en biedt geen bescherming aan kandidaat-adoptanten noch aan het kind. Dit gebrek aan controle op de werking van bij de eerste bemiddeling is een stap achteruit in vergelijking bij de huidige regeling.

3.4. De privé-adoptie: Art. 18

In dit voorstel wordt zelfdoeners geen strobreed in de weg gelegd. Voor de te adopteren kinderen geeft dit onvoldoende garanties.

Kijkend naar de essentie van adoptie en de bepalingen in de Verdragen ter zake, kan het niet langer dat enkel gerekend wordt op de goodwill van zelfstandig agerende kandidaat-adoptanten. We geloven dat de meeste adoptanten enkel goede bedoelingen hebben. Dit is echter niet altijd zo.

Bovendien zijn de risico's hier niet enkel voor het kind. Ook de kandidaat-adoptanten zelf lopen op deze wijze veel meer kans om misbruikt te worden door malafide kanalen en kinderhandelaars.

Voor de zelfdoeners ontbreekt elke controle op de buitenlandse kanalen. Wanneer dit terecht zo essentieel geacht wordt voor de diensten, is het niet te begrijpen waarom deze vorm van adoptie nog zou toegestaan worden zonder dergelijke controle.

Het Kinderrechtencommissariaat herhaalt hier de bekommernis voor de rechten en de belangen van de kinderen in het kader van zelfstandige adopties^[38].

De enige controle op het verloop van de adoptie en op de vereiste stukken (art. 13) kan pas gebeuren nadat de adoptie reeds een feit is. Wanneer dan essentiële stukken zouden ontbreken (bijvoorbeeld toestemmingen van de geboorte ouders), is de vraag wat daar dan nog aan kan gedaan worden.

3.5. De nazorg: Artt.19-22

Het Kinderrechtencommissariaat deelt de bezorgdheid voor een degelijke nazorg, vooral ten behoeve van de geadopteerde. Op dit ogenblik wordt reeds nazorg voorzien, zowel door de adoptiediensten zelf als door verenigingen van adoptiegezinners en van geadopteerden^[39].

Het Kinderrechtencommissariaat wil hierbij opmerken dat 'ervaringsdeskundigheid' op zich niet zaligmakend is. Ook bij de nazorg is professionaliteit een kwaliteitsvereiste.

Het Kinderrechtencommissariaat begrijpt dat nazorg voor de adoptiefouders en voor de geadopteerde een verschillende invulling dient te krijgen. Nazorg voor het gezin als geheel dient echter ook een plaats te krijgen, zeker wanneer de belangen niet zo uiteenlopend zijn. Een strikte scheiding tussen beide lijkt niet noodzakelijk en kan zelfs contraproductief zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt zich vragen bij het verbod voor adoptiediensten om ook nazorg te bieden. Zoals reeds gezegd wordt dit vaak door de landen van herkomst vereist. Bovendien kunnen zij zeker ook een positieve rol spelen in de 'rootsreizen'^[40] door de contacten die zij hebben met de landen van herkomst. Zij hebben tevens een beter zicht

[38] Als voorbeeld van shopping kunnen we verwijzen naar www.adoption.com, één van de vele sites waar kinderen aangeboden worden

[39] Vb: VAG, Adoptielijn.

[40] Reis van de geadopteerde naar het land van herkomst om de familiale geschiedenis te verduidelijken en eventueel contact te leggen met de geboorte-ouder(s).

op het delicate karakter van bepaalde dossiergegevens (vb. reden voor adoptie, mogelijke problemen voor de geboortemoeder wanneer de adoptie bekend zou worden...).

De geadopteerde op zoek naar de familie van oorsprong dient op professionele wijze bijgestaan en begeleid te worden. Ook de adoptiefouders moeten hierbij op professionele ondersteuning kunnen rekenen.

3.6. De Vlaamse adoptieambtenaar: Art. 23

Een verplichte registratie van alle adopties is inderdaad wenselijk. Voor de inzagevragen van de dossiers lijkt een begeleiding hierbij echter noodzakelijk. Zal deze ambtenaar daarin kunnen voorzien? Hoe zal deze 'dienst' er concreet uit moeten gaan zien? Het decreet geeft daar weinig informatie over.

De inzage in het dossier dient op ondersteunende wijze begeleid te worden. Voor de geadopteerde kan dit namelijk een moeilijk proces zijn. Het is onduidelijk hoe de adoptieambtenaar hiervoor zal instaan. Het moet mogelijk zijn om hierbij de diensten voor nazorg te betrekken.

Wanneer de adoptieambtenaar onvolledigheden opmerkt in het dossier, kan dit per definitie pas na de afhandeling van de controle. Is het niet nuttiger een controle van de vereiste stukken in te voeren voor de homologatie van de adoptie? Wat als het dossier onvolledig blijkt te zijn?

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt zich af of een dergelijke registratie van alle adopties niet kan gebeuren bij de Centrale Autoriteit^[41], maar spreekt zich verder niet uit over de noodzaak of het nut van een afzonderlijke adoptieambtenaar.

3.7. De Hoge Raad voor Adoptie: Art. 24

Het Kinderrechtencommissariaat heeft geen probleem met de oprichting van een Hoge Raad voor Adoptie als adviesorgaan voor het beleid. Wel is het maar de vraag of er nood is aan een bijkomende klachteninstantie.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt omwille van 'proceseconomie', de klantvriendelijkheid en de duidelijkheid, dat klachten m.b.t. adoptie beter ingediend kunnen worden bij de reeds bestaande ombudsdiensten (Vlaams of federaal, naargelang de toekomstige regelgeving) of bij het Kinderrechtencommissariaat, indien de klager een minderjarige is of indien het rechtstreeks de rechten van de minderjarige betreft.

Daarnaast is reeds een klachtenbehandeling voorzien voor alle diensten die onder het kwaliteitsdecreet vallen.

De invoering van een nieuw klachtenkanaal lijkt overbodig en verwarrend.

4. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelt vooral het uitgangspunt van dit voorstel negatief. Het voorstel volgt te weinig de letter en de geest van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Haags Verdrag^[42].

Het vertrekt namelijk teveel vanuit de belangen van de kandidaat-adoptanten. Uit dit voorstel blijkt niet ondubbelzinnig dat men op zoek gaat naar een gepast gezin voor een

[41] Zeker nu deze volgens art. 27 zou dienen in te staan voor de naleving van dit decreet.

[42] Voor meer achtergrond hierover: TRISELIOTIS, J., o.c., p. 45-54.

adopteerbaar kind. Het gaat eerder om het vinden van het gewenst kind voor de kandidaat-adoptanten. Het toezicht op de adoptanten wordt tot een minimum beperkt terwijl aan het te adopteren kind zonder probleem alle mogelijke eisen kunnen gesteld worden.

Met dit voorstel zou de Vlaamse Gemeenschap het meest essentiële deel van de adoptie, de gezinsevaluatie, uit handen geven en naar het federale niveau verwijzen. Voor het Kinderrechtencommissariaat hoeft dit op zich geen probleem te zijn, maar er is wel een grote bezorgdheid over de kwaliteit van de gezinsevaluatie. Op dit ogenblik kan hiervoor geen enkele garantie gegeven worden.

Het Kinderrechtencommissariaat vreest dat door dit decreet de adoptie opnieuw gemakkelijker zal worden. Dit terwijl adoptie een zeer complex gebeuren blijft en een succesvolle adoptie voor alle betrokkenen een bijzondere voorbereiding en begeleiding vereist. Een adoptie is geen vorm van gezinsuitbreiding, maar wel een heel bijzondere vorm van hulpverlening voor een kind met een gezinsbehoefte.

Bovendien lijkt dit decreet eerder ingegeven te zijn door bepaalde groepen die zich in hun belangen geschaad voelen en wordt niet zuiver aangegeven waar het huidig adoptiebeleid dan zo fout loopt.

Tot slot kan de meest sluitende rechtsbescherming van de betrokken kinderen slechts gegeven worden door een ingreep van de federale wetgever én de ratificatie van het Haags Verdrag. Het Kinderrechtencommissariaat herhaalt hier dan ook de vraag naar de verschillende overheden om het nodige te doen om deze ratificatie mogelijk te maken.

Gezien de complexiteit van de materie en de soms uiteenlopende belangen van de betrokkenen zou het nuttig zijn de verschillende standpunten in te winnen vooraleer wijzigingen in de regelgeving door te voeren.

3. NAAR EEN GEÏNTEGREERD GELIJKE KANSENBELEID BINNEN HET ONDERWIJS

Advies nr. 2000-2001/3

Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid

1. Situering

Het Kinderrechtencommissariaat neemt met genoeg kennis van de visietekst die een voorlopige werkbasis dient te vormen voor de uitbouw van een geïntegreerd gelijke kansenbeleid in het onderwijs. Het Kinderrechtencommissariaat beaamt volmondig dat de huidige beleidsaanpak via de non-discriminatieverklaring zeker niet de gewenste resultaten oplevert. In een aanbeveling^[43] betreffende deze non-discriminatieverklaring gaf het Kinderrechtencommissariaat reeds uiting aan zijn bedenkingen aangaande de huidige stand van zaken. Bij de bespreking van de visietekst blijven deze eerder gemaakte bedenkingen dan ook van kracht.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat vertrekt bij zijn analyse steeds van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Ook de toetsing van deze visietekst dient te gebeuren in het licht van de bestaande rechtsmiddelen. Tegelijkertijd is het wenselijk deze visietekst ook te screenen op zijn sociaal-pedagogische en maatschappelijke wenselijkheid.

Het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind heeft, als geratificeerd internationaal verdrag een grote juridische en morele betekenis. Bij het opzetten van gelijke kansenbeleid dient men aldus terdege rekening te houden met de gestelde minimumnormen.

Net zoals de non-discriminatieverklaring zal een gelijke kansenbeleid de uitdrukking moeten vormen van de erkenning dat elk kind of jongere, ongeacht zijn ras of etnische afkomst, werkelijke gelijke onderwijskansen moet krijgen^[44]. Er moet uitgegaan worden van de principiële gelijkheid van elk potentieel gebruiker. In dit kader is er ook bij de non-discriminatieverklaring de uitdrukkelijke vermelding dat de vrije schoolkeuze uit hoofde van de gebruiker gerespecteerd moet worden^[45]. Hierin sluit deze non-discriminatieverklaring nauw aan bij de tekst van de preambule en bij de artikels 2, 28 en 29 van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind.

We verwijzen hierbij ook naar het gelijkheidsbeginsel, zoals dit o.m. is opgenomen in het art. 2 van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind. Ook in art. 28 en 29 van het Verdrag, wordt deze gelijkheid van elk kind expliciet benadrukt door het gebruik van termen als 'elk kind', en 'ieder kind'.

Binnen de gestelde onderwijscontext werd ook door de VLOR^[46] het Kinderrechtenverdrag als referentiekader en als uitgangspunt van beslissingen opgenomen. Het Kinderrechtencommissariaat interpreteert dit standpunt als de bekrachtiging van het belang om bij de

[43] Parl.St. Vlaams Parlement, 1999-2000, nr. 220/1.

[44] VLOR (1993), *Gemeenschappelijke verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs*, Inleiding.

[45] VLOR, o.c., II / 1

[46] VLOR, *Beslissing Vast Bureau, Kinderrechten als uitgangspunt voor adviezen*, juni 2000.

uitwerking van een geïntegreerd gelijke kansenbeleid in het onderwijs het Kinderrechtenverdrag niet te beschouwen als een vrijblijvende optie, maar als een juridisch bindende tekst.

Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat ook de visietekst explicieter zou moeten vertrekken van de gestelde minimumnormen in het Kinderrechtenverdrag. Van daaruit moet op zoek gegaan worden naar werkbare en efficiënte werkinstrumenten die een onderwijs met gelijke kansen voor elk kind kunnen realiseren.

Naast het gezin, de peergroep is de onderwijscontext een belangrijke socialisatiepartner voor elk kind. Opvoeding en emancipatie van kinderen en jongeren verloopt vandaag ook via de publieke wereld waar het kind toegang tot heeft. De school maakt hiervan essentieel deel uit. Het behoort onvoorwaardelijk tot (één van) de opdrachten van de school om kinderen en jongeren interactief te begeleiden in dat proces van opgroeien. Hierbij dient pluriformiteit en diversiteit^[47] (van mensen, gezinsverbanden, culturen,..) centraal te staan. Het is de maatschappelijke opdracht van elke school om hiertoe een bijdrage te leveren: kinderen en jongeren in aanraking brengen met uiteenlopende waarden en normen en hen daar ook een passend belang leren aan hechten zonder het persé daar mee eens te moeten zijn. Vanuit deze stelling is het paradoxaal dat scholen zich in het eigen gelijke kansenbeleid niet conform deze einddoelen zouden opstellen.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt dat het decretaal vastleggen van een geïntegreerd gelijke kansenbeleid in termen van een regelgeving over de ‘rechtsbescherming van ouders en leerling’ eerder moet plaatsvinden vanuit de juridisch bindende context van het Verdrag, dan vanuit het dwingend opleggen van het maatschappelijk engagement. Het mislukken van de werking van de non-discrimatieverklaring zou hierdoor kunnen verklaard worden; het is in de eerste plaats geen juridisch instrument, maar een uiting van sociaal engagement^[48].

De vrijheid om onderwijs in te richten op basis van het eigen pedagogisch project mag geen hindernis vormen voor het uitbouwen van een gelijke kansenbeleid. Immers wanneer zou aangetoond worden dat bijvoorbeeld het weigeren van leerlingen daadwerkelijk gebaseerd is op het pedagogisch concept van een school, zou de vrijheid van onderwijs voorrang blijken te hebben op het gelijkheidsbeginsel^[49]. Dit zou in strijd zijn met de verdragstekst.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

3.1. Algemeen

Een eerste algemene kritische bedenking ten aanzien van de visietekst is de versmalling die plaatsvindt van de rechtsbescherming van de leerling naar het recht op inschrijving in een school. Het decreet betreffende de rechtsbescherming van ouders en leerlingen zal in dit geval zeker niet de lading dekken. Het is duidelijk dat het spreken over de rechtsbescherming van de leerling meer dient te omvatten dan het recht op inschrijving in een school en het recht op een klachtprocedure. Het Kinderrechtencommissariaat verwijst hierbij expliciet naar het ontwerp van een leerlingenstatuut door de Vlaamse Scholierenkoepel

.....
[47] VANDENBROECK, M. (1999), *De blik van de Yeti. Over het opvoeden van jonge kinderen tot zelfbewustzijn en verbondenheid*, Utrecht: SWP, 223 p.

[48] VAN DEN BOSSCHE, L. (1999), “Non-discriminatie in het onderwijs, scholen maken het verschil”, in VERSTEGEN, R. (ed.), *De non-discriminatieverklaring in het onderwijs. Moeilijkheden en mogelijkheden*, Antwerpen: Kluwer Rechtswetenschappen.

[49] HANSON, K. (1998-1999), “Fundamentele rechten van leerlingen en het recht op toegang tot het onderwijs.”, *Tijdschrift voor Onderwijsrecht & Onderwijsbeleid*, nr. 5-6, p. 328.

(V.S.K.) waarin gepoogd wordt om een aantal basisrechten, uit het Kinderrechtenverdrag afgeleid, op te nemen.

Het Kinderrechtencommissariaat onderschrijft de stelling dat voorliggende visietekst onder de vlag van de titel ‘rechtsbescherming’ onvoldoende deze basisrechten in kaart brengt en decretaal verankerd. Nochtans wil de tekst (p.8) de keuzevrijheid en andere grondrechten van leerlingen en ouders meer op de voorgrond plaatsen. Hierbij pleit het Kinderrechtencommissariaat eerder voor een inhoudelijke verbreding van de rechtsbescherming dan voor het versnipperen van die verschillende basisrechten over meerdere decreten.

Een tweede algemene bemerking is de omschrijving van de beoogde doelgroep voor een gelijke kansenbeleid. Het Kinderrechtencommissariaat stelt vast dat het begrip ‘doelgroep-leerling’ in vergelijking met de non-discriminatieverklaring alvast verruimd wordt. De definitie ‘doelgroep-leerling’ wordt terecht losgekoppeld van de allochtone leerling uit het sociaal-economisch achtergestelde milieu en uitgebreid naar alle leerlingen die potentieel door interne en/of externe factoren het risico dragen een gelijke kans te ontlopen. Het betreft dan inzonderheid alle leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ten gevolge van leer- en/of gedragsproblematiek. In de visietekst vinden we een (té) sterke link terug tussen onderwijsleerprestaties en milieuherkomst. Ofschoon er preventief moet gewerkt worden, dient volgens het Kinderrechtencommissariaat een eventuele categoriale doelgroepenbenadering eerder afgestemd te worden op het remediëren van aanwezige leer- en functioneringsproblemen op school.

Het Kinderrechtencommissariaat meent dat een gelijke kansenbeleid vertrekt vanuit de inclusiegedachte en dat bij de uitbouw ervan elke doelgroep evenwaardig dient behandeld te worden. Helaas vinden we in deze visietekst hieromtrent een beperkt engagement terug. Indien er momenteel objectieve redenen zouden zijn om dit gelijke kansenbeleid enigszins toch te versmallen tot een aantal doelgroepen (vooral dan de doelgroepen betrokken op de non-discriminatieverklaring), dient er een formeel engagement uitgesproken te worden om op middellange termijn ook die andere doelgroepen (vooral dan de doelgroepen betrokken op het inclusief onderwijs, GON, Buitengewoon Onderwijs) mee op te nemen. Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een gelijke kansenbeleid dat verschillen tussen leerlingen (diversiteit en heterogeniteit) als een waardevol pedagogisch uitgangspunt hanteert.

3.2. Specifiek

3.2.1. Inschrijvingsrecht

In de visie van het Kinderrechtencommissariaat behoort het tot de basisopdracht van elke school om open te staan voor de inschrijving van alle kinderen. Hierbij dient elke schoolpopulatie gezien te worden als een afspiegeling van de maatschappelijke diversiteit en van de buurtpopulatie. In die zin kunnen sommige scholen meer een natuurlijke concentratie van allochtone leerlingen verwerven dan andere scholen.

Het gebruik van het percentage als absoluut gegeven, waarmee men verwijst naar de bovengrens uit de non-discriminatieverklaring^[50], is in strijd met de non-discriminatieverklaring zelf en het gelijkheidsprincipe van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind.

Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat het gelijke kansenuitgangspunt moet omgezet worden in een bindend werkprincipe voor elke school. In het kader van dit verplichtend inspanningsengagement van de school is het vanzelfsprekend dat in het schoolwerkplan hieromtrent doelstellingen moeten teruggevonden worden. Zonder

.....
[50] VLOR, o.c., II / 6

inmenging in de inhoudelijke invulling van het pedagogisch project van de school, zou de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in het algemeen en het gelijke kansenprincipe in het bijzonder, als een kwaliteitscriterium moeten gelden bij de doorlichting door de inspectie.

Scholen die met grote concentraties doelgroep leerlingen werken en door middel van zorgverbreding de kwaliteit van hun aanbod verhogen, dienen hiervoor de nodige personele en financiële ondersteuning te krijgen. Tegelijkertijd durft het Kinderrechtencommissariaat ook te stellen dat het huidige zorgverbredingsaanbod dient geëvalueerd te worden op zijn werkelijke output. Momenteel worden nog te veel leerlingen te weinig effectief geredieerd en worden dus na verloop van tijd naar het Buitengewoon onderwijs doorverwezen. Nochtans tonen waardevolle experimenten vruchtbare samenwerkingsverbanden aan tussen het gewone en het buitengewone onderwijs.

3.2.2. Uitbouw van een lokaal gelijke kansenbeleid

In de visietekst wordt een centrale beleidsrol toegekend aan het lokale overlegplatform dat tevens een kernfunctie vervult bij de (behandeling en) bemiddeling van klachten. Het valt op dat deze lokale commissie zich zou moeten toespitsen op inbreuken m.b.t. het inschrijvingsrecht en maatregelen in het kader van orde en tuchtprocedures. Het Kinderrechtencommissariaat stelt dat de visietekst hierover mistig blijft. Immers deze lokale (en ook de centrale) commissie zal zich voortaan moeten uitspreken over elke inbreuk door een school op het gelijke kansenbeleid. Met in het achterhoofd de verruimde definitie van doelgroep-leerling en de uitbouw van de rechtsbescherming van leerling en ouders, zullen hier diverse problemen tussen leerlingen, ouders en school besproken dienen te worden. De visietekst stelt tegelijkertijd dat dit geen ombudsdienst, noch klachtenbank mag worden en dat ouders (en ook leerlingen volgens het Kinderrechtencommissariaat) moeten kunnen beroep doen op een laagdrempelige klacht- en beroepsprocedure. Er dient voorzien te worden in de mogelijkheid om overtredingen effectief te sanctioneren. Onderzoek naar het proces van uitsluiting van leerlingen uit de school stelt dat schoolexclusie een ernstige inbreuk is op het belang van het kind of de jongere. Het recht om hieromtrent gehoord te kunnen worden speelt een cruciale rol in het beveiligen van deze belangen: “...the continuing denial of an independent right of appeal to the child fundamentally weakens the recognition of children’s rights in this context and should be rectified in order to secure proper compliance with the country’s obligations under the UN Convention on the Right of the Child”^[51].

Het lokaal overleg dient inderdaad sterker uitgebouwd te worden zodat klachten en problemen kunnen worden besproken met de verschillende scholen en netverantwoordelijken op lokaal vlak.

Op lokaal en centraal niveau dienen de leerlingen of hun wettelijke vertegenwoordiger bij de behandeling van hun klachten aanwezig te kunnen zijn en gebruik te kunnen maken van hun spreekrecht, indien gewenst bijgestaan door hun vertrouwenspersoon^[52]. Tevens dienen externe onafhankelijke deskundigen met kennis van rechten van kinderen aangeduid te worden om te zetelen in het lokaal en centraal overleg^[53]. Er zal gezocht dienen

[51] HARRIS, N. & EDEN, K. (2000), *Challenges to School Exclusion*, Londen: Routledge Falmer, 208 p.

[52] Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, art. 12:

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

[53] Het Kinderrechtencommissariaat pleit er voor deze rol niet zelf op te nemen, omdat dit kan leiden tot een belangenconflict wanneer het als onafhankelijk orgaan de procedures van het centraal overleg zou moeten toetsen aan de conformiteit met het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind.

te worden naar een structuur waarbij de bemiddelaar/behandelaar van de klacht niet in directe werkrelatie staat met de indiener van de klacht, noch met het voorwerp van de klacht. Zo zetelen in de BEOBEMI momenteel vertegenwoordigers van de koepel waarbij de scholen die worden aangeklaagd, zijn aangesloten. Ouders klagen aan dat zij hun klacht moeten laten behandelen door de mensen tegen wie zij klacht indienen. Deze afhankelijke positie maakt de drempel naar een klachtenbehandeling vrij hoog.

De leerlingen of hun ouders zijn bij de beraadslaging niet vertegenwoordigd en hebben geen toegang tot hun dossier, noch inzage in het verloop van de debatten. Dit is absoluut in strijd met art.12 van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind^[54] en de Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur.

In het basisonderwijs dienen weigeringen te worden gemotiveerd binnen een termijn van vier kalenderdagen^[55] In heel wat gevallen gebeurt dit gewoonweg niet. Dit is ook niet verwonderlijk, gezien het decreet Basisonderwijs in geen sancties voorziet bij weigering zonder schriftelijke motivatie^[56].

3.2.3. Ondersteuningsaanbod

Ook het Kinderrechtencommissariaat ondersteunt het pleidooi voor een geïntegreerd ondersteuningsaanbod. Immers continuïteit in de middelen verhoogt de kans op structurele veranderingen. Het verhogen van de handelingsbekwaamheid van de school en de leerkracht ten aanzien van kwetsbare groepen en leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte moet hierbij centraal blijven staan. Zoals reeds hoger gesteld zou volgens het Kinderrechtencommissariaat elke school in haar schoolwerkplan haar prioritaire werkdomeinen hieromtrent dienen te expliciteren. Gezien de maatschappelijke opdracht van elke school lijkt hier een decretale verankering een dwingende noodzaak.

Met betrekking tot de identificatie van scholen met kwetsbare leerlingenpopulatie is het Kinderrechtencommissariaat van mening dat het dichter aansluiten bij wat leerkrachten en scholen zelf als problematisch ervaren, zeker de betrokkenheid van de leerkracht zal verhogen en positief kan inspelen op signaaldetectie van leer- en/of functioneringsproblemen. Doch dient sterk gewaarschuwd te worden voor de valkuilen^[57] die een dergelijke identificatie inhoudt. Het is dan niet alleen de overheid die (actuele) objectieve criteria (meten, controleren, evalueren...) zal moeten voor ogen houden voor het uittekenen van een beleidslijn, maar ook de school en de leerkrachtengroep zelf. Bovendien pleit het Kinderrechtencommissariaat bij deze leerlingenbegeleiding ook voor een sterke betrokkenheid door deskundigen met een diagnostische kennis ter zake (CLB).

Tenslotte wil het Kinderrechtencommissariaat ook nog het belang van opleiding en navorming onderlijnen. De opleiding en het nascholingsaanbod zouden méér afgestemd dienen te worden op de gedetecteerde knelpunten.

Bovendien zouden de lerarenopleidingen mensenrechten- en kinderrechteneducatie in hun lessenspakket moeten opnemen. Dit werd tevens aanbevolen door het Comité voor de Rechten van het Kind in Genève, na neerlegging van het eerste Belgische rapport in 1995^[58]. Immers de hindernissen, die met betrekking tot een geïntegreerd gelijk kansenbeleid in de visietekst werden aangehaald, verwerven vanuit het kinderrechtendebat een andere dimensie. Vanuit het perspectief van 'het recht van elk kind' zijn die knelpunten niet

[54] Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, art. 12 : cf. supra.

[55] Art. 31, §2 van het Decreet 27 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 17 april 1997.

[56] VERSTEGEN, R. (1999), *De non-discriminatieverklaring in het onderwijs. Moelijkheden en mogelijkheden*, Antwerpen: Kluwer Rechtswetenschappen.

[57] DE BRUYN, E.E.J., RUIJSSENAARS, A.J.J.M. & PAMEIJER, N.K. (1995), *Diagnostische besluitvorming. Handleiding bij het doorlopen van de diagnostische cyclus*, Leuven: Acco, 240 p.

[58] Slotbeschouwingen van het Comité voor de Rechten van het Kind: België, Voorstellen en aanbevelingen 18, 9 juni 1995, negende zitting.

te beschouwen als eventuele opties tot verandering, maar legt het Verdrag de verplichting op die knelpunten zo spoedig mogelijk weg te werken. Het is aldus de taak van de overheid dit dwingend perspectief voor ogen te houden bij de uitbouw van een integraal en inclusief gelijke kansenbeleid.

4. HOORZITTING MILIEU EN GEZONDHEID

Advies nr. 2000-2001/5

Ad hoc commissie voor Milieu en Gezondheid

1. Situering

Binnen het Vlaams Parlement werd eind 2000 een ad hoc commissie ‘Milieu en Gezondheid’ opgericht teneinde een beleidsnota op te maken voor bespreking van dit thema in de plenaire vergadering.

Deze commissie biedt het uitgelezen forum om een grondige discussie te voeren omtrent de samenhang tussen milieu- en gezondheidsbeleid. Daartoe worden hoorzittingen georganiseerd, waarbij tot op heden vooral wetenschappers uitgenodigd werden.

In dit document gaat het Kinderrechtencommissariaat in op de vraag van de ad hoc commissie om het thema te belichten vanuit kinderrechtenperspectief.

Het Kinderrechtencommissariaat zal daarbij niet ingaan op de meer technische of wetenschappelijke elementen in dit debat zoals de normen voor emissie en immissie, de verwerkingscapaciteit bij minderjarigen, de oorzaak-effect relatie tussen bepaalde stoffen en aandoeningen e.d.m. daarvoor is de vereiste expertise niet aanwezig. Wel gaan we in op de plaats van minderjarigen in deze problematiek en wijzen we op de noodzaak van specifieke aandacht voor kinderen en jongeren bij de uitwerking van een geïntegreerd milieu- en gezondheidsbeleid.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

De eerste toetssteen voor een kindgericht en kindvriendelijk beleid is het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. In het kader van gezondheid denken we daarbij onmiddellijk aan art. 24, waarin “het recht van het kind op genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid” omschreven staat. Daarnaast gaat het in dit artikel ook nog over toegang tot de gezondheidsvoorzieningen, het recht op gezondheidsvoorlichting en -informatie, en de opdracht van lidstaten inzake ziektebestrijding, dit in het bijzonder “de gevaren en risico’s van milieuverontreiniging in aanmerking nemend”. Art. 24 richt zich daarbij zowel op de preventieve als op de curatieve gezondheidszorg.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is echter een comprehensief Verdrag, zodat we het recht op gezondheid niet op zichzelf mogen beschouwen maar wel in het grotere geheel van rechtsbescherming van de minderjarige. Zo zijn in de rand van dit debat ook de volgende artikelen relevant:

Art. 3 waarin de belangen van het kind “als eerste overweging” moeten gelden bij beleidsvorming. Het belang van het kind is m.a.w. de hoogste norm.

Art. 6 waarbij aan de lidstaten de zorg opgelegd wordt om “de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind” te garanderen. Dit artikel

strekt zich bijvoorbeeld ook uit over milieu- en voedingsaspecten.

Art. 12 dat handelt over de inspraakrechten van de minderjarige bij alle zaken die hem aanbelangen, met daaraan gehecht het art. 13 dat de vrijheid van meningsuiting koppelt aan het recht op informatiegaring. Ook inzake milieu en gezondheid hebben kinderen en jongeren recht op voor hen begrijpelijke informatie en moeten zij hun mening kunnen geven over een geïntegreerd milieu- en gezondheidsbeleid.

Art. 27 dat een levensstandaard voor het kind voorschrijft “die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind”.

Art. 29,1,e waar “het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving” tot de fundamentele onderwijsdoelstellingen behoort.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is ook vooral een proactief instrument. Naar gezondheid toe vertaalt zich dit in de aandacht voor gezondheids-promotie, meer nog dan voor het vermijden van ziekte en onwelzijn.

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind worden traditioneel drie soorten rechten onderkend: protectie-, provisie- en participatierechten.

Het moge duidelijk zijn dat in dit debat in eerste instantie de *protectie* op de voorgrond treedt. Uit het Verdrag volgt de plicht van de overheid om te werken aan de bescherming van kinderen, precies omwille van hun fundamentele kwetsbaarheid, zowel individueel als collectief.

Ook de provisie- en participatierechten van minderjarigen hebben echter een plaats in deze context.

Provisie refereert dan bijvoorbeeld naar de aanwezigheid van en de toegang tot gezondheidsvoorzieningen, zowel op het vlak van preventie als van curatie, en dit voor alle kinderen zonder onderscheid.^[59]

Participatie houdt in dat kinderen en jongeren betrokken worden bij de inrichting van hun leven en hun leefomgeving, inderdaad ook inzake milieu en gezondheid. Wat belangt hen namelijk meer aan dan de kwaliteit van hun eigen leefomgeving? We moeten in deze ook erkenning en respect opbrengen voor het engagement en de kracht van minderjarigen in bijvoorbeeld de milieubeweging. Inspelend op een duidelijk aanwezige interesse bij kinderen en jongeren op het vlak van milieu, is het aan de overheid om hier een ruime invulling te geven aan haar plicht tot informeren en voorlichten.

2.2 De Grondwet

Art. 23,4° voorziet in het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu.

2.3. Kindefectrapport

Op 15 juli 1997 stemde het Vlaams Parlement het decreet inzake de Kindefectrapportage. Dergelijk instrument is ons niet meer zo vreemd en bestaat reeds langer inzake milieu en gelijke kansen. Een effectrapport poogt na te gaan wat de gevolgen van een beleidsbeslissing zouden kunnen zijn, vooraleer de beslissing genomen en uitgevoerd wordt. Op die manier kunnen risico's vermeden worden en wordt de toekomstige beslissing vooraf reeds getoetst. Negatieve gevolgen kunnen op die manier bijgestuurd worden.

Goed drie jaar later werden welgeteld twee Kindefectrapporten opgemaakt^[60], hetgeen bedroevend weinig is wanneer we kijken naar het principe van dat decreet.

[59] art. 2: non-discriminatieprincipe

[60] Inzake toerisme en inzake media.

Het decreet schrijft voor dat elk ontwerp van decreet vergezeld dient te worden van een Kindeffectrapport indien de inhoud ervan kennelijk raakt aan de belangen van minderjarigen. De beleidsdomeinen waarop deze verplichting van toepassing is, worden stapsgewijs door de coördinerend minister inzake kinderrechten aangeduid^[61]. De weging van belangen gebeurt door de bevoegde minister. Indien dit inderdaad het geval is, kan de minister alsnog een afwijking vragen van deze verplichting aan een deskundigencommissie.

De knoop ligt echter bij de eerste beoordeling: het leren inzien wat wel en wat niet kennelijk raakt aan belangen van minderjarigen. Wanneer op deze vraag al te snel negatief wordt geantwoord, hoeft er inderdaad zelden of nooit een Kindeffectrapport opgemaakt te worden.

Wanneer het Vlaams Parlement dan op zijn beurt ook geen toetsing doet of opeist, wordt een decreet goedgekeurd zonder ook maar enige ante factum evaluatie.

Het vooraf inschatten en afwegen van mogelijke gevolgen en effecten zijn in deze een invulling van het voorzorgsprincipe (zie verder).

Het Kinderrechtencommissariaat acht de domeinen milieu en gezondheid allebei domeinen bij uitstek om dergelijke oefeningen op toe te passen. We vragen hier dan ook aan de leden van het Vlaams Parlement om er op toe te zien dat dit beleidsinstrument meer toegepast zou worden bij de opmaak van regelgeving. Het Vlaams Parlement kan bijvoorbeeld besluiten om een ontwerp zonder KER niet goed te keuren wanneer het een materie betreft waar belangen van minderjarigen kennelijk geraakt worden.

2.4. Legitimatatie van de bijzondere aandacht voor minderjarigen^[62]

‘Kinderen vandaag stellen het beter dan ooit tevoren?’ Anno 2001 zijn verschillende levensbedreigende ziekten in onze westerse wereld quasi uitgeroeid en hebben minderjarige toegang tot zowel de preventieve als de curatieve gezondheidszorg. Echter niet op alle fronten stellen kinderen en jongeren het vandaag beter dan vroeger en zijn ze vatbaar voor diverse nieuwe risico’s. Nieuwe ziekten als AIDS, toename van respiratoire aandoeningen, meer blootstelling aan zwaarder vervuilde lucht, water, bodem en voedsel...zijn de gezondheidsrisico’s van vandaag.

De groeiende aandacht voor milieugebonden risico’s voor de gezondheid is dan ook een positieve zaak. Het Kinderrechtencommissariaat eist echter bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren omdat zij in deze context niet eenvoudigweg als kleine volwassenen kunnen beschouwd worden. Hun specifieke eigenschappen verantwoorden een milieu- en gezondheidsbeleid dat daarmee ook voldoende rekening houdt.

Waar emissie het vrijkomen van (schadelijke) stoffen in de omgeving peilt, gaat het bij immisatie over de mate waarin deze stoffen opgenomen worden via de lucht, het voedsel en via contact met de huid. Dit wordt onder meer beïnvloed door kenmerken van persoonlijke aard en door gedragskenmerken. Deze kenmerken zijn verschillend bij minderjarige en volwassen en kunnen individueel nog verschillen naargelang het ontwikkelingsniveau en de eigen gezondheidstoestand.

[61] Minister Vogels heeft intussen te kennen gegeven dat zij de KERverplichting eerstdaags wil gaan doorvoeren voor alle beleidsdomeinen.

[62] Voor dit deel hebben wij ons onder meer gebaseerd op volgende artikels en bronnen:

- het Children’s Environmental Health Network (CEHN, via internet)
- de studie Milieu en Gezondheid (koepeltekst) en bijdragen in de vorige hoorzittingen
- Gezinsbeleid in Vlaanderen, BGJG, jg. 27, nr. 2, juni-juli-aug. 1998: Milieu en de gezondheid van kinderen (met bijdragen van diverse auteurs)

De verschillen met volwassenen tonen zich op verschillende fronten^[63].

Fysiologische verschillen

Kinderen zijn fysiek en psychologisch in volle ontwikkeling. De schade die wordt opgelopen, gebeurt dus uitgerekend in de opbouwfase van het lichaam. Algemeen gesteld nemen kinderen in ontwikkeling meer voedsel en vocht op en ademen zij meer lucht in in verhouding tot hun lichaamsomvang dan volwassenen. Kinderen hebben in vergelijking tot volwassenen ook een sneller werkend metabolisme.

Daarbij hebben ze voor vele schadelijke stoffen een kleinere verwerkingscapaciteit.

Blootstelling aan schadelijke stoffen op jonge leeftijd geeft daardoor een groter risico voor milieu-gerelateerde ziektes en stoornissen in de ontwikkeling.

Door de langere levensverwachting kunnen de chronische gevolgen van opgelopen schade ook meer tot uiting komen.

Gedragsverschillen

Kleine kinderen leven letterlijk dichter bij de grond. Zwaar contaminerende stoffen in de bodem en in de lucht bevinden zich ook lager bij de grond.

Kleine kinderen vertonen ook een nadrukkelijk mond-hand-gedrag, waardoor ze rechtstreeks in contact komen met vervuilde voorwerpen.

Baby's krijgen dioxine mee in de moedermelk^[64], waardoor de intellectuele ontwikkeling kan vertraagd worden.

Omgevingsverschillen

Kinderen zijn vaker actief bezig in de buitenomgeving dan volwassenen.

De bodemvervuiling van plaatsen waar kinderen spelen wordt meer en meer een probleem, speeltuigen worden soms behandeld met schadelijke producten... de dagelijkse leefomgeving bevat dus risico's, vooral voor kleine kinderen.

De woon- en leefomgeving is ook verschillend en in meer of mindere mate schadelijk voor verschillende groepen kinderen. Door gebrekkige huisvesting^[65], door een minder makkelijke toegang tot de gezondheidszorg, door minder gezonde voedingspatronen kunnen kinderen uit kansarme gezinnen meer gezondheidsrisico's lopen.

Uit het voorgaande moet duidelijk worden dat een bijkomende aandacht voor minderjarige zich opdringt.

2.5. Nood aan kindgerelateerde normstelling

Uit de voorbije hoorzittingen (i.c. 22 jan. 2001) onthouden we dat er voor veel stoffen geen bruikbare referenties bestaan en dat normen geregeld herzien worden. Dit vastleggen is een moeilijk proces en is voortdurend aan verandering onderhevig naarmate de kennis inzake schadelijke stoffen en hun effecten groter wordt.

Alarmerend is echter het gevolg van deze complexiteit: eens de norm bepaald is, stelt de industrie vast dat de norm 'niet haalbaar' is en vervolgens wordt de norm aangepast aan de eisen van diezelfde industrie. Normstelling, als die er al is, gebeurt dus vooral aan de hand van de industrie, van die actor die onbetwistbaar medeverantwoordelijk is voor de milieuschade. De actoren die het meest te lijden kunnen hebben van de gevolgen van deze schade, de kinderen, blijven volledig buiten beeld in dergelijke afweging.

[63] JANSSEN, P. (1998), "De invloed van milieuverontreiniging op kinderen", *Gezinsbeleid in Vlaanderen*, BGJG, jg. 27, nr.2, juni-juli-aug. 1998, p. 14-20.

[64] Hoewel dit risico tot op heden klein genoeg wordt geacht om moedermelk te blijven prefereren boven flesvoeding.

[65] Vb: oudere gebouwen die te vochtig kunnen zijn, een gebrekkige luchtcirculatie hebben, nog geschilderd met loodhoudende verf...

2.6. Het voorzorgsprincipe^[66]

Door vorige sprekers werd gesteld dat over de causaliteit tussen de aanwezigheid van bepaalde stoffen in het milieu en bepaalde ziekten soms consensus bestaat maar vooral veel discussie. Vertrekkend vanuit de hogere belangen van de minderjarigen is ons standpunt dat de minste twijfel reden is voor optreden of normeren. In die zin kunnen we ons dan zeker ook vinden in de suggestie die Prof. Hens reeds deed i.v.m. carcinogene stoffen: waar voorheen vooral gewacht werd op onomstotelijke bewijzen van schadelijke effecten, zal meer en meer die bewijslast moeten omgekeerd worden. Nieuwe stoffen zouden aldus pas in het milieu mogen toegelaten worden wanneer vast staat dat ze niet kankerverwekkend zijn.

Dit voorzorgsprincipe sluit daarmee ook veel beter aan met de letter en de geest van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Het is niet langer ethisch verantwoord om onomstotelijk bewijs af te wachten: een echt voorkomingsbeleid kenmerkt zich door een veel vroeger ingrijpen op de tijdslijn en door blootstelling aan mogelijks schadelijke stoffen zoveel mogelijk te voorkomen ook al staat het oorzaak-gevolg verband nog niet 100% vast.

Kindgerichte instanties als het Children's Environmental Health Network (CEHN) en het International Network on Children's Health, Environment and Safety (INCHES) zijn in deze context ook richtinggevend in hun stellingen inzake verbanden tussen milieuvervuiling en bepaalde ziektes bij minderjarigen. Het CEHN heeft het bijvoorbeeld over een duidelijke stijging van bepaalde ziekten, waarbij de link naar het milieu vermoed wordt en zeker nog nader onderzocht moet worden. Zo is er een toename van astma (40% sinds de jaren '80), van acute lymphocyte leukemie, van hersentumoren en van aandachtsstoornissen. Het CEHN stelt daarbij het volgende: *“the elegance and delicacy of the development of a human being from conception through adolescence affords particular windows of vulnerability to environmental hazards. Exposure at those moments of vulnerability can lead to permanent and irreversible damage. In order to protect children more effectively and proactively, we must consider why children are more vulnerable than adults, what types of exposures affect children and which children are at particular risk.”*

2.7. Voorbeelden van verhoogd risico voor kinderen (niet exhaustief)

LOOD E.A. ZWARE METALEN: gevaar voor neurologische stoornissen (aandachtsstoornissen, hyperactiviteit, lagere cognitieve functies), nier- en botschade.

Kinderen hebben voor hun botontwikkeling meer nood aan calcium inname en zullen deze stof dan ook meer opnemen in het maag-darmtraject. Wanneer daar lood bijkomt, zal dit de plaats van calcium gaan innemen. Waar een volwassene zo'n 10% lood absorbeert, loopt dat bij kinderen op tot 50%.

LUCHTVERVUILING: gevaar voor meer respiratoire aandoeningen, wiegendood, allergieën. Gevaren van bijvoorbeeld dioxine-achtige stoffen voor de groei en ontwikkeling, de fertiliteit, de immuniteit en de neurologische ontwikkeling bij kinderen.

Kinderen hebben kleinere luchtwegen dan volwassene, ademen meer lucht in in verhouding tot hun lichaamsgewicht, zijn vaker buiten actief en staan dus open voor meer intoxicatie door luchtvervuiling.

PESTICIDEN: gevaar voor carcinogeen effect, stoornissen in immuun- en ademhalingsstelsel.

[66] De Verklaring van Rio van 1992, beginsel 15: teneinde het milieu te beschermen zullen staten naar hun vermogen op grote schaal de voorzorgsbepaling moeten toepassen. Daar waar ernstige of onomkeerbare schade dreigt, dient het ontbreken van volledig wetenschappelijke zekerheid niet als argument gebruikt te worden voor het uitstellen van kosten-effectieve maatregelen om milieu-aantasting te voorkomen.

MICHELSEN, A. en MAGNUS, G., “Milieu en gezondheid: naar een globale aanpak”, *Gezinsbeleid in Vlaanderen*, o.c., p. 22-23.

Kinderen nemen in verhouding tot hun lichaamsgewicht meer groenten en fruit op, stoppen zaken van op de grond in hun mond ...

UVA-STRALING: gevaar voor huidandoeningen, huidkanker op latere leeftijd door de toename van meer schadelijke straling o.m. door het gat in de ozonlaag. Tijdens de kindertijd staat men het meest bloot aan deze stralingen.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- De verplichting tot het opmaken van een Kindeffectrapport moet zeker gelden in de materies van milieu en gezondheid. Deze raken namelijk per definitie aan de belangen van kinderen en aan hun rechten op ontwikkeling en op de grootst mogelijke mate van gezondheidszorg en -preventie. Dergelijke ante factum evaluatie is vooral vereist in het licht van de specifieke persoonlijke- en gedragskenmerken van kinderen.
- Het voorzorgbeginsel van de Verklaring van Rio (beginsel 15) moet het bindend principe zijn voor de beleidsvoering inzake milieu en gezondheid. Dit impliceert dat niet langer gewacht wordt tot de risico's zich voordoen en bewezen worden, maar dat proactief en preventief opgetreden wordt.
- Er is nood aan meer kennis en materiaal inzake effecten van schadelijke stoffen in het milieu op kinderen en jongeren. Het wetenschappelijk onderzoek moet hiervoor ook gericht zijn op baby's en kleine kinderen. Onderzoek dient zich specifiek te richten op: patronen van bepaalde kinderziekten die met milieu te maken hebben, bepaling van blootstelling aan pollutanten bij kinderen en jongeren, uitklaren van bepaalde specifieke periodes van verhoogde kwetsbaarheid, duidelijker bepalen van de dosis/effect-relatie bij kinderen en jongeren.
Enkel op basis van gedetailleerde kennis, kan een degelijk preventief beleid opgestart worden.
- De normstelling en risicobepaling moeten gebeuren aan de hand van de zwakste schakel in het systeem: (kleine) kinderen. Metingen zoals uitgevoerd in het Vlaams onderzoek Milieu en Gezondheid bij 17-18 jarigen is niet voldoende.
De meetsystemen op zich moeten daarbij voldoende verfijnd worden naar kinderen en jongeren en rekening houden met exponentiële verschillen. Het meten op kindermaat is m.a.w. meer dan enkel het halveren of verdubbelen van de volwassen standaard.
- Het recht op informatie van minderjarigen impliceert een actieve informeringsplicht van de overheid op maat van kinderen en jongeren alsook een verdere invulling van de milieu- en gezondheidseducatie via scholen en overheidscampagnes.

5. RUIMTELIJKE ORDENING EN MINDERJARIGEN

Advies nr. 2000-2001/7

Commissie voor Leefmilieu, Natuurbehoud en Ruimtelijke Ordening

1. Situering

Op 10 januari 2001 nam de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement een resolutie aan betreffende de ruimtelijke ordening en de nood aan beleidsaandacht voor kinderen en jongeren. In deze resolutie verzoekt het Vlaams Parlement het Kinderrechtencommissariaat een advies te geven over de effecten op kinderen van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.^[67]

Het Kinderrechtencommissariaat bestudeerde het betreffende decreet en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, raadpleegde relevante literatuur en won informatie in bij deskundigen ter zake.^[68] Het is de bedoeling in dit advies aandacht te besteden aan enkele praktische consequenties van het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening^[69] en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen voor kinderen.^[70]

Voorafgaand dient echter wel opgemerkt te worden dat bij de totstandkoming van het decreet geen Kindeffectrapport werd opgemaakt. De opmaak van een Kindeffectrapport is de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de betrokken minister.^[71] Huidig advies dient niet te worden opgevat als een additioneel Kindeffectrapport.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Inleiding

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zijn verschillende bepalingen terug te vinden die relevant zijn voor het ruimtelijk beleid. Het sleutelartikel op dit vlak is artikel 31. Dit artikel houdt de erkenning in van het recht op rust en vrije tijd, en deelneming aan spel en recreatieve bezigheden. Daarnaast zijn er de artikelen 12 en 13 die het recht op meningsuiting, inspraak en informatie omschrijven. De lidstaten aan het Verdrag zijn ertoe gehouden niet enkel de meningsuiting te respecteren, maar ook kinderen in de mogelijkheid te stellen informatie en meningen te vergaren, ontvangen en door te geven. Voorts kan verwezen worden naar artikel 3. Hierin wordt aan de verdragsluitende staten de verplichting opgelegd steeds het belang van het kind als eerste overweging te nemen.

.....
[67] Voorstel van resolutie betreffende de ruimtelijke ordening en de nood aan beleidsaandacht voor kinderen en jongeren, Parl. St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 506/3.

[68] O.m. gesprekken met de heren Jan Van Gils (Kind en Samenleving), Wim Erkelbout (ADJ Kompas jeugdtoerisme), Pat Rooseleers (Loco-motief).

[69] Hierna 'het decreet' genoemd.

[70] Analoog met het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind, bedoelt het Kinderrechtencommissariaat met de term 'kind' iedereen die minderjarig is. Het bedoelt zowel kinderen als jongeren.

[71] Decreet van 15 juli 1997 houdende de instelling van het kindeffectrapport en de toetsing van het regeringsbeleid aan de naleving van de rechten van het kind, B.S. 7 oktober 1997.

Sedert 15 juli 1998 dient een kindeffectrapport te worden opgemaakt indien een ontwerp van decreet betrekking heeft op, ondermeer, stedelijk beleid en natuurbehoud (Besluit van de Vlaamse regering van 7 juli 1998 tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kindeffectrapport wordt opgelegd). Sinds 1 januari 1999 geldt dit voor het gehele domein van de ruimtelijke ordening (Besluit van de Vlaamse regering van 19 januari 1999 tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kindeffectrapport wordt opgelegd).

Artikel 4 omvat de implementatieplicht van het Verdrag in de wetgeving van de lidstaten aan het Verdrag. Bovendien verwijzen we naar de preambule, die duidelijk stelt dat kinderen vanwege hun maatschappelijk zwakke positie extra zorg behoeven.

Het decreet en het Structuurplan vertrekken vanuit een historische situatie waarin heel wat ruimte onzorgvuldig werd ingenomen. Het decreet wil de bestaande situatie begrenzen en ordenen en bovendien een ruimtelijk beleid organiseren waarbij wildgroei in de toekomst wordt vermeden.

Enerzijds genieten kinderen vanzelfsprekend mee van deze ordening en het maximaal vrijwaren van de beschikbare vrije ruimte. Anderzijds moeten we ook vaststellen dat kinderen extra zorg behoeven, ook bij het uitstippelen van een ruimtelijk beleid. We kunnen hieromtrent verwijzen naar de Zweedse kinderombudsman die wijst op de uitdaging om een combinatie te maken van kinderen als extra kwetsbaar én tegelijk als competent om te participeren aan beslissingen die hen aanbelangen.^[72]

De afwezigheid van dergelijke extra aandacht voor kinderen heeft een aantal nadelige gevolgen. Zo wordt er over het hoofd gezien dat kinderen op een andere manier gebruik maken van ruimte dan volwassenen. Zij vertrekken vanuit andere noden en behoeften dan volwassenen. Kinderen hebben nood aan veiligheid en ondersteuning in hun onmiddellijke omgeving. Zij moeten in hun leefomgeving in staat worden gesteld om veilig te spelen, zij hebben nood aan veilige sociale interactiemogelijkheden. *“Children who grow up in environments that provoke fear and limit social interaction are handicapped by this disortion of community life, and are less likely to develop the understanding and skills fundamental to civic involvement”.*^[73]

Deze vaststellingen liggen in het verlengde van onze eigen ervaring. Uit de Stembiljetactie^[74] blijkt dat de hoofdbekommernis van 8 tot 12-jarigen de aanwezigheid van voldoende (speel)ruimte is. Bijna 70.000 kinderen in deze leeftijdscategorie stuurden een ingevuld stembiljet terug waaruit bleek dat de aanwezigheid van psychische en fysieke ruimte bovenaan het verlanglijstje van deze kinderen staat. De ruimte om te spelen is het meest aangehaalde thema.

Bijkomend wijst het Kinderrechtencommissariaat op het feit dat kinderen niet mee de oorzaak zijn van de ruimtelijke problemen waarvoor het decreet een antwoord wil bieden. Toch worden zij wel getroffen door het nieuw ruimtelijk beleid.

De hele regelgeving betreffende de ruimtelijke ordening is zeer technisch van aard en viseert in de eerste plaats ‘zaken’. Kinderen worden niet rechtstreeks gevisieerd, maar zelfs onrechtstreeks blijven kinderen, hoewel zij een aanzienlijk deel van de bevolking vertegenwoordigen, in het decreet volledig buiten beschouwing. Het decreet vermeldt kinderen en hun gebruik van openbare ruimte, spel of speelruimte noch expliciet, noch impliciet. Het decreet bevat geen maatschappelijke component, waarin het zich uitsprekt over de noodzaak of wenselijkheid van ruimte en toegang tot de openbare ruimte voor kinderen. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is concreter, bevat een maatschappelijke component, maar richt zich vrijwel uitsluitend op het gebruik van de ruimte door volwassenen (commerciële en economische invulling, bebouwingsdichtheid, etc.). De aanwezigheid van kinderen als gebruikers van openbare ruimten met specifieke noden wordt vrijwel genegeerd.

.....
 [72] SYLWANDER, L. (2000), *Swedish experience of participation by children and young persons in urban planning as a tool for giving effect to the UN Convention on the Rights of the Child*, Stockholm: The Children’s Ombudsman in Sweden.

[73] SHERIDAN, B. e.a. (1999), *Cities for children*, London: Unicef, 121 p.

[74] Waarvan de resultaten te raadplegen zijn via de web-pagina van het Kinderrechtencommissariaat: www.kinderrechtencommissariaat.be. Het rapport van deze actie is te verkrijgen bij het Kinderrechtencommissariaat.

2.2. Algemene opmerkingen

In de resolutie van het Vlaams Parlement wordt het Kinderrechtencommissariaat verzocht een advies te geven “over de effecten op kinderen van het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen”.^[75] In een vroeger advies^[76] werd reeds gesteld dat het ruimtelijk beleid, in de breedste zin van het woord, de positie van kinderen raakt. Dit kan volgen uit de loutere toepassing van de regels opgenomen in de betreffende akten, maar dit kan eveneens volgen uit de wijze waarop deze worden toegepast door de overheden belast met de uitvoering. Een overzicht geven van de verschillende effecten die het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en het Structuurplan Vlaanderen hebben op de positie van minderjarigen is aldus niet evident. Het decreet zelf is immers in hoge mate abstract en dient geconcretiseerd te worden op verschillende niveaus. Het is in deze uitvoering van het decreet dat maatregelen zullen worden genomen die de positie van kinderen raken. Het is ook op deze niveaus dat de verantwoordelijkheid ligt om de belangen van kinderen te incorporeren bij het uitstippelen van een beleid.

Het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening^[77] is vooral gericht op het organiseren van de structuren van de ruimtelijke ordening. In dit decreet worden de verschillende organen en commissies die belast zijn met het uitvoeren van de ruimtelijke ordening beschreven en hun taken ingevuld. Eveneens wordt er beschreven op welke wijze de ruimtelijke (structuur)plannen op verschillende niveaus (gewestelijk, provinciaal en gemeentelijk) worden opgesteld. In het verlengde van ons vroegere advies kan worden betreurd dat bij de procedure tot het opstellen van deze plannen nergens expliciet melding wordt gemaakt van inspraak door of voor kinderen. Artikel 7 van het decreet voorziet bijvoorbeeld in de oprichting van een gewestelijke adviesraad voor de ruimtelijke ordening. Een hele reeks belangengroepen (onder meer werkgevers, werknemers, landbouwers, steden en gemeenten, administratie, etc.) zijn hierin vertegenwoordigd. Geen enkele van deze is echter geëigend om de noden van kinderen te formuleren en hun belangen te behartigen.

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is het belangrijkste plan dat in het kader van vermeld decreet werd opgesteld. Dit Structuurplan komt voornamelijk neer op een beleidsstrategie voor de ruimtelijke ordening.

Eens te meer is het moeilijk een concreet antwoord te formuleren. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is een beleidsplan. In dit opzicht worden een hele reeks goede voornemens en principes geformuleerd. De feitelijke invulling hiervan dient op andere niveaus te gebeuren. Door het opstellen van plannen van aanleg en het verlenen van bouwvergunningen, het aankopen van open ruimtes door overheden e.d.m. zal een concrete invulling gegeven moeten worden aan deze principes. Dat bij deze beleidskeuzes, op de vele niveaus waarop deze dienen te gebeuren, de belangen van kinderen in ogenschouw moeten genomen worden is voor het Kinderrechtencommissariaat een vanzelfsprekendheid. Een vorm van inspraak lijkt ons hierbij onontbeerlijk. Deze inspraak moet op de verschillende niveaus specifiek worden ingevuld, gebruikmakend van de gepaste methodiek.^[78]

[75] Parl. St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 506 en nr. 516, p. 11.

[76] Advies 2000-2001/1 opgenomen in Parl. St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 516, p. 19-24.

[77] Van 18 mei 1999, ondertussen reeds meermaals gewijzigd.

[78] Op dit vlak bezit de Vereniging Vlaamse Jeugddiensten en Consulanten reeds een zekere expertise. Hier wordt reeds rond gewerkt door Spelambtenaren, het Netwerk Kindvriendelijke Steden en er zijn een aantal initiatieven van Jeugdgraden. De stad Antwerpen past de Jeugdparagraaf reeds actief toe op het vlak van openbaar domein.

De concrete vraag over hoe het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen kinderen raakt is dus moeilijk te beantwoorden. Deze regelgeving is in hoge mate abstract en dient in concreto ingevuld te worden door de uitwerking van allerhande andere regelingen. De belangrijkste opmerking, die het Kinderrechtencommissariaat op dit vlak heeft, betreft de afwezigheid van georganiseerde inspraak voor of door kinderen op deze verschillende niveaus.

2.3. Specifieke pijnpunten

Hierna worden een aantal pijnpunten beschreven die volgen uit de werking van het decreet en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, en die in de praktijk een aanzienlijke impact hebben op de positie van minderjarigen.^[79]

De algemene teneur van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is een homogenisering van de gebieden. Zo zijn er stedelijke gebieden, buitengebieden, gebieden voor economische activiteiten en de lijninfrastructuur. In het deel stedelijk gebied ligt de nadruk vooral op de concentratie van de woonfunctie. Hierbij moeten groengebieden gevrijwaard worden. Binnen de stedelijke gebieden wordt nog plaats gelaten voor stedelijke en randstedelijke natuurelementen, zekere waarborgen voor landbouw en de optimalisering van recreatieve voorzieningen. De vraag is echter of dit voldoende is. Hoger werd het belang van fysieke en psychische ruimte voor kinderen reeds benadrukt. Welke zekerheid is er dat deze ruimte voor kinderen beschikbaar blijft, indachtig de toenemende druk op vrije zones?

Hierdoor loopt men het risico dat minderjarigen de facto worden geweerd uit de buitengebieden. Nochtans hebben precies die buitengebieden een uitermate belangrijke functie in de spel- en psychosociale ontwikkeling van kinderen. Exploratie van- en contact met de natuur is essentieel in de ontwikkeling van elk kind. Onderzoek^[80] toont aan dat de mate waarin kinderen zich goed voelen in hun omgeving, nauw samenhangt met de onmiddellijke beschikbaarheid van groen en open ruimte. Vooral in de buitengebieden wordt de correlatie tussen tevredenheid en beschikbaarheid van groen en open ruimte duidelijk. Hetzelfde onderzoek toont een andere interessante relatie: hoe jonger men is, hoe meer men vindt dat er te weinig groen in de omgeving aanwezig is. Jeugdwerk en jeugdtoerisme dienen daarom verantwoord gebruik te kunnen blijven maken van voorzieningen in de zgn. buitengebieden.^[81]

De regelgeving betreffende de ruimtelijke ordening bevat verschillende bepalingen die voor jeugdinfrastructuur zware gevolgen kunnen hebben. Veel gebouwen die worden gebruikt als jeugdlokaal, zijn zonevreed. De Vlaamse regering komt tegemoet aan deze verzuchtingen, door regularisering van deze gebouwen mogelijk te maken bij omzendbrief 98/05. Deze omzendbrief bevat de mogelijkheid voor de lokale overheden om zonevreedde jeugdinfrastructuur te regulariseren. Toch blijft de situatie voor de jeugdlokalen en jeugdverblijfcentra^[82] uitermate penibel. Volgens eerstelijns werkers zou in de provincie Limburg ruim 50 % van de jeugdinfrastructuur in overtreding zijn met het decreet. Toch waren/zijn de betrokken organisaties zich daar niet van bewust. Zij verke(e)r(d)en in de veronderstelling dat voor hun lokalen alles in orde is en riskeren daardoor op termijn gesanctioneerd te worden omwille van overtredingen waarvan zij het bestaan niet kennen.

[79] Bijkomend verwijzen we ook naar het themanummer "Ruimte voor de jeugd" van het tijdschrift VIRUS. (november-december 2000, jg. 10, nr. 5 & 6)

[80] *Maatschappelijke waardering van groen en landschap. Eindrapport*, (1999), Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu en Infrastructuur, Administratie Milieu-, land- en waterbeheer, afdeling Bos en Groen, p. 21 - 48.

[81] Hierbij kan wel opgemerkt worden dat momenteel via een interkabinetten-werkgroep wordt gewerkt aan de invulling van een integraal jeugdbeleid, waarbij ook dit punt aan bod komt.

[82] Gezien de veeleer streekgebonden aard van de jeugdverblijfcentra, situeren de problemen voor jeugdverblijfcentra zich eerder op bovenlokaal niveau.

Dit gebrek aan technisch-juridische kennis op gebied van ruimtelijke ordening is onvermijdelijk. De eigenheid van het jeugdwerk vraagt dat de bestuursorganen voor erkend jeugdwerk worden samengesteld met een meerderheid van mensen jonger dan 35 jaar.^[83] Aangevuld met deskundigen op het gebied waarop de jeugdvereniging actief is, laat dit amper ruimte voor de benodigde expertise m.b.t. de eigen situatie ten overstaan van het ruimtelijk beleid. Jeugdorganisaties hebben dan ook dringend nood aan technische bijstand bij het in kaart brengen van de problemen waarmee zij binnen onafzienbare tijd zullen worden geconfronteerd.

De wijzigingen in de hoofdfunctie van gebouwen is vergunningsplichtig (artikel 99 van het decreet). In het jeugdwerk worden gebouwen occasioneel en beperkt gebruikt voor bijkomende doeleinden die een andere functie vereisen. Zo kunnen lokalen van de jeugdbeweging met hoofdfunctie dagrecreatie tijdens de vakanties worden gebruikt als kampplaats, wat een functiewijziging zou vereisen voor verblijfsrecreatie. Vermits deze ‘bestemmingswijziging’ slechts voor de duur van de vakanties is, biedt een dergelijke procedure geen oplossing. Evenwel biedt meervoudig gebruik van een zelfde locatie een belangrijke meerwaarde aan het jeugdwerk. Het betekent een efficiënter gebruik van bestaande gebouwen en kan voor jeugdorganisaties een belangrijke financiële besparing betekenen. Men kan immers gebruik maken van een eigen netwerk van lokalen en dient niet te gaan huren op de commerciële markt. Dergelijk meervoudig gebruik wordt bovendien aanbevolen in het beleid van Vlaams Minister van Jeugd.^[84] De vergunningsplicht bemoeilijkt dit gebruik ernstig.

De wijziging van bestaande speelpleinen of de aanleg van nieuwe speelpleinen is eveneens vergunningsplichtig. Deze vergunningsplicht is dezelfde als voor commerciële speelpleinen en maakt spontane initiatieven met kinderen nodeloos omslachtig. Wanneer een jeugdvereniging haar terreinen wil verfraaien met speeltuigen, of bestaande speeltuigen wil vervangen of uitbreiden, is zij onderworpen aan dezelfde voorwaarden die gelden voor commerciële bedrijven. Het verschil tussen het jeugdwerk en het commerciële circuit is evenwel zeer groot, zowel op gebied van budget en omzet als betreffende de doelstellingen waarmee men gebruik maakt van de betreffende speeltuigen.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat het decreet en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen worden aangevuld met een maatschappelijke component die op positieve en stimulerende wijze kinderen zichtbaar maakt in het ruimtelijk beleid.
- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat bij de uitwerking, alsook bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid expliciet wordt rekening gehouden met de positie van kinderen en hun specifieke noden. Er wordt ook gevraagd te voorzien in de mogelijkheid van inspraak voor en/of door kinderen in dit kader.
- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat in dialoog met het jeugdwerk mogelijkheden worden vastgelegd waarbinnen de bepalingen betreffende vergunningsplicht op verantwoorde wijze soepel worden gehanteerd.
- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt een actief stimuleringsbeleid ten aanzien van de lokale overheden om het jeugdwerk in staat te stellen, samen met de lokale

.....
[83] Decreet van 12 mei 1998 houdende erkenning en subsidiëring van het landelijk georganiseerd jeugdwerk, B.S. 21 juli 1998. Art. 3.

[84] Bert Anciaux, Vlaams Minister van Jeugd, *Beleidsnota 2000 - 2004*, 4. Een uitdagend infrastructuurbeleid.

ambtenaren ruimtelijke ordening een inventaris op te maken van alle problemen bij jeugdinfrastructuur, betreffende zonevreemdheid. Een zelfde beleid dringt zich op voor de jeugdverblijfscentra op bovenlokaal niveau. In afwachting hiervan dient voor deze jeugdinfrastructuur een handhavingsbeleid te worden gevoerd, zodat deze infrastructuur kan blijven bestaan.

- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt een actieve bekendmaking van omzendbrief 98/05.

6. RECLAME EN SPONSORING IN HET LAGER EN SECUNDAIR ONDERWIJS

Advies nr. 2000-2001/9

Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid

1. Situering

Tot op heden is het scholen en onderwijsinstellingen verboden enige vorm van handelsactiviteit te ontplooien. Dit verbod raakt potentieel ook reclame en sponsoring in onderwijsinstellingen. De beknopte omschrijving van deze regeling^[85] leidde tot rechtsonzekerheid over wat al dan niet is toegelaten. Bovendien blijken in de praktijk heel wat onderwijsinstellingen een beroep te doen op onder meer sponsoring.^[86] Om tegemoet te komen aan deze vraag en om meer rechtszekerheid te bieden heeft de Vlaamse Regering een regeling uitgewerkt over reclame en sponsoring in het onderwijs.

Deze regeling is opgenomen in het ontwerp van decreet betreffende het Onderwijs XIII, het zgn. mozaïekdecreet. Dit decreet beoogt op een heel aantal punten de huidige onderwijswetgeving aan te passen en te moderniseren. De regeling over reclame en sponsoring is hier slechts één facet van.

De nieuwe regeling betreffende de reclame en sponsoring in onderwijsinstellingen is uniform uitgewerkt voor de verschillende vormen van onderwijs, zoals het basisonderwijs en het secundair onderwijs.^[87] In principe is reclame en sponsoring in het onderwijs toegelaten. De grenzen waarbinnen dit kan, moeten worden vastgelegd in het schoolreglement.^[88] Daarnaast moet de reclame of sponsoring een dubbele toets doorstaan. Deze mag niet kennelijk onverenigbaar zijn met de pedagogische en onderwijskundige taken en doelstellingen van de school. Daarenboven moet nagegaan worden of de reclame of sponsoring niet strijdig zijn met de algemene principes inzake objectiviteit, geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid.

In het ontwerp van decreet wordt niet bepaald wat het onderscheid is tussen reclame en sponsoring. Beiden worden op dezelfde manier geregeld. Om deze reden en omdat in de praktijk de lijn tussen sponsoring en reclame moeilijk te trekken valt, worden ze in het advies op dezelfde lijn geplaatst.

[85] Onder meer terug te vinden in art. 51 van het Decreet Basisonderwijs en art. 41 van de Wet van 29 mei 1959 tot wijziging van verschillende bepalingen van de onderwijswetgeving (zgn. schoolpact).

[86] We verwijzen hiervoor naar de Memorie van Toelichting, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 729/1, p. 7 en 17.

[87] Voor het basisonderwijs zijn er de bepalingen III.9 en V.3 van het ontwerp van decreet. De regeling voor het secundair onderwijs is terug te vinden in art. V.12, die voor het deeltijds kunstonderwijs in art. V.16.

[88] Wat betreft het basisonderwijs wordt dit expliciet vernoemd in art. III.9 van het ontwerp van decreet. Voor het secundair onderwijs wordt in de memorie van toelichting vermeld dat "het besluit van 13 maart 1991 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs [zal] worden aangepast". (zie p. 18, Memorie van Toelichting)

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (verder: het Verdrag) bevat een aantal bepalingen die een aanknopingspunt bieden in deze materie. In het advies zullen onder meer artikel 3 en de artikelen 28 en 29 van het Verdrag aan bod komen.

In de eerste plaats is er het artikel 3. Dit artikel bepaalt dat bij het nemen van maatregelen die kinderen betreffen, de belangen van het kind de eerste overweging vormen. Het gaat hier niet enkel om maatregelen betreffende individuele kinderen, maar ook over maatregelen betreffende kinderen als groep. Bovendien richt deze bepaling zich niet enkel tot de overheid, maar alle “openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn” en “rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen”.

Daarnaast zijn er een aantal artikelen welke rechtstreeks het onderwijs viseren. Zo legt artikel 28 van het Verdrag de verantwoordelijkheid voor het organiseren van onderwijs bij de overheid. Het is aan de overheid om te zorgen dat het onderwijs gratis is en toegankelijk voor alle kinderen. Het is ook aan de overheid om er op toe te zien dat de kwaliteitsstandaard voor het onderwijs wordt gerespecteerd. Deze standaard en de doelstellingen van het onderwijs zijn neergelegd in artikel 29 van het Verdrag.

2.2. Kindeffectrapportage

In het decreet houdende de instelling van het kindeffectrapport^[89] werd de vereiste van een kindeffectrapport voor elk ontwerp van decreet dat kennelijk de belangen van het kind raakt in het vooruitzicht gesteld. De invoering hiervan zou geleidelijk gebeuren. Op het moment van het indienen van dit ontwerp van decreet werden de materies waarvoor een kindeffectrapport vereist is, opgesomd in het Besluit van de Vlaamse regering van 19 januari 1999.^{[90][91]} Hoewel de materie onderwijs vanzelfsprekend de belangen van het kind raakt is deze materie slechts gedeeltelijk gevisieerd in voornoemd besluit. Enkel de leerlingenparticipatie in het secundair onderwijs en de rechten van leerlingen en ouders in het basisonderwijs waren op het moment dat voorliggend ontwerp werd ingediend voorzien. (art. 2, 2° en 16°)

De thematische lijst in het besluit van 1999 was op te vatten als een minimum. Elke bevoegde Minister kon daarnaast nog zelf oordelen dat een bepaald ontwerp kennelijk de belangen van kinderen raakt en alsnog een kindeffectrapport (laten) opmaken. In deze context had de regering er volgens het Kinderrechtencommissariaat dan ook goed aan gedaan bij het huidige decreet, dat manifest de positie van kinderen raakt, een kindeffectrapport te voegen. Het huidige voorstel heeft immers betrekking op de positie van leerlingen (en ouders) in het basisonderwijs. Onder meer de regeling betreffende reclame en sponsering is hier een facet van.

Bovendien lijkt het niet consequent met de beleidslijn die de huidige regering voorhoudt te volgen. De regering profileert zich in een aantal initiatieven als rekening houdende met de

[89] Decreet van 15 juli 1997 houdende instelling van het kindeffectrapport en de toetsing van het regeringsbeleid aan de naleving van de rechten van het kind, B.S. 7 oktober 1997.

[90] Besluit van de Vlaamse regering tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kindeffectrapport wordt opgelegd, B.S. 24 februari 1999.

[91] De Vlaamse regering keurde recent een besluit goed waarbij de verplichting tot het opstellen van een Kindeffectrapport wordt uitgebreid tot alle domeinen. Dit K.B. was op het moment van het indienen van het huidige ontwerp van decreet nog niet gepubliceerd.

positie van kinderen. Recent vaardigde ze ook een besluit uit waarbij de kindeffect-rapportage naar alle Vlaamse bevoegdheden wordt veralgemeend. In een belangrijk dossier als dit echter, waarbij toch een geheel nieuwe filosofie voor het onderwijs wordt uitgewerkt, laat zij het na een kindeffectrapport op te maken.

2.3. Algemene beschouwingen

Er zijn al een aantal kritieken op het huidige voorstel geformuleerd. Bij een aantal van deze kritiekpunten wenst het Kinderrechtencommissariaat zich aan te sluiten. Het Kinderrechtencommissariaat is echter van oordeel dat de problematiek van reclame en sponsoring in het onderwijs geen zwart-wit vraagstuk is. Ook vanuit het standpunt van de kinderrechten is geen eenduidig antwoord te formuleren. De kinderrechten omvatten immers een aantal principes die moeten afgewogen worden. Traditioneel worden de kinderrechten ingedeeld in de categorieën provisie, participatie en protectie. Provisie betekent het beroep kunnen doen op een aantal diensten. Participatie duidt op de inspraak- en participatierechten van kinderen in de samenleving en protectie duidt op de beschermingsrechten. Vanuit elk van deze rechten kan het huidige debat geanalyseerd worden.

De eerste P, deze van de provisie, omvat de rechten een beroep te doen op een aantal diensten. Meer specifiek speelt hier het recht op onderwijs.^[92] Artikel 28 van het Verdrag is op dit punt relevant. In dit artikel wordt immers het recht op onderwijs voor kinderen voorzien. Het is aan de overheid om middelen ter beschikking te stellen zodat kinderen kunnen genieten van gratis onderwijs.^[93] Deze plicht mag de overheid niet van zich af schuiven.

De tweede P is die van de participatie. Deze rechten worden in essentie verwoord in de artikelen 12 en 13 van het Verdrag. Deze komen er op neer dat kinderen inspraakrechten hebben, dat ze recht hebben om informatie te verzamelen en te verspreiden. Met andere woorden kinderen moeten, rekening houdend met hun capaciteiten, worden beschouwd als deelnemers aan het sociale leven. Deze bepalingen vormen een dam tegen al te veel paternalisme in naam van bescherming. Deze rechten moeten worden bepaald afhankelijk van de capaciteit van het kind.

Ten slotte komt het probleem van de protectie aan bod. Dit zijn alle rechten waardoor kinderen worden beschermd. Hier is de afweging van deze rechten tegenover de participatierechten belangrijk.

2.4. Protectie & Provisie

Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het invoeren van reclame en sponsoring in het onderwijs een bedenkelijke evolutie is. Een aantal argumenten worden hierna uitgewerkt.

Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het voeren van reclame en sponsoring inherent strijdig is met de opdrachten van onderwijsinstellingen. Onderwijsinstellingen dienen bij te dragen tot de opvoeding van kinderen. Deze opvoeding impliceert het opvoeden tot een kritisch en weerbaar burger. Deze weerbaarheid en kritische instelling betreffen vanzelfsprekend ook de reclame en sponsoring die zich via allerhande kanalen richt tot het publiek, inclusief kinderen. Gezien reclame en sponsoring een persuasieve

[92] VENY, L. (1998), "(Onderwijs)rechten van kinderen: een stand van zaken. Een merkelijke verbetering na 8 jaar Kinderrechtenverdrag", in VERHELLEN, E., *Kinderrechtengids*, Gent: Mys&Breesch, p. 13-32.

[93] Dit is principieel zo voor het basisonderwijs. Voor het secundair onderwijs is dit niet zo duidelijk. Hier geldt echter een zgn. "stand-still", de huidige regeling kan wat betreft de positie van de kinderen niet worden teruggeschoefd.

vorm van communicatie zijn, zijn deze per definitie strijdig met de onderwijsdoelstelling de leerlingen op te voeden tot kritische persoonlijkheden.

De maatschappelijke relevantie van dit probleem staat buiten kijf. De laatste jaren zijn er verschillende wetgevende initiatieven geweest die de consument proberen te beschermen. We denken aan de wetten op het consumentenkrediet en de collectieve schuldenregeling. Deze wetten zijn ontsproten aan de nefaste gevolgen van de reclamestroom voor sommige mensen. Problematisch koopgedrag dat mede wordt veroorzaakt door reclame is maatschappelijk een belangrijk probleem. Een belangrijk aspect van opvoeding is zodoende het wapenen van kinderen tegen deze gevaren. Hoe kan het onderwijs zijn taak hierin volbrengen en tegelijkertijd reclame of sponsoring toelaten? Het huidige voorstel staat haaks op de filosofie van deze wetgeving en nog andere initiatieven zoals de sperperiode rond de feestdagen en het verbod van reclame tijdens kinderprogramma's. Het lijkt absurd enerzijds te stellen dat commerciële omroepen geen reclame mogen voeren tijdens de uitzendtijd die gericht is op kinderen en anderzijds dit wel toe te laten voor scholen.

Indien reclame al toegang moet krijgen tot onderwijsinstellingen zou dit moeten zijn als een leeronderwerp. Men zou moeten uitleggen wat reclame is, hoe het werkt en wat de zin/onzin er van is.

Een steeds terugkomend argument tegen het invoeren van reclame en sponsoring betreft het risico dat de overheid haar verantwoordelijkheid op het vlak van onderwijsfinanciering wel eens van zich af zou kunnen schuiven. De basisfinanciering van het onderwijs mag niet in het gedrang gebracht worden door een eventueel succesvolle sponsoring of reclame. Dit zou manifest strijdig zijn met artikel 28 van het Verdrag. Ook de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), die wel te vinden is voor de voorgestelde regeling, drukt op dit punt zijn bezorgdheid uit.^[94]

Er is echter nog een gevaar. De kans dat de overheid drastisch gaat snoeien in de budgetten voor onderwijs mag dan op dit moment wel klein zijn, mochten reclame en sponsoring succesvol zijn zou het budget voor onderwijs in de toekomst wel eens minder snel kunnen mee-evolueren met de kosten. De kosten voor onderwijs zullen in de toekomst vanzelfsprekend blijven stijgen. Bepaalde nieuwe technologieën bijvoorbeeld moeten in het lessenpakket worden geïntegreerd. In eerste instantie zullen deze 'nieuwjes' bijvoorbeeld door een gulle sponsor ter beschikking worden gesteld. Er is dus geen tekort voor de school die sponsors heeft. Technologie heeft echter de neiging te evolueren van innoverend naar noodzakelijk. Het risico bestaat dan dat men geen argumenten heeft de budgetten op dat punt te verhogen, de kosten worden immers al gedragen door reclame en sponsoring. Bovendien is het blijvend investeren in onderwijs een opdracht van de overheid. Deze mag niet afhankelijk zijn van private sponsors.

Kosten die noodzakelijk zijn voor het verstrekken van een kwalitatief hoogstaand onderwijs en die vereist zijn in het kader van de eindtermen, mogen niet worden gedekt door inkomsten uit sponsoring en reclame. Dit zou de plichten die de overheid op dit punt heeft kunnen verdoezelen.

Hoewel sponsoring en reclame nuttig zouden kunnen zijn, mogen deze er geenszins toe leiden dat de overheid de noodzakelijke kosten voor het verstrekken van een gratis en volwaardig onderwijs van zich af zou schuiven. Dit is op termijn een reëel gevaar.

Het invoeren van de mogelijkheid om reclame en sponsoring aan te wenden in het onderwijs heeft een ongelijke verdeling van middelen tot gevolg. Dit betekent ook dat er ongelijke onderwijskansen en dus discriminatie kan ontstaan tussen kinderen. Deze ongelijke verdeling zal het gevolg zijn van het feit dat bepaalde instellingen wel zullen gesponsord worden en anderen niet. Dit kan verschillende oorzaken hebben.

.....
[94] Zie *Financieel Economische Tijd* 13 maart 2001, p. 3.

Ten eerste kan een school ervoor kiezen geen reclame en sponsoring toe te laten omdat dit niet zou passen binnen het pedagogisch project. Hoewel deze keuze vrijwillig is, heeft dit tot gevolg dat scholen die zich streng en consequent aan hun pedagogische opdracht houden minder middelen ter beschikking zullen hebben.

Nog minder aanvaardbaar is de discriminatie die kan ontstaan tussen scholen en studierichtingen die minder in de markt liggen. Sponsoring en reclame zijn immers niet vrijblijvend, de sponsor of diegene die reclame voert wil er een voordeel uit halen. Men zal zich dus enkel richten tot die scholen en richtingen waar potentiële ‘kopers of gebruikers’ van hun product aanwezig zijn. Bepaalde richtingen zullen aldus minder aantrekkelijk zijn. Bepaalde scholen zullen ook minder aantrekkelijk zijn. We denken dan aan concentratiescholen of scholen in kansarme buurten. Dit zijn echter juist de scholen die het meest behoefte hebben aan extra middelen.

Een aantal argumenten die worden aangehaald om het voorstel te motiveren zijn bovendien niet correct.

Ten eerste wordt voorgehouden dat hiermee de onzekerheid die vroeger bestond uit de wereld zou worden geholpen. De huidige terminologie van de wet is echter even onduidelijk en scholen zullen de uitspraken van het nieuwe toezichtorgaan (Commissie zorgvuldig bestuur) moeten afwachten. Wat is “kennelijk onverenigbaar zijn met de pedagogische en onderwijskundige taken van de school”? Wat is “niet strijdig zijn met de algemene principes inzake objectiviteit, geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid”? Het Kinderrechtencommissariaat kan geen invulling geven aan deze begrippen en ook het decreet verschaft geen duidelijkheid. De vraag is dan ook op welke basis een controle gaat worden uitgevoerd. Men verkrijgt de gewenste duidelijkheid niet door elke school zelf te laten reguleren. Door steeds meer over te laten aan de scholen zelf, onder het mom van de ‘autonomie’, wordt bovendien het kwaliteitstoezicht waartoe de overheid verplicht blijft (o.m. op basis van art. 29 van het Verdrag) steeds beperkter. Ten slotte overstijgt de problematiek (en de gevolgen) van reclame en sponsoring de belangen van individuele onderwijsinstellingen.

Ten tweede wordt voorgehouden dat in de praktijk sponsoring en reclame in onderwijsinstelling regelmatig voorkomen. Dit is geen argument om het toe te laten. Omgekeerd zelfs, het zou een reden kunnen zijn om het meer te beteugelen.

Ten derde wordt voorgehouden dat de scholen zich niet op ‘een eiland’ bevinden.^[95] Dezelfde argumentatie als hierboven gaat op. Het is niet omdat iedereen bepaalde zaken doet, dat het debat over de wenselijkheid ervan niet moet worden gevoerd. Dit is bovendien tegelijkertijd een argument contra. Kinderen en jongeren worden sowieso al van heel jonge leeftijd bestookt met reclame. Het zou dan wel eens positief kunnen zijn dat ze daar op school niet mee worden geconfronteerd.

2.5. Participatie

Tegelijk en even dwingend als de provisie- en protectierechten zijn er de hoger genoemde participatierechten. Kinderen hebben op grond van het Verdrag het recht hun mening te uiten, informatie te verzamelen en te verspreiden, ...

Reclame is een vorm van informatie en het ontvangen van informatie is een aspect van het sociale leven, net zoals het ermee omgaan. Men kan dus kinderen niet zomaar het recht ontzeggen deze informatie te ontvangen. Er zijn wel gronden waarop het recht informatie te ontvangen en te verspreiden kan worden beperkt. Deze beperkingen moeten gefundeerd worden, bijvoorbeeld op basis van de volksgezondheid of in het belang van de openbare orde (art. 13.2 van het Verdrag). Hier situeert zich de moeilijkheid van de discussie.

.....
[95] Zie *Het Laatste Nieuws* 12 maart 2001, p. 9.

Al te paternalistisch optreden is strijdig met art. 12 en 13 van het Verdrag, maar een beperking kan nodig zijn in het belang van de minderjarige.^[96]

Men zou kunnen argumenteren dat een reclame of sponsoringverbod wenselijk is omdat kinderen in grotere mate dan volwassenen ontvankelijk en beïnvloedbaar zijn. Reclame en sponsoring beïnvloeden iedereen in zekere mate (dit is trouwens ook de bedoeling) maar zeker voor jongere kinderen dient de overheid een zorgvuldigheidplicht te respecteren.^[97] Anderzijds is één van de belangrijke aspecten van opvoeden, kinderen wapenen tegen de hoeveelheid reclame en sponsoring die op hen af komt. De discussie kan zich in twee richtingen ontwikkelen.

De vraag is aldus of de participatierechten van jongeren in het gedrang komen mochten reclame en sponsoring verboden blijven in het onderwijs. Dit is allerminst zo. Onderwijs is immers maar één van de vele kanalen langs waar informatie kinderen bereikt. Het feit dat reclame en sponsoring in het onderwijs zouden verboden zijn verhindert niet dat kinderen deze nog zullen ontvangen (via televisie, tijdschriften, cinema, enz.). Het Kinderrechtencommissariaat is dan ook van oordeel dat dit geen argument is om reclame en sponsoring in het onderwijs toe te laten. Te meer daar onder meer onderwijsinstellingen kinderen moeten opvoeden tot kritische burgers.^[98] Het voeren van reclame en sponsoring in deze instelling brengt rechtstreeks dit aspect van hun taak in het gedrang (zie hoger).

Wil men echter participatie als argument gebruiken om reclame en sponsoring in onderwijsinstelling toe te laten, moeten deze principes consequent toegepast worden. Men moet dan ook in dit debat inspraak geven aan de leerlingen zelf. Ook dit is een vorm van participatie.

2.6. Het belang van het kind

De fundamentele vraag moet echter teruggevoerd worden tot artikel 3 van het Verdrag. Is deze regeling in het belang van het kind? Dit geldt niet enkel voor het huidige voorstel, maar deze bepaling richt zich ook tot de onderwijsinstellingen zelf. Op het moment dat zij beslissen om in het schoolreglement de mogelijkheid voor reclame en sponsoring toe te laten moeten ook zij nagaan of dit in het belang van het kind is.

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich niet van de indruk ontdoen dat deze vernieuwing zowat in ieders belang is, behalve in dat van de kinderen zelf. De regeling is ongetwijfeld in het belang van de overheid, doordat de financieringslast van het onderwijs vermindert. De regeling kan in het belang van sommige scholen zijn, gezien zij hun kas zouden kunnen spijzen. De regeling zal ongetwijfeld in het belang zijn van diegene die wensen reclame te voeren of te sponsoren. Zij zullen immers niets investeren indien het niet rendeert. Maar is het belang van het kind met deze regeling gediend? Op basis van het voorgaande kan dit betwijfeld worden. Bovendien, en dit is erger, heeft de overheid klaarblijkelijk bij het uitwerken van deze regeling zelfs niet stilgestaan bij het belang van het kind en de mogelijke consequenties van deze regeling op kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat de huidige regeling niet de nuances aanbrengt die noodzakelijk zijn voor een goede aanpak van deze zaak. Voor het voeren van

[96] De term 'volksgezondheid' wordt hier in de meest brede betekenis van het woord gebruikt. Het slaat ook op bijvoorbeeld de geestelijke gezondheid en evenwicht. De bezorgdheid om de volksgezondheid is een van de criteria die traditioneel (zie o.m. art. 5, 8 en 9 EVRM, art. 13.2 IVRK) een beperking van grondrechten kunnen rechtvaardigen. Zo ook de rechten vervat in art. 13 IVRK.

[97] Vgl. de overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat in het advies omtrent het voorstel van decreet houdende wijziging van artikel 82 van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 1999-2000, nr. 92/2.

[98] Artikel 29.1, d bepaalt dat onderwijs moet bijdragen tot het voorbereiden van kinderen tot het dragen van verantwoordelijkheden in de samenleving. Ook in de eindtermen is het opvoeden van leerlingen tot kritische en weerbare burgers opgenomen (vgl. o.m. ontwerp van decreet tot bekrachtiging van de eindtermen van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 536/1).

reclame en sponsoring is bijvoorbeeld de leeftijd van het kind belangrijk, hiermee wordt geen rekening gehouden. Wat betreft reclame en sponsoring is er een belangrijk onderscheid tussen reclame in een schoolblad of ter gelegenheid van een opendeurdag en reclame die zich richt tot kinderen. Er is een fundamenteel onderscheid tussen sponsoring van materialen en activiteiten die nodig zijn voor het onderwijs (bvb. in het kader van de eindtermen) en de sponsoring van nevenactiviteiten of buitenschoolse activiteiten. En zelfs bij een gesponsorde ‘nevenactiviteit’ dient zeer zorgvuldig opgetreden te worden. Ook hier is er het risico van dualisering van het onderwijs.

Al deze nuances worden in de huidige regeling genegeerd. Hiermee schuift de overheid een belangrijke verantwoordelijkheid van zich af onder het mom van de vrijheid van de onderwijsinstellingen. Deze vrijheid neemt nooit weg dat het aan de overheid is te waken over de kwaliteit van het onderwijs.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Op basis van de plicht tot zorgvuldigheid en de provisie- en protectierechten van minderjarigen, is het Kinderrechtencommissariaat van oordeel dat reclame en sponsoring niet verenigbaar zijn met de essentiële beginselen van het onderwijs en de opdracht van onderwijsinstellingen.
- Hoewel het Kinderrechtencommissariaat het recht op informatie, participatie, erkent, is het niet wenselijk dat deze de vorm aanneemt van reclame en sponsoring in het onderwijs.
- Indien reclame en sponsoring zouden worden toegelaten in het onderwijs dient de overheid, op basis van haar opdracht te waken over de kwaliteit van het onderwijs, de juiste afbakening hieraan te geven en de juiste nuances in deze regeling aan te brengen. De gebruikte terminologie is op dit moment te vaag en onduidelijk.
- Het toelaten van zelfregulering op schoolniveau beperkt al te veel het toezicht door de overheid. Bovendien zal dit een uiteenlopende, en dus onduidelijke, praktijk op het veld in de hand werken.

7. EINDTERMEN VAN DE TWEDE EN DE DERDE GRAAD VAN HET VAN HET GEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS

Advies nr. 2000-2001/10

Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid

1. Situering

Het Vlaams Parlement dient zich weldra uit te spreken over twee ontwerpen van decreet. Het eerste betreft het Ontwerp van Decreet betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de basiscompetenties in het secundair onderwijs^[99]; het tweede het Ontwerp van Decreet tot bekrachtiging van de eindtermen van de tweede en derde graad van het gewoon secundair onderwijs.^[100]

Het Ontwerp van Decreet betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de basiscompetenties in het secundair onderwijs is er in de eerste plaats op gericht definities te geven. De feitelijke invulling van de eindtermen vindt plaats in het Ontwerp van Decreet tot bekrachtiging van de eindtermen van de tweede en derde graad van het gewoon secundair onderwijs.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Inleiding

In het kader van de eindtermen wenst het Kinderrechtencommissariaat vooral te wijzen op het belang van het mensenrechtenonderwijs. Het hebben van rechten op een theoretisch niveau en het effectief uitoefenen van deze rechten is immers niet hetzelfde. Het kunnen uitoefenen van rechten wordt in belangrijke mate geconditioneerd door de feitelijke situatie en de feitelijke mogelijkheden die aan de gerechtigde worden geboden om de rechten op te eisen. Vooraleer men echter rechten kan gaan opeisen, moet men ze vanzelfsprekend kennen. Deze zeer belangrijke voorafgaande stap wordt wel eens vergeten. De eindtermen zijn hét instrument om deze kennis te bewerkstelligen. Aldus zijn de eindtermen het instrument om de participatierechten van minderjarigen verder in te vullen.

In dit advies zal aldus enkel worden ingegaan op het Ontwerp van Decreet tot bekrachtiging van de eindtermen van de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs.

Vooraf aan de inhoudelijke uitwerking van dit advies, wil het Kinderrechtencommissariaat ook zijn verwondering uitdrukken over het ontbreken van een zogenaamd kindeffectrapport (KER).^[101]

Op het moment van het indienen van de voorliggende ontwerpen van decreet was wat betreft de kindeffectrapportage het Besluit van de Vlaamse regering van 19 januari 1999 nog van kracht.^[102] De materie van de ontwerpen van decreet valt niet onder de lijst van materies waarvoor op grond van dit besluit een KER moet worden opgesteld. Dit besluit legt echter enkel de materies vast waarvoor de Vlaamse regering verplicht een KER moet opstellen. Het verbiedt de regering geenszins uit eigen beweging ook een KER op te stellen voor andere ontwerpen van decreet.

[99] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 535.

[100] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 536.

[101] Decr.VI.Parl. 15 juli 1997 houdende instelling van het kindeffectrapport en de toetsing van het regeringsbeleid aan de naleving van de rechten van het kind, B.S. 7 oktober 1997.

[102] Besluit van de Vlaamse regering van 19 januari 1999 tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kindeffectrapport wordt opgelegd, B.S. 24 februari 1999.

Het Kinderrechtencommissariaat betreurt dan ook dat de inhoud van voorliggend ontwerp van decreet dat o.i. direct raakt aan het belang van het kind, blijkbaar niet aanspoort tot een taxatie van de effecten op kinderen en jongeren. Dit is spijtig, te meer daar de Vlaamse regering recent een besluit goedkeurde waarbij de KER-verplichting wordt uitgebreid tot alle bevoegdheden van de Vlaamse regering. Dit besluit was echter nog niet gepubliceerd op het moment van het indienen van de ontwerpen van decreet.

2.2. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (verder het Verdrag) biedt een aantal aanknopingspunten wat betreft de incorporatie van mensenrechten in het onderwijscurriculum.

In het artikel 42 van het Verdrag wordt op zeer algemene wijze gesteld dat de staten zich ertoe verbinden de beginselen en bepalingen van het Verdrag op een passende en doeltreffende wijze bekend te maken. Deze bekendmaking dient niet enkel richting volwassenen te gebeuren maar ook richting kinderen.^[103] Tevens kan ook art. 44.6 van het Verdrag hier zijn betekenis krijgen. In dit artikel wordt de overheid de verplichting opgelegd om de rapporten over de actuele toestand van rechten van kinderen ter beschikking te stellen aan elke burger. Dit betekent dat ook kinderen en jongeren dienen te worden geïnformeerd over de feitelijke stand van zaken betreffende de kinderrechten. Hiermee wordt mensenrechteneducatie ook als informatiespoor aangereikt.

Meer specifiek op het onderwijs gericht is artikel 29 van het Verdrag. Volgens dit artikel dient het onderwijs onder meer gericht te zijn op het bijbrengen van eerbied voor de rechten en fundamentele vrijheden van de mens en de in het handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen. In het Comité voor de Rechten van het Kind wordt de nood benadrukt om mensenrechteneducatie expliciet op te nemen in het curriculum. België werd aangeraden maatregelen te nemen in deze richting.^[104]

Deze bezorgdheid van het Comité voor de Rechten van het Kind komt eveneens tot uiting in de verslagen die de lidstaten bij het verdrag dienen neer te leggen. Het Comité voor de Rechten van het Kind stelde richtlijnen op betreffende de inhoud en vorm van deze verslagen.^[105] Bij het onderdeel ‘doelstellingen van het onderwijs’ wordt aan de staten de vraag gesteld in hoeverre mensenrechten, en meer specifiek kinderrechten, opgenomen zijn in de curricula.^[106] Hiermee doelt het Comité voor de Rechten van het Kind niet enkel op de opvoeding, maar wordt ook het eigenlijke onderricht in de rechten geïmplementeerd.

Ook de High Commissioner for Human Rights van de Verenigde Naties is van oordeel dat uit art. 29 van het Verdrag de verplichting voortvloeit te voorzien in een mensenrechtenonderricht.^[107]

Wat betreft dit punt kan, ter aanvulling van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, verwezen worden naar de Aanbeveling (85) 7 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. Deze aanbeveling betreffende het onderwijs van mensenrechten in

[103] In overeenstemming met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (art. 1) wordt als kind beschouwd, ieder mens jonger dan achttien jaar.

[104] UNICEF (1998), *Implementation handbook for the convention on the rights of the child*, New York: UNICEF, p. 396-397.

[105] Aangenomen op 11 oktober 1996. De tekst hiervan is terug te vinden in UNICEF, *o.c.*, p. 604 e.v.

[106] UNICEF, *o.c.*, p. 393 en 613.

In België is er op dit punt een bijzondere moeilijkheid. De principiële autonomie van de onderwijsnetten komt soms in aanvaring met een inhoudelijk toezicht. Deze autonomie mag echter geen argument zijn om de dwingende regels vervat in het Verdrag niet toe te passen.

[107] General Comment No. 1, Article 29(1): The Aims of Education, o.m. nr. 15. Dit stuk is terug te vinden op web-pagina “www.unhchr.ch”.

scholen doet concrete voorstellen voor het invoeren van een mensenrechtenonderwijs in het onderwijs. Op het niveau van het middelbaar onderwijs zouden de filosofische, politieke en juridische concepten betreffende de mensenrechten aan bod moeten komen.^[108]

In 1999 deed het Comité van Ministers van de Raad van Europa een aanbeveling betreffende het secundaire onderwijs in het algemeen. Ook in deze aanbeveling werd de nadruk gelegd op de rol van het onderwijs bij het overdragen van het respect voor de mensenrechten.^[109]

2.3. Overwegingen bij het Ontwerp van Decreet tot bekrachtiging van de eindtermen van de tweede en derde graad van het gewoon secundair onderwijs

In de eindtermen vinden we op een aantal plaatsen verwijzingen terug naar een mensenrechteneducatie. In hoofdstuk II, 'Uitgangspunten voor de vakoverschrijdende eindtermen van de tweede graad', wordt in het kader van het onderdeel 'Opvoeden tot burgerzin' stilgestaan bij de mensenrechten.^[110] Op de tekst zelf valt er weinig aan te merken. De goede voornemens zijn er zeker. De belangrijke uitdaging aangaan om op te voeden tot burgerzin, is meteen een directe betekenisvolle link met mensen- en kinderrechteneducatie.^[111]

Toch heeft het Kinderrechtencommissariaat bedenkingen bij de feitelijke plaatsing van en toezicht op het mensenrechtenonderwijs. Dit is immers, zowel wat de tweede als de derde graad betreft, opgenomen in de vakoverschrijdende eindtermen.

Wat zijn echter vakoverschrijdende eindtermen? Vakoverschrijdende eindtermen zijn "minimumdoelen die niet specifiek behoren tot een vakgebied, maar onder meer door middel van meerdere vakken of onderwijsprojecten worden nagestreefd. Elke school heeft de maatschappelijke opdracht de vakoverschrijdende eindtermen bij de leerlingen na te streven".^[112]

Hiermee wordt aldus aangegeven dat elke school een cruciale socialiserende rol heeft om leerlingen op te voeden tot 'ware mondige burgers'. Immers, begrippen als burgerschap, educatie, mensenrechten en participatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is de taak van de school om er zorg voor te dragen dat leerlingen van in het begin vertrouwd zijn met deze maatschappelijke thema's.

We moeten dus vaststellen dat vakoverschrijdende eindtermen materies zijn die tot geen specifiek vakgebied behoren, maar die zeer wenselijk wel aan bod zouden moeten kunnen komen bij de vakgebonden eindtermen. Hiermee is onmiddellijk aangegeven dat het gaat om een inspanningsverbintenis waarbij de school slechts moet aanduiden dat ze heeft geprobeerd haar socialisatie rol te vervullen. Ze zijn in de feitelijke betekenis niet verplichtend te realiseren en dus ook moeilijk te controleren. Het Kinderrechtencommissariaat stelt hier een tegenstelling vast met de bindende opdracht van de overheid om art. 42 en ook art 44.6 van het Verdrag te verwezenlijken.

Uitgaande van de vakoverschrijdende plaatsing van het mensenrechtenonderwijs, dient dan kritisch bevestigd te worden in welke vakken deze eindtermen van 'opvoeden tot burgerzin' aan bod kunnen (zullen?) komen. Immers, de vooropgestelde horizontale samenhang tussen de vakken, vertrekt van de gedachte dat één enkel vak onmogelijk alle aspecten van 'opvoeden tot burgerzin' kan dekken. Het Kinderrechtencommissariaat is hier

[108] Zie bijlage bij Aanbeveling nr. (85) 7.

[109] Zie bijlage bij Aanbeveling nr. (99) 2.

[110] Zie Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 536/1, p. 17-23 waar overigens expliciet naar het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt verwezen.

[111] VAN DAMME, W. (1998), *Burgerschap, de uitdaging van mensen- en kinderrechteneducatie* (scriptie), Gent: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen.

[112] Zie Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 535/1, p. 62.

de mening toegedaan dat bij mensenrechteneducatie een meersporen aanpak wenselijk is.^[113] Dit betekent dat mensenrechteneducatie enerzijds expliciet moet terug te vinden zijn in een welbepaald vakcurriculum en anderzijds als rode draad horizontaal aanwezig moet zijn doorheen diverse vakken.

Met de huidig voorgestelde regelgeving is het gevaar reëel dat er binnen de verschillende curricula van het vakaanbod van de tweede en derde graad van het gewoon secundair onderwijs te weinig inhoudelijke ankerpunten terug te vinden zijn om die zogenaamde vakoverschrijdende rode draad betreffende mensenrechteneducatie (net als de andere vakoverschrijdende eindtermen) ter sprake te brengen. Het zou in dit kader te ver voeren om dit per vak te analyseren, maar we kunnen stellen dat ook de vastgelegde uitgangspunten van die vakgebonden eindtermen, niet echt veel mogelijkheden inhouden om deze te plaatsen.

Dergelijke bedenkingen werden eveneens geuit door de VLOR. In de inleidende beschouwingen van zijn advies stelt deze vast dat er een spanningsveld ontstaat tussen de vakoverschrijdende en de vakgebonden eindtermen. De VLOR uit dan ook bedenkingen bij de haalbaarheid.^[114]

Gezien de druk op de lessenroosters en het belang dat wordt gehecht aan de vakgebonden eindtermen, kan betwijfeld worden of de vakoverschrijdende eindtermen, en meer in het bijzonder het mensenrechtenonderwijs, de plaats zal krijgen die het verdient.

Bijkomend dient te worden opgemerkt dat een invoering van mensenrechtenonderwijs in de onderwijscurricula van het secundaire onderwijs ook een weerslag zal hebben op het hoger onderwijs. Toekomstige leerkrachten zullen vanzelfsprekend zelf ook moeten kennismaken met deze materie.^[115]

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat benadrukt de bindende kracht van de artikelen 29 en 42 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de taken die hieruit voortvloeien voor de overheid. Het onderwijs is naar kinderen toe het kanaal bij uitstek voor deze informatieopdracht.
- Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat, in het licht van art. 42 en art. 44.6 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, de mensenrechteneducatie een expliciete plaats moet krijgen in welbepaalde vakcurricula en dus ook verbonden moet worden aan vakgebonden eindtermen.
- Het Kinderrechtencommissariaat wijst er ook op dat de kennis van mensenrechten en meer bepaald kinderrechten ook moet meegegeven worden binnen de lerarenopleiding.

.....
 [113] LYNCH, J. (1992), *Education for citizenship in a multicultural society*, Londen: Casell Education Series, p.34.

[114] Parl.St. Vlaams Parlement, 2000-2001, nr. 536/1, p. 412-413, p. 422 e.v.

[115] General Comment No. 1, Article 29(1): The Aims of Education, nr. 18. Dit stuk is terug te vinden op webpagina "www.unhchr.ch". Vgl. de 'guidelines' voor het opstellen van de periodieke rapporten conform het Verdrag (UNICEF, o.c., p. 393).

8. KOSTELOOS LAGER EN SECUNDAIR ONDERWIJS

Advies nr. 2000-2001/11

Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid

1. Situering

Zeer recent werd in het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet betreffende het Onderwijs XIII (het zgn. mozaïekdecreet) ingediend. In dit ontwerp van decreet wordt de onderwijswetgeving op een heel aantal punten fundamenteel gewijzigd. Er werden binnen dit ontwerp van decreet een aantal belangrijke opties genomen betreffende de toekomst van het onderwijs. Zo wordt, onder bepaalde voorwaarden, reclame en sponsoring in onderwijsinstellingen mogelijk.^[116]

Op een ander punt raakt het huidige voorstel van decreet een nog fundamentele regeling. De regeling over de kosteloosheid van het onderwijs wordt herschreven. Er wordt expliciet een regeling uitgewerkt in verband met de (on)geoorloofdheid van inschrijvingsgelden en de mogelijkheid die aan onderwijsinstellingen wordt gelaten om een bijdrage te vragen voor bepaalde kosten. Het Kinderrechtencommissariaat zal in dit advies ingaan op de regeling zoals deze wordt voorzien voor het basis- en het secundair onderwijs.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Wat betreft het principe van het kosteloos onderwijs is in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (verder het Verdrag) artikel 28 opgenomen. Dit artikel omschrijft in de eerste plaats de rechten op onderwijs.^[117] In deze bepaling zijn twee fundamentele principes opgenomen die hier van belang zijn. In de eerste plaats wordt formeel gesteld dat lager onderwijs voor iedereen ‘kosteloos beschikbaar dient te zijn’. Wat betreft het lager onderwijs is het Verdrag aldus formeel: het moet volledig kosteloos beschikbaar zijn. Dit ‘beschikbaar zijn’ slaat niet enkel op kosteloze toegang, maar op het volledige beschikbaar zijn van het onderwijs. Voor middelbaar onderwijs wordt een dergelijke kosteloze beschikbaarheid voorzien in de toekomst. Staten zijn niet verplicht onmiddellijk middelbaar onderwijs kosteloos ter beschikking te stellen, maar hun beleid moet er wel op gericht zijn hiernaar te streven. Het gevolg hiervan is dat regelgeving steeds meer moet streven naar kosteloosheid en in geen geval een stap terug mag zetten. Dit is met andere woorden een ‘standstill’-verplichting.^[118]

Het recht op gratis onderwijs is eveneens opgenomen in een aantal andere fundamentele rechtsbronnen, die primieren op de Belgische regelgeving. Zo zijn er bepalingen hierover opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (art. 26) en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (art. 13.2 ECOSOC). Ook in de Grondwet is het recht op kosteloze toegang tot het onderwijs ingeschreven (art. 24, §3).

[116] Hieromtrent stelde het Kinderrechtencommissariaat eveneens een advies op. Stuk 2000-2001/9, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 729/2.

[117] Zie VENY, L. (1998), “(Onderwijs)rechten van kinderen: een stand van zaken. Een merklijke verbetering na 8 jaar kinderrechtenverdrag”, in VERHELLEN, E., e.a. (eds.), *Kinderrechtengids*, deel 1.3, Gent: MYS&Breesch, p. 13-60 en VERHELLEN, E. (2000), *Verdrag inzake de rechten van het kind*, Leuven: Garant, p. 130 e.v.

[118] VENY, L., l.c., p. 30, nr. 19.

2.2. Kindeffectrapportage

Het Kinderrechtencommissariaat kan eens te meer slechts zijn verwondering uitdrukken over het ontbreken van een kindeffectrapport.^[119] De regelingen opgenomen in het ontwerp van decreet en met name de bepalingen betreffende de kosteloosheid van het onderwijs raken manifest de belangen en de rechten van leerlingen en ouders in het basisonderwijs. Indien een (voor)ontwerp van decreet “*de rechten van leerlingen en ouders in het basisonderwijs*” raakt, is dit ontwerp van decreet onderworpen aan de verplichting voorzien in artikel 4 van het decreet houdende instelling van het kindeffectrapport.^[120] Op grond van het decreet houdende instelling van het kindeffectrapport en artikel 2, 16° van het Besluit van de Vlaamse regering van 19 januari 1999^[121] diende er aldus een kindeffectrapport te worden opgesteld.

Deze verplichting tot opstellen van een kindeffectrapport vloeit voort uit een decreet van het Vlaams parlement. In dit decreet zijn geen expliciete sancties voorzien bij niet naleving van deze verplichting. Het is dan ook aan het Vlaams Parlement om bij de bespreking van ontwerpen van decreet de geloofwaardigheid van zijn eigen decreten kracht bij te zetten.

2.3. De kosteloosheid van het onderwijs - Algemeen

Als uitgangspunt voor dit advies sluit het Kinderrechtencommissariaat zich aan bij het advies van de Raad van State. Ondanks de korte termijn binnen dewelke dit advies moest worden afgeleverd, is de Raad van State op een diepgaande wijze ingegaan op het probleem van de kosteloosheid van het onderwijs.^[122]

2.4. De kosteloosheid van het onderwijs - Basisonderwijs

Voor het basisonderwijs geldt als basisbeginsel dat dit kosteloos moet zijn. Dit volgt uit art. 28.1 van het Verdrag en artikel 13.2 ECOSOC. De kosteloosheid voorzien in art. 28.1 van het Verdrag betreft niet enkel de toegang maar omvat het hele onderwijs. Bovendien heeft dit artikel, net als de bepaling van het ECOSOC verdrag, een rechtstreekse werking.^[123]

De voorgestelde regeling stelt een verbod in om rechtstreeks of onrechtstreeks een inschrijvingsgeld te vragen. Bovendien wordt een verbod opgelegd om bijdrage te vragen voor onderwijsgebonden kosten die noodzakelijk zijn om een eindterm te realiseren of een ontwikkelingsdoel na te streven.^[124] Hieruit volgt dat onderwijsinstellingen wel een bijdrage kunnen vragen voor kosten die niet noodzakelijk zijn voor het realiseren van een eindterm of een ontwikkelingsdoel. Deze bijdrage regeling dient opgenomen te worden in het schoolreglement.^[125]

De Raad van State stelde reeds vast dat deze regeling strijdig is met voornoemde artikelen van het Verdrag en het ECOSOC-verdrag die een *volledig* kosteloos lager onderwijs

[119] Zie stuk 2000-2001/9 van het Kinderrechtencommissariaat, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 729/2.

[120] Decr. VI. Parl. van 15 juli 1997 houdende instelling van het kindeffectrapport en de toetsing van het regeringsbeleid aan de naleving van de rechten van het kind, B.S. 7 oktober 1997.

[121] Besluit van de Vlaamse regering van 19 januari 1999 tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kindeffectrapport wordt opgelegd, B.S. 24 februari 1999.

[122] Advies 31.566/1 van de Raad van State, *Parl.St. Vlaams Parlement*, 2000-2001, nr. 729/1, p. 203-213 en 223-225.

[123] De redenering van het advies van de Raad van State, p. 208-209.

[124] Art. V.1 van het Ontwerp van Decreet.

[125] Art. III.9 van het Ontwerp van Decreet.

voorzien.^[126] Hiermee zou Vlaanderen op een manifeste wijze in strijd handelen met dwingende verdragsrechtelijke verplichtingen.

Men kan zich daarenboven vragen stellen bij de opportuniteit van de voorgestelde regeling. Deze regeling kan nadelig zijn voor sociaal zwakkere groepen. Indien de ouders van een kind immers onvoldoende geld hebben om de activiteiten te bekostigen kan dat kind niet deelnemen. Stigmatisering zal hiervan het gevolg zijn. Op een meer algemeen niveau houdt deze regeling een risico van dualisering van het onderwijs in.^[127] Zogenaamde ‘elitescholen’ zullen daardoor al vooraf een bepaalde groep van ouders kunnen afschrikken. Er is wel in de mogelijkheid voorzien om afwijkingen op deze bijdrageregeling in het schoolreglement op te nemen. Deze regeling heeft dan weer tot gevolg dat scholen willekeurig regelingen kunnen uitwerken, afhankelijk van hun sociaal-voelendheid. Dit principe, gebaseerd op het beginsel van de autonomie, zou eens te meer discriminaties in de hand kunnen werken.

Op dit punt verliest de overheid controle op inhoudelijk vlak. De overheid zal aldus enkel nog controlerend kunnen optreden op het domein van de procedure. Hierdoor wordt afbreuk gedaan op de controleverplichting van de overheid die voortvloeit uit het Verdrag.

Het staat buiten kijf dat deze regeling in geen geval in het belang van het kind is. Evenwel voorziet het Verdrag expliciet dat bij alle maatregelen die kinderen betreffen de belangen van het kind de eerste overweging vormen (art. 3).

2.5. De kosteloosheid van het onderwijs - Secundair onderwijs

Ook voor het secundair onderwijs stelt het ontwerp van decreet een verbod in om rechtstreeks of onrechtstreeks een inschrijvingsgeld te vragen. Er kan wel een regeling worden uitgewerkt in verband met bijdragen in de kosten. In tegenstelling tot het lager onderwijs is voor deze regeling geen beperking (tot kosten die niet noodzakelijk zijn voor het realiseren van een eindterm of ontwikkelingsdoel) voorzien.^[128] Voor alle kosten zou dus een bijdrage kunnen gevraagd worden. Deze regeling moet schriftelijk aan de ouders worden meegedeeld.

Hoewel uit art. 28.1 van het Verdrag niet de verplichting voortvloeit onmiddellijk voor een kosteloos secundair onderwijs te zorgen, beoordeelt de Raad van State ook deze bepalingen negatief.^[129] Op dit punt baseert de Raad van State zich op de ‘standstill’-verplichting. De overheid mag op het vlak het secundair onderwijs geen regeling uitwerken die minder gunstig zou zijn dan voordien. Men moet immers naar een totale kosteloosheid streven. De regeling zoals opgenomen in het ontwerp van decreet voorziet een verbod (direct of indirect) inschrijvingsgeld te vragen voor de toegang tot het secundair onderwijs. Voor de andere kosten zou een bijdrage tot de mogelijkheden behoren. Men kan dus een bijdrage vragen voor de behoeften die (voorheen) worden (werden) bekostigd door een overheidsbijdrage. Hierdoor wordt een regeling uitgewerkt die minder gunstig is dan voordien, en dus strijdig met de verdragsrechtelijke verplichtingen van Vlaanderen.

De opmerkingen in verband met de opportuniteit van de regeling betreffende het basisonderwijs kunnen hier als herhaald worden beschouwd.

[126] Advies van de Raad van State, p. 209 en 223.

[127] Dit gevaar wordt reeds gemeld door VERHELLEN, E., o.c., p. 132.

[128] Art. V.13 van het Ontwerp van Decreet.

[129] Advies van de Raad van state, p. 213.

2.6. Autonomie en de controleplicht van de overheid

Het huidige ontwerp van decreet gebruikt op verschillende punten (onder meer op het vlak van de bijdrage die men kan vragen voor bepaalde kosten) als basisbeginsel de autonomie van de scholen. De toepassing van dergelijke fundamentele bepalingen betreffende het onderwijs kan echter onvoldoende worden gecontroleerd door de overheid indien alles wordt doorgeschoven naar het lokale niveau. Uit de artikelen 28 en 29 van het Verdrag vloeit de verplichting voort voor de overheid om op dit domein dwingend op te treden. Door al te veel door te schuiven naar het lokale niveau en door de controle van de overheid te beperken tot procedurele aspecten, pleegt men een inbreuk op deze verdragsverplichtingen.

De nadruk die het Kinderrechtencommissariaat legt op de controleverplichting van de overheid spruit niet voort uit een wantrouwen ten aanzien van onderwijsinstellingen of -netten. Het is wel een uiting van de bezorgdheid het Verdrag volledig en correct uitgevoerd te zien en de verplichtingen die de overheid op dit punt heeft.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Uit artikel 28.1 van Verdrag vloeit voort dat basisonderwijs gratis beschikbaar moet zijn voor iedereen. Door de mogelijkheid in te voeren om ouders bepaalde kosten aan te rekenen is de voorgestelde regeling strijdig met voornoemde verdragsbepaling.
- De regeling zoals uitgewerkt voor het secundair onderwijs is strijdig met de ‘standstill’-verplichting die voortvloeit uit art. 28.1 van het Verdrag. Bovendien houdt voornoemde bepaling de verplichting in om ook secundair onderwijs op termijn kosteloos beschikbaar te stellen voor iedereen.
- Het Kinderrechtencommissariaat drukt zijn blijvende bezorgdheid uit over het verder verminderen van de controlemogelijkheden van de overheid. Deze controlemogelijkheid, en ook -plicht, dient om de correcte naleving van het Verdrag te verzekeren.

Adviezen aan de Vlaamse Regering

1. STEMRECHT OP ZESTIEN

Advies nr. 2000-2001/8

De heer Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd,
Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking

“Giving more young people the right to vote would not resolve the many difficulties which they confront, but it would place the responsibility for protecting children’s rights where it properly belongs. Not in the hands of well meaning but potentially paternalistic adults, but with those who have the greatest interest in ensuring that those rights are not infringed; children themselves.”

Bob Franklin^[130]

1. Situering

Minderjarigen in Vlaanderen en België zijn op politiek vlak geen partner, gezien het stemrecht (de opkomstplicht) enkel geldt voor de meerderjarige burger. Nochtans laten jongeren meer en meer merken dat zij wel degelijk in politiek geïnteresseerd zijn. Dit zien we duidelijk in jongerenafdelingen van politieke partijen, in kindergemeenteraden en jeugdraden. Ook projecten als het Scholierenparlement, JeP, Worldshake, Senator-voor-één-dag, What Do You Think e.a. geven aan dat jongeren met politiek en beleidsvorming begaan zijn.

Onder de jongeren zelf leeft al een tijd de discussie over de wenselijkheid van stemrecht voor minderjarigen.^[131]

De Vlaamse Minister van Jeugd heeft dan ook het idee geopperd om een stemrecht in te voeren vanaf 16 jaar. Momenteel wordt deze discussie met jongeren zelf gevoerd via een website.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Met de invoering van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is duidelijk gesteld dat ook minderjarigen rechten hebben. Waar de mensenrechten in het algemeen terug te vinden zijn in verschillende verdragen, zijn die rechten en een aantal rechten specifiek gericht op kinderen opgenomen in één tekst, namelijk het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Dit verdrag bevat m.a.w. zowel de burgerlijke en politieke, als de sociale, economische en culturele rechten.

[130] FRANKLIN, B. (ed) (1995), *The handbook of children’s rights. Comparative policy and practice*, London: Routledge, p. 20

[131] Zo organiseerde KLASSE op 20 februari 1999 in het Vlaams Parlement een debat van scholieren met politici van alle partijen over stemrecht voor minderjarigen. De meningen van de politici waren uiteenlopend. De aanwezige scholieren pleitten voor dergelijk stemrecht.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind maakt tegelijk de combinatie van rechten op bescherming, rechten op voorzieningen en rechten op participatie en verwerkt die tot één samenhangend geheel.

In concreto spreekt het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zich niet uit over stemrecht of andere vormen van specifiek politieke inspraak. Wel kan verwezen worden naar de art. 12 en 13, waarin één van de basisbeginselen van het Verdrag terug te vinden is. In art. 12 liggen drie principes vevat:

- De minderjarige heeft een eigen mening,
- De minderjarige moet deze mening mogen en kunnen uiten in alle zaken die hem/haar aanbelangen,
- Aan deze mening moet passend belang gehecht worden.

Art. 13 verwoordt het recht op vrije meningsuiting en het recht informatie te vergaren en te verspreiden.

Deze artikelen hebben niet enkel betrekking op de individuele minderjarige als dusdanig, maar ook op minderjarigen als sociale groep. In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind worden minderjarigen dus ontegensprekelijk als actoren met medezeggenschap beschouwd. De invulling van de mate waarin zij dit moeten of kunnen, wordt aan de lidstaten overgelaten.^[132]

In deze context kan het voorstel voor het toekennen van stemrecht vanaf zestien jaar gezien worden als een invulling van art. 12 en 13.

Het hebben van rechten levert niets op wanneer ook niet gewerkt wordt aan de modaliteiten waarmee de minderjarige zelf zijn/haar rechten kan uitoefenen, c.q. afdwingen waar nodig.

Meer bepaald m.b.t. politieke besluitvorming en de gestructureerde deelname aan het beleid staan kinderen en jongeren nog altijd aan de zijlijn te wachten tot de dag waarop ze officieel meerderjarig worden.^[133] Politiek heeft echter alles te maken met het inrichten en ordenen van de maatschappij, waar ook deze jongeren elke dag deel van uitmaken. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ook zij zich bezighouden met die politiek, zij het dan noodgedwongen op een veeleer indirecte wijze.

Benevens het feit dat ook jongeren een fundamenteel recht op inspraak (moeten) hebben, zijn er nog andere redenen om de invoering van een stemrecht voor jongeren te bepleiten. Een van de belangrijkste redenen om jongeren meer bij de politiek te betrekken, bijvoorbeeld door stemrecht, is wel dat jongerenthema's dan ook meer op de politieke agenda zouden voorkomen. Hetzelfde hebben we vastgesteld na de invoering van het vrouwenstemrecht. Het is pas sinds vrouwen gingen meespelen in de politiek dat er politieke interesse kwam voor specifieke vrouwen-thema's. Politici houden zich in eerste instantie immers bezig met thema's die leven onder de stemgerechtigden.

Daarenboven zouden burgers al vanaf een jonge leeftijd bij het beleid betrokken worden en er zodoende meer in geïnteresseerd zijn. De beruchte kloof tussen burger en politiek zou op deze wijze een beetje kunnen gedicht worden. De politieke wereld zou op haar beurt ertoe worden aangezet de programma's op een toegankelijker manier te (her)formuleren, iets wat ook de volwassen burger ten goede kan komen.

[132] PETREN, A. en HAMMARBERG, T. (2000), "The political influence of children", in X, *Children's Rights, turning principles into practice*, UNICEF en SAVE THE CHILDREN, p. 62-64.

[133] Dit systeem van eensklaps bekwaam worden houdt noch rekening met de graduele ontwikkeling van personen, noch met het belang van het leren door oefenen.

2.2. Competentiedebat en democratie

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bevestigt dat alle minderjarigen inspraak- en participatierechten hebben, en toch lijkt het zo moeilijk om hen daarvoor de nodige instrumenten te bieden.

Samen met prof. B. Franklin^[134] kan men de terechte vraag stellen waarom de maatschappij aan minderjarigen die beslissingsrechten onthoudt, die voor volwassenen als vanzelfsprekende invullingen van democratie worden geacht.

De uitsluiting van minderjarigen moet, zeker sinds het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, beter worden beargumenteerd. Dit laatste is echter tot nu toe zelden gebeurd. Met de woorden van Franklin: *“Those who wish to exclude children from decision making, however, have rarely bothered to argue a case. They seem to believe that the case for excluding children is as obvious and self evident as the case for exclusion of women from suffrage appeared to most men in the early part of this century and in Liechtenstein until 1987.”*

Deze vanzelfsprekendheid lijkt op weinig gebaseerd. Een aantal klassieke misvattingen worden hierna kort beschreven en weerlegd.

- Minderjarigen zouden niet mogen beslissen omdat zij wel eens de foute beslissingen zouden kunnen nemen. Het recht om iets te doen mag echter niet worden verward met het recht (de plicht?) om het juiste te doen. Dit is trouwens ook geen voorwaarde voor het uitoefenen van het stemrecht door volwassenen. Ook volwassenen nemen wel eens foute beslissingen. De ‘juistheid’ van beslissingen kan dus geen valabel onderscheid zijn. Bovendien kunnen minderjarigen ook geen ervaring opdoen wanneer ze voortdurend uitgesloten worden ‘omdat ze niet zouden kunnen beslissen’. Dit is een ‘Catch 22’ situatie. Wanneer we minderjarigen willen leren functioneren in de maatschappij dan kan dat het best door hen te laten meedraaien in die maatschappij. Enkel op die manier kunnen ze ervaring opdoen volgens het ‘learning by doing’ systeem.
- De stelling dat minderjarigen geen rationele beslissingen kunnen nemen, is intussen wel achterhaald. Het is reeds meermaals aangetoond dat kinderen al vanaf een vroege leeftijd rationele beslissingen kunnen nemen. Onder meer Franklin^[135] haalt verschillende auteurs aan waarbij blijkt dat politieke vaardigheden veel vroeger aanwezig zijn dan algemeen wordt aangenomen.

Wanneer politieke competentie (kennis van de politieke realiteit, capaciteit om ‘juist’ (?) te beslissen) het punt is, dan handelt deze discussie niet zozeer over leeftijd maar over capaciteiten. Dan zijn het m.a.w. niet de minderjarigen die per definitie moeten worden uitgesloten, maar alle personen die de nodige capaciteiten niet bezitten. Ook sommige volwassenen zouden dan moeten worden uitgesloten. Deelnemen aan het politiek bestel door enkel een bepaalde competente groep is echter terecht ondenkbaar en onwenselijk in ons democratisch bestel. We weten dat ook vele volwassenen politiek niet zo onderlegd zijn. Als zij kunnen, en in België zelfs moeten, stemmen, waarom dan ook geen stemmogelijkheid voor jongeren?

[134] FRANKLIN, B. (1992), “Children and decisionmaking; developing empowering institutions”, in DROOGLEVER FORTUYN, M en DE LANGEN, M. (eds.), *Towards the realization of human rights for children*, Amsterdam: DCI-uitgave, p. 90-93 en p. 102-104.
FRANKLIN, B. (1995), *o.c.*, p. 10-14.

[135] FRANKLIN, B. (1992), *l.c.*, p. 102-103. Ook in FLEKKØY, M.G. en KAUFMAN, N.H. (1997), *The participation rights of the child. Rights and responsibilities in family and society*, Londen: Jessica Kingsley Publishers, p. 68 e.v.; HODGKIN, R. en HOLMBERG, R. (2000), “The evolving capacities of the child”, in X, *Children’s Rights, turning principles into practice*, UNICEF en SAVE THE CHILDREN, p. 96 e.v. en VEERMAN, P. (1992), *The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood*, Dordrecht: Martinus Nijhoff, p. 147-148 waar Holt en Cohen worden aangehaald.

De historiek van het stemrecht kan op dit punt worden aangehaald. Ten tijde van de invoering van het algemeen (enkelvoudig) stemrecht, eerst voor mannen, daarna voor vrouwen, genoot het merendeel van de bevolking slechts een beperkte schoolse opleiding. De capaciteiten van een huidige 16-jarige zijn op dit punt zeker groter dan die van de gemiddelde meerderjarige van het begin van de twintigste eeuw. Toch werd het stemrecht toen, in naam van de democratie, veralgemeend.

De bestaande wettelijke leeftijdsgrenzen zijn incoherent en per definitie arbitrair. Minderjarigen hebben verschillende verantwoordelijkheden op verschillende leeftijden. Het gebruiken van verschillende leeftijdsgrenzen is daarbij niet altijd even goed te legitimeren. Op het vlak van strafrecht bijvoorbeeld kunnen jongeren verantwoordelijk geacht worden voor ‘misdrijven’ vanaf 16 jaar.^[136] Als consument kunnen minderjarigen een eigen bankrekening openen. Minderjarigen kunnen zelf een arbeidsovereenkomst sluiten en hun loon ontvangen. In het afstammingsrecht hebben minderjarigen bepaalde bevoegdheden vanaf 15 jaar.

Wanneer hun competentie in die gevallen wordt erkend, waarom dan ook niet op het vlak van politieke deelname? Is het gebruik van dergelijke relatieve en arbitraire leeftijdsgrenzen wel een voldoende basis om een deel van de bevolking uit te sluiten van een recht zo fundamenteel als het stemrecht?

Uitsluiting enkel op grond van leeftijd is daarenboven niet fair gezien de jongere zelf niets kan doen om die uitsluitinggrond te wijzigen. De minderjarige kan niet voortijdig meerderjarig worden, kan zelf het uitsluitingskenmerk niet veranderen. En hoewel elke individuele minderjarige op een dag wel meerderjarig wordt, blijft de uitsluiting permanent gelden voor de groep minderjarigen in de maatschappij.

Ook Hodgkin en Holmberg^[137] werpen een aantal van deze argumenten op: *“A great many actions forbidden to children because of their lack of capacity - for example ... voting - become freely available to us at maturity without a test of our competence to undertake them. We ‘entitle’ ourselves to these actions despite evidence suggesting that in various ways we, adults, frequently act irresponsibly or unreasonably.”*

In het zoeken naar een zo democratisch mogelijk bestel, dient men er naar te streven dat zoveel mogelijk (groepen van) personen kunnen deelnemen aan het maatschappelijk gebeuren, dat zij daarover zo ruim mogelijk worden geïnformeerd en dat zij op diverse manieren hun stem kunnen laten horen indien ze dat wensen.

Het stemrecht kan hier worden aangewend als een emancipatie-instrument voor jongeren en als een blijk van erkenning, net zoals het reeds gediend heeft voor andere categorieën in de samenleving.

“Young people are... in effect non-persons... The laws reflect society’s attitude and what those laws say about society is that the adult population does not respect underage people as they now do women, Blacks, native Indians and others who have been in the same segregated state youth are in now, but who fought to get out of it. Their fight began with getting the right to vote.” ^[138]

[136] Via het systeem van uithandengeving, art. 38 Wet jeugdbescherming. HODGKIN, R. en HOLMBERG, B., l.c., p. 99 stellen hierover: “Governments have the depressing tendency to assume that children have an adult level of criminal responsibility long before they have an adult capacity to shoulder other responsibilities.” Ze verwijzen daarbij naar voorbeelden als Schotland waar kinderen reeds vanaf 8 jaar strafrechtelijk verantwoordelijk worden gesteld.

[137] HODGKIN, R. en HOLMBERG, B., l.c., p. 96.

[138] HUNTER geciteerd in VEERMAN, P., o.c., p. 143.

2.3. Politieke interesse?

Naast de problematiek van de eventuele capaciteit van jongeren om politieke keuzes te maken, rijst eveneens de vraag naar de politieke interesse van jongeren. Welke zin heeft het immers een groep rechten te geven waarin deze niet geïnteresseerd zou zijn? Hoger werd reeds aangehaald dat verschillende projecten uitwijzen dat een groep jongeren wel degelijk een grote politieke interesse vertoont. Onderzoeksgegevens over de politieke interesse bij minderjarigen in het algemeen leveren op dit ogenblik uiteenlopende resultaten op. Hierbij dienen vooraf twee bedenkingen gemaakt te worden:

- In eerste instantie is er de vraag naar de definitie van ‘politiek’. Onderzoeksresultaten zullen verschillen naargelang men een enge of ruime definitie van de staatsorganisatie gebruikt.
- Een andere bedenking is die naar de vergelijking tussen minderjarigen en meerderjarigen. Deze laatste worden niet zo nadrukkelijk bevraagd over hun interesse in de politiek: waar bij volwassenen dergelijke interesse al niet wordt vermoed, wordt een mogelijk gebrek daaraan zeker niet geïnteresseerd in de context van hun stemrecht. De vraag blijft of jongeren ook in dezen niet het voorbeeld volgen van volwassenen, waar tevens een gradatie in interesse aanwezig is. Voor volwassenen is een gebrek aan politieke interesse echter geen reden om hen politieke inspraak te ontzeggen.

Wanneer het dan onduidelijk is of jongeren nu al dan niet politiek geïnteresseerd, of meer nog geëngageerd, zijn, is het stemrecht de ultieme test om dit na te gaan.^[139]

Een aantal onderzoeken geven een indicatie over de interesse van jongeren in politieke mogelijkheden.

Zo is er het onderzoek van prof. Elchardus en zijn medewerkers.^[140] Hieruit blijkt dat het politiek cynisme, het gevoel van machteloosheid niet alleen bij volwassenen maar ook bij jongeren duidelijk aanwezig is. Opvallend daarbij is de vaststelling dat jongeren minder politiek cynisch zijn dan de Vlaamse bevolking in het algemeen én dat een meerderheid van de jongeren het uitbrengen van een stem wel degelijk zinvol vindt.

Uit onderzoek is trouwens gebleken dat vele volwassenen niet meer zouden gaan stemmen indien er geen opkomstplicht zou zijn. Ook hier is het argument dat jongeren niet zouden geïnteresseerd zijn dus unfair. Voor volwassenen is hun gebrek aan politieke interesse nooit aanleiding geweest om hun fundamenteel recht op een stem in vraag te stellen.

Bovendien moet ook de interesse in de omgekeerde richting misschien wel toenemen. Waarom zouden jongeren geïnteresseerd zijn in een politiek die zich niet zo duidelijk engageert voor hen? De politiek is doorgaans enkel geïnteresseerd in minderjarigen wanneer zij problemen hebben of veroorzaken. Stemrecht voor jongeren kan dat gebrek aan interesse in hun leefwereld eventueel verhelpen en kan de wederzijdse interesse doen toenemen.

Het toekennen van stemrecht aan jongeren zou dus twee positieve bewegingen in gang kunnen zetten. Enerzijds zou er meer aandacht geschonken worden aan thema's die jongeren na aan het hart liggen. Anderzijds zou daardoor het engagement van jongeren op politiek vlak kunnen toenemen.

Dit bijkomend argument voor politieke inspraak, betrokkenheid, komt eveneens tot uiting in het onderzoek van Siongers en Kavadias^[141] over het project ‘Parlementariër voor één dag’ van het P&VFonds. Daaruit bleek dat actieve participatie onmisbaar is voor een posi-

[139] Dat jongeren hier wel degelijk mee bezig zijn blijkt onder meer uit het “What do you think?”-project. UNICEF België (2000), *Kinder- en jongerenmars. Wensen - en ideeënpakket van kinderen en jongeren*, Brussel: Unicef België, p. 53-55.

[140] ELCHARDUS, M. (ed.) (2000), *Zonder maskers, een actueel portret van jongeren en hun leraren*, Gent: Globe, p. 83-86.

[141] SIONGERS, J. en KAVADIAS, D. (2000), *Proeve(n) van politiek*, Brussel: Labor, P&VFonds, p.177.

tieve burgerzin en burgerschapsattitude. Ook werd duidelijk dat het gevoel van politieke machteloosheid bij de ‘jongparlementariërs’ minder groot was dan bij de niet-betrokken controlegroep. Het leren kennen van de politiek door er deel aan te nemen zou dit gevoel dus kunnen doen afnemen.

In het verslagboek van het Jongerencongres 14-18 vinden we cijfermateriaal terug^[142] waaruit blijkt dat jongeren niet minder politiek actief zijn dan de doorsnee Vlaming, zij het dat zij (noodgedwongen) meer via informele circuits actief zijn. Ook het gevoel van politieke machteloosheid is bij jongeren zeker niet groter.^[143]

Het onderzoek van De Witte e.a.^[144] daarentegen leidt tot de vaststelling dat de belangstelling bij jongeren nog beperkter zou zijn dan bij de gemiddelde Vlaming. In dit onderzoek werd echter vooral ingegaan op de politieke partijen en hun programma’s. We kunnen hieruit echter niet afleiden dat er geen interesse zou zijn in bredere politiek-maatschappelijke thema’s, zoals ook wel vermeld in dit onderzoek.

Belangrijker is hier opnieuw de vraag of de desinteresse (groot of klein) niet wederzijds is? Het is ook mogelijk dat het politieke kader van partijen, verkiezingen, trage besluitvorming e.d. een ‘ver van mijn bed show’ is voor minderjarigen. Dat is het echter ook voor vele volwassenen. De nu reeds jarenlang besproken kloof tussen de burger en de politiek geeft dit duidelijk aan. Misschien zegt dit wel meer van de politiek zelf dan van het engagement van de burger.

Wanneer ook jongeren zouden kunnen stemmen, zal de politiek verplicht zijn meer op hen te gaan inspelen. Politiek zal aantrekkelijker en vooral begrijpelijker gemaakt moeten worden voor jongeren. Dit zal mogelijks ook positief inwerken op die groep van volwassenen die vandaag de dag ook hebben afgehaakt.

In de publieke opinie wordt tenslotte wel eens gesteld dat kinderen moeten gespaard blijven van de harde wereld van de politiek. Politiek is een zaak voor volwassen en minderjarigen zouden daar niet moeten mee lastig gevallen worden. Dit zou inderdaad wel eens zo kunnen zijn. Ook sommige minderjarigen geven zelf aan dat zij zich daar liever nog niet mee bezig houden.

Is het echter niet eerlijker om die keuze aan de minderjarige zelf over te laten?

2.4. Stemrecht of stemplicht?

Het is niet aan het Kinderrechtencommissariaat om stelling in te nemen in het debat over stemrecht versus stemplicht. Toch geeft de vraag omtrent stemrecht vanaf 16 aanleiding tot enkele principiële bedenkingen hierover.

Principieel wijzen we elke dubbele standaard af en zou in deze context de 16-jarige ook onder het stemplichtsysteem moeten vallen.

Ofwel worden ze competent geacht en is er geen reden om 16 tot 18-jarigen een soepeler systeem te geven dan de meerderjarigen. Deze jongeren zouden dan niet meer keuzevrijheid mogen krijgen dan volwassenen. Eens competent, wordt de minderjarige ingeschakeld in het algemeen geldend systeem dat i.c. bestaat in een stemplicht, of liever een opkomstplicht. Ofwel zijn ze niet competent en dan hebben ze geen stem(recht).

[142] ALLEGAERT, P. en VAN BOUCHAUTE, B. (1999), *Veertio-achtio, de leefwereld van jongeren*, Leuven: Garant, p. 319-320.

[143] ALLEGAERT, P. en VAN BOUCHAUTE, B., o.c., p. 331.

[144] DE WITTE, H., HOOGE, J. en WALGRAVE, L. (2000), *Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld, 12- tot 18-jarigen over hun leefwereld en toekomst*, Leuven: Universitaire Pers, p. 236-251.

Het voorstel van stemrecht is in essentie een tussenoplossing. De idee dat voor minderjarigen een stemrecht wordt ingevoerd, binnen een groter stelsel van stemplicht, kan dan de indruk geven dat de stem van de minderjarigen niet even relevant zou zijn als die van de volwassenen, dat het veeleer om een oefening zou gaan. Of dit zo wordt aanvoeld, zal eventueel blijken uit de reacties van de jongeren zelf.

Uiteindelijk zou er in een systeem waar het stemrecht bestaat, geen nood zijn aan een leeftijdsgrens: dan zou elke politiek geïnteresseerde burger zijn stem kunnen uiten indien hij dat wenst, ongeacht de leeftijd.

We kunnen het huidige voorstel van stemrecht vanaf 16 echter wel beschouwen als een pragmatische invulling van politieke rechten van minderjarigen en het draagt als dusdanig wel onze goedkeuring weg.

2.5. Bijkomende voorwaarden?

Wanneer minderjarigen vanaf een bepaalde leeftijd zouden mogen stemmen, mag dit recht niet aan meer voorwaarden worden onderworpen dan bij volwassenen. Een dubbele standaard moet vermeden worden. Zolang volwassenen geen ‘politieke bekwaamheidstest’ moeten ondergaan vooraleer te mogen stemmen, mag dit ook voor jongeren niet als vereiste worden gesteld.

Politieke vorming voor minderjarigen blijft een nuttige zaak. Het mag echter geen voorwaarde worden voor de uitoefening van een fundamenteel democratisch recht.

Over het invoeren van politieke opvoeding op school moet evenwel grondig worden nagedacht. Dit is namelijk niet zonder gevaren.

Wie zal die opvoeding geven? Zullen de partijen de scholen mogen aflopen om daar propaganda te gaan voeren en verkiezingsstunts uit te halen?

In het kader van de vakoverschrijdende eindtermen wordt nu reeds gewerkt aan burgerschapseducatie waarbij vorming gegeven wordt over het politiek stelsel in België, over de principes van de rechtsstaat, over de federale staatsstructuur e.d.m. Belangrijk is dat minderjarigen leren omgaan met informatie, capaciteiten ontwikkelen om redeneringen en meningen vorm te geven, kritisch leren nadenken en vooral gevormd worden over de inhoud en het belang van mensenrechten, inclusief kinderrechten. Ook communicatieve, participatieve en sociale vaardigheden dienen hier hun plaats te krijgen.

Hoger werd reeds vermeld dat door het invoeren van een stemrecht voor jongeren het politieke discours zou kunnen veranderen. Politiek zou aantrekkelijker worden gemaakt voor jongeren, en zou vooral begrijpelijker kunnen worden. De vruchten hiervan worden niet enkel door jongeren geplukt, doch ook vele volwassenen zullen hierbij gebaat zijn.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelt het voorstel positief omdat het een uiting van erkenning is van de capaciteiten van de minderjarige.
- In het bijzonder vinden we de voorafgaande discussie over het voorstel met jongeren zelf zeer waardevol. De uiteindelijke beslissing dient dan ook terdege rekening te houden met de inbreng van de jongeren zelf.
- Stemrecht voor 16-jarigen zou een positief effect kunnen hebben bij politici zelf in die zin dat zij meer, en vooral positieve, aandacht zullen moeten geven aan dit deel van de bevolking.

- Het Kinderrechtencommissariaat pleit ervoor dat voor deze jongeren geen bijkomende voorwaarden worden ingevoerd in vergelijking met volwassenen, voor de uitoefening van dit fundamenteel democratisch recht.
- Omwille van pragmatische redenen kan het Kinderrechtencommissariaat akkoord gaan met een stemrecht en niet een stemplicht.
- De vraag inzake stemrecht vanaf 16 jaar moet gekaderd worden in de politieke vorming op school. Deze dient veeleer ingevuld te worden in termen en methodieken van mensenrechteneducatie dan het overbrengen van de concrete partijpolitieke programma's. Daarnaast speelt het recht op informatie een belangrijke rol in de effectuering van het stemrecht.

Adviezen aan andere Overheden

1. DE RECHTEN VAN DE MINDERJARIGE PATIËNT

Advies nr. 2000-2001/4

Kamer van Volksvertegenwoordigers. Commissie voor Volksgezondheid, Leefmilieu en Maatschappelijke Hernieuwing

1. Situering

In de commissie Volksgezondheid, Leefmilieu en Maatschappelijke Hernieuwing van de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd onlangs de conceptnota besproken van de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu m.b.t. de rechten van de patiënt. Diverse instanties en belangengroepen werden daarbij gehoord. Aan het Kinderrechtencommissariaat werd naderhand een advies gevraagd omtrent de positie van de minderjarige in dit debat.

Wanneer men spreekt over patiëntenrechten, dient men te beseffen dat ook kinderen en jongeren patiënt kunnen zijn en dus houder van deze rechten.

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich terugvinden in deze conceptnota, meer bepaald omdat daarmee het versterken van de rechtspositie van de patiënt beoogd wordt. Het Kinderrechtencommissariaat voegt hier uitdrukkelijk aan toe dat dergelijke emanciperende beleidsinitiatieven zeker ook een invulling moeten krijgen naar minderjarigen toe. Meer nog dan volwassenen staan minderjarigen vaak in een sterke afhankelijkheidspositie en worden ze niet zelden onbekwaam geacht zonder dat ze de mogelijkheid hebben hun bekwaamheid te bewijzen.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit er zodoende voor dat de reeds omschreven rechten van de patiënt ook moeten toegepast worden op de minderjarige patiënt.

Naast bedenkingen m.b.t. de rechtspositie van de minderjarige, zal ook de aandacht worden gevestigd op het belang en de noodzaak van een kindgerichte attitude bij de zorgverlener.

Voor de duidelijkheid en de coherentie zal het stramien en de indeling in thema's van de conceptnota waar mogelijk gevolgd worden.

2. Overwegingen van het kinderrechtencommissariaat

2.1. Het internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

In dit Verdrag worden aan minderjarigen alle fundamentele mensenrechten toegekend, zowel de provisie- en protectierechten als de participatierechten. Hiermee werd de rechtsbekwaamheid van minderjarigen nadrukkelijk bekrachtigd, alsook een steeds toenemende mate van zelfbeschikking. Ook in het medisch recht en de afgeleiden daarvan zal dus met de bepalingen van dit Verdrag rekening gehouden moeten worden.

In het kader van patiëntenrechten zijn o.m. de volgende artikelen van groot belang:

- artikel 3: belang van het kind
- artikel 6: recht op leven en ontwikkeling
- artikel 12: recht op een eigen mening

- artikel 13: recht op informatie
- artikel 16: recht op privacy
- artikel 24: recht op de best mogelijke gezondheidszorg en toegang daartoe.

2.2. Rechtspositie en -bescherming

Principieel kunnen we stellen dat de rechten van de patiënt zoals omschreven in de nota ook van toepassing moeten zijn op de minderjarige patiënt.

Minderjarigen zijn drager van rechten, dit staat vast. Om ook iets te kunnen doen met die rechten, moet aan de volgende randvoorwaarden voldaan zijn:

- Men moet de bekwaamheid hebben om zijn rechten uit te oefenen en af te dwingen indien nodig. Dit vereist een zeker begrip, een oordeelsvermogen.
- Men moet kennis hebben van zijn rechten.

Voor de minderjarige is de invulling van deze voorwaarden problematisch.

De minderjarige is inderdaad wel rechtsbekwaam doch handelingsonbekwaam. Voor de eigenlijke rechtsuitoefening en bij rechtsschendingen kan de minderjarige niet zelf optreden en moet de persoon die het ouderlijk gezag heeft optreden als wettige vertegenwoordiger.

In principe is de minderjarige juridisch niet bekwaam een (geneeskundige) behandelingsovereenkomst aan te gaan, laat staan dat hij uit dergelijke overeenkomst rechten zou kunnen putten.

In de praktijk is het echter zo dat minderjarigen op grond van de algemene bekwaamheidsregels van het Burgerlijk Wetboek diverse contracten kunnen afsluiten. De bescherming bestaat dan hierin dat het burgerlijk recht voorziet in gronden voor vernietiging van dergelijk contract wanneer er sprake is van benadeling van de minderjarige of in geval van bedrog. Een zelfde redenering kan dus gevolgd worden voor wat betreft de geneeskundige overeenkomsten. Men kan zich wel de vraag stellen wie de tegenprestatie, het betalen van ereloon bijvoorbeeld, dient uit te voeren. Ook daar biedt het Burgerlijk Wetboek een mogelijk antwoord. De ouders dienen in te staan voor de kosten van de opvoeding en het onderhoud van hun minderjarige kinderen. Dit kan echter wel een probleem geven wanneer de minderjarige een behandeling zou ondergaan waar de ouders niet mee akkoord zijn.

In de conceptnota wordt niet zozeer het recht op het afsluiten van een contract behandeld, maar worden eerder de rechten van de patiënt in de verhouding met de zorgverlener vastgelegd. Deze regels van respectvol omgaan met de patiënt als mens, kunnen dus evengoed gelden voor minderjarige patiënten.

Doorheen de uitoefening van rechten speelt het onderscheid tussen minderjarigen met en zonder 'oordeelsvermogen'. Dit is het geval voor de toestemming voor een medische behandeling, het beroepsgeheim, de wijze waarop informatie verleend wordt enz...

Of een dergelijk vermogen al dan niet aanwezig is, zal per situatie en per individu verschillen. Hierbij spelen factoren als leeftijd, persoonlijke capaciteiten, karakter, levenservaring, de aard van de behandeling, de risico's, de emotionele, sociale en psychologische ontwikkeling van de minderjarige patiënt e.d.m. een rol.

Wil men de rechten die men heeft ook kunnen uitoefenen, moet men eerst weten dat men rechten heeft. Net zoals voor volwassenen dienen minderjarige patiënten ook ingelicht te worden over hun rechten als patiënt. Het spreekt vanzelf dat dit zal moeten gebeuren op een wijze die aan de leeftijd aangepast is.

2.3. Recht op kwaliteitsvolle dienstverlening

Aanvullend bij de principes die vermeld worden in de conceptnota, wil het Kinderrechtencommissariaat wijzen op meer specifieke criteria inzake kwaliteit in de zorg voor de minderjarige patiënt.

Eenzijds kunnen we principieel stellen dat de uitvoering van de principes van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind op zich al kwaliteitsbevorderend werkt. Het laten primeren van het belang van de minderjarige, het betrekken van de minderjarige in het beslissingsproces, het waken over een zo groot mogelijke mate van gezondheidszorg en de toegang daartoe... dragen automatisch bij tot de kwaliteitsvolle dienstverlening.

Anderzijds is het duidelijk dat de regelgeving en de toepassing daarvan noodzakelijk doch onvoldoende is. Net zoals voor volwassenen heeft kwaliteit voor minderjarige patiënten zeer veel te maken met een juiste attitude, met het respectvol omgaan met kinderen en jongeren. Dit uit zich o.m. in de volgende kennisvereisten en vaardigheden: kennis van de psychosociale ontwikkeling van minderjarigen, kindgericht communiceren, een vertrouwensrelatie opbouwen en onderhouden met de minderjarige e.d.m.

Deze elementen zullen hieronder bij de behandeling van de onderscheiden rechten nog verder aan bod komen.

2.4. Recht op vrije keuze van zorgverlener

Voor minderjarigen kan dit een probleem zijn, gezien deze doorgaans gebonden is aan de keuze van de ouder(s).

Voor adolescenten moet het bijvoorbeeld mogelijk zijn om op eigen initiatief een andere arts te consulteren dan de huisarts.

M.b.t. het recht op toegang tot de zorgverlening stelt zich voor de minderjarige een bijkomend probleem. Door het gebrek aan financiële middelen en door de afhankelijkheid qua sociaalrechtelijk statuut (bijvoorbeeld ingeschreven onder de ziekteverzekering van de ouder) zal deze toegang en de vrije keuze daarbij voor de minderjarige patiënt niet steeds mogelijk zijn.

2.5. Recht op informatie over de gezondheidstoestand^[145]

Het recht op informatie is voor de minderjarige even ruim als dat van de volwassene en bevat onder meer informatie over de gezondheidstoestand, over de diagnose en de prognose en over de procedure van de behandeling.

De communicatie met de patiënt moet afgestemd worden op de leeftijd, het ontwikkelingsniveau, de persoonlijkheid, de geestelijke toestand, de ervaringen en de draagkracht van het kind of de jongere. Daarbij mogen de capaciteiten van minderjarigen niet onderschat worden. Kinderen en jongeren zijn vaak even goed in staat om informatie te ontvangen en te verwerken, zolang die informatie hen gebracht wordt op een wijze die zij aankunnen. De zorgverlener zal hiervoor een kindvriendelijke attitude moeten hebben of ontwikkelen alsook de vereiste vaardigheden.

[145] VAN SWEEVELT, T. (1998), "De rechtspositie van de minderjarige in het gezondheidsrecht, in het bijzonder in het licht van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind", in VERHELLEN, E. e.a. (eds.), *Kinderrecht en IDS*, Gent: Mys en Breesch, losbladig, deel 1-1.6, p. 25-27 en THEUNIS, M. (1989), "Rechten van het kind in het ziekenhuis: recht op informatie", in VERHELLEN, E., SPIESSCHAERT, F. en CATRIJSSE, L. (eds.), *Rechten van kinderen*, Antwerpen: Kluwer Rechtswetenschappen, p. 315-328.

Te vaak wordt nog over de minderjarige patiënt gesproken met de ouders zonder de patiënt er zelf bij te betrekken. Een mentaliteitswijziging dringt zich hier op om bij artsen en zorgverleners het besef te doen toenemen dat de minderjarige patiënt wel degelijk een betrokken partij is.

Het recht op informatie van de minderjarige patiënt mag niet afhankelijk zijn van het al of niet aanwezig zijn van communicatieve vaardigheden bij de zorgverlener. Het is niet altijd eenvoudig om soms ingewikkelde medische handelingen uit te leggen aan kinderen, maar dit ontslaat de zorgverlener niet van zijn verplichtingen.

Uitzonderingen dienen ook hier beperkt te worden en mogen niet ingeroepen worden om het de zorgverlener gemakkelijker te maken. De beslissing om niet te informeren mag enkel ingegeven zijn vanuit het belang van de patiënt en niet vanuit het belang van de zorgverlener.

De jonge leeftijd van de minderjarige mag bijvoorbeeld niet automatisch leiden tot het sneller inroepen van de therapeutische exceptie, maar dient eerder aan te zetten tot een zorgvuldiger en aangepaster informeren van de patiënt.

Het geven van aangepaste informatie is bovendien vereist om het gevoel van controleverlies, angst en onveiligheid weg te nemen en daardoor het welbevinden van de minderjarige te verhogen. Dit zal tevens de kans op medewerking vanuit de minderjarige vergroten waardoor de kansen op succes van de behandeling ook toenemen.

Zoals ook uitgewerkt in de conceptnota, geldt ook voor de minderjarige het recht op het 'niet willen weten' als tegenhanger van het recht op informatie.

2.6. Recht op toestemming^[146]

Uit de rechtsleer en rechtspraak blijkt duidelijk dat de toestemming vereist is bij elk medisch handelen bij een minderjarige met het oordeel des ondersheids. Indien dergelijke toestemming ontbreekt, begaat de zorgverlener een niet toegelaten inbreuk op de fysieke integriteit van de minderjarige, net zoals dit bij de volwassen patiënt het geval zou zijn. Vanaf het ogenblik dat het 'oordeel des ondersheids' aanwezig wordt geacht, moet de beslissing van de minderjarige patiënt - toestemmen of weigeren - gevolgd worden.

Wanneer dit oordeelsvermogen ontbreekt, bijvoorbeeld bij zeer kleine kinderen, zal de toestemming van de ouders vereist zijn. De toestemming van één ouder is daarbij voldoende.

Van Sweevelt (1998) stelt hierover het volgende: "*minderjarigen die over voldoende inzicht, intellectuele ontwikkeling en besluitvaardigheid beschikken, moeten geacht worden zelf volwaardig te kunnen toestemmen in een medische ingreep.*" Wel geeft hij daarbij ook aan dat dit moeilijk in abstracto te bepalen is.

Om deze beoordelingscapaciteit in te schatten speelt opnieuw niet enkel de leeftijd een rol (doorgaans vanaf 14 à 16 jaar) maar tevens de individuele mate van inzicht^[147] en de aard van de ingreep. Hoe ernstiger de ingreep, hoe minder de minderjarige alleen zal kunnen

[146] VAN SWEEVELT, T., l.c., p. 8-24.

SCHWEITZER, M-G en PUIG-VERDES, N. (1996). "The child and its health: consent and medical interventions" in VERHELLEN, E. (ed.), *Monitoring children's rights*, Den Haag: Martinus Nijhoff, p.775-783.

DOEK, J.E.(1998), "De minderjarige in het gezondheidsrecht: bekwaam en in staat tot een redelijke waardering van zijn belangen?", *Tijdschrift voor gezondheidsrecht*, nr. 1, p. 2-15. In dit artikel wordt de Nederlandse regeling behandeld: in Nederland heeft de wetgever een systeem ingevoerd waarin de bekwaamheden afgebakend worden naargelang de leeftijd. J. Doek bespreekt in zijn artikel de voor- en nadelen van dergelijk systeem.

[147] Zie ook: EVRMBio, art. 6.2: "the opinion of the minor shall be taken into consideration as an increasingly determining factor in proportion to his or her age and degree of maturity."

Zie ook: WHO, Europa, Declaration on the promotion of patient's rights in Europe, Amsterdam, 28-30 maart 1994, art. 3.5: "When the consent of a legal representative is required, patients (whether minor or adult) must nevertheless be involved in the decision-making process to the fullest extent which their capacity allows."

toestemmen. Voor zware ingrepen of handelingen die irreversibel zijn zal de bijkomende instemming van de ouder(s) vereist blijven. Voor lichtere behandelingen of ingrepen met weinig risico is de toestemming van de minderjarige voldoende. Zo bijvoorbeeld: de vraag naar contraceptiva, afstammingsonderzoek aan de hand van genetische vingerafdruk, röntgenonderzoek, inenting, blindedarmoperatie...

Naast de leeftijd, wordt het oordeelsvermogen ook beïnvloed door de individuele ervaringen van de patiënt. Door de eigen ervaring kunnen inzicht, capaciteiten en oordeelsvermogen van de minderjarige patiënt in sommige gevallen groter zijn dan bij minderjarigen van gelijke leeftijd (zelfs soms dan bij volwassenen). We kunnen dit vaststellen bij bijvoorbeeld langdurig, ernstig of terminaal zieke minderjarigen, die vaak blijken te geven van een uiterst doordacht inzicht in hun eigen situatie en besluitvaardigheid. Volwassenen moeten dit ook erkennen en respecteren.

Deze feitelijke bekwaamheid zal doorgaans enkel een probleem worden wanneer er een meningsverschil is tussen de ouder(s) en de minderjarige. In dat geval krijgen we nl. een conflict tussen twee evenwaardige rechten: het recht op zelfbeschikking van de minderjarige en de rechten die de ouders ontleen aan het ouderlijk gezag. Dit laatste houdt onder meer de plicht tot onderhoud, opvoeden, begeleiden en beschermen in. De reikwijdte van het ouderlijk gezag varieert echter naarmate de minderjarige opgroeit en zal bijvoorbeeld minder doorslaggevend kunnen zijn bij een adolescent dan bij een peuter. Dergelijke delicate conflicten zullen uiteindelijk enkel door de rechter kunnen beslecht worden. Deze zal zich steeds moeten laten leiden door het belang van het kind.

De minderjarige wil een behandeling, de ouders niet

Zoals gezegd zal de toestemming van de minderjarige alleen voldoende zijn in geval van lichte en risicoarme ingrepen. Bij ernstige ingrepen zal de toestemming van de ouder(s) ook nodig zijn. De zorgverlener kan hier enkel zonder toestemming van de ouder(s) optreden in geval van noodsituaties of in geval van toelating door de jeugdrechter.

De arts is in elk geval nooit verplicht een behandeling door te voeren, enkel en alleen op vraag van de minderjarige. Net als bij volwassenen kan de zorgverlener oordelen dat een behandeling of ingreep bijvoorbeeld niet therapeutisch verantwoord is of niet noodzakelijk is. De leeftijd van de patiënt alsook de aard van de ingreep kunnen dit oordeel mee beïnvloeden. Wanneer de minderjarige bijvoorbeeld een sterilisatie of ernstige plastische ingreep zou vragen, zou de arts op grond van het zorgvuldigheidsprincipe kunnen weigeren deze ingreep uit te voeren. Dit zal minder evident worden naarmate de behandeling minder ingrijpend is.

De ouder(s) wil(len) een behandeling, de minderjarige niet

Ook hier zal veel afhangen van de aard van de behandeling of ingreep. De weigering van de minderjarige zal zeker gevolgd moeten worden bij eerder lichte ingrepen. De minderjarige kan hier niet gedwongen worden een behandeling te ondergaan^[148].

Voor nuttige en zeker voor noodzakelijke ingrepen zal de zorgplicht van de ouders kunnen primeren op het weigeringrecht van de minderjarige.

In dergelijke gevallen kan het gebrek aan medewerking van de minderjarige de slaagkansen van de behandeling, ingreep of therapie wel hypothekeren.

.....
 [148] In sommige gevallen heeft de wetgever al regelingen uitgewerkt. Vb: de wet inzake orgaantransplantatie, waar de leeftijdsgrens van 15 relevant is. Vanaf die leeftijd heeft de minderjarige een vetorecht.

2.7. Recht op inzage

Voor de minderjarige met oordeel des onderscheids lijkt niets in de weg te staan om eenzelfde inzagerecht in eigen hoofde te voorzien als voor de volwassen patiënt.

Samenhangend met de toestemmingsvereiste, lijkt het aangewezen om een dergelijk inzagerecht ook te verlenen aan de ouders, indien hun toestemming voor de behandeling vereist is.

2.8. Recht op privacy

Art. 16 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind voorziet in een recht op privacy voor de minderjarige.

De bepalingen in de conceptnota kunnen dus ook van toepassing zijn op de feitelijk bekwaame minderjarige patiënt.

Hier dient vermeld dat het beroepsgeheim van de zorgverlener (SW, art. 458) ook van kracht is in de verhouding met de oordeelsbekwame patiënt. Het is in dat geval even strikt als voor de volwassen patiënt. Afwijkingen zijn enkel mogelijk in het kader van noodtoestand.

Het recht op privacy van de minderjarige kan in het gedrang komen wanneer de minderjarige een arts opzoekt buiten het medeweten van de ouders, of tegen de wil van de ouders in, door het systeem van ziekteverzekering. Het is namelijk de ouder die zal geïnformeerd worden over de verstrekte zorg en de eventuele terugbetaling, tenzij de minderjarige zelf het volledig bedrag betaalt en niets aangeeft bij de verzekering.

2.9. Klachtrecht

Het Kinderrechtencommissariaat onderschrijft de noodzaak van een degelijke klachtenbemiddeling binnen elke zorgvoorziening of bij de betrokken beroepsvereniging als een invulling van 'klantgerichtheid'.

Deze klachtprocedure moet duidelijk, toegankelijk en eenvoudig bruikbaar zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat waarschuwt echter wel voor een inflatie van het woord 'ombudswerk'. Binnen POOL (Permanent Overleg OmbudsLieden) werden basiscriteria terzake opgesteld^[149]. De onafhankelijkheid en het principe dat een ombudsdienst eerder een 'beroepsinstantie' moet zijn, staan daarbij centraal. Het invoeren van een klachtenprocedure in een bepaalde sector is steeds wenselijk maar blijft eerder een specifieke vorm van klachtenbehandeling in 'eerste aanleg'. Daarnaast of in tweede instantie kan, waar mogelijk, een algemene ombudsdienst^[150] ingeschakeld worden bij mogelijke schendingen van patiëntenrechten.

2.10. Vertegenwoordiging

De minderjarige wordt in principe steeds vertegenwoordigd door de personen die met het ouderlijk gezag belast zijn, doorgaans de ouder(s).

Het Kinderrechtencommissariaat staat positief tegenover de erkenning in de nota van de minderjarige als patiënt, met mogelijkheden om voor zichzelf op te treden, naargelang het geval.

.....
[149] POOL (1998), *De ombudsfunctie in haar maatschappelijke omgeving*, Brussel: niet gepubliceerd.

[150] Het College van federale ombudsmannen en de Vlaamse Ombudsman, met dien verstande dat zij enkel zullen kunnen tussenkomen wanneer het klachten betreft van openbare instanties. Het Kinderrechtencommissariaat en de Délégué Général aux Droits des Enfants zijn bevoegd voor het onderzoeken van alle schendingen van kinderrechten.

Als evaluatiecriterium wordt de leeftijd en de graad van ontwikkeling genomen, waarmee opvolging gegeven wordt aan de heersende overtuigingen in de rechtspraak en de rechtsleer, zoals hierboven reeds aangehaald.

Hoewel dit systeem wel de meeste waarborgen geeft in de zin van een ‘materieel criterium’, dat niet voor elke minderjarige hetzelfde is, blijft er wel een relatief groot risico van rechtsonzekerheid. In dergelijk systeem zal de bewijslast doorgaans ook op de minderjarige zelf rusten, die zal moeten aantonen dat dit oordeelsvermogen er wel degelijk is.

In Nederland^[151] heeft men met de Wet inzake de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst geopteerd voor een afbakening volgens het objectief criterium van de leeftijd. In de regeling werden gradaties ingevoerd voor de minderjarige van 12 tot 15 jaar en van 16 tot en met 17jaar. Dergelijke modellen zijn zeker vanuit pragmatisch standpunt te verdedigen en verlossen de minderjarige ook van de soms zware bewijslast.

Beide systemen hebben voor- en nadelen^[152].

Het ‘oordeel des ondersheids’ criterium kan beter aangepast worden naargelang de concrete, individuele capaciteiten van de minderjarige zelf. Dit kan in bepaalde omstandigheden betekenen dat ook jonge patiënten voldoende oordeelkundig kunnen zijn en aldus het recht hebben om betrokken te worden inzake medische beslissingen.

Het ‘leeftijd’ criterium geeft dan het grote voordeel van de rechtszekerheid, maar zal soms onterecht kinderen uitsluiten van enig medezeggenschap. Leeftijdsgrenzen zijn namelijk per definitie arbitrair. Dit zou alsnog kunnen opgevangen worden door binnen een strikte leeftijdsordening zogenaamde ontsnappingsclausules te voorzien.

2.11. De minderjarige in het ziekenhuis^[153]

Specifiek voor minderjarigen in het ziekenhuis wil het Kinderrechtencommissariaat hier de aandacht vestigen op toch wel bijzondere behoeften en rechten van kinderen en jongeren gedurende het ziekenhuisverblijf.

Vooreerst geldt het principe dat een ziekenhuisopname enkel kan wanneer dit om medische redenen noodzakelijk wordt geacht. Behandeling thuis of poliklinisch geniet de voorkeur zolang dit mogelijk is.

Indien een opname zich dan toch opdringt, moet dit gebeuren op een kindvriendelijke wijze. Belangrijke elementen daarbij zijn:

- De opname van kinderen zou zoveel mogelijk moeten gebeuren in de pediatrie afdelingen. Vanuit de pediatrie afdelingen kunnen meer garanties ingebouwd worden m.b.t. gekwalificeerd personeel, dat kindgericht werkt.
- Ruime contactmogelijkheden moeten voorzien worden; in de eerste plaats met de ouders, maar zeker ook met broers en zussen, andere familieleden of personen waar het kind een band mee heeft. Uitzonderingen hierop kunnen enkel wanneer dit medisch noodzakelijk is.
- Voor de minderjarige, zeker kleine kinderen, is het aangewezen om hen, indien medisch verantwoord, aanwezig te laten zijn bij de behandeling, ingreep of in de postoperatieve

[151] DOEK, J.E., l.c., p.7-15.

[152] Deze discussie over de competentie, de handelingsbekwaamheid is algemeen en beperkt zich niet tot enkel het medisch recht. Hiermee raken we aan de essentie van de rechtspositie van elke minderjarige en aan de vraag hoe die positie dient uitgewerkt te worden opdat minderjarigen ook op zelfstandige wijze hun rechten zouden kunnen uitoefenen.

[153] Op Europees niveau werden hieromtrent reeds initiatieven genomen, doch werden nog geen dwingende bepalingen opgesteld. Vb: E.P., resolutie van 13 mei 1986, Handvest voor gehospitaliseerde kinderen.

ruimtes. Het is voor kinderen ook steeds geruststellend dat de ouders kunnen blijven slapen op de kamer van het kind. In de pediatrie moet het de regel worden dat ouders bij de patiënt kunnen overnachten. Een probleem hierbij kan de zware kost zijn die voor dergelijk ‘rooming in’ soms wordt gevraagd. Dit kan verschillen per ziekenhuis. Een eenvormig tarief zou hiervoor moeten worden ingevoerd.

- Naast de begeleiding en verzorging op medisch vlak is voor kinderen spelbegeleiding en ruimte voor spel en ontspanning^[154] essentieel. Een projectmatige aanpak^[155] zou moeten omgevormd worden tot een structurele inbedding.
- De link met onderwijs^[156] dient behouden te blijven. Bij langdurige opname dient onderwijs in het ziekenhuis mogelijk te zijn.
- De aankleding, de architectuur en de sfeer dienen op maat van de minderjarige patiënten ingericht te zijn. Dit betekent dat een kleuterafdeling er anders zal moeten uitzien dan een afdeling waar adolescenten verblijven.
- De privacy alsook de intimiteit van de minderjarige moet gegarandeerd worden (vb: respect voor de geloofsovertuiging, het meebrengen van eigen knuffels, een eigen ruimte om zich te omkleden, het respecteren van het briefgeheim e.d.).

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert de conceptnota Rechten van de Patiënt positief, maar pleit daarbij wel voor een bijzondere aandacht voor de minderjarige patiënt.

Meer bepaald vraagt het Kinderrechtencommissariaat respect te hebben en de nodige ruimte te bieden aan de eigen inbreng van de minderjarige patiënt, in principe ongeacht de leeftijd, maar verschillend in te vullen naargelang de leeftijd en naargelang de verschillende rechten.

Het is daarbij van kapitaal belang dat bij de zorgverlener een kindgerichte attitude aanwezig is.

In concreto houdt dit o.m. het volgende in:

- De zorg voor de invulling van het recht op informatie voor alle minderjarige patiënten. Naast de erkenning van dit recht in hoofde van de minderjarige zelf, brengt dit de vereiste met zich mee dat het verstrekken van informatie moet aangepast zijn aan de individuele verwerkingscapaciteit van de patiënt.
- De erkenning van de inspraakrechten van de minderjarige patiënt met het oordeel des onderscheids. Dit houdt in dat deze net als de volwassen patiënt de volgende rechten bezit en kan uitoefenen: het recht om toe te stemmen of te weigeren, het recht op privacy en beroepsgeheim, het recht op inzage in het eigen dossier en het klachtrecht.
- De zorgvuldige en geïndividualiseerde toetsing van dit oordeel des onderscheids waarbij de minderjarige niet ten onrechte of te snel onderschat wordt. Het louter leeftijdscriterium is bij dergelijke afweging onvoldoende.
- Specifieke aandacht, zoals hierboven uitgewerkt, voor de situatie van de minderjarige in geval van hospitalisatie.

[154] Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, art. 31.

[155] vb. Cliniclowns, spelbegeleiders op pediatrie afdelingen...

[156] Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, art. 28, bevestigt het recht op onderwijs.

2. WEGNEMEN EN TRANSPLANTEREN VAN ORGANEN BIJ MINDERJARIGEN

Advies nr. 2000-2001/6

Kamer van Volksvertegenwoordigers. Commissie voor Volksgezondheid, Leefmilieu en Maatschappelijke Hernieuwing

1. Situering

De basisregeling in verband met het wegnemen en transplanteren van menselijke organen of weefsels is neergelegd in de wet van 13 juni 1986^[157]. Deze wet hanteert als basisbeginsel dat het wegnemen van organen en weefsels bij levenden in beginsel slechts mogelijk is bij een meerderjarige donor (art. 5 W. 13 juni 1986). De regeling voor volwassen donoren en de regeling van wegneming na overlijden worden hier buiten beschouwing gelaten.

Wat betreft de minderjarige^[158] donor werd voorzien in een specifieke regeling. Deze regeling, die opgenomen is in artikel 7 van de wet, bepaalt het volgende. Indien de donor geen 18 jaar oud is, kunnen slechts weefsels en organen worden weggenomen indien voldaan is aan twee materiële voorwaarden en een toestemmingsvoorwaarde.^[159]

De wegneming is enkel toegestaan indien deze “normalerwijze geen ernstige gevolgen kan hebben voor de donor of wanneer zij betrekking heeft op organen of weefsels die kunnen regenereren”. Bovendien moeten de weggenomen organen of weefsels “bestemd zijn voor een transplantatie bij een broer of een zuster” (art. 7, §1 W. 13 juni 1986).

Indien aan deze voorwaarden voldaan is, dienen ook nog de nodige toestemmingen voorhanden te zijn. In de eerste plaats dient de donor zelf zijn voorafgaande toestemming te geven indien hij de leeftijd van 15 jaar heeft bereikt (art. 7, §2, 1° W. 13 juni 1986). Bovendien moeten de personen die op grond van het Burgerlijk Wetboek toestemming tot het huwelijk van een minderjarige dienen te verlenen, zich eveneens akkoord te verklaren met deze wegneming (art. 7, §2, 3° W. 13 juni 1986). Het gaat dan om de toestemming van de ouders (art. 148 B.W.). Ten slotte moet ook, indien de donor blijkt gehuwd te zijn, diens samenlevende echtgenoot zijn toestemming geven (art. 7, §2, 2° W. 13 juni 1986). De inhoudelijke en vormelijke voorwaarden waaraan deze toestemming verder moet voldoen komen overeen met de toestemming door een meerderjarige donor (art. 8 W. 13 juni 1986). Het is aan de arts om te controleren of aan deze voorwaarden voldaan is, hij dient voldoende informatie te verstrekken en moet vaststellen of de beslissing van de donor oordeelkundig is (art. 9 W. 13 juni 1986).

Het wetsvoorstel van de heer Brouns^[160] beoogt de bestaande regeling met betrekking tot het wegnemen van organen bij minderjarigen met het oog op transplantatie te verstrengen. Volgens de letter van de wet is een dergelijke ingreep mogelijk indien het gaat om een wegneming die normalerwijze geen ernstige gevolgen heeft voor de donor of indien het gaat om regeneerbare organen of weefsels. Dit heeft tot gevolg dat niet regeneerbare organen

[157] Wet 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen, B.S. 14 februari 1987, err., B.S. 26 februari 1987.

[158] Conform art. 1 van het Kinderrechtenverdrag wordt als kind beschouwd, ieder mens jonger dan 18 jaar. In dit advies zullen de termen ‘kind’ en ‘minderjarige’ als synoniemen worden gebruikt.

[159] Zie hierover kort: GERLO, J. (1998), “Het Verdrag inzake de rechten van het kind en het Belgische personen- en familierecht”, in VERHELLEN, E. e.a. (eds.), *Kinderrechtengids*, Deel 1.2, Gent: Mys & Breesch, losbl., p. 8 en 9, nr. 10 en VANSWEEVELT, T. (1998), “De rechtspositie van de minderjarige in het gezondheidsrecht, in het bijzonder in het licht van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind”, in VERHELLEN, E. e.a. (eds.), *Kinderrechtengids*, Deel 1.6, Gent: Mys & Breesch, losbl., p. 15, nr. 23.

[160] Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 7 van de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen, Parl. St. Kamer 1999 (B.Z.), nr. 77/1.

of weefsels kunnen worden weggenomen, indien die wegneming geen ernstige gevolgen heeft. Het huidige wetsvoorstel wil in plaats van ‘of’, ‘en’ invoegen in de wet. Dan zou wegneming met het oog op transplantatie enkel nog kunnen in zoverre het gaat om regenererbare organen of weefsels en zo er geen ernstige gevolgen zijn voor de donor. Bijvoorbeeld het wegnemen van een nier zou dan uitgesloten zijn.

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Inleiding

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bevat een aantal artikelen die een aanknopingspunt verschaffen in deze problematiek. In eerste instantie is er het artikel 3. Dit sleutelartikel bepaalt dat alle overheden de belangen van het kind van het kind als eerste leidraad moeten nemen. Artikel 12 voorziet voor een kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, het recht deze mening te uiten in alle aangelegenheden die hem betreffen. Met deze mening moet op passende wijze worden rekening gehouden, afhankelijk van de leeftijd en de rijpheid van het kind. Daarenboven is er ook nog art. 19 dat kinderen beschermt tegen alle vormen van geweld, letsel of misbruik.

Daarnaast kan verwezen worden naar het beginsel van het respect voor de lichamelijke integriteit, neergelegd in een aantal mensenrechtenverdragen.

2.2. Overwegingen bij het wetsvoorstel

Het wetsvoorstel dat werd ingediend door de heer Hubert Brouns beoogt, naar zeggen van de indiener, slechts een vergissing die in de wet van 13 juni 1986 is gesloten recht te zetten. Eén van de twee materiële voorwaarden voor het wegnemen van organen houdt in dat dit enkel kan op voorwaarde dat deze “*normalerwijze geen ernstige gevolgen kan hebben voor de donor of wanneer zij betrekking heeft op organen of weefsels die kunnen regenereren*” (art. 7, §1 W. 13 juni 1986). Het woord ‘of’ is hier van groot belang. De twee criteria worden hierdoor alternatief. Wegneming mag indien dit ofwel geen ernstige gevolgen kan hebben voor de donor, ofwel indien het betrekking heeft op organen of weefsels die kunnen regenereren. Het is dus best mogelijk dat niet regenererbare organen worden weggenomen omdat dit geen ernstige gevolgen zou hebben (de indiener haalt hier als voorbeeld de donatie van één nier aan).

Volgens de indiener is de wet hier soepeler dan de internationale rechtsregels ter zake en de wetgeving in de ons omringende landen. Wat echter belangrijker is: de wetgever zou deze brede invulling nooit gewent hebben. Het wetsvoorstel is er op gericht deze voorwaarden cumulatief te maken: ‘of’ zou worden vervangen door ‘en’. Het wegnemen van een orgaan of weefsel bij een minderjarige zou aldus slechts mogelijk zijn indien het gaat om regenererbare organen of weefsels en indien de donor normalerwijze hiervan geen hinder zou ondervinden.^[161]

Tijdens de parlementaire voorbereidingen is er over dit onderwerp een discussie gevoerd bij de afweging tussen enerzijds de bescherming van de minderjarige en anderzijds eventuele noodgevallen.^[162] Oorspronkelijk werd een amendement ingevoegd waarin het woord ‘en’ was opgenomen, en dat aldus overeenkwam met het huidige voorstel. Na de discussie werd

[161] Dit is reeds de mening van SENAËVE, P. (2000), *Compendium van het Personen- en Familierecht*, Leuven: ACCO, p. 210, nr. 487. Alsook: BOONE, I. (1996), “Het wegnemen en transplanteren van organen volgens het Belgische recht” *T.P.R.*, p. 106, nr. 35 en OSCHINSKY, S. en OSCHINSKY, Y. (1987), “Prélèvement et transplantation d’organes”, *J.T.*, p. 171.

[162] *Parl.St. Senaat*, 1984-85, nr. 832/2, p. 16-17.

een tekst aangenomen die de huidige regeling ('of') weergeeft.^[163] Volgens H. NYS, die de mening van de indiener van dit wetsvoorstel deelt, gaat het hier om een vergissing. Het zou nooit de bedoeling zijn geweest de regeling te versoepelen.^[164] Volgens NYS zou dit trouwens het eigenaardige gevolg hebben dat het wegnemen van een orgaan of weefsel bij een minderjarige soepeler zou worden dan bij een meerderjarige.^[165]

Deze voorgestelde wijziging raakt de positie van de minderjarige rechtstreeks. De mogelijkheid en bekwaamheid om organen af te staan wordt verder beperkt, ten voordele van de bescherming van de minderjarige. Om een aantal redenen kan het Kinderrechtencommissariaat zich hierbij aansluiten. Het wegnemen van een orgaan of van weefsels, ook al geschiedt dit met het oog op een transplantatie, is een drastische ingreep. Indien het gaat om niet regenererbare organen is het een ingreep met onomkeerbare en blijvende gevolgen. Een stevige bescherming is nodig. Precies op dit punt laat de huidige regeling een aantal pijnpunten onopgelost. Enerzijds heeft het kind slechts een vetorecht, een medebeslissingsrecht, indien het reeds vijftien jaar is. Indien het kind geen vijftien jaar is, heeft het dit recht niet. Daarenboven moeten de ouders steeds hun toestemming geven. De organen of weefsels die worden weggenomen, zijn echter bestemd voor een broer of zus van de donor. De ouders komen daardoor voor een ernstig belangenconflict te staan. Deze overwegingen zijn een reden te meer om de bescherming van de minderjarige donor te verstevigen.

2.3. Bedenkingen bij de positie van minderjarigen in de Orgaantransplantatiewet

Aansluitend bij het concrete wetsvoorstel zou het Kinderrechtencommissariaat enkele bedenkingen willen naar voren schuiven in verband van de positie van minderjarigen in deze wet.

Het Kinderrechtencommissariaat wil nader stilstaan bij de positie van kinderen van minder dan vijftien jaar. De huidige regeling heeft twee pijnpunten. Bij kinderen van minder dan vijftien jaar oud is het wegnemen van weefsels of organen mogelijk onder dezelfde voorwaarden als voor kinderen die de leeftijd van vijftien hebben bereikt. Het kind dient hierin echter niet zelf toe te stemmen.^[166] Dit aspect van de wet is in de context van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bediscussieerbaar. In de oorspronkelijke Resolutie van het ministercomité van de Raad van Europa werd een meer uitgebreide regeling opgenomen op dit punt. De minderjarige wordt daarin beter beschermd.^[167]

Men zou dus, volgens de letter van deze wet, kunnen overgaan tot het wegnemen van een orgaan of weefsel zonder bij deze beslissing het kind betrokken te hebben. Dit lijkt strijdig met artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag, de Resolutie (78) 29 en de algemene tendens

[163] Parl.St. Senaat, 1984-85, nr. 832/2, p. 17-18

[164] NYS, H. (1991), *Geneeskunde*, in A.P.R., Gent: Story-Scientia, p. 240 en 241, nr. 529 en 530.

[165] NYS, H. (1991), *I.c.*, p. 240, nr. 530.

[166] Impliciet: GERLO, J. (1998), *I.c.*, p. 8 en 9, nr. 10 en voetnoot 14. Expliciet: SENAËVE, P. (2000), *o.c.*, p. 210, nr. 487. Vgl. BOONE, I. (1996), *I.c.*, p. 112, nr. 51 en HEYVAERT, A. (2000), *Het personen- en gezinsrecht ont(k)leed*, Gent: Mys & Breesch, p. 84, nr. 201.

BOONE, I. (1996) vermeldt wel dat de minderjarige beter wordt beschermd door de regels van de medische deontologie. Volgens deze plichtenleer dient de arts de toestemming te vragen van de minderjarige die 'voldoende rijpheid heeft'. (*I.c.*, p. 112, nr. 51)

Ook H. NYS (1991) gaat in op deze problematiek en is van oordeel dat het de bedoeling was ook het kind van minder dan 15 jaar inspraak te geven. (*I.c.*, p. 241 t.e.m. 243, nr. 533 t.e.m. 536)

[167] Resolutie (78) 29 van 11 mei 1978. Een onderscheid wordt gemaakt tussen het wegnemen van regenererbare organen of weefsels en niet regenererbare organen of weefsels. In het eerste geval dient de 'voogd' toe te stemmen en kan de minderjarige een veto stellen. Zo er gevaar is voor de gezondheid van de donor is er ook toestemming van een officiële instantie nodig. Ingeval van niet-regenererbare organen en weefsels zijn meer voorwaarden voorzien: (1) toestemming van de voogd, (2) toestemming van een overheid, (3) toestemming van de minderjarige indien deze voldoende de situatie begrijpt en (4) enkel voor afgifte voor een genetisch verwante persoon. Indien er een zeker voorzienbaar risico is voor de donor, is het wegnemen hoe dan ook verboden.

om in het medisch recht, op het vlak van de toestemmingsvereiste, terug te grijpen naar het begrip ‘oordeel des ondersheids’^[168], dat zich doorgaans op jeugdiger leeftijd kan manifesteren.

Los van het huidige wetsvoorstel kan men zich afvragen of het niet opportuun zou zijn om de leeftijd voor de toestemmingsvereiste van de minderjarige donor te verlagen naar bijvoorbeeld 12 jaar of het begrip ‘oordeel des ondersheids’ op dit vlak in te voeren. Een dergelijke wijziging zou de wettelijke regeling meer conform het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de Resolutie maken.

Het vorige pijnpunt wordt nog eens versterkt door een tweede probleem. Zowel voor kinderen van minder dan vijftien jaar oud, als voor vijftien-plussers moet men, alvorens men kan overgaan tot een wegneming van een orgaan of weefsel, een bijkomende toestemming verkrijgen. Het gaat om de toestemming van diegenen die moeten toestemmen in het huwelijk van de minderjarige, zijnde de ouders. Een wegneming van organen of weefsels bij kinderen kan bovendien slechts indien het orgaan of weefsel bestemd is voor een broer of zus van de donor. Men kan zich afvragen of de ouders in dat geval niet met sterk tegenstrijdige belangen zitten.^[169] Indien het kind minder dan vijftien jaar is, volstaat enkel hun toestemming. Dit is o.i. een zeer slechte situatie voor het kind dat zelf geen inspraak heeft. Is het kind vijftien of ouder dan heeft het een vetorecht. Maar de druk vanuit de omgeving van het kind zou dan wel eens zeer groot kunnen zijn.

In de Resolutie wordt een bijkomende toestemming vereist van een overheid indien het gaat om de wegneming van niet regenererbare organen of indien het wegnemen een gevaar oplevert voor de donor. Een dergelijke regeling beschermt de minderjarige beter doordat een controle van een onafhankelijke derde is voorzien. Op basis van de medische deontologie heeft de arts een uitgebreide controleplicht.^[170] Dit is een goede zaak, doch een meer formele en uitgewerkte bescherming van de minderjarige donor is o.i. aangewezen.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het huidige wetsvoorstel een positieve stap is in de verdere bescherming van minderjarigen. Het voorstel ligt in het verlengde van de Resolutie (78) 29 en is een effectivering van het beschermingsaspect van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.
- Het Kinderrechtencommissariaat dringt er op aan dat aandacht zou worden besteed aan de positie van kinderen die de leeftijd van vijftien jaar nog niet hebben bereikt. Volgens de letter van de wet is hun toestemming niet nodig voor het wegnemen van organen. Hoewel zij onrechtstreeks via de regels van de medische deontologie een zekere bescherming genieten, is deze regeling o.i. ontoereikend en bovendien strijdig met artikel 12 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat de positie van kinderen er mee gebaat is de leeftijd voor de principiële toestemming te verlagen op objectieve wijze (bijvoorbeeld 12 jaar) of op subjectieve wijze (oordeel des ondersheids). Voor minderjarigen die geen vetorecht hebben, zou expliciet een recht te worden gehoord en de mogelijk zijn mening te uiten in deze zaken, moeten worden voorzien.

[168] Zie hierover VANSWEEVELT, T. (1998), *l.c.*, p. 8 e.v., nr. 13 e.v.

[169] Vgl. BOONE, I. (1996), *l.c.*, p. 113, nr. 53.

[170] Zie de stellingen van I. BOONE en H. NYS.

- Het Kinderrechtencommissariaat dringt er op aan dat er een debat zou gevoerd worden over de opportuniteit van het instellen van een onafhankelijke controle-instantie (bvb. een comité van drie geneesheren). Deze instantie zou dan eveneens toestemming moeten verlenen alvorens overgegaan kan worden tot het wegnemen, met het oog op transplantatie, van organen en weefsels bij kinderen. Dit zou de kinderen beter kunnen beschermen tegen druk vanuit hun omgeving of belangenconflicten in hoofde van hun ouders.

2. BEPALING FAMILIENAAM

Advies nr. 2000-2001/12

Kamer van Volksvertegenwoordigers. Commissie voor de Justitie.

1. Situering

Het is sinds de invoering van de familienaam in onze contreien de gewoonte dat deze naam wordt overgedragen van (wettelijke) vader op kind. Deze regeling, die stamt uit een periode met een specifieke socio-economische organisatie, wordt tegenwoordig in vraag gesteld. De regeling zou getuigen van een discriminatie van vrouwen en haaks staan op de principes van gelijkheid tussen man en vrouw.^[171] Hierover werden binnen de Raad van Europa al een aantal stappen ondernomen. Na twee aanbevelingen van het Comité van Ministers^[172] werd ook door de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa in 1995 een aanbeveling opgesteld met het oog op het wegwerken van discriminatie tussen mannen en vrouwen op het vlak van het doorgeven van de naam.^[173]

In de Kamer van Volksvertegenwoordigers werden een aantal wetsvoorstellen ingediend die een eigentijdse oplossing willen geven aan de naamsoverdracht. Aan het Kinderrechtencommissariaat werd gevraagd over deze voorstellen een advies uit te brengen.

Het gaat om de volgende voorstellen^[174]:

- Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde de familienaamsverandering mogelijk te maken, van mevr. J. Herzet;^[175]
- Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, teneinde bij de naamsoverdracht op het kind discriminatie tussen mannen en vrouwen weg te werken, van mevr. C. Drion en F. Talhaoui^[176] en de aanpassing van dit voorstel door een amendement van mevr. F. Moerman, K. Laleux, E. Van Weert, J. Herzet, C. Drion, D. Douifi, J. Milquet, F. Talhaoui, T. Pieters en C. Burgeon;^[177]

[171] Zie MALFLIET, K. (2001), "Naamgeving kinderen geen onschuldige bezigheid", *De Juristenkrant*, nr. 32, p. 1, 16-17.

[172] Aanbeveling (78) 37 betreffende gelijkheid van echtgenoten in het Burgerlijk recht en aanbeveling (85) 2 betreffende bescherming tegen discriminatie op basis van geslacht.

[173] Aanbeveling 1271 (1995) van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa betreffende de discriminatie tussen mannen en vrouwen bij de keuze van een naam en het doorgeven van ouders namen aan kinderen.

[174] Ook bij het Ministerie van Justitie is men aan het werken aan een wijziging van deze regeling. Dit (voor)ontwerp van wet heeft het Kinderrechtencommissariaat nog niet kunnen inzien. Als dusdanig maakt dit geen deel uit van dit advies.

[175] *Parl.St. Kamer*, 1999-2000, nr. 131/1.

[176] *Parl.St. Kamer*, 1999-2000, nr. 283/1.

[177] *Parl.St. Kamer*, 2000-2001, nr. 283/2.

- Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 335 en 358 van het Burgerlijk Wetboek inzake de gevolgen van de afstamming en de adoptie wat de naam betreft, van mevr. E. Van Weert.^[178]
- Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 355, 358 en 370 van het Burgerlijk Wetboek inzake de toewijzing van de familienaam, van mevr. C. Burgeon en K. Laleux, en de heer T. Giet.^[179]

2. Overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

2.1. Inleidende beschouwingen

Het is de decretale opdracht van het Kinderrechtencommissariaat toe te kijken op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (verder het Verdrag), de leefomstandigheden van het kind op te volgen en op te treden als vertolker van de rechten, belangen en noden van het kind.^[180] Het Kinderrechtencommissariaat zal als dusdanig enkel adviseren over die punten de rechten en belangen van het kind raken. Het Kinderrechtencommissariaat wenst er voor te waarschuwen het belang van het kind niet te verwarren met de belangen van de volwassenen. Deze verwarring, die maar al te vaak voorkomt, maakt dat volwassenen hun belangen gaan vertalen in welzijnskwesties die het kind zouden aanbelangen.

In dit opzicht zal het Kinderrechtencommissariaat op geen enkele wijze uitspraak doen over de essentie van deze voorstellen. Het gaat immers voornamelijk over het wegwerken van een discriminatie tussen mannen en vrouwen. Enkel in zoverre een naamgevingstechniek de belangen van de kinderen zou raken, wordt hierop ingegaan.

2.2. Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

In het Verdrag wordt in twee artikelen het recht op een naam erkend. Artikel 7 voorziet dat een kind het recht heeft op o.m. een naam. Artikel 8 moet het behoud van die naam verzekeren. In artikel 7, 2° lid van het Verdrag wordt bepaald dat deze principes volgens het nationale recht worden verwezenlijkt, eventueel rekening houdend met internationale verdragen ter zake.

Bij het opstellen van deze artikelen werd vooral gedacht aan de problematiek inzake het registreren van kinderen. De naam wordt als middel gebruikt om kinderen te identificeren en zo de bescherming voorzien in het Verdrag te verzekeren. Het niet registreren van kinderen verhoogt immers het risico van infanticide, kinderhandel, e.d.m. en het verhindert de toegang tot basisvoorzieningen zoals gezondheidszorg en onderwijs.^[181]

Over de wijze van toekenning van namen spreekt het Verdrag zich aldus niet uit. Dit wordt expliciet aan het nationale recht overgelaten. Vanzelfsprekend dienen deze regels conform de andere voorzieningen van het Verdrag of andere internationaalrechtelijke bronnen te zijn.

.....
 [178] Parl.St. Kamer, 1999-2000, nr. 593/1.

[179] Parl.St. Kamer, 2000-2001, 1240/1.

[180] Conform het Verdrag wordt als kind beschouwd, ieder mens die de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt.
 Decr.VI.Parl. 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris, B.S. 7 oktober 1997.

[181] Zie hierover UNICEF (1998), *Implementation handbook for the convention on the rights of the child*, New York: UNICEF, p. 97-115.

Ook artikel 12 van het Verdrag is van belang. Volgens deze bepaling heeft het kind dat in staat is een mening te vormen het recht deze ook te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen. Aan deze mening dient een passend belang te worden gehecht. De keuze van een naam bij geboorte is vanzelfsprekend een zaak voor de ouders. Bij naamsveranderingen op latere leeftijd, moet artikel 12 wel worden gerespecteerd.

2.3. Algemene bedenkingen

Alvorens in te gaan op de verschillende wetsvoorstellen, worden een aantal algemene bedenkingen geformuleerd. Het gaat om bedenkingen die meermaals terug zullen komen bij de bespreking van de wetsvoorstellen. Een eerste bedenking betreft de vraag of deze wetswijziging nodig is in het belang van het kind. De tweede opmerking gaat over inspraakrechten van de minderjarige bij naamgeving of -wijziging. Een derde opmerking behandelt de problematiek van verschillende namen binnen één gezin. Ten slotte zal het Kinderrechtencommissariaat een opmerking maken bij het gebruiken van dubbele namen.

Een eerste algemene bedenking betreft de vraag in hoeverre het in het belang van het kind is een bepaalde naam te dragen. Er moet op worden gewezen dat de huidige discussie over de overdracht van de naam op kinderen in de eerste plaats dient te worden gesitueerd in het kader van de discriminatie tussen man en vrouw. Het Kinderrechtenverdrag doet nergens uitspraak over de opportuniteit van het dragen van moeders of vaders naam dan wel een combinatie van deze namen.

Toch wordt ook in dit debat het belang van het kind aangehaald. Het argument dat wordt aangehaald is de discriminatie tussen huwelijkse en buitenhuwelijkse kinderen die volgt uit de huidige regeling. Er wordt geargumenteed dat de verplichting een kind de naam van de vader te geven indien het wordt geboren binnen het huwelijk, buitenhuwelijkse kinderen herkenbaar maakt doordat ze moeders naam dragen.^[182] Men kan zich echter afvragen of de situatie in werkelijkheid zo problematisch is. Zo kunnen bijvoorbeeld ook kinderen buiten het huwelijk geboren, bij de erkenning door de vader zijn naam meekrijgen. Daarnaast blijft het een open vraag of kinderen schade lijden indien zij moeders naam dragen. In het kader van het ombudswerk zijn er bij het Kinderrechtencommissariaat tot op heden geen klachten geregistreerd waaruit zou blijken dat een dergelijke situatie problematisch zou zijn voor het kind.

Een tweede algemene bedenking gaat over de toepassing van art. 12 van het Verdrag (inspraak van het kind) bij naamgeving en -wijziging.

Indien een naam moet worden gekozen bij de geboorte is de inspraak van het kind vanzelfsprekend praktisch van geen belang. In de wet worden echter ook een aantal gevallen voorzien waarbij de naam van een persoon op latere leeftijd kan worden gewijzigd. Dit is het geval bij adoptie of erkenning van een kind. In deze situaties dient men rekening te houden met artikel 12 van het Verdrag.

De rechter kan hiertoe gebruik maken van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek.^[183] Dit artikel voorziet de mogelijkheid om minderjarigen die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikken, te horen in gedingen die hen betreffen. Tenzij de minderjarige hier zelf om vraagt, beslist de rechter vrij over dit al dan niet horen. Indien de minderjarige zelf aan de rechtbank vraagt te worden gehoord, kan dit slechts worden geweigerd indien de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. De rechtbank dient deze afwijzing uitdrukkelijk te motiveren.

.....
[182] Onder meer aangehaald door Aanbeveling 1271 (1995) van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa.

[183] Een meer uitgewerkte commentaar op de inhoud en reikwijdte van art. 931 Ger.Wb. valt buiten het bestek van dit advies. Het is wel duidelijk dat artikel 931 Ger.Wb. een onvolledige vertaling van art. 12 van het Verdrag is. Daarenboven blijft art. 12 van het Verdrag nog met directe werking gelden.

Deze bepaling is al bij al nogal vrijblijvend.^[184] Voor zaken die zo de persoon raken als een naam zou een meer stringente regeling aangewezen zijn. Bovendien is deze bepaling enkel van toepassing bij een rechterlijke tussenkomst.^[185]

Deze opmerking raakt nog een ander heikel punt. Dit punt is algemener dan de huidige problematiek. In de verschillende wetteksten die de rechtspositie van minderjarigen raken wordt geen eenduidig criterium gebruikt. Sommige regelingen hanteren leeftijds-grenzen^[186] en andere nemen als criterium de 'jaren des ondersheids' ^[187]. Enige coherentie in de regelgeving betreffende de juridische capaciteit(en) van minderjarigen is wenselijk.^[188] De voorkeur van het Kinderrechtencommissariaat gaat principieel uit naar het criterium van het vereiste onderscheidingsvermogen. Dit is een soepel criterium (ieder kind is immers anders) en het leunt het dichtst aan bij de regeling voorzien in artikel 12.1 van het Verdrag.

In een aantal van de wetsvoorstellen komt expliciet het probleem aan bod van de uniformiteit van de naam binnen het gezin. Hierbij wordt de keuzevrijheid van de ouders inzake de familienaam beperkt tot het eerste kind van het gezin. Volgende kinderen zouden dezelfde naam dragen. Dergelijke consistentie lijkt inderdaad in het belang van het kind. Toch is dit slechts een vermoeden. We weten op dit moment onvoldoende of kinderen zelf het erg belangrijk vinden een familienaam te delen met broers en zussen. Bovendien is er sowieso de realiteit van de toename van de nieuw samengestelde gezinnen, waar kinderen per definitie verschillende familienamen hebben. Ook hier kunnen we (nog) niet met zekerheid stellen dat dit in hun nadeel speelt.

Ten slotte wenst het Kinderrechtencommissariaat te waarschuwen voor het gebruik van dubbele namen. Het Kinderrechtencommissariaat is er zich van bewust dat het gebruiken van een dubbele achternaam een compromisoplossing is. Men moet zich echter wel de vraag stellen of het kind dat een dubbele achternaam draagt hiermee gediend is. Het gaat hier dan om kleine praktische ongemakken, zoals het moeten neerpennen van een dubbele naam op brieven, toetsen e.d.m.

2.4. Bedenkingen bij de verschillende wetsvoorstellen

In een eerste onderdeel zal het Kinderrechtencommissariaat ingaan op de drie wetsvoorstellen die de fundamentele van de regelgeving in verband met naamsoverdracht willen wijzigen. Het vierde voorstel, dit van J. Herzet, beoogt slechts een kleinere wijziging en zal nadien aan bod komen.

2.4.1. Wetsvoorstellen betreffende de regels van de Burgerlijk Wetboek in verband met de naamgeving

In dit deel zal voornamelijk worden stilgestaan bij het wetsvoorstel van C. Drion en F. Talhoui. Dit voorstel werd immers geamendeerd op basis van het standpunt van het

.....
[184] De rechter is niet verplicht automatisch de minderjarige te horen en zelfs indien de minderjarige vraagt om gehoord te worden kan de rechter dit weigeren indien de minderjarige volgens hem niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Tegen deze beslissing kan geen beroep worden ingesteld. Bovendien moet de rechtbank de minderjarige slechts 'horen'. Er is in artikel 931 Ger.Wb. niet bepaald dat men moet rekening houden met deze mening.

[185] Indien ouders bijvoorbeeld zonder tussenkomst van een rechter, door een verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand, de naam kunnen wijzigen is dit artikel niet werkzaam.

[186] Bvb. de leeftijd van 15 jaar (afstammingswetgeving), 16 jaar (Jeugdrecht: uithandengeving, bekwaamheid om een testament te maken), 12 jaar (Wet Jeugdbescherming, voorontwerp van de nieuwe wetgeving betreffende de adoptie).

[187] Bvb. aansprakelijkheidsrecht, art. 931 Ger.Wb.

[188] Dit impliceert niet noodzakelijkerwijs de verplichting overal dezelfde leeftijd te voorzien. In de huidige regeling kan echter slechts weinig regelmaat worden aangetroffen.

Adviescomité voor Maatschappelijke Emancipatie. Dit amendement werd onderschreven door de indieners van de andere wetsvoorstellen, zodat kan worden aangenomen dat op basis van dit ‘compromis’ zal worden verder gewerkt.

Het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, teneinde bij de naamsoverdracht op het kind discriminatie tussen mannen en vrouwen weg te werken (C. Drion en F. Talhaoui) ^[189] zoals geamendeerd ^[190]

Bij dit voorstel krijgen de ouders een grote keuzevrijheid voor de naam van hun kind. Ze kunnen kiezen voor de familienaam van één van de ouders of een combinatie, in de volgorde die zij verkiezen. Maken zij geen keuze dan zal een combinatie worden gemaakt van (het eerste deel van) de familienaam van de vader en de moeder. Deze namen worden in alfabetische volgorde geplaatst. De enige beperking op de vrijheid van de ouders is dat kinderen van een zelfde gezin dezelfde naam moeten dragen.

Komt één van de verwantschapsbanden later vast te staan, dan blijft de naam onveranderd (dus de naam van de ouder met wie de band vast stond op het moment van de geboorte). Indien beide ouders akkoord zijn kan die naam worden gewijzigd middels een verklaring voor de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Voor het geval van (gewone en volle) adoptie werd een regeling uitgewerkt die op dezelfde principes is gebaseerd.

Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat op een aantal vlakken werd rekening gehouden met de belangen van de kinderen. Zo lijkt de regeling dat de kinderen van een zelfde gezin dezelfde naam dragen positief. Het voorkomt in elk geval verwarring en het kan aan de kinderen het gevoel van betrokkenheid en behoren tot één gezin geven.

Het voorstel laat echter belangrijke problemen bestaan. De termijn om betwistingen betreffende de naam aanhangig te maken zou moeten beperkt worden omwille van de stabiliteit van de naam (zie p. 9 van de overwegingen van de indieners). Dit is in het belang van het kind. Het oorspronkelijk voorgestelde art. 335, §1, tweede lid voorzag een termijn van 3 maanden om een betwisting betreffende de naam van een kind waarvan de beide ouders gekend zijn op te werpen.^[191]

Voor het geval dat de afstamming met een van de ouders later komt vast te staan voorzag het oorspronkelijke voorstel de volgende regeling. Indien de ouders akkoord zijn de naam van het kind te wijzigen kunnen zij binnen het jaar een verklaring hiertoe afleggen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand (voorgesteld art. 335, §3, al. 3 B.W.). Ingeval van onenigheid is er een termijn van 15 maanden om betwistingen voor de jeugdrechter te brengen (voorgesteld art. 335, §3 B.W.). Dit artikel werd gewijzigd door het compromis-amendement. Bij amendering verdween de mogelijkheid de zaak voor te leggen aan de Jeugdrechtbank. De mogelijkheid om binnen het jaar, in onderling akkoord tussen de ouders, de naam te wijzigen blijft behouden.

Deze termijn van één jaar waarbinnen de ouders in onderling akkoord de naam van het kind kunnen laten wijzigen lijkt lang. Er moet immers rekening worden gehouden met het feit dat deze afstamming een hele tijd na de geboorte kan komen vast te staan.^[192] Als daar nog eens een termijn van een jaar aan wordt toegevoegd, betekent dit dat de naam van het kind lange tijd ‘onzeker’ is.

[189] Parl.St. Kamer 1999-2000, nr. 283/1.

[190] Parl.St. Kamer 2000-2001, nr. 283/2.

[191] In het amendement is het geval dat ouders het niet eens zijn niet opgenomen. Er is enkel een regeling voorzien indien de ouders geen keuze maken.

[192] Een kind kan bijvoorbeeld worden erkend vlak na de geboorte. Deze erkenning kan echter ook plaatsvinden op latere leeftijd, slechts bij meerderjarigheid heeft het ‘kind’ een werkelijk vetorecht (art. 319 B.W.). De regeling betreffende het onderzoek naar vaderschap is gelijklopend (art. 322 B.W.).

In de regeling betreffende de adoptie (voorgesteld art. 358 en 370) wordt voorzien dat betwistingen moeten opgeworpen worden voor de homologatie. Dit is dan weer een korte termijn.

Op deze punten zou het voorstel kunnen worden gestroomlijnd. Hierbij is het Kinderrechtencommissariaat van oordeel dat, in het belang van het kind, deze termijnen zo kort mogelijk moeten worden gehouden.

Het belangrijkste kritiekpunt van het Kinderrechtencommissariaat betreft echter de afwezigheid van inspraak voor kinderen. Voor de naamgeving bij de geboorte heeft dit vanzelfsprekend geen zin. Ingeval van adoptie of indien de afstammingsband met een van de ouders later komt vast te staan, kunnen er zich gevallen voordoen waar het kind mondig genoeg is om zijn mening te geven. De voorgestelde artikelen 335, §3 (latere vaststelling van een afstammingsband), 358 (gewone adoptie) en 370, §3 (volle adoptie) voorzien de mogelijkheid van de ouders of de adoptanten om de naam van het kind te wijzigen. In de oorspronkelijke versie werd in geen enkel van deze artikelen aan de minderjarige een inspraak- of beslissingsrecht gegeven. Pas na amendering werd in artikel 335, §3 een vetorecht voorzien voor het minderjarige kind dat de leeftijd van vijftien jaar heeft bereikt. De andere artikelen bleven onaangeroerd.^[193]

Het Kinderrechtencommissariaat verwijst naar de algemene opmerkingen in verband met art. 12 van het Verdrag en art. 931 Ger.Wb. Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het voorstel op dit punt dient te worden aangepast. De bepalingen dienen uniform te zijn en er kan best worden verwezen naar art. 931 Ger.Wb., gekoppeld aan een bepaling waarin de minderjarige die voldoende onderscheidingsvermogen heeft zijn mening kan uiten en vanaf een bepaalde leeftijd een vetorecht krijgt. Een probleem dat dan wel blijft bestaan is dat art. 931 Ger.Wb. enkel van toepassing is in het kader van een gerechtelijke procedure.

Een artikelsgewijze bespreking:

Artikel 1: Geen opmerkingen.

Artikel 2, zoals gewijzigd door artikel 2 van het amendement: bij § 3 van dit artikel worden twee opmerkingen gemaakt. Ten eerste is de termijn van één jaar om een naamsverandering door te voeren te lang. Ten tweede moet in dit artikel de plicht voorzien worden het kind te horen, gekoppeld aan een vetorecht vanaf een bepaalde leeftijd (conform art. 12 van het Verdrag en de voorkeur voor het criterium van ‘het oordeel des ondersheids’). Om hiertoe te komen zou het best zijn de verklaring van naamswijziging niet aan de ouders alleen over te laten^[194], maar een toezicht van de jeugdrechtbank of de rechtbank van eerste aanleg te voorzien.^[195] Die rechtbank zou dan het kind, indien dit over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt, moeten horen. Vanaf een leeftijd van 15 jaar zou het kind een vetorecht krijgen (cf. huidige voorstel).

Artikel 3: Ook in dit artikel moet worden bepaald dat het kind wordt gehoord en dat het kind moet instemmen met de naamswijziging vanaf een bepaalde leeftijd (15 jaar).

Artikel 4: Idem.

.....
[193] Wat betreft de adoptie moet er wel op worden gewezen dat de minderjarige die wordt geadopteerd in het kader van deze procedure bepaalde inspraakrechten heeft (art. 348 t.e.m. 356 B.W.). Naar verluid zouden deze regelingen nog worden uitgebreid in het voorontwerp van wet betreffende adoptie, inclusief voor wat de naam betreft. Ook hier stelt het Kinderrechtencommissariaat de vraag naar de nodige coherentie.

[194] Er is dan noch de zekerheid dat deze wijziging in het belang van het kind is, noch dat het kind werd gehoord.

[195] Welke rechtbank bevoegd zou moeten zijn is een theoretische discussie. Voor zaken die kinderen aangaan wordt principieel de jeugdrechtbank verkozen. Materies die echter de staat van de persoon raken zijn in principe voor de rechtbank van eerste aanleg.

Het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 335 en 358 van het Burgerlijk Wetboek inzake de gevolgen van de afstamming en de adoptie wat de naam betreft (E. Van Weert)^[196]

Dit voorstel is eenvoudiger van principes. Er is geen keuzerecht inzake de naam. De wet legt op dat de naam van het kind zal samengesteld zijn uit (het eerste deel van) de naam van de moeder gevolgd door (het eerste deel van) de naam van de vader.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft wat betreft de toetsing aan het Verdrag geen opmerkingen bij dit voorstel. Het gaat hier om een eenvormig systeem inzake naamgeving dat wordt opgelegd. Er is geen keuzerecht van de ouders of het kind. Kinderen van dezelfde ouders dragen dezelfde naam. De enige vraag die zou kunnen rijzen is deze of het in het belang van het kind is een bepaalde dan wel een andere naam te dragen. Dit lijkt groten-deels een discussie die vreemd is aan het belang van het kind.

Het Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 355, 358 en 370 van het Burgerlijk Wetboek inzake de toewijzing van de familienaam (C. Burgeon, K. Laleux en T. Giet)^[197]

Dit voorstel voorziet in grote lijnen het volgende. Er is een gehele keuzevrijheid van de ouders om het kind de naam van de vader, de moeder, dan wel een combinatie van beiden te geven. De ouders bepalen eveneens volledig autonoom de volgorde. Is er geen akkoord tussen de ouders zal de naam van het kind bestaan uit hun beider namen in alfabetische volgorde. Ouders die een dubbele achternaam bezitten kiezen zelf welk deel ze overdragen. Voor adoptie is een analoge regeling uitgewerkt.

Het is positief dat eens te meer gekozen werd voor een systeem waarbij alle kinderen met dezelfde ouders, dezelfde naam dragen.

De hoger beschreven opmerkingen met betrekking tot de inspraak van de minderjarige kinderen kunnen hier eens te meer worden herhaald. In het voorgestelde artikel 335, § 2 B.W. is voorzien dat, ingeval van latere vaststelling van een afstammingsband, de ouders de naam van het kind kunnen wijzigen. Indien het 'kind' meerderjarig is kan dit slechts mits zijn toestemming. Voor minderjarige kinderen is niets voorzien, geen inspraak, geen veto... Op dit punt moet omwille van de principes vervat in artikel 12 van het Verdrag een regeling worden opgenomen die voorziet in inspraakrechten voor de minderjarige. (zie hoger) Het voorgestelde artikel 335, § 2 B.W. geeft de ouders de mogelijkheid de naam van een kind waarvan een van de afstammingsbanden later is vastgesteld te wijzigen. In § 5 is de tussenkomst van de rechtbank van eerste aanleg voorzien in geval van onenigheid. Geen van deze twee mogelijkheden is onderworpen aan een tijdslimiet. In het belang van het kind en om te voorkomen dat de naam lange tijd 'onzeker' blijft, zou hier een verjarings- of vervaltermijn moeten worden voorzien.

2.4.2. Het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde familienaamverandering mogelijk te maken (J. Herzet)^[198]

Dit wetsvoorstel is een zaak apart. In tegenstelling tot de drie andere voorstellen beoogt het niet de principes van de naamgeving te wijzigen. Met dit voorstel wil de indienster, mevr. Herzet, de mogelijkheid om over te gaan tot verandering van familienaam in bepaalde gevallen versoepelen.

[196] Parl.St. Kamer, 1999-2000, nr. 593/1.

[197] Parl.St. Kamer, 2000-2001, nr. 1240/1.

[198] Parl.St. Kamer, 2000-2001, nr. 131/1.

Drie principes worden in dit voorstel uiteengezet. Hiervan betreft één regeling enkel meerderjarigen, deze wordt hier dan ook buiten beschouwing gelaten. Het voorstel voorziet het volgende:

- zo de vaststelling van het vaderschap geschiedt na die van het moederschap, moet het kind, indien het ouder is dan 15 jaar, zijn persoonlijke toestemming geven voor een naamsverandering;
- vanaf de achttiende verjaardag heeft een persoon vier jaar de tijd om zijn familienaam te laten veranderen in die van de andere ouder; en
- in bepaalde omstandigheden kan overgegaan worden tot wijziging van de familienaam tijdens de minderjarigheid van het kind.

De eerste regeling wil een incoherentie in de wet verhelpen. Volgens de geldende afstammingswetgeving heeft een kind vanaf 15 jaar inspraak ingeval een man het wil erkennen (art. 319, § 3 B.W.), dan wel er een onderzoek naar vaderschap plaatsheeft (art. 322 B.W.). Het kind moet dan toestemmen. Het kind kan echter door het weigeren van deze toestemming de procedure niet definitief blokkeren. Een effectief vetorecht is voorbehouden voor de meerderjarige die wordt erkend of waarvan een procedure tot vaststelling van vaderschap wordt ingesteld.^[199]

Eens de vaststelling van het vaderschap is gebeurd kunnen de ouders samen (of één van hen indien de andere intussen overleden is) voor de ambtenaar van de burgerlijke stand verklaren dat het kind de naam van de vader zal dragen (art. 319, §3 B.W.). In dat geval heeft de minderjarige geen inspraak. Hieraan wil het voorstel verhelpen door de persoonlijke toestemming van het kind, vanaf zijn vijftiende te vereisen.

Het Kinderrechtencommissariaat is voor de invoering van een inspraakregeling. Dit voorstel zou het Belgische recht méér conform art. 12 van het Verdrag maken dan nu het geval is, maar het gaat niet ver genoeg. Het Verdrag voorziet immers het recht om zijn mening te uiten voor ieder kind dat een mening kan vormen. Men kan toch moeilijk voorhouden dat dit slechts mogelijk is vanaf 15 jaar? Het geldende recht biedt hier een aanknopingspunt met artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek en het criterium van het vereiste onderscheidingsvermogen. Het zou dus een stap vooruit zijn, mocht dit voorstel expliciet verwijzen naar het artikel 931 Ger.Wb., met de verplichting de minderjarige te horen (behalve indien deze niet het vereiste onderscheidingsvermogen bezit) en een veto vanaf 15 jaar. Dit zou de rechter verplichten iedere minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt te horen (wat nu niet het geval is).

Een ander deel van dit voorstel voorziet in de mogelijkheid om tijdens de minderjarigheid de familienaam van het kind te wijzigen.

Een dergelijke verandering is slechts mogelijk indien aan een aantal voorwaarden is voldaan. In de eerste plaats wordt deze verandering slechts toegestaan indien de rechtbank van oordeel is dat het kind belang heeft bij deze wijziging. Daarnaast mag de wijziging slechts worden verleend in een beperkt aantal situaties. Het gaat om omstandigheden waaruit zou blijken dat de ouder wiens naam het kind draagt geen band (meer) heeft met het kind. Dit zal zijn indien ten aanzien van de ouder een maatregel is genomen van ontzetting uit het ouderlijk gezag, indien deze kennelijk niet heeft omgezien naar het kind (cf. art. 370bis B.W.) of indien het ouderlijk gezag werd ontnomen en het recht op persoonlijk contact werd geschorst of opgeheven gedurende meer dan één jaar. Indien het kind vijftien jaar is, dient het in te stemmen met de naamswijziging. Het kind moet hoe dan ook in de zaak betrokken worden.

Wat is echter de draagwijdte van deze laatste bepaling? Wordt het kind enkel vertegenwoordigd of heeft het recht om zijn mening te uiten? Het Kinderrechtencommissariaat is de mening toegedaan dat dit tweede het geval moet zijn, zodat de regeling verduidelijking behoeft.

[199] Zie hierover SENAËVE, P. (2000), *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven: ACCO, p. 317-335.

Hoewel de voorgestelde regeling tegemoet wil komen aan een aantal gerechtvaardigde wensen en verwachtingen, wil het Kinderrechtencommissariaat zijn bezorgdheid uiten. Het risico bestaat immers dat deze regeling een zoveelste etappe wordt in het kader van (v)chtscheidingen. Het zou een wapen kunnen worden tussen voormalige echtgenoten die elkaar het leven willen zuur maken. Hoewel de rechter oordeelt rekening houdend met het belang van het kind, kan de procedure op zich al problematisch zijn. Het Kinderrechtencommissariaat heeft dan ook bedenkingen bij de opportuniteit van dit voorstel, temeer daar het geldend recht ook een mogelijkheid laat voor een naamswijziging. De wet van 15 mei 1987 betreffende de namen en de voornamen geeft de mogelijkheid om over te gaan tot naamsverandering, indien daar geïndene redenen toe bestaan.^[200]

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat de eigenlijke keuze van de wijze waarop namen worden overgedragen, en dan met name de keuze voor de naam van vader, moeder of een combinatie, los staat van de Rechten van het Kind. De discussie inzake de discriminatie tussen (volwassen) mannen en vrouwen dient buiten de context van het Verdrag te worden gevoerd. In het kader van de uitwerking van deze regeling dient wel rekening gehouden te worden met elementaire principes uit het Verdrag, zoals inspraakrecht van kinderen.
- Ingeval de mogelijkheid wordt voorzien om de naam van een kind te wijzigen, moeten aan het kind de nodige inspraakrechten en medezeggenschap worden gegeven.
- Ingeval de mogelijkheid wordt voorzien om de naam van een kind te wijzigen, moeten hiervoor eveneens de nodige termijnen worden voorzien. Dit moet voorkomen dat de naam van een kind lange tijd onzeker is.

.....
[200] Wet 15 mei 1987 betreffende de namen en de voornamen, B.S. 10 juli 1987.

Bibliografie

AANBEVOLEN LITERATUUR

- ALLEGAERT, P. & VAN BOUCHAUTE, B. (red.) (1999),
Veer10/acht10. De leefwereld van jongeren, Leuven/Apeldoorn: Garant.
- BOUVERNE-DE BIE, M. e.a. (1999),
Het gezin en de rechten van het kind, DIROO-cahier, Leuven/Amersfoort: Acco.
- DASBERG, L. (1984),
Grootbrengen door kleinhouden als historisch verschijnsel, Boom: Meppel.
- DETRICK, S. (1999),
A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child,
Den Haag: Martinus Nijhoff Publishers.
- DE WINTER, M. (1987),
Kinderen als medeburgers, Utrecht: de Tijdstroom.
- ELCHARDUS, M. (red.) (1999),
Zonder maskers. Een actueel portret van jongeren en hun leraren, Gent: Globe.
- FLEKKOY, M. (1991),
A voice for children, London: Jessica Kingsley.
- FLEKKOY, M. (1993),
Children's rights: reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian ombudsman for children: A practical experience,
Gent: UG, Centrum voor de Rechten van het Kind.
- FRANKLIN, B. (ed.) (1995),
The handbook of children's rights. Comparative Policy and Practice, London: Routledge.
- FREEMAN, M. & VEERMAN, P. (red.) (1992),
The ideologies of children's rights, Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- JAFFE, P.D. (red.) (1998),
Challenging mentalities. Implementing the United Nations Convention on the Rights of the Child,
Ghent papers on children's rights, nr. 4, Gent: UG, Centrum voor de Rechten van het Kind.
- KORCZAK, J. (1986),
Hoe houd je van een kind, Utrecht: Bijleveld.
- QVORTRUP, J. (1990),
Childhood as a social phenomenon. An introduction to a series of national reports,
Eurososiaal rapport 36/1990, Vienna: European Centre.
- QVORTRUP, J., BARDY, M., SGRITTA, G. & WINTERSBERGER, H. (red.) (1994),
Childhood matters. Social theory, Practice and Politics, Vienna: European Centre.
- UNICEF (1998),
Implementation Handbook for the Convention of the Rights of the Child, Genève: Unicef.
- VEERMAN, P. (1992),
The rights of the child and the changing image of childhood,
Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

VERHELLEN, E., SPIESSCHAERT, F. & CATRYSE, L. (red.) (1989),
Rechten van kinderen, Tekstbundel van de Rijksuniversiteit Gent naar aanleiding van de
UNO-Conventie voor de Rechten van het Kind, Anwerpen: Kluwer rechtswetenschappen.

VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. & SPIESSCHAERT, F. (1994),
Rechtsbescherming van kinderen, Brussel: Federale diensten voor Wetenschappelijke,
Technische en Culturele aangelegenheden.

VERHELLEN, E. (2000),
Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 4de ed., Leuven: Garant.

VERHELLEN, E. e.a. (red.) (1997),
De Kinderrechtengids, 4dln., losbladig, Gent: Mys en Breesch.

VERHELLEN, E. (ed.) (1998),
Understanding Children's Rights, Ghent papers on children's rights, nr. 3,
Gent: UG, Centrum voor de Rechten van het Kind.

SELECTIE RECENTE INTERNATIONALE PUBLICATIES

ALANEN, L. & MAYALL, B. (red) (2001),
Conceptualizing child-adult relations, Londen: Routledge Falmer.

BEN-ARIEH, A. e.a. (2001),
Measuring and monitoring children's well-being, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

BILLINGTON, T. (2000),
Separating Losing and Excluding Children - Narratives of Difference, Londen: Routledge Falmer.

BUCHANAN, A. & HUDSON B. (2000),
Promoting Children's Emotional Well-Being. Messages from Research, Oxford University Press.

ENOC (2000),
Information and Training Pack, Genève: ENOC.

EURONET (2000),
A Children's Policy for the 21st Century Europe: first steps, Brussel: Euronet.

EURONET (2000),
Challenging Discrimination Against Children in the EU, Brussel: Euronet.

FOLEY, P., ROCHE, J. & TUCKER, S. (2001),
Children in Society - Contemporary Theory, Policy and Practice, Hampshire: Palgrave.

FOTTRELL, D. (red.) (2000),
Revisiting Children's Rights. 10 years of the UN Convention on the Rights of the Child,
Den Haag: Kluwer Law International.

GRISSE, T. & SCHWARTZ, R. (2000),
Youth on Trial, Chicago: The University of Chicago Press

HOLLOWAY, S. L. & VALENTINE, G. (2000),
Children's geographies. Playing, living, learning, London: Routledge.

HOLMSTRÖM, L. (2000),
Concluding observations of the UN Committee on the Rights of the Child,
Den Haag: Martinus Nijhoff.

HUTCHBY, I. & MORAN-ELLIS, J. (red.) (2001),
Children, Technology and Culture. The impacts of technologies in children's everyday lives,
Londen: Routledge Falmer.

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM) (2001),
Trafficking in unaccompanied minors for sexual exploitation in the European Union, Brussel:
International Organization for Migration.

- KILKELLY, U. (2000),
The Child and the European Convention on Human Rights,
Burlington: Ashgate Publishing Company.
- KOK, J. F. W. (2000),
Effectief opvoeden. Meer dan praten en pleisters plakken, Leuven: Garant.
- LANSDOWN, G. (2001),
Promoting children's participation in democratic decision-making,
Florence: Unicef, Innocenti Research Centre.
- LOEBER, R., SLOT, N. W. & SERGEANT, J. A. (2001),
Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies,
Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- MCNAMARA, S. (2000),
Stress in young people. What's new and what can we do?, Londen: Continuum.
- NEWELL, P. (2000),
Taking Children Seriously. A proposal for a Children's Rights Commissioner,
London: Calouste Gulbenkian Foundation.
- NOOM, M. & DE WINTER, M. (2001),
Op zoek naar verbondenheid. Zwerfjongeren aan het woord over de verbetering van de hulpverlening,
Utrecht: Nederlands Platform Zwerfjongeren/Universiteit Utrecht.
- PRIDMORE, P. & STEPHENS, D. (2000),
Children as partners for health, London: Zed Books.
- PELS, T. (red.) (2000),
Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school, Assen: Van Gorcum & Comp. B.V.
- RADDA BARNEN (2000),
Children's Rights - Turning principles into practice, Stockholm: Save the Children
- RADDA BARNEN (2000),
Macroeconomic Policies and Children's Rights, Stockholm: Save the Children.
- STROECKEN, G. (2000),
Gezocht: pleitbezorgers voor het jonge kind. Wie beschermt zijn affectieve rechten?, Leuven: Garant.
- TONKENS, E. (2001),
Naar meer samenhang tussen onderwijs, kinderopvang en vrijetijdsvoorzieningen. Good practices in Europa en de Verenigde Staten, Den Haag: NIZW & Projectbureau Dagindeling.
- UNICEF (2001),
Protecting Children's Rights, Florence: Unicef, Innocenti Research Centre.
- VAN DEN BERGH, B. & DE RYCKE, L. (2000),
The influence of objective and subjective family features on self-concept in children: the importance of the child's perception, Brussel: CBGS.
- VAN DEN BERGH, B. (2000),
Child care and importance of the educator-child relationship, Brussel: CBGS.
- VAN DEN BERGH, B. (2000),
Media use, parent-child communication and self-concept in preadolescents, Brussel: CBGS.
- VAN DEN BERGH, B. & VAN DEN BULCK, J. (2000),
Children and Media: Multidisciplinary Approaches, Leuven: CBGS/Garant.
- VENY, L. & PASSEMIERS, R. (red.) (2001),
Looking for ombudsman standards. International ombudsmen conference in Gent - Belgium, 16-18 March 2000, Gent: Mys & Breesch.

WALTERMANN, J. (2000),
Protecting our Children on the Internet, Gütersloh: Bertelsman Foundation Publishers.

SELECTIE RECENTE NATIONALE PUBLICATIES

AMEYE, I. & VANSPAUWEN, P. (2000),
Huiswerk in de basisschool ? Sleutelen aan een huiswerkbeleid, Leuven: Garant.

BOSSAERTS, B. (2000),
Leven in een Eenoudergezin - Getuigenissen van Ouders en Kinderen, Tielt: Lannoo.

BRANTS, P. & VOS, D. (2001),
"De invalshoek van het kinderrechtenverdrag. Vrijheidsbeperkende maatregelen. Als rechten en plichten samenvallen...", in: OPDEBEECK, S. & VAN AUDENHOVE, C. (red.),
De regels van het huis. Omgaan met vrijheidsbeperking in de gehandicaptenzorg en in de bijzondere jeugdzorg, Leuven: Acco, p.199-208.

DE WIT, K., VAN PETEGEM, P & DE MAEYER., S. (2000),
Gelijke Kansen in het Vlaamse Onderwijs - Het Beleid inzake Kansengelijkheid,
Leuven/ Apeldoorn: Garant.

DE WITTE, H., HOOGE, J. & WALGRAVE, L. (2000),
Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld. 12- tot 18-jarigen over hun leefwereld en toekomst,
Leuven: Universitaire Pers.

D'HULSTER, W., DESCAMPS, G., GOVAERTS, W., KIEKENS, H., MICHIESENS, P., PROOST, P., RYDANT, R., SAVEYN, J., VANDENBERGHE, R. & VERHAEGHE, J. P. (2000),
De innoverende kracht van de school, Leuven: Acco.

GERRIS, J. R. M. (red.) (2000),
Preventie van binnenuit: veilige leefsituaties, scholen, preventieve jeugdzorg, ondersteuning van ouders en hulpverleners, Assen: Van Gorcum.

HERMANS, G., VAN ASSCHE, V. & LAUWERS, J. (2000),
Internaten : plaatsvervangend of aanvullend?, Antwerpen: UIA.

JACOBS, T. (2001),
Naar het ontwerpen van een combinatiebeleid: een evenwichtsoefening, CBGS-Werkdocument,
Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie.

REDIG, G. (2000),
De Gemeentelijke Jeugdambtenaar als kernactor in een Interactief Beleid, Antwerpen: V.V.J.

SIONGERS, J. & KAVADIAS, D. (2000),
Proeve(n) van politiek. Jongeren tegen de sociale uitsluiting van jongeren, Brussel: Labor.

STEVENS, V., VAN DEN BERGH, B., ACKAERT, L & DE RYCKE, L. (2001),
Belevingen en opinies van leerkrachten (1995-2000). Leerlingen met problemen, taakbelasting, opvoedingswaarden en (beleids)verantwoordelijkheid, CBGS-Werkdocument,
Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie.

VAN DAMME, J., MEYER, J., DE TROY, A. & MERTENS, W. (2001),
Succesvol middelbaar onderwijs? Een antwoord op het LOSO-project. Het secundair onderwijssysteem doorgelicht op basis van longitudinaal onderzoek, Leuven: Acco.

VERLOT, M. (2000),
Interculturalisering in de non-discriminatieverklaring, Gent: Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

VERSCHELDEN, G. (2000),
Belevingsonderzoek bij kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren over hun behoeften aan zorg,
Gent: Universiteit Gent.

VLAAMS CENTRUM VOOR KINDEREN EN GEZINNEN (2000),
Rechten van kinderen in instellingen bijzondere jeugdzorg. Themadag 24 november 2000,

Brussel: Vlaams centrum voor kinderen en gezinnen.

VLAAMSE JEUGDRAAD, Werkgroep Veer10-Acht10, (2000),
De LAT-relaties van het jeugdwerk: het verslag van de studiedag van 5 oktober 2000,
Brussel: Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Jeugdwerk, administratie
Cultuur, Ministerie Vlaamse Gemeenschap.

VOORHOOF, D. (2000),
De Vijfminutenregel, Diegem: Kluwer.

VAN DONGEN, W., BECK, M. & VANHAUTE, E. (2001),
Beroepsleven en Gezinsleven - Het combinatiemodel als motor voor een actieve welvaartsstaat?,
Leuven: Garant.

VAN GILS, J. (2000),
Kinderen Filosoferen over de Stad, Meise: Onderzoekscentrum Kind & Samenleving.

SELECTIE RECENTE NATIONALE RAPPORTEN

BGMK (2000),
Kinderrechten en echtscheiding, Gent: BGMK.

BOND ZONDER NAAM (2000),
Een Titanic vol Kinderen, Antwerpen: Bond Zonder Naam.

CHI KWADRAAT (2001),
Vlaamse jongeren over beslissingen rond levenseinde: Persmap, Antwerpen: Chi Kwadraat.

DE GROOF, S., ELCHARDUS, M. & STEVENS, F. (2001),
Leerlingenparticipatie in het secundair onderwijs, tussen theorie en praktijk,
Samenvatting eindverslag, Brussel: Onderzoeksgroep TOR.

INTERDEPARTEMENTALE COMMISSIE ETNISCH-CULTURELE MINDERHEDEN (2001),
Jaarrapport 2000. Het Vlaamse beleid naar etnisch-culturele minderheden,
Brussel: Ministerie Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezin en Maatschappelijk
Welzijn, afdeling Algemeen Welzijnsbeleid.

IN PETTO (2001),
Jongerengids 2000. De digitale vraagbaak voor jong Vlaanderen (cd-rom), Berchem: In Petto.

JEUGD & STAD (2001),
Kliksons Vlaanderen - Een gezond tienerbeleid, 31.000 tieners praten mee!,
Hasselt: Jeugd & Stad.

JEUGD & STAD (2000),
Jeugdpeiling Jeugdparagraaf - Kinderen en Jongeren Vertellen hun Verhaal - het Beleid Luistert,
Brussel: Jeugd & Stad.

KAVADIAS, D. (2001),
De houdingen van adolescente Vlamingen aan de dageraad van de 21ste eeuw. Een overzicht,
Brussel: onderzoeksgroep TOR.

KIND & SAMENLEVING (2000),
Mijn stad. Kinderen over Brussel, Brussel: Bakermat Uitgevers.

LELIEVRE, C. (2001),
*Défenseur des enfants. Extraits du rapport annuel 1999-2000 du Délégué général de la Communauté
française aux droits de l'enfant*, Brussel: Editions Luc Pire.

MINISTERIE VLAAMSE GEMEENSCHAP (afd. Jeugd & Sport) en JINT (2000),
Vinger aan de pols. Vlaamse 15-25 jarigen over hun ervaringen, verwachtingen en bezorgdheden,
Brussel: Ministerie Vlaamse Gemeenschap.

- POLFLIET, A. & VAN DAMME, J. (red.) (2000),
Leerlingenraad en daad. Praktisch Handboek voor leerlingenraden,
 Antwerpen: Standaard uitgeverij.
- PROVINCIALE DIENST VOLKSGEZONDHEID (2001),
Kind & (echt)scheiding binnen de schoolcontext. (Echt)scheiding: wat doet de school ermee?
Ondersteunende brochure voor scholen, Hasselt: Provinciale Dienst Volksgezondheid Limburg.
- SEXPLORER (2000),
Seksgids voor beginners (cd-rom),
 Brussel: De Jongerenbeweging van de Socialistische Mutualiteiten.
- SIONGERS, J. (2001),
Waardevorming in het secundair onderwijs. Over de mogelijkheden en grenzen van de schoolse invloed op de burgerzin van jongeren, Brussel: onderzoeksgroep TOR.
- STAD ANTWERPEN - Schepen voor Jeugd (2001),
Antwerpen, kindvriendelijke stad!, Antwerpen: Schepen voor Jeugd.
- STAD GENT - Jeugddienst - Plangroep Speelruimtebeleid (2001),
Het speelruimtebeleidsplan van de stad Gent: een noodzakelijk instrument voor een duurzame kindvriendelijke stad, Gent: Jeugddienst stad Gent.
- STEVENS, V., VAN DEN BERGH, B., ACKAERT, L. & DE RYCKE, L. (2001),
Belevingen en opinies van leerkrachten (1995 en 2000), CBGS-Werkdocument,
 Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie.
- VLAAMSE REGERING (2001),
Jaarverslag 2000 van de Vlaamse regering aan het Vlaams Parlement en de Kinderrechtencommissaris omtrent de implementatie van het VN-verdrag van 20 november 1989 inzake de Rechten van het Kind,
 Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Algemeen Welzijnsbeleid.
- VLAAMSE SCHOLIERENKOEPEL (2000),
De VSK standpuntenmap, Brussel: Vlaamse Scholierenkoepel.
- VAN NIEUWENHOVE, T. (2000),
Mag ik buiten spelen ? Een historische reconstructie van de publieke speelruimte in de woonomgeving (1950-2000), Gent: Universiteit Gent.
- WHAT DO YOU THINK (2000),
Kinder- en Jongerenmars 19 november 2000: Wensen- en ideeënpakket van kinderen en jongeren, Brussel: Unicef.

REDACTIE

Peter Brants
Hilde Cnudde
Peter Minten
Line Timmermans
Dominique van den Akker
Ankie Vandekerckhove
Dirk Vos

EINDREDACTIE

Lieven De Rycke
Jeroen Van Broeck

VORMGEVING

Zorra Graphics

DRUK

Drukkerij Vanmelle, Gent

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Ankie Vandekerckhove,
Kinderrechtencommissaris
Hertogstraat 67
1000 Brussel

ISBN 90-77021-01-9

ISSN 1377-3402

Hertogstraat 67 - 1000 Brussel

Tel: 02/552 98 00 - Fax: 02/552 98 01

E-mail: kinderrechten@vlaamsparlement.be

www.kinderrechtencommissariaat.be